

# SUKUPUOLI JA PUOLUEEN TILA

Sukupuolikiintiökeskusteluja Kokoomuksessa ja Keskustassa

Reetta Marjukka Siukola

Helsingin yliopisto  
Valtiotieteellinen tiedekunta  
Yleisen valtio-opin laitos  
Politiikan tutkimuksen linja

Pro gradu -tutkielma  
Toukokuu 2006

# SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET .....	2
1.2 KIELI, JULKISUUS JA FEMINISTINEN NÄKÖKULMA – TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA .....	5
2 PUOLUEET NAISTEN POLIITTISEN TOIMINNAN TILOINA.....	9
2.1 PUOLUETUTKIMUS JA SUKUPUOLI.....	10
2.2 KOKOOMUS JA KESKUSTA SUOMALAISELLA PUOLUEKENTÄLLÄ.....	12
2.2.1 Puoluedemokratian ongelmia sukupuolinäkökulmasta.....	15
2.2.2 Naiset toimijoina Kokoomuksessa ja Keskustassa.....	18
3 KIINTIÖT – NOPEA TIE TASA-ARVOISEEN EDUSTUKSEEN?.....	21
3.1 SUKUPUOLIKIINTIÖT TUTKIMUSKOHTENA.....	22
3.1.1 Edustuksellisuuden kysymyksiä.....	23
3.1.2 Kiintiöt keinona ja tavoitteena.....	26
3.2 KIINTIÖKESKUSTELUT OSANA SUOMALAISTA TASA-ARVODISKURSSIA .....	30
3.2.1 Pätevyyspuhetta ja yhteisen hyvän rakentamista.....	32
3.2.2 Kiintiöpuheen murtumia ja jakolinjoja.....	33
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS .....	37
4.1 DISKURSSIANALYYTTISEN TUTKIMUKSEN PIIRTEITÄ.....	37
4.1.1 Millaista on diskurssien valta? .....	39
4.1.2 Voiko diskursseja käyttää strategisesti? .....	40
4.1.3 Diskurssianalyysin käyttö tässä tutkimuksessa.....	41
4.2 KOLMENLAISIA KIINTIÖKESKUSTELUJA .....	46
4.2.1 Keskustan ja Kokoomuksen sisäisiä keskusteluja kiintiöistä.....	47
4.2.2 Kiintiökeskusteluja eduskunnassa.....	48
4.2.3 Kuntapoliitikkojen kiintiökäsityksiä.....	49
4.3 MITÄ KIINTIÖKESKUSTELUT KERTO VAT?.....	50
5 KIINTIÖPUHETTA PUOLUEKOKOUKSISSA.....	52
5.1 KOKOOMUKSEN TASA-ARVOALOITTEITA JA KIINTIÖPUHEEN VÄLTTELYÄ.....	52
5.1.1 Tasa-arvotyön käynnistymisvaikeuksia.....	53
5.1.2 Ei puhetta puoluekiintiöistä .....	57
5.1.3 Kokoomuksen retorisia strategioita.....	58
5.2 KESKUSTAN KIINTIÖVAATIMUKSIA JA ”MAHDOLLISIMMAN HYVÄÄ” TASA- ARVOA .....	60
5.2.1 Kiintiöaloitteita ja -vastarintaa .....	62
5.2.2 Naisjärjestön lakkauttamispaineita ja lisää puhetta kiintiöistä....	64
5.2.3 Keskustan retorisia strategioita.....	67

6 KANSANEDUSTAJIEN KIINTIÖKANTOJA.....	69
6.1 NAISTEN KOKEMUKSIA JA TAKINKÄÄNTÖJÄ .....	70
6.1.1 Muutuskertomuksia ja luonnollisen tien argumentteja.....	71
6.1.2 Naiset päätöksenteon resursseina.....	75
6.1.3 Kiintiönaisen omavastuuosuus?.....	78
6.1.4 Naisedustajien puheen piirteitä ja retorisia strategioita.....	81
6.2 MIESTEN PRAGMATISMIA JA ASENNEKYPSYYTTÄ .....	87
6.2.1 Ei ole kyse tasa-arvosta .....	88
6.2.2 Käytännön hankaluudet kiintiöiden soveltamisessa.....	89
6.2.3 Muuttuneet asenteet ja sukupuolen merkitys.....	92
6.2.4 Miesedustajien puheen piirteitä ja retorisia strategioita.....	94
7 KUNTAPOLIITIKKOJEN KOKEMUKSIA KIINTIÖISTÄ .....	99
7.1 KIINTIÖVASTAISIA JA LAKIA KUNNIOITTAVIA MIEHIÄ.....	99
7.1.1 Vastarintaa.....	100
7.1.2 Sietämistä.....	102
7.1.3 Sukupuolirooleja ja mahdollisuuksien tasa-arvoa.....	104
7.1.4 Poliittista korrektiutta.....	106
7.2 KIINTIÖMYÖNTEISIÄ JA VARAUTUNEITA NAISIA .....	108
7.2.1 Hyväksymisiä ja varauksia.....	108
7.2.2 Kiintiöiden myönteisiä seurauksia.....	110
7.2.3 Loukkauksia ja huumoria.....	112
7.2.4 Pärjäävien ja syrjittyjen naisten puhetta .....	114
8 KOKOOMUS JA KESKUSTA NAISTEN POLIITTISEN TOIMINNAN TILOINA.....	116
8.1 KIINTIÖT, TASA-ARVO JA TASA-ARVON POLIITTISUUS?.....	116
8.1.1 Millainen tasa-arvo, sellaiset kiintiöt .....	117
8.1.2 Kiintiöretoriikkaa jakolinjojen eri puolilta.....	122
8.2 KOKOOMUS, KESKUSTA JA NAISTEN POLIITTINEN TOIMIJUUS?.....	126
9 LOPUKSI.....	131
LÄHTEET .....	133
LIITTEET.....	141
LIITE 1. KIINTIÖITÄ JA TASA-ARVOA KOSKEVAT ALOITTEET KOKOOMUKSEN JA KESKUSTAN PUOLUEKOKOUKSISSA 1990–2005 .....	141
LIITE 2. KIINTIÖKÄSITTELYJÄ EDUSKUNNASSA 1990–2005 .....	143
TAULUKOT	
Taulukko 1: Naisten osuus Kokoomuksen ja Keskustan puolue-elimissä vuonna 2006.....	20
Taulukko 2: Naisten osuus Kokoomuksen ja Keskustan puoluehallituksissa vuosina 1960– 1990.....	20

# 1 JOHDANTO

Tänä vuonna vietetään suomalaisten naisten täysien poliittisten oikeuksien satavuotisjuhlaa. Muodollisten oikeuksien lisäksi naiset ovat tosiasiallisesti vakiinnuttaneet osuutensa parlamentissa sekä saavuttaneet myös monia yhteiskunnallisia huippupaikkoja, joista vähäisin ei ole tasavallan presidentin tehtävä. Naisia ei toisin sanoen enää suljeta ulos yhteiskunnallisesta päätöksenteosta. Mikä siis on ongelma?

Naisten poliittinen toiminta ei ole yksiulotteinen ilmiö. Se ei merkitse vain sitä, onko naisilla muodollinen oikeus osallistua, eikä sitä, kuinka monta naista päätöksentekoliemissä istuu. Lisäksi siinä ei välttämättä ole lainkaan kyse yksinomaan parlamentaarista politiikasta – kuten ei tietysti miestenkään poliittisessä toiminnassa. Naisten poliittista toimintaa tuleekin tarkastella laajemmasta näkökulmasta: Miten ja miksi naiset toimivat poliittisesti? Millä ehdoin he toimivat? Ja millaisia rajoituksia naisten poliittiselle toiminnalle asetetaan?

Jos tarkastellaan naisten määrällistä osuutta Suomen eduskunnassa, voidaan havaita, ettei se naisten osallistumisen pitkästä historiasta huolimatta ole kertaakaan noussut miesten osuuden tasolle: ensimmäisen kerran naiset saivat yli viidenneksen kansanedustajanpaikoista vuonna 1970, sen sijaan toista viidennestä ei ole vielä kukaan saavutettu<sup>1</sup>. Lisäksi esimerkiksi puolueiden johtopaikoilla naisia on aina ollut jäsenosuuksiin verrattuna merkittävästi vähemmän. Myös poliittisten toimintatapojen näkökulmasta tarkasteltuna naisten osallistuminen on säilyttänyt monia kiinnostavia piirteitä perinteisen puolue toiminnan sijaan ja sen rinnalla. Naisten erillisjärjestäytyminen onkin ulottunut suomalaisiin puolueisiin, joista jokaisella on edelleen omat itsenäiset naisjärjestönsä. Naisten poliittisen toiminnan ehtoja puolestaan tuntuvat edelleen määrittävän naissukupuoleen kohdistuvat ennakkoluulot, esimerkiksi oletukset epäpätevydestä tai epävarmuudesta, joiden ylittäminen vaatii naisilta erityisiä ponnistuksia (Kuusipalo 1990, 21–31; 1999, 69). Kaikesta huolimatta naiset on silti usein nähty ennen kaikkea *sukupuolensa edustajina*.

---

<sup>1</sup> Korkeimmillaan naiskansanedustajien osuus oli vuoden 1991 vaalien jälkeen, jolloin naiset saivat yhteensä 77 edustajanpaikkaa (38,5 %).

## 1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tämä tutkimus käsittelee sukupuolikiintiökeskusteluja kahdessa suomalaisessa puolueessa, Kokoomuksessa ja Keskustassa. Tutkimuksella on kaksi päätavoitetta. Ensimmäkin pyrin näiden kahden puolueen osalta syventämään olemassa olevaa tutkimusta suomalaisesta tasa-arvo- ja kiintiöpuheesta. Tätä tarkoitusta varten analysoin puolueiden naispoliitikkojen kiintiömyönteisiä puhetapoja suhteessa niiden miespoliitikkojen kiintiöitä vastustavaan puheeseen ja pyrin nostamaan esiin puhetta rakentavia retorisdiskursiivisia elementtejä. Toisena tavoitteenani on analysoida näitä puolueita naisten poliittisen toiminnan tiloina. Perimmäinen motivaatio onkin ymmärtää paremmin Kokoomuksen ja Keskustan sisäisiä diskursseja, sukupuolen mukaisia jakolinjoja sekä niiden mahdollisia vaikutuksia naisten poliittiselle toiminnalle. Aineistona tutkimuksessa käytetään Kokoomuksen ja Keskustan varsinaisten puoluekokousten asiakirjoja ja kiintiöistä käytyjä eduskuntakeskusteluja vuosilta 1990–2005 sekä eurooppalaista tutkimushanketta varten kerättyjä kunnallispoliitikkojen haastatteluja vuodelta 2001. Tutkimusaineistoa luetaan diskurssianalyysin välinein.

Valitsemalla naisten poliittisen toiminnan tutkimuksen kohteeksi parlamentaarisen politiikan ja puolueet astutaan varsin vähän tunnetulle ja kenties myös jokseenkin epäkiinnostavana pidetylle alueelle. Tämä johtuu yksinkertaisesti ilmaistuna siitä, ettei politiikan tutkimus ole juurikaan ollut kiinnostunut naisista tai sukupuolesta eikä naistutkimus puolestaan puolueiden edustamista perinteisemmistä poliittisen toiminnan väylistä. Myös politiikan naistutkimusta tekevien joukko on ainakin toistaiseksi ollut Suomessa niin vähäinen, ettei se ole vielä kyennyt paikkaamaan kaikkia aukkoja naisten poliittisen toiminnan tutkimuksessa (ks. tarkemmin Holli 1999). Näin ollen on edelleen selittämättä esimerkiksi se, mistä syystä naisten ja miesten toimijuus puolueissa on jakautunut sekä sisällöllisesti että toiminnan tilojen mukaan kahtia ja miksi pääsy puolueiden johtopaikoille ja korkeimpiin toimielimiin on edelleen selvästi hankalampaa naiselle kuin miehelle.

Monesti laadullisempi naisten puolue toiminnan tutkimus on keskittynyt nimenomaan vasemmistopuolueiden tasa-arvodiskurssien tarkasteluun. Tämä on johtunut pääasiassa siitä, että vasemmistopuolueet ovat olleet aktiivisempia tasa-arvokysymyksissä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta aina konkreettisempiin tasa-arvopoliittisiin vaatimuksiin asti. Vasemmistopuolueet ovat myös omaksuneet puolueiden sisäisiä sukupuolikiin-

tiösäädöksiä oikeistopuolueita nopeammin ja innokkaammin. Tutkimuskohteen valinnan syynä ei kuitenkaan tässä ole kiintiöiden kannatus tai puolueiden aktiivinen tasa-arvopoliittikka vaan pikemminkin päinvastoin. Kiinnostus Kokoomuksen ja Keskustan kiintiöpuheen analyysissä kohdistuu nimenomaan puolueissa ilmenevään voimakkaaseen kiintiövastaisuuteen sekä tasa-arvokysymysten käsittelyn ideologisiin ja diskursiivisiin rajoitteisiin<sup>2</sup>.

Sukupuolikiintiökeskustelut ovat merkittävä tutkimuskohde erityisesti kiintiöiden tehokkuuden ja lisääntyneen suosion vuoksi. Kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa kiintiöiden onkin havaittu olevan yksi toimivimmista ja nopeimmista tavoista lisätä naisten poliittista edustusta parlamentaarisella areenalla. Se on myös keino, jonka käyttö on aivan viime vuosina lisääntynyt voimakkaasti. (Caul 1999, 2001; Dahlerup & Freidenvall 2005; Freidenvall 2003, 2; Krook 2005; Lovenduski 1993, 8–11; Squires 2004; Sundberg 1995, 99–100.) Sukupuolikiintiökeskustelu on mielenkiintoinen tutkimuskohde myös aiheen kiistanalaisuuden vuoksi. Kiintiöiden vastustajat ovat olleet muun muassa sitä mieltä, että ne syrjivät tasapuolisesti sekä päteviä miehiä että päteviä naisia tekemällä sukupuolesta tärkeimmän valintakriteerin pätevyuden sijaan. Kiintiöiden on myös todettu olevan ristiriidassa muodollisen tasa-arvon periaatteen kanssa suosien toista sukupuolta yli toisen<sup>3</sup>. Lisäksi ne ovat joidenkin näkemysten mukaan epädemokraattisia rajoittaessaan demokraattisia valintaprosesseja ja varatessaan etukäteen paikkoja sukupuolen mukaan. (Dahlerup 1998.)

Varsinkin syytökset sukupuolikiintiöiden epädemokraattisuudesta ja tasa-arvon vastaisuudesta ovat vakavia. Paradoksaalista on kuitenkin se, että vaikka kiintiöitä on vastustettu demokratian ja tasa-arvon nimissä, on niitä myös puolustettu samoin perustein – yhtenä keinona demokratian ja tasa-arvon vahvistamiseksi. Esimerkiksi naisten edus-

---

<sup>2</sup> Puolueiden yleisestä kiintiövastaisuudesta huolimatta niiden sisällä on selvä sukupuolen mukainen jakolinja. Esimerkiksi vuonna 1994 tasa-arvolakia (609/1986, Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta) uudistettaessa useat oikeiston naiskansanedustajat lipesivät hallitusrintamasta ja puolustivat kiintiöiden sisällyttämistä lakiin, kun taas yhtä lukuun ottamatta kaikki Keskustan ja Kokoomuksen mieskansanedustajat äänestivät keskustajohtoisen oikeistohallituksen esityksen mukaisesti. (ks. esim. Holli & Kantola 2005; Lejonqvist-Jurvanen 2004, 84–98; Raevaara 2005, 75–76; Saarikoski 2001, 53–62).

<sup>3</sup> Tämä ei välttämättä tarkoita aina sitä, että kiintiöillä pyrittäisiin vahvistamaan naisten osuutta suhteessa miehiin. Esimerkiksi Suomessa ensimmäiset sukupuolikiintiöt olivat 80- ja 90-luvuilla käytössä miesten osuuden vahvistamiseksi naisvaltaisilla aloilla (Holli 2004).

tuksen toteutumista edesauttavien kiintiöiden on katsottu kompensoivan niitä tosiasiallisia esteitä, jotka estävät naisten tasa-arvoista osallistumista poliittiseen päätöksentekoon (Dahlerup 1998). Koska osapuolten tavoitteet ovat samat (tasa-arvoinen ja demokraattinen yhteiskunta) mutta suhtautuminen kiintiöihin erilaista (toiset pitävät ongelmana ja toiset ongelman ratkaisuna), näyttäisi siltä, etteivät kiistan osapuolet jaa käsityksiä sukupuolesta, tasa-arvosta tai naisten poliittiseen toimintaan liittyvistä ongelmista. Näiden käsitysten tarkastelu tuntuukin avaavan hedelmällisen lähtökohdan tutkimukselle.

Sukupuolikiintiökeskustelujen myötä tutkimukseni käsittelee väistämättä kysymyksiä naisten poliittisesta edustuksesta, demokraattisesta järjestelmästä sekä sukupuolen merkityksestä politiikassa. Alun perin tarkoitukseni olikin keskittyä eksplisiittisemmin näihin kysymyksiin, joihin vastaamiseen väittelyt sukupuolikiintiöiden käyttöön otosta tuntuivat erinomaiselta aineistolta. Ongelmaksi tutkimuksen edetessä muodostui kuitenkin se, että havaitsin keskustelun sukupuolikiintiöistä kulkevan täysin muissa teemoissa kuin edustuksellisuuden ja demokratian kysymyksissä. On toki selvää, että myös hiljaisuutta ja erilaisia vaikenemisen tapoja voidaan lukea ja analysoida tekoina: myös hiljaisuus puhuu. Tavallaan tutkimuksen ensimmäiset tulokset löytyivätkin juuri tästä, edustuksellisuuden ongelmien rajaamisesta kiintiökysymyksen ulkopuolelle. Aiemman tutkimuksen ja aineiston alustavan analyysin perusteella keskityn kuitenkin tässä työssä ennalta määrättyjen teemojen sijaan aineistosta esiin nousevaan kiintiöpuheen konstruointiin sekä sen murtumiin – erityisesti sellaisiin, jotka kertovat Kokoomuksen ja Keskustan sisäisistä jakolinjoista ja sukupuolikonflikteista. Ensinnäkin esittelen ja analysoin oikeistopuolueiden naisten epävarmuuksia, häilymistä ja muutoks kertomuksia. Toiseksi pyrin analysoimaan tarkemmin myös miespoliitikkojen kiintiövastaisuutta sekä vastarinnan strategioita. Tutkimuskohteena olevissa puolueissa, Kokoomuksessa ja Keskustassa, nämä kiintiökysymykseen liittyvät ristiriidat ja konfliktit tuntuisivat olevan eniten esillä sekä nais- ja miespoliitikkojen väliset jakolinjat kaikkein syvimpiä. Tavoitteena on lopulta vastata siihen, millaisia puolueita Kokoomus ja Keskusta ovat naisten poliittisen toiminnan tiloina.

## 1.2 KIELI, JULKISUUS JA FEMINISTINEN NÄKÖKULMA – TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA

Tämä tutkimus käsittelee sekä *puhetta politiikasta* että *puhetta politiikkana*. Tutkimuksen lähtökohtaoletusten mukaan kielellä on merkityksensä sekä todellisuutta kuvaavana että sitä rakentavana elementtinä, eikä näitä tehtäviä ole mahdollista pysyvästi erottaa toisistaan. *Politiikan kieli*, esimerkiksi poliittiset ohjelmatekstit, puheet tai keskustelut parlamentissa, ovat kiinnostavia siitä syystä, että ne avaavat väylän tarkastella asioita, joista ei vallitse yksimielisyys. Poliitiikan kieltä tutkimalla voidaankin analysoida keskenään ristiriitaisia näkemyksiä, niihin liittyvää argumentaatiota sekä myös niitä positiivisia ja taustaoletuksia, joista tällaiset näkemykset mahdollisesti nousevat. *Kieli politiikkana* puolestaan kertoo erilaisten näkemysten ja argumentaation vaikutuksista: niistä seuraussuhteista, joissa ongelmien määrittely vaikuttaa siihen, millaiset ratkaisut näytettyvät mahdollisina.

Lähestymistapani onkin saanut vaikutteita uudenaikaiseen policy-analyysiin keskittyvän Carol Lee Bacchin (1999) *What's the problem (represented to be)?* -lähestymistavasta, jossa tarkastellaan sitä, millä tavalla ongelman konstruointi vaikuttaa erilaisten poliittisten toimintalinjojen valintaan. Bacchin mukaan valitut toimintalinjat eivät ole reaktiota niinkään sosiaalisiin olosuhteisiin kuin niiden representaatioihin poliittisissa prosesseissa – siihen, millä tavalla ongelmia rajataan ja määritellään. Toisaalta voidaan huomata myös asian toinen puoli, nimittäin se, että mikäli jonkin asian tai ilmiön määrittely sosiaalisesti ongelmaksi puuttuu, puuttuvat myös toimenpiteet sen ratkaisemiseksi: poliittisia ratkaisuja etsitään vain sellaisten sosiaalisten ongelmien representaatioihin, jotka ovat välittyneet poliittisen päätöksenteon tiloihin.<sup>4</sup>

*Politiikan tiloilla* voidaan tarkoittaa konkreettisten poliittisten areenoiden (esimerkiksi parlamentin täysistuntosalin) ja instituutioiden (esimerkiksi eduskunnan tai puoluekokouksen) lisäksi myös yleisemmin erilaisia julkisuuksia, joissa poliittisia keskusteluja

---

<sup>4</sup> Kielen poliittiseen luonteeseen liittyy myös se, ettei myöskään (väistämättä kielen parissa operoiva) tiede voi olla irrallaan asioiden määrittelystä, ongelmien representaatioista tai poliittisista konflikteista. Näin ollen tämäkin tutkimus astuu osaltaan kieli- ja valtapelien kentälle, määrittelyjen ja uudelleenmäärittelyjen toimijaksi ja kohteeksi. Tämän seikan ei kuitenkaan pitäisi heikentää tutkimuksen luotettavuutta tai arvoa – päinvastoin se kenties vahvistaa niitä, toisin kuin esimerkiksi sellaiset tutkimusasetelmat, jotka kielen poliittista luonnetta tiedostamatta väittävät operoivansa totuudella (ks. tarkemmin tieteen ja totuuden politiikasta, Pulkkinen 2001).



käydään (vrt. Fraser 1997; Habermas 2004, alk. 1962). Tässä yhteydessä keskityn poliittisten tilojen tarkastelussa puolueeseen ymmärtäen sen nimenomaan jälkimmäisellä tavalla – *diskursiivisena tilana*, joka ulottuu virallisen organisaation, päätöksentekojärjestelmän ja vakiintuneiden ohjelmien lisäksi myös kaikkialle sinne, missä puolueen edustajat käyvät poliittisia keskusteluja ja määrittelykamppailuja joko keskenään tai muiden osapuolten kanssa.<sup>5</sup>

Puolue voidaan nähdä puolijulkisena tilana erotuksena esimerkiksi eduskunnan tai tiedotusvälineiden määrittämistä, lähestulkoon kokonaan julkisista poliittisista tiloista. Puolijulkinen se on siinä mielessä, ettei jokaisella kansalaisella ole pääsyä läheskään kaikkiin puolueen keskusteluihin – sen paremmin osallistujana kuin sivustaseuraajanaakaan. Esimerkiksi puoluekokousten päätöspöytäkirjat ovat julkisia, mutta äänivaltaa kokouksissa voi käyttää vain puolueen jäsen; puoluehallituksen osalta rajoitteita on puolestaan sekä osallistumisen että pöytäkirjojen saatavuuden suhteen. Toisaalta puolue on puolijulkinen myös siinä mielessä, etteivät sen sisällä käydyt ei-salaisetkaan keskustelut välttämättä tavoita ”julkisuutta” yleisen keskustelun tai median ja kansalaisten kiinnostuksen mielessä. Erilaisten tilojen erilaiset julkisuusasteet heijastelevatkin pitkälti eri tahojen yhteiskunnallista valta-asemaa: esimerkiksi eduskunnan pääpuolueiden julkisuusarvo on selvästi vahvempi kuin vaikkapa puolueiden sisar- tai jäsenjärjestöjen tai esimerkiksi pienten ja marginaalisten kansalaisjärjestöjen. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna poliittisella vaikutusväylän valinnalla voidaan nähdä olevan merkitystä toiminnan julkisuudelle ja sitä kautta myös sen vaikuttavuudelle. Näin myös sukupuoli-kiintiöitä voidaan kenties pitää yhtenä keinona päästä käsiksi vahvempiin julkisuuksiin.

Yhden julkisen poliittisen tilan sijaan julkisuutta onkin hyvä ajatella moninaisena, pienempiin osiin jakautuneena, jossa erilaiset poliittiset tilat kilpailevat keskenään. Nancy Fraser (1997, 69–93) puhuikin *vastajulkisuuksista*, jotka ovat tärkeitä etenkin niille, joiden ääni *hegemonisessa julkisuudessa* ei tule kuulluksi. Fraserin viestissä keskeistä on se, että julkinen tila ja poliittinen julkisuus ovat aina vallankäytön alueita ja, mikäli niihin suhtaudutaan (esimerkiksi Habermasin, 2004, alk. 1962, tavoin) neutraaleina, häivytetään tämän vallan vaikutuksena syntyvä osallistumisen ja edustuksen

---

<sup>5</sup> Kontekstilla tarkoitan puolestaan suppeampaa tapahtuma- tai toimintatilannetta, jota määrittävät julkisen tilan lisäksi myös esimerkiksi aika, paikka, osapuolet sekä niiden välinen vuorovaikutus ja valtasuhteet.

eriarvoisuus. Julkinen tai julkiset ovat avainasemassa myös suhteessa yksityisen ja julkisen tilan väliseen rajaan. Julkista ei rajata ulos yksityisestä käsin, vaan päinvastoin julkisessa määritellään (kyseenalaistetaan ja uudelleen määritellään) se, mitä pidetään yksityisenä ja ketkä tai mitä suljetaan ulos (vrt. Arendt 2002, alk. 1958, 76–77). Näin ollen myös nämä määrittelyt ovat julkisen poliittisen kamppailun kohteita.

*Politiikan naistutkimuksella tai feministisellä politiikantutkimuksella* tarkoitan tutkimusta, joka pyrkii irtautumaan tieteenalan (ja yhteiskunnan) sukupuolta koskevista ennakkoluuloista ja arvioimaan kriittisesti sekä käsityksiä sukupuolesta että politiikasta (vrt. Holli 1999). Perinteisessä politiikan tutkimuksessa sukupuoli on ilmennyt lähinnä taustamuuttujana, ei varsinaisena tutkimuskohteena. Sille on myös pyritty asettamaan erilaisia selittäviä tehtäviä esimerkiksi poliittisen aktiivisuuden ja passiivisuuden suhteen – jopa sellaisissa tilanteissa, joissa sukupuolen mukaisia eroja ei ole voitu empiirisesti todeta (Keränen 1993, 175–187.) Toisaalta politiikan tutkimuksessa esitetyt väitteet naisten poliittisesta aktivoitumisesta ovat kenties peräisin tieteenalan varsin kapeasta politiikan määrittelystä. Keränen (1990, 9) mukaan onkin myytti, että naiset olisivat ”aktivoituneet” ja tulleet mukaan politiikkaan: he ovat aina olleet siellä riippumatta siitä, onko politiikan tutkimus sitä huomannut.

Mutta miksi *sukupuolta* problematisoiva tutkimus tarkoittaa usein käytännössä juuri *naistutkimusta*, eihän nainen merkitse samaa kuin sukupuoli? Kysymykseen voisi vastata kenties niin, että nainen todellakin toisinaan vaikuttaisi olevan ainoa sukupuoli miehen edustaessa neutraalia tai normia, jota vasten tätä ”erilaista” sukupuolta peilataan – näin kenties myös politiikassa ja politiikan tutkimuksessa. Tästä syystä sukupuolen problematisoiminen politiikassa onkin tarkoittanut nimenomaan sen tarkastelua, millä keinoin ja tavoin naiset ovat olleet osallisia poliittisessa vaikuttamisessa ja vallankäytössä. Kiinnostavaa olisi kuitenkin suunnata tutkimusta myös politiikassa toimivien miesten ja maskuliinisuuksien tutkimukseen ja tarkastella sitä, millä tavoin miessukupuoli vaikuttaa politiikan toimintatapoihin. Osaltaan tässä tutkimuksessa sivutaan tätäkin näkökulmaa – ja pyritään välttämään miehisen sukupuolen olettamista normiksi.

Tutkimuksen kahdessa seuraavassa luvussa tarkastellaan tarkemmin tutkimuskohdetta sekä perustellaan siihen liittyviä valintoja. Näistä ensimmäisessä luodaan pohjaa naisten poliittisen puolue toiminnan ymmärtämiselle (luku 2) ja toisessa esitellään sukupuoli-kiintiöitä, naisten edustuksen vahvistamista ja suomalaista tasa-arvopuhetta käsittelevää

tutkimusta (luku 3). Luvussa 4 puolestaan esitellään tutkimuksen diskurssianalyttinen lähestymistapa, tutkimusaineisto sekä kootaan yhteen tutkimuksen kysymyksenasettelu. Varsinainen aineiston käsittely ja analyysi on esitelty aineistokokonaisuuksittain kolmessa luvussa, joista ensimmäinen käsittelee puoluekokousmateriaalia (luku 5), toinen eduskuntakeskusteluja (luku 6) ja kolmas kuntapoliitikkojen haastatteluja (luku 7). Käsittelyluvuissa vastataan myös osaan tutkimuskysymyksistä. Lopulta luvussa 8 kootaan yhteen analyysin tuloksia ja päätelmiä sekä pyritään lopulta vastaamaan kysymyksiin Kokoomuksesta ja Keskustasta naisten poliittisen toiminnan tiloina.

## 2 PUOLUEET NAISTEN POLIITTISEN TOIMINNAN TILOINA

Tässä luvussa tarkastellaan puoluetutkimusta sukupuolinäkökulmasta ja pyritään hahmottelemaan sekä tutkimuksen kohteena olevien puolueiden paikkaa suomalaisella puoluekentällä että niiden sisäistä organisaatiota ja dynamiikkaa sukupuolen suhteen. Tavoitteena on osoittaa, ettei naisten toimijuus Kokoomuksessa ja Keskustassa ole välttämättä lainkaan yksiselitteistä, ongelmatonta tai itsestään selvää.

Puolueiden tehtävänä edustuksellisessa poliittisessa järjestelmässä on kanavoida kansalaisten osallistumista, edustusta, mielipiteitä ja arvoja poliittiseen päätöksentekoon sekä käyttää niille annettua valtaa päätöksenteon areenoilla. Puolueiden rooli on näin ollen kaksisuuntainen: ne toimivat välittäjinä valitsijoiden ja valittujen välillä mutta myös dominoivat virallisen päätöksenteon elimiä ja ovat siten rakentamassa yhteiskuntaa ja vaikuttamassa ihmisten arkeen ja elinolosuhteisiin. Puolueiden jäsenmäärän ja puoluekiinnittyneisyyden laskusta, puolueorganisaatioiden ja ideologisten periaatteiden löyhymisestä (yleispuoluekehityksestä) sekä uudenlaisten yhteiskunnallisten liikkeiden noususta huolimatta puolueet ovat edelleen yksi merkittävimmistä ja vaikutusvaltaisimmista poliittisen järjestelmän voimista. (Nousiainen 1998; Panebianco 1988; Pekonen 1997; Sundberg 1996.)

Pohjoismaisittain tarkasteltuna poliittiset puolueet ja varsinkin puolueiden naisjärjestöt ovat olleet merkittäviä myös naisten poliittisen mobilisaation väylinä ja areoina. Erityisesti Suomessa poliittiset naisjärjestöt ovat olleet keskeinen osa naisten parlamentaarista osallistumista. (Christensen 2001, 89–92; Dahlerup & Gulli 1983, 27.) Naisjärjestöjen tehtävänä on alun perin ollut hankkia puolueille lisää jäseniä ja äänestäjiä sekä kouluttaa ja aktivoida naisia poliittiseen työhön. Naisjärjestöt ovat saaneet myös edustajiaan puolueiden johtoelimiin sekä luottamuspaikoille. Voikin sanoa, että parlamentaariseen politiikkaan pyrkiville naisille puolueiden naisjärjestöt ovat aikanaan olleet lähes välttämättömiä ponnahduslautoja. (Dahlerup & Gulli 1983, 37; Kuusipalo 1999, 57–58.)

1960- ja 70-luvun tasa-arvoliiikkeen myötä naisten poliittinen toiminta kuitenkin ylitti poliittisten naisjärjestöjen rajat ja yhä useampi nainen valitsi osallistua politiikkaan samoissa järjestöissä miesten kanssa. Samaan aikaan erillinen naisten toiminta alettiin nähdä pikemminkin tasa-arvon ongelmana kuin sen ratkaisuna. (Kuusipalo 1999, 62–

65.) Tästä kehityksestä huolimatta naisten poliittinen toiminta on edelleen säilyttänyt monia erillisjärjestäytymisen piirteitä sekä parlamentaarisessa politiikassa että sen ulkopuolella. Naisten puolue toimintaa luonnehtiikin eräänlainen kaksoisstrategia: he toimivat asiakysymyksestä riippuen sekä puolueessa yhdessä miesten kanssa että erillisissä naisjärjestöissä ja -verkostoissa (Lovenduski 1993, 5–9).

## 2.1 PUOLUETUTKIMUS JA SUKUPUOLI

Naisten omaleimaisesta puolue toiminnasta huolimatta sukupuolta puolueissa käsittelevää tutkimusta on verrattain vähän. Tämä johtuu siitä, ettei klassinen puolue teoria ole juuri ottanut huomioon sukupuoli aspektia, eikä naistutkimus puolestaan ole tuntenut mittavaa kiinnostusta puolueita kohtaan. Puolueet ja sukupuoli ovatkin yhdistyneet toisiinsa pääasiassa vain toisenlaisten kysymyksenasettelujen taustamuuttujina. (Christensen 2001, 81.)

Skandinaavista puoluetutkimusta edustavan Jan Sundbergin (1995, 83–84) mukaan politiikan tutkimuksen perinteinen puolue teoria on nähnyt puolueet joko *funktionalistisesta* näkökulmasta tarkasteltuna yhteiskunnan rakennetta ja voimasuhteita heijastavina massaorganisaatioina tai *julkisen valinnan teoriaa* mukailleen intressien ajamisen sekä vallan ja materiaalisten tavoittelun väylinä. Kumpikaan näkökulmista ei ole Sundbergin mukaan kyennyt problematisoimaan sukupuolta puolue jäsenyyden, puolueissa tapahtuvien muutosten ja erilaisten poliittisen toiminnan muotojen taustatekijänä. Sundberg itse on tarkastellut naisten jäsenosuuden sekä edustuksen kehitystä skandinaavisissa puolueissa. Hänen mukaansa naiset integroituivat puolueisiin todenteolla vasta 1970-luvulla, jonka aikana naisten määrä jäsenistä sekä vaikutusvalta puolueen sisäisessä demokratiassa kasvoivat merkittävästi. (Sundberg 1995.) Naisten vaikutusvallan kasvua korostavaa lähestymistapaa voidaan kuitenkin pitää ehkä turhankin optimistisena, sillä kiinnittäessään huomiota edistysaskeliin se samalla häivyttää sukupuolen ja vallan välisiä yhteyksiä sekä ottaa politiikan miehisen normin annettuna (ks. Holli 1999). Tällaisessa lähestymistavassa naisten edistymistä mitataankin nimenomaan sen suhteen, milloin he milläkin alueella ovat saavuttaneet tai saavuttamassa miehisen normin. Christensen (2001, 81–82) myös huomauttaa, ettei Sundberg vertaa naisten osuuden kasvua yleiseen puolueiden jäsenmäärän laskuun, joka saattaa kertoa pikemminkin naisten integroimi-

sesta kuihtuviin organisaatioihin kuin naisten vaikutusvallan todellisesta lisääntymisestä.

Politiikan naistutkimus on puolestaan lähestynyt puolueita muun muassa kansainvälisen vertailevan tutkimuksen näkökulmasta tarkastellen naisten parlamentaariseen edustukseen vaikuttavia tekijöitä sekä puolueiden keinovalikoimaa naisten aseman vahvistamiseksi puolueiden sisäisessä päätöksenteossa. Esimerkiksi Joni Lovenduskin ja Pippa Norrisin toimittamassa, yksitoista maata kattavassa teoksessa *Gender and Party Politics* (1993) tarkastellaan poliittisten puolueiden reaktioita ja vastauksia naisten edustuksen vahvistamisen vaatimuksiin. Tutkimuksen perusteella naisten poliittisen edustuksen lisääntyminen on ollut kiinni nimenomaan naisten aktiivisesta toiminnasta. Naisten poliittiset vaatimukset ja puolueiden vastaukset ovat muodostaneet dynaamisen prosessin, jonka seurauksena monissa puolueissa on otettu käyttöön erilaisia keinoja naisten osuuden kasvattamiseksi: muun muassa tilanteen muuttamiseen tähtäävien tavoitteiden ja toimikuntien asettamista, taloudellisten resurssien tarjoamista esimerkiksi naisten kampanjatyöhön sekä joissain puolueissa myös puolueen toimielimiä tai ehdokasasettelua koskevia sukupuolikiintiöitä. (Lovenduski 1993.)

Olemassa olevan tutkimuksen mukaan erilaisten keinojen valintaa määrittävät erityisesti puolueiden ideologia, puolueorganisaatio, naisten osuus puolueen korkeimmissa elimissä sekä puolueiden välinen kilpailu ja poliittinen kulttuuri. Positiivisia toimia naisten aseman vahvistamiseksi on otettu käyttöön etenkin tasa-arvoa korostavissa vasemmistopuolueissa, kun taas keskusta ja oikeisto ovat nojanneet lähinnä retorisiin strategioihin pitäen kannustusta riittävänä tukena naisille ja rajoittamatonta kilpailua valintojen reiluna perustana. Puolueiden välisen vuorovaikutuksen ja keskinäisen kilpailun vaikutuksesta positiiviset strategiat – esimerkiksi juuri kiintiöt – ovat kuitenkin levinneet vasemmistopuolueista myös kentän oikealla laidalla oleviin puolueisiin. (Caul 1999, 2001; Norris 1993, 1997.)

Laajojen kansainvälisten vertailevien tutkimusten lisäksi varsinkin uudemman feministisen puoluetutkimuksen parissa on tehty laadullisempia ja kontekstoidumpia analyysejä naisten puoluetoimijuudesta sekä puolueiden tasa-arvonäkemyksistä. Esimerkiksi Sarah Perrigo (1995) ja Sarah Childs (2001) ovat tutkineet brittiläisen Labour-puolueen sukupuolikiinsymysten käsittelyä sekä naistoimijuutta puolueessa. Puolueiden tasa-arvodiskursseja on puolestaan analysoitu muun muassa Eva Magnussonin (2000), Maria

Carbinin ja Anne Maria Hollin (2002) ja Terhi Saarikosken (2001) töissä sekä omassa aiemmassa tutkimuksessani (Siukola 2004). Lisäksi Lenita Freidenvall (2003) on tutkinut Ruotsissa puolueiden sisäisiä kiintiökeskusteluja edustuksellisuuden näkökulmasta. Suomessa puolueiden sisäistä tilaa sukupuolinäkökulmasta ovat problematisoineet myös muun muassa Jaana Kuusipalo (1999), Viveca Ramstedt-Silén (1998) sekä Anna Bjärland (1998). Yleisesityksen tavoin pohjoismaisia puolueita on käsitelty sukupuolinäkökulmasta myös teoksissa *Keskeneräinen kansanvalta* (Haavio-Mannila ym. toim. 1983) ja *Tasa-arvoiset demokratiat?* (Bergqvist ym. toim. 2001). Yhteenvedon voidaan todeta, että esimerkiksi naisten järjestäytymisestä, toiminnan muodoista ja poliittisista asiakysymyksistä puolueissa sekä puolueiden ideologian vaikutuksesta tasa-arvoasentoitumiseen ja sukupuolikysymysten käsittelyyn tiedetään jonkin verran. Edelleen kuitenkin puuttuu kontekstoituja analyysejä pitkälti miesten johdossa olevien puolueiden diskursiivisista käytännöistä ja niiden vaikutuksista naisten poliittisen toiminnan mahdollisuuksiin (ks. myös Freidenvall 2003). Vielä on selittämättä, miksi esimerkiksi puolueiden naisjärjestöt ja naisten keskinäiset verkostot ovat olleet lähes välttämättömiä poliittisia kanavia tietyissä naispoliitikoille tärkeissä asiakysymyksissä: miksi puolue ei ole *samanlainen* poliittista toimintaa mahdollistava tila naisille ja miehille?

## 2.2 KOKOOMUS JA KESKUSTA SUOMALAISILLA PUOLUEKENTÄLLÄ

Kokoomuksen ja Keskustan asema suomalaisessa puoluekentässä määrittäytyy puoluejärjestelmän ja sitä halkovien konfliktilinjojen historiallisen kehityksen tuloksena. Suomalaisen monipuoluejärjestelmän kehityksen varhaisimpana perustana ovat olleet kieli- ja kansallisuuskysymykset. Sittemmin puoluekenttää ovat lohkoneet muun muassa työväestön ja porvariston välinen luokkaristiriita, maaseutu- ja kaupunkiväestön vastakkainasettelut sekä työväenliikkeen ja kaupunkien porvariston sisäiset jakolinjat. Nämä aatteelliset erot ovat vakiintuneet varsin vakaaksi kuuden tai seitsemän pääpuolueen järjestelmäksi, jossa kolmena suurimpana puolueina ovat olleet työväestöä edustava Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, porvaristoa edustava Kansallinen Kokoomus sekä kansainvälisesti verrattuna varsin vahva agraaripuolue Suomen Keskusta (ent. Maalaisliitto). Näin ollen perinteisen vasemmisto-oikeisto-janan sijaan suomalaisia pääpuolueita ovat jakaneet ennemminkin työn ja pääoman sekä kaupunkien ja maaseudun väliset vastakkainasettelut. (Nousiainen 1998, 31–40.) Niin sanotun uuden politi-

kan konfliktiulottuvuudet ("punavihreitä" arvoja korostava *arvoliberalismi* ja autoritäärisiä ja kansallismielisiä asenteita edustava *arvokonservatismi*, ks. esim. Hellsten 2001, 37–38) sekä suhtautuminen ylikansallisiin poliittisiin kysymyksiin ja yhteistyöhön ovat jonkin verran hajottaneet ja muovanneet perinteisiä puoluekentän jakolinjoja edelleen. Nämä jakolinjat ovat liukuneet myös puolueiden sisälle nousten yksittäisissä kysymyksissä esiin puolueiden sisäisenä polarisaationa. Näin puolueiden sijoittaminen niin perinteisille kuin uudemmillekin jakoulottuvuuksille on tullut entistä vaikeammaksi.

Kokoomus ja Keskusta luokitellaan suomalaisella puoluekentällä useimmiten porvarilliseksi puolueiksi; molempien tavoitteena ovat esimerkiksi yksilönvapauden ja yrittäjyyden vahvistaminen. Näistä Kokoomus on selvästi myös oikeistopuolue, jonka arvoihin perinteinen konservatismi on vaikuttanut varsin vahvasti. Nousiaisen (1998, 85–86) mukaan konservatismiin periaatteita ovat muun muassa "uskonnon, moraalin ja perheen merkityksen korostaminen sekä kansakunnan kokonaisuuden vaaliminen, kiinni pitäminen yksityisestä omistusoikeudesta ja vapaasta kilpailutaloudesta – – sekä varauksellisuus ja varovaisuus sosiaalisessa uudistustyössä". Vaikkakin konservatismiin räikeimmät tunnukset on riisuttu Kokoomuksen ohjelmasta, voi konservatiivisten arvojen nähdä edelleen vaikuttavan puolueen periaatteiden taustalla. Periaateohjelmassa esimerkiksi korostetaan perheen merkitystä yksilöiden kasvun perustana sekä yksityistä omistusoikeutta vapaan markkinatalouden keskeisenä periaatteena (Kansallinen Kokoomus r.p. Periaateohjelma). Myös Keskustan periaateohjelmasta voi löytää samantapaisia painotuksia yksilöiden omistusoikeudesta, vapaasta kilpailutaloudesta, yrittäjyydestä ja kansallisista arvoista. Siinä korostetaan eksplisiittisesti myös uskonnon merkitystä "kansallisena voimanlähteenä" (Suomen Keskusta r.p. Periaateohjelma). Tällä perusteella myös Keskustaa voi kutsua oikeisto- ja konservatiivipuolueeksi. Toisaalta Keskustan paikallistaminen talouspoliittiselle vasemmisto–oikeisto-akselille on kuitenkin selvästi hankalampaa kuin Kokoomuksen, onhan Keskusta ollut myös maaseudun alempien tuloryhmien asialla (Nousiainen 1998, 43; Sundberg 1996, 199–201).

Uuden politiikan ulottuvuuksia tarkasteltaessa voidaan sekä Keskusta että Kokoomus sijoittaa ainakin tietyissä kysymyksissä lähemmäksi arvokonservatismia kuin arvoliberalismia. Esimerkiksi taloudellisen kasvun ja ympäristön pilaantumisen välisessä ristiriidassa molemmat puolueet ovat kannattaneet jokseenkin enemmän taloudellista kasvua ympäristökysymysten jäädessä toissijaisiksi. Keskustan arvokonservatismi on



puolestaan ollut jonkin verran Kokoomusta voimakkaampaa kansallista yhtenäisyyttä koskevissa kysymyksissä, mistä konkreettisenä osoituksena voidaan pitää esimerkiksi puolueen kriittisyyttä Euroopan unionia kohtaan. Kumpaakaan puoluetta ei voi kuitenkaan missään nimessä pitää puhtaana uusautoritaarisen uuden politiikan oikeiston edustajana. (Hellsten 2001; Mickelsson 2004.)

Tässä tutkimuksessa Kokoomuksen ja Keskustan luokittelu oikeistopuolueiksi viittaa kuitenkin eniten niiden ideologisiin sitoumuksiin tasa-arvokysymyksissä sosialisiksi, sosiaalidemokraattisiksi tai vasemmistolaisiksi luokiteltaviin puolueisiin verrattuna. Molemmat valituista puolueista ovat sitoutuneet tasa-arvokäsityksissään yksilön valinnanvapauteen ja mahdollisuuksien tasa-arvoon. Niille on ollut tyypillistä uskoa tasa-arvon jo toteutuneen tai ainakin toteutuvan pian ”uudenlaisten ajattelutapojen” avulla, kun taas poliittisen toiminnan vaikutusta sekä puolueen omaa vastuuta tasa-arvon edistäjänä on häivytetty ja vähätelty. (Freidenvall 2003, 10; Siukola 2004.) Vasemmistopuolueet ovat puolestaan tarkastelleet tasa-arvo-ongelmia (myös muita kuin sukupuoliin liittyviä) pikemminkin yhteiskuntien rakenteellisina kysymyksinä, joiden ratkaisemiseksi vaaditaan muutakin kuin yksilöiden asennemuutosta (Carbin & Holli 2002; Raevara & Saarikoski 2002, 277–281; Saarikoski 2001, 64–69, 89–90). Toisaalta vasemmistopuolueet ovat olleet muutenkin aktiivisempia tasa-arvokysymyksissä ja tukeneet naisten poliittista edustusta huomattavasti oikeistopuolueita enemmän (Caul 1999, 81–82; Holli 2003, 164; Norris 1997, 47–48).

Tasa-arvon suhteen Keskusta on jonkin verran Kokoomusta avoimemmin kannattanut komplementaarista tasa-arvokäsitystä, joka perustuu sukupuolten työnjakoon ja perinteisiin perherooleihin: miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia, mutta heillä on erilaisia tehtäviä ja velvollisuuksia yhteiskunnassa. Keskustan tavoittelemat tasa-arvotoimenpiteet ovatkin keskittyneet muun muassa kotiäitiyden tukemiseen. (Westman 2000, 293–295.) Kokoomuksen tasa-arvokäsitys on puolestaan perustunut selvemmin liberaaliin yksilönvapauteen sekä yksilöiden tasavertaisiin mahdollisuuksiin toteuttaa itseään ja tavoitella arvostamiaan asioita. Tasa-arvo on näin ollen ollut Kokoomukselle ennen kaikkea yksilöille kuuluvaa mahdollisuuksien tasa-arvoa. Kuitenkin myös Kokoomuksen tasa-arvopoliittisissa tavoitteissa on selvästi ollut yhteisöllisiä, jopa komplementaarisia, velvollisuuksia korostavia piirteitä. (Anttonen 1998, 365; Bergqvist 2001, 144–145; Siukola 2004; Westman 2000, 292–293.)

### 2.2.1 Puoluedemokratian ongelmia sukupuolinäkökulmasta

Suomalaisen puoluelainsäädännön mukaan puolueiden sääntöjen on turvattava kansanvaltaisten periaatteiden noudattaminen yhdistyksen päätöksenteossa ja toiminnassa (1969/10, 2 §). Puoluelaki velvoittaa puolueen toimimaan demokraattisesti, muttei kuitenkaan anna puoluedemokratialle mitään konkreettista muotoilua. Tällöin esimerkiksi tulkinnat demokratiasta ja käytännön järjestelyitä koskevat ratkaisut ovat melko pitkälti puolueiden omassa päätäntävallassa, mikä näkyikin merkittävinä eroavaisuuksina puolueiden säännöissä. Sundbergin (1997, 108) mukaan jäsendemokratian kannalta eniten merkitystä on sillä, miten usein varsinaisia puoluekokouksia järjestetään. Jos kokouksia järjestetään vuosittain, taataan jäsenistölle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa puoluejohtoon ja puolueen politiikkaan. Jos taas kokoontuminen on harvempaa, kuten se on esimerkiksi kaikissa kolmessa suurimmassa puolueessamme, on puolue-eliitillä paremmat mahdollisuudet johtaa ja kontrolloida puolueen jäsenistöä sekä puoluekokouksen päätäntävaltaa.

Puoluekokousten järjestämistiheyden (1) lisäksi puolueita voidaan Sundbergin mukaan arvioida myös sen perusteella, (2) onko puoluejohtajan valinta sidottu vain henkilön kannatukseen vai onko paikan tasapuolisemmasta kiertämisestä olemassa säädöksiä. Myös (3) puoluejohtajan tehtäväkenttä saattaa vaihdella pelkän puoluehallituksen puheenjohtajuudesta keskitetympään johtajuuteen ulottuen kaikkiin puolueen tärkeimpiin toimielimiin – hallituksen lisäksi esimerkiksi työvaliokuntaan ja puoluevaltuustoon. Virallinen (4) työvaliokunta sekä (5) puoluevaltuusto puolestaan lisäävät Sundbergin mukaan puoluejohdon ja jäsenten keskinäistä välimatkaa sekä puolue-eliitin ammattimaistumista. Sundberg mainitsee puolueita erottavaksi tekijäksi myös (6) puoluehallituksen sukupuolijakaumaa tasapainottavat sukupuolikiintiöitä koskevat säädökset. Kaiken kaikkiaan Sundberg siis esittelee kuusi muuttujaa, jotka mittaavat puolueiden *hierarkkisuu*den tai *tasa-arvoisuuden* asteita. Tämän jaottelun perusteella hierarkkisia puolueita ovat Keskusta, Kokoomus, Kristillisdemokraatit (ent. SKL) sekä osin myös SDP ja tasa-arvoisia erityisesti Vasemmistoliitto ja Vihreät. RKP:ssa on puolestaan sekä hierarkkisia että tasa-arvoisia piirteitä.<sup>6</sup> (Sundberg 1997, 108.) Tutkimuksen mukaan

---

<sup>6</sup> Kokoomuksen *hierarkkisuusarvo* on kuusi, toisin sanoen se on hierarkkinen kaikilla Sundbergin mainitsemilla mittareilla. Keskusta ja KD saavat arvon viisi ja SDP neljä. Vastaavasti Vasemmistoliiton *tasa-*

erot puolueiden organisatorisissa rakenteissa ja niiden demokraattisuuden asteissa johdettavat ennen kaikkea puolueen ideologiasta ja iästä: vanhemmat ja vakiintuneemmat puolueet ovat hierarkkisempia kuin uudemmat ja tasa-arvoideologiaan sitoutuneet puolueet puolestaan myös organisaatioltaan tasa-arvoisempia. Puolueen koolla tai valta-asemalla ei sen sijaan tunnu olevan yhtä suurta merkitystä. (Mts. 110–114.)

Sen paremmin Keskustassa kuin Kokoomuksessakaan ei ole käytössä puolueen sisäisillä säännöillä säädettyjä sukupuolikiintiöitä. Toisin sanoen näissä puolueissa sukupuolta ei virallisesti tarvitse ottaa huomioon sen paremmin ehdokasasettelussa kuin puolueen sisäisten toimielimien paikkajaossakaan<sup>7</sup>. Käytännössä tämä näkyy molempien puolueiden puoluehallitusten kokoonpanoissa, joissa naisten osuus on puolueen jäsenjakoumaan verrattuna aina ollut suhteellisen vähäinen: 60-luvulta nykypäivään lähes poikkeuksetta alle 20 prosenttia<sup>8</sup> (Sundberg 1995, 93–97; Suomen Keskustan ja Kansallisen Kokoomuksen Internet-sivut, 6.3.2006). Ottaen huomioon, että puoluehallitus on tosiasiallisesti yksi tärkeimpiä elimiä puolueen sisäisessä päätöksenteossa, on tärkeää pohdita, toteutuuko puolueen naisjäsenten edustus siinä riittävästi, ja ennen kaikkea, miten hyvin sen tulisi toteutua. Sen sijaan vaalien ehdokasasettelu on näissä puolueissa ollut sukupuolijakaumaltaan huomattavasti tasapainoisempi. Esimerkiksi viime eduskuntavaaleissa Kokoomuksen asettamista ehdokkaista 49 prosenttia oli naisia ja 51 prosenttia miehiä. Keskustalla naisten osuus oli hieman vähäisempi: naisia oli 41 ja miehiä 59 prosenttia. (Tilastokeskus, vaalitulokset 2003, 23.3.2005.)

Ongelma ei kuitenkaan välttämättä ole pelkästään numeerinen tai prosentuaalinen, vaan naisten poliittisen toimijuuden toteutumisessa saattaa olla myös muunlaisia, esimerkiksi diskursiivisiin käytäntöihin liittyviä esteitä. Tärkeämpää onkin tarkastella sitä, millä muulla, kuin organisaation rakenteeseen liittyvillä selityksillä puolueen demokraattisuuden ja tasa-arvoisuuden aste on mahdollista ymmärtää ja miten tämä ymmärrys

---

*arvoisuusarvo* on suurin mahdollinen, 6, ja Virheiden 5. RKP:n arvo on 0, eli puolueessa on yhtä paljon tasa-arvoisia ja hierarkkisia piirteitä. SDP, RKP ja KD ovat sittemmin ottaneet käyttöön sukupuolikiintiöt.

<sup>7</sup> Ainoan poikkeuksen tekee Keskustan kolme neuvottelukuntaa, joissa tulee olla molempia sukupuolia vähintään kolmannes (Suomen Keskusta r.p., Neuvottelukuntien toimintasääntö).

<sup>8</sup> Sundbergin (1995, 93–97) mukaan naisten osuus suomalaisten puolueiden jäsenistä on ollut keskimäärin noin 40 prosenttia viimeisen reilun 30 vuoden ajan. Drude Dahlerupin ja Brita Gullin (1983, 29) mukaan naisten osuus Kokoomuksen jäsenistä on ollut tätäkin korkeampi, jo vuonna 1982 tasan puolet, kun taas Keskustassa hieman vähäisempi, 39 prosenttia.

puolestaan korreloi myös Sundbergin havaintojen kanssa. Organisatorisen näkökulman ohella on syytä tarkastella niitä diskursiivisia käytäntöjä ja poliittisen harkinnan prosesseja, joissa puolue muodostaa tulkintansa sisäisestä demokratiastaan ja tekee päätökset erilaisista organisaatioon liittyvistä järjestelyistä – esimerkiksi juuri sukupuolikiintiöistä.

Analysoin aiemmassa tutkimuksessani (Siukola 2004) Kokoomuksen diskursiivista tilaa tarkoitukseni selvittää, millaisia mahdollisuuksia puolue tarjoaa naispolitiikon toiminnalle puolueen naisjärjestöön, Kokoomuksen Naisten Liittoon verrattuna. Tätä tarkoitusta varten tarkastelin puolueen ja naisjärjestön ohjelmatekstejä erityisesti tasa-arvo- ja perhepolitiikkaan liittyen. Vertailu puolueen ja naisjärjestön sukupuoleen ja tasa-arvoon liittyvien puhetapojen välillä osoitti, ettei puolue tarjonnut riittäviä mahdollisuuksia sukupuolispesifien, esimerkiksi naisten asemaan ja elämään liittyvien tasa-arvo-ongelmien käsittelylle. Emopuolueen tasa-arvopolitiikka olikin hyvin sukupuolineutraalia ja se myös erotettiin selvästi muusta politiikasta: suurin osa asioista oli ”neutraalia yleispolitiikkaa” ja vain tietyt kysymykset nähtiin tasa-arvotarkasteluja vaativina.

Syitä Kokoomuksen vaikenemiseen sukupuolispesifeistä kysymyksistä tai naisjärjestönsä tasa-arvonäkemyksistä on useita. Saattoi esimerkiksi olla, että naisjärjestössä toimivat poliitikot olivat tyytyväisiä toimintaansa kahdessa erilaisiin tasa-arvonäkemyksiin sitoutuneessa poliittisessa ryhmässä, puolueessa ja puolueen naisjärjestössä, eivätkä edes yrittäneet vaikuttaa puolueensa linjauksiin. Tämä selitys ei kuitenkaan ole kovin uskottava, sillä Kokoomuksen Naisten Liiton yksi nimenomaisista toimintatavoitteista oli puolueen politiikkaan vaikuttaminen. Toisaalta, on mahdollista myös, että Kokoomuksen neutraali ja kapea tasa-arvopuhe oli kompromissi naisten liiton ja puolueen toista ääripäätä edustavan puhetavan välillä – esimerkiksi sellaisen, joka ei lainkaan tunnustanut tasa-arvo-ongelmien olemassaoloa. Tällöin naisten liiton politiikalla oli vaikutusta puolueen politiikkaan mutta vain yhtenä näkemyksenä muiden joukossa. Yksi kiinnostavimmista tekijöistä lienee kuitenkin se, millaiset diskursiiviset käytännöt puolueiden sisäisissä keskusteluissa hallitsivat. Oliko esimerkiksi sukupuoli- ja tasa-arvokysymyksiä esiin nostaminen tavalla tai toisella ongelmallista puolueessa? Entä mitä puolueissa tapahtui tällaisille keskustelunavauksille tai niitä tekeville poliitikoille:

millaista vastarintaa sukupuoli- ja tasa-arvokysymykset puolueissa herättivät? (Siukola 2004.)

### *2.2.2 Naiset toimijoina Kokoomuksessa ja Keskustassa*

Suomalaisten naisten yhteiskunnallinen toiminta järjestäytyi alun perin yhteisiin järjestöihin miesten kanssa. Etenkin maaseudun raittius- ja herätysliikkeissä miehet ja naiset toimivat yhteisin päämäärin toistensa kumppaneina. 1900-luvulle tultaessa ja kansalaisjärjestökentän alkaessa politisoitua naisten yhteiskunnallinen järjestäytyminen sai kuitenkin uusia piirteitä. Suomalaisen naisliikkeen historiaa tutkineen Irma Sulkusen (1987) mukaan varsinkin keskiluokan ja maaseudun naiset suhtautuivat puoluejärjestäytymiseen selvästi miehiä laimeammin. Poliittisten järjestöjen sijaan keskiluokan naiset valitsivatkin toiminnan kanavikseen erilaiset kristillis-siveelliset yhteenliittymät, muun muassa emäntä- ja raittiusjärjestöt. Näin naisille ja miehille syntyi toisistaan erilliset julkisen toiminnan tavat: miesten tehtäväksi tuli julkisen yhteiskuntarakenteen pystyttäminen ja naisille puolestaan yksityisen piirin sekä yhteisön moraalien ja siveellisyyden vaaliminen. (Sulkunen 1987, 169–172; ks. myös Rantalaiho 1994, 23.) Molemmilta kuitenkin odotettiin – snellmanilaiseen yhteisölliseen ajatteluun nojaten – osallistumista ja uhrauksia kansakunnan ja yhteisen hyvän nimissä (Anttonen 1998, 358–361).

Myös puolueiden naisten erillistoimintaa legitimoitiin naisten erillisen ryhmästatuksen ja sukupuolittuneen kansalaisuuden avulla: naisten julkisen toiminnan perustana nähtiin eräänlainen ”yhteiskunnallinen äitiys” tai ”äitikansalaisuus”, joka ikään kuin täydensi miesten yhteiskunnallista toimintaa. Kuusipalon mukaan 1900-luvun alkupuolen osalta voidaankin puhua melko yhtenäisistä maternalistisista tavoitteista naisjärjestöissä puoluekentän laidalta toiselle. (Kuusipalo 1999, 56–58; ks. myös Anttonen 1997, 167; 1998, 363–366; Hernes 1987, 140; Rantalaiho 1994, 21–24; Sulkunen 1987, 172.) Vaikka 1960-luvun tasa-arvoliikkeen myötä äitikansalaisuus ja maternalistinen politiikka asetettiin kyseenalaisiksi, voidaan monien poliittisten naisjärjestöjen tavoitteiden taustalta edelleen löytää niihin viittaavia sävyjä.

Kuten kaikilla suomalaisilla eduskuntapuolueilla myös Kokoomuksella ja Keskustalla on omat itsenäiset naisjärjestönsä. Kokoomuksen valtakunnallisen naisjärjestön perustamispäätös tehtiin jo vuonna 1918, kaksi viikkoa puolueen perustamisen jälkeen. Toiminta aloitettiin Kansallisen Kokoomuspuolueen Naisvaliokuntana ja rekisteröitiin

järjestörekisteriin vuonna 1925 nimellä Kansallisen Kokoomuspuolueen Naisjärjestöjen Liitto. Nykyisen nimensä, Kokoomuksen Naisten Liitto, järjestö otti vuonna 1951. (Kokoomuksen Naisten Liiton Internet-sivut, 6.3.2006.) Keskustan naisjärjestötoiminta alkoi puolestaan vasta sotien päätyttyä, ensin paikallistasolla ja myöhemmin valtakunnallisena naistoimintana. Maalaisliiton Naiset järjesti ensimmäisen edustajakokouksensa 40 vuotta puolueen perustamisen jälkeen, kesäkuussa 1946. Emopuolueen muuttaessa nimeään myös naisjärjestön nimi on vaihtunut kahteen otteeseen: vuonna 1965 järjestöstä tuli Keskustapuolueen Naiset ja vuonna 1989 Suomen Keskustanaiset. (Palmunen 1992; Suomen Keskustanaisten Internet-sivut, 6.3.2006.)

Molempien poliittisten naisjärjestöjen yhtenä sääntöihin kirjattuna tavoitteena on edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Suomen Keskustanaisten säännöissä (hyväksytty 6.6.2003) mainitaan lisäksi muun muassa yhteisöllisyyden, hengellisten arvojen, naisten ja lasten elinolosuhteiden sekä terveiden elämäntapojen edistäminen. Kokoomuksen Naisten Liiton säännöissä (hyväksytty 28.9.2002) puhutaan puolestaan naisten poliittisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä, ihmisten henkisestä ja hengellisestä kasvusta, isänmaahan kohdistuvasta kiintymyksestä, itsenäisyydestä sekä sosiaalisesta turvallisuudesta. Näiden tavoitteiden voi vielä jonkin verran nähdä heijastelevan maternalistista politiikkaa ja äitikansalaisuutta.

Naisjärjestöjen omien Internet-sivujen mukaan Suomen Keskustanaisilla on tällä hetkellä noin 33 000 ja Kokoomuksen Naisten Liitolla noin 4300 henkilöjäsentä. Molemmissa järjestöissä jäsenmäärä on laskenut alle puoleen parinkymmenen vuoden takaisista määristä. Samalla myös puolueiden jäsenmäärät ovat laskeneet huomattavasti. (vrt. Dahlerup & Gulli 1983, 29.) Keskustalla on tällä hetkellä oman ilmoituksensa mukaan jäseniä yhteensä noin 200 000 ja Kokoomuksella noin 40 000 (Suomen Keskustan ja Kansallisen Kokoomuksen Internet-sivut, 6.3.2006). Molemmilla puolueilla kutakuinkin puolet jäsenistä on naisia, joten voidaan huomata, etteivät läheskään kaikki naisjäsenet ole järjestäytyneet erillisiin naisjärjestöihin.

Puolueiden korkeimmissa toimielimissä, puoluehallituksessa ja -valtuustossa (Keskustalla puoluevaltuuskunnassa), naisten osuudet vaihtelevat paristakymmenestä prosentista hieman alle puoleen (taulukko 1). Eritoten välillisesti valitut puoluehallitukset ovat edelleen varsin miesvoittoisia, vaikkakin naisten osuus on jonkin verran ollut kasvussa

(vrt. taulukko 2). Molemmilla puolueilla on tutkimushetkellä miespuheenjohtaja sekä varapuheenjohtajina kaksi naista ja yksi mies.

**Taulukko 1: Naisten osuus Kokoomuksen ja Keskustan puolue-elimissä vuonna 2006**

		Jäseniä yhteensä	Naisia %
<b>Kokoomus</b>	puoluehallitus	23	22
	puoluevaltuusto	61	43
<b>Keskusta</b>	puoluehallitus	36	25
	puoluevaltuuskunta	134	40

Lähde: Suomen Keskustan ja Kansallisen Kokoomuksen Internet-sivut, 6.3.2006.

**Taulukko 2: Naisten osuus Kokoomuksen ja Keskustan puoluehallituksissa vuosina 1960–1990**

Vuosi	Kokoomus		Keskusta	
	Jäseniä yhteensä	Naisia %	Jäseniä yhteensä	Naisia %
1960–65	12	18	16	13
1966–70	12	10	19	11
1971–75	17	14	23	12
1976–80	17	14	25	14
1981–85	19	21	30	17
1986–90	23	14	31	16

Luvut ovat viiden vuoden keskiarvoja. Lähde: Sundberg 1995, 93: taulukko 2.

### 3 KIINTIÖT – NOPEA TIE TASA-ARVOISEEN EDUSTUKSEEN?

*The core idea behind quota systems is to recruit women into political positions and to ensure that women are not only a few tokens in political life*  
(Drude Dahlerup, Global Database of Quotas for Women).

Tässä luvussa tarkastellaan tarkemmin sukupuolikiintiöitä käsittelevää teoretisointia sekä empiirisiä analyysejä kiintiöiden käyttöönotosta ja niitä koskevista keskusteluista. Tavoitteena on syventää kiintiöihin ja kiintiökonflikteihin liittyvää ymmärrystä sekä esitellä tarkemmin niiden yhteyttä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen ja erityisesti Suomen kontekstissa myös tasa-arvon vallitseviin puhetapoihin.

Sukupuolikiintiöillä tarkoitetaan edustuksellisessa demokratiassa positiivisia toimia, jotka velvoittavat valitsemaan tietyn vähimmäismäärän tai -osuuden molempia sukupuolia valittavana olevaan ryhmään, esimerkiksi ehdokaslistalle, parlamenttiin, komiteaan, toimikuntaan tai hallitukseen<sup>9</sup>. Kiintiöt säädetään usein sukupuolineutraaleiksi siten, että ne määrittävät sekä naisten että miesten vähimmäismäärää tai -osuutta valituista. Poliittisen päätöksenteon areenoilla sukupuolikiintiöiden perimmäisenä tavoitteena on kuitenkin vastata nimenomaan naisten aliedustuksen ongelmiin. (Dahlerup 1998, 2006.)

Arkijärjellä ajateltuna sukupuolikiintiöt vastaavat tavoitteiltaan pitkälti poliittisen päätöksentekojärjestelmän alueellisia kiintiöitä, esimerkiksi vaalipiirijakoa, jonka avulla pyritään varmistamaan eri alueiden edustuksen toteutuminen edustajanpaikkoja jaettaessa (vrt. Phillips 1995, 98). Oletuksina alueellisen edustuksen varmistamisessa (samoin kuin sukupuolikiintiöissä) on että (1) on tärkeää että eri alueiden (sukupuolten) edustajat ovat läsnä poliittisessä päätöksenteossa ja (2) mikäli eri alueiden (sukupuolten) edustajien osuuksia ei olisi määritelty vaalipiirijoin (kiintiöin), ei edustus välttämättä toteutuisi riittävällä tavalla.

---

<sup>9</sup> Positiivisten toimien sijaan puhutaan kiintiöiden kohdalla usein positiivisesta syrjinnästä (ks. esim. Lovenduski 1993, 10; Norris 2001; Teigen 2003). Sanan ”syrjintä” kantamien negatiivisten sävyjen vuoksi käytän kuitenkin positiivisia toimia yleiskäsitteenä kaikille erityistoimenpiteille, joilla pyritään vahvistamaan naisten poliittista osallistumista ja edustusta. On kuitenkin huomattava, että kiintiösäädösten velvoittavuus tekee niistä erityisen muihin positiivisiin toimiin (mm. suosituksiin ja erilaisiin kannustustoimenpiteisiin) nähden.



### 3.1 SUKUPUOLIKIIINTIÖT TUTKIMUSKOHTENA

Sukupuolikiintiöiden tutkimus edustaa kiintiöiden toimeenpanoa ja kiintiökampanjoin-  
tia analysoineen Mona Lena Krookin (2005, 19–20) mukaan viimeisintä aaltoa naisten  
poliittisen osallistumisen tutkimuksessa. Kiintiötutkimus on pääosin käynnistynyt vasta  
1990-luvun loppupuolella ja siinä on yleisesti keskitytty kiintiöiden säätämiseen ja  
hyväksymiseen konkreettisen toimeenpanon ja vaikutusten sijaan. Kuten Krookin tut-  
kimus myös monet muut empiiriset kiintiöanalyysit ovat tarkastelleet lähes yksinomaan  
parlamentaaristen vaalien ja ehdokasasettelun kiintiöitä. Tämä selittää myös sen, miksi  
esimerkiksi kansainvälisen kiintiötietokannan mukaan Suomessa ei kiintiösäädöksiä ole  
lainkaan käytössä (ks. Global Database of Quotas for Women, 7.3.2006). Tällä hetkellä  
noin 40 maassa ympäri maailmaa on käytössä lainsäädännölliset kiintiöt, jotka säätele-  
vät parlamentaaristen vaalien ehdokasasettelua tai edustajien valintaa. Lisäksi yli 50  
maassa puolueilla on omaa ehdokasasetteluaan koskevia kiintiösäädöksiä. Kiintiöt on  
lähes poikkeuksetta otettu eri maissa käyttöön 90-luvun lopulla tai 2000-luvun alussa,  
mistä näkee, että sukupuolikiintiöt naisten poliittisen edustuksen vahvistamisen välinee-  
nä ovat levinneet maailmalla varsin nopeasti. (Dahlerup & Freidenvall 2005; Krook  
2005.)

Erilaisia sukupuolikiintiötyyppejä voidaan erotella ainakin kolmella perusteella: niiden  
sovellusalan, säädöstyypin sekä asetetun tason mukaan. Ehdokasasettelussa ja vaaleissa  
sovellettavien kiintiöiden lisäksi on olemassa välillisesti valittuja toimielimiä koskevia  
kiintiöitä sekä poliittisten puolueiden sisäistä demokratiaa ja toimielinrakennetta sääte-  
leviä kiintiöitä. Säädöstyypin perusteella voidaan puolestaan erotella perustuslailliset  
kiintiöt, lainsäädännölliset kiintiöt sekä puolueen sisäisillä säädöksillä säädetty kiintiöt.  
Kiintiöiden taso on säädetty usein 20–50 prosenttiin: tavoitteena on joko täydellinen  
sukupuolitasapaino tai ainakin sen verran suuri vähemmistöosuus, että sillä on todellisia  
mahdollisuuksia vaikuttaa<sup>10</sup>. Tällaisena *kriittisenä vähemmistönä* pidetään usein 30  
prosentin osuutta. (Dahlerup 1998, 92–93; 2006; Squires 2004.)

---

<sup>10</sup> Sukupuolineutraalien kiintiöiden osalta on huomattava, että ne säätelevät sekä pienintä että suurinta  
mahdollista naisten ja miesten osuutta: esimerkiksi 40 prosentin minimiosuus kumpaakin sukupuolta  
merkitsee sitä, että yhden sukupuolen edustajia saa maksimissaan olla 60 prosenttia. Sen sijaan esimer-  
kiksi naisten edustukselle asetetut minimiosuudet säätelisivät vain miesten osuuden kattoa.

Skandinaaviset ja länsieurooppalaiset sukupuolikiintiöt ovat useimmiten puolueiden sisäisillä säännöillä asetettuja kiintiöitä, kun taas esimerkiksi useissa Etelä-Amerikan maissa on käytössä lainsäädännölliset ja erityisesti kolmannen maailman maissa perustuslailliset kiintiöt. (Dahlerup & Freidenvall 2005; Krook 2005; Squires 2004.) Suomessa valtion komiteoita sekä kunnallisia ja kuntien välisiä epäsuoraan valittuja toimielimiä koskevat kiintiöt on kirjattu tasa-arvolakiin (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 4 §; kiintiöt lisäyksenä 206/1995). Lisäksi Vihreällä liitolla (vuodesta 1988), Vasemmistoliitolla (vuodesta 1990), SDP:lla (vuodesta 1996), RKP:lla (vuodesta 2001) sekä Kristillisdemokraateilla (vuodesta 2005) on sääntöihin kirjattuja puolueen toimielinten kokoonpanoa ja ehdokasasettelua koskevia kiintiösäädöksiä<sup>11</sup>.

### 3.1.1 Edustuksellisuuden kysymyksiä

Sukupuolikiintiöissä on väistämättä kyse edustuksellisuudesta. Kiintiöiden teoreettis-filosofinen tarkastelu onkin pääasiassa keskittynyt edustuksellisuuden ja demokratian perustaviin kysymyksiin, muun muassa siihen, *miksi* naisten tulisi olla miesten kanssa tasavertaisesti mukana päätöksenteon elimissä. (esim. Dahlerup & Freidenvall 2005; Hernes 1987; Klausen & Maier eds. 2001; Phillips 1995, 1998; Squires 2004). Sananmukaisesti edustamisella tai representaatiolla (lat. *repraesentare*) tarkoitetaan näkyväksi tai läsnä olevaksi tekemistä sekä esittämistä uudelleen. Edustuksellisuuden ymmärtämisessä merkittävintä on se, nähdäänkö tärkeämpänä se, *kuka* edustaa, vai se, *mitä* hän edustaa. Kolmantena näkökulmana voidaan myös pitää sitä, ettei näitä kysymyksiä, *kuka* ja *mitä*, ole mahdollista käsitellä toisistaan erillisinä.

Edustajaan keskittyy esimerkiksi Hanna Pitkinin (1972) klassisessa jaottelussaan erittelemä deskriptiivinen representaatio, jonka mukaan edustajien tulisi vastata suoraan tai ainakin ”peilata” edustettaviensa kokoonpanoa ja ominaisuuksia. Edustajan ominaisuuksista on kyse myös symbolisessa representaatiossa, jossa ei vaadita niinkään vastaavuutta kuin vertauskuvallista edustavuutta. Jos puolestaan keskitytään siihen, mitä edustetaan, voidaan erottaa toisistaan esimerkiksi ideologioihin, intresseihin tai identiteetteihin keskittyvät edustuksellisuuskäsitykset (vrt. Phillips 1995, Squires 1999, 202–

---

<sup>11</sup> Kiintiöt olivat käytössä myös Vasemmistoliittoa edeltäneellä SKDL:llä (vuodesta 1987) sekä Vihreillä jo ennen virallisen puolueen perustamista (vuodesta 1983) (ks. Holli 2004).

203; Young 2000, 133–135). Samantapaisesta kuka–mitä-jaottelusta on kyse myös deskriptiivisen ja substantiivisen edustuksen erottelussa, jossa edellinen viittaa numeeriseen edustukseen päätöksentekoaikavälissä, kun taas jälkimmäinen edustuksen todelliseen sisältöön ja vaikutuksiin esimerkiksi edustettavien intressien toteutumisen muodossa (ks. esim. Mansbridge 1999).

Kiinnostavin edustuksellisuuden näkökulma kuitenkin tarkastelee sitä, *mitä* edustetaan, suhteessa siihen, *kuka* edustaa. Esimerkiksi Anne Phillips (1995) käsittelee edustuksellisuutta sekä intressien edustamisena että identiteettikysymyksenä. Phillipsin mukaan ideoiden (so. intressien ja mielipiteiden) edustamisessa edustajat ovat vastuussa äänestäjille näiden intressien toteutumisesta, mutta itse edustajien henkilöllä ei ole merkitystä. Tätä ideoiden politiikkaa (*politics of ideas*) kuitenkin kyseenalaistaa poliittinen eksklusio, joka Phillipsin mukaan on rajannut poliittiseen päätöksentekoon välittyneiden ideoiden ja intressien kirjoa. Kun esimerkiksi etnisen tai kulttuurisen taustan, uskonnon tai sukupuolen vuoksi ulossuljettujen sosiaalisten ryhmien intressit ovat jääneet näkymättömiin (tai niitä edustetaan näihin ryhmiin kuuluvien näkemysten mukaan väärällä tavalla), on ainoa vaihtoehto tarkastella edustusta myös erilaisten identiteettien ja ryhmien läsnäolon näkökulmasta. Phillipsin läsnäolon politiikka (*politics of presence*) pyrkiikin vastaamaan poliittisen eksklusion ongelmiin hävittämättä kuitenkaan liberaalille demokratiateorialle tunnusomaista intressien edustuksen näkökulmaa. (Phillips 1995; 1996, 140–142.)

Eksklusion ajatus on tärkeä myös Iris Marion Youngille (2000), joka hahmottelee keinoja marginalisoitujen ryhmien sisällyttämiseksi poliittiseen päätöksentekoon. Youngin eksklusion ajatus on siinä mielessä moniulotteisempi ja kiinnostavampi kuin Phillipsin, että hän puhuu ulkoisen eksklusion (konkreettisen päätöksenteon tiloista ulossulkemisen) lisäksi myös sisäisestä eksklusiosta, esimerkiksi keskustelukumppanin tunnustamiseen liittyvistä retorisisista keinoista, joilla päätöksentekojärjestelmiin sisällytettyjen henkilöiden tai ryhmien todelliset vaikutusmahdollisuudet voidaan yrittää vesittää (Young 2000, 52–57). Phillipsin tavoin Young tarkastelee edustusta useammasta näkökulmasta, joista intressien edustaminen on vain yksi; hän pitää tärkeänä myös mielipiteiden ja arvojen sekä sosiaalisten perspektiivien edustusta. Sosiaalisilla perspektiiveillä Young tarkoittaa eräänlaista yhteiskunnallisesti muotoutuvaa paikkaa tai näköalaa, jota määrittävät erilaiset kokemukset, historia ja sosiaalinen tieto. Näin ollen paik-

kaa tai perspektiiviä voidaan pitää eräänlaisena katsomisen tapana, joka ei kuitenkaan täysin määritä sitä, mitä kukin näkee. Phillipsin tavoin myös Young pitää tärkeänä, että erilaisten sosiaalisten perspektiivien edustajat ovat *läsnä* poliittisessa päätöksenteossa. (Mts. 133–141.)

Sellaisissa edustuksellisuuden teorioissa, joissa yhdistetään se, *kuka* edustaa, siihen, *mitä* hän edustaa, pyritään vastaamaan yhdellä tavalla kysymykseen siitä, miksi naisten tulisi olla läsnä päätöksenteon elimissä yhdenvertaisina miesten kanssa. Vastaus esimerkiksi Phillipsillä ja Youngilla perustuu siihen, että erilaisista ulossulkemisen muodoista johtuen naisilla on erilaisia kokemuksia ja tietoa, jotka eivät ole riittävällä tavalla välittyneet päätöksentekoon. Oletuksena on myös se, että tiedon välittäminen onnistuu vain, jos ulossuljetut pääsevät itse mukaan päätöksentekoon: vain siten voidaan muuttaa päätöksentekojärjestelmissä vallitsevia eksklusiivisia oletuksia ja rationaalisuuksia, jotka edelleen uusintavat sosiaalista todellisuutta ja sen marginaalipositioita. Näissä näkemyksissä se, *kuka* edustaa, vaikuttaa siihen, *mitä* edustetaan.

Naisten edustuksen vahvistamisen legitimizeettiin erilaisten edustuksellisuuskäsitysten lisäksi vaikuttavat myös erilaiset perustelut, joita sisällyttämisen puolesta käytetään. Hernesin (1987) klassisen jaottelun mukaan argumentit erotetaan toisistaan sen suhteen, painotetaanko niissä enemmän naisten tasavertaista osallistumisoikeutta päätöksentekoon (*oikeudenmukaisuusargumentti*), naisten osallistumisesta seuraavia hyötyjä ja poliittisen päätöksenteon laatua (*resurssiargumentti*) vai naisten erilaisia kokemuksia ja intressejä (*intressiargumentti*). Oikeudenmukaisuusargumentissa on kyse yksinkertaisesti ilmaistuna siitä, ettei miehillä ole oikeutta monopolisoida päätöksentekoa. Resurssiargumenteissa puolestaan korostetaan naisten merkitystä esimerkiksi näkökulmien rikastuttajina tai edustajien valintapoolin kasvattajina. Intressiargumentteja voidaan puolestaan esittää sekä sukupuolten välisen valtasuhteesta ja eksklusiosta seuraavien intressien että sukupuolierosta seuraavien erilaisten intressien näkökulmasta. (Hernes 1987, 21–23; vrt. myös Phillips 1995, 62–63; 1998, 228). Erilaisten variaatioiden vuoksi argumentteja onkin syytä tarkastella eritoten sen suhteen, miten niissä ymmärretään sukupuoli ja sen merkitys politiikassa (esimerkiksi eron vai samuuden kautta), sekä sen suhteen, korostetaanko niissä naisten osallistumisen oikeudenmukaisuutta vai pikemminkin siitä seuraavia hyötyjä (vrt. Skjeie & Teigen 2003, 195).

### 3.1.2 Kiintiöt keinona ja tavoitteena

Siirryttäessä naisten aliedustuksen havaitsemisesta edustuksen vahvistamisen oikeutukseen vaaditaan normatiivisia tarkasteluja siitä, miksi aliedustusta voidaan pitää ongelmana. Vastaavasti, kun siirrytään edelleen strategioihin ja keinoihin, joilla aliedustusta pyritään korjaamaan, tullaan jälleen uudenlaisten kysymysten ja mahdollisuuksien eteen. Vaikka retorisella tasolla yleensä tunnustetaankin naisten poliittisen edustuksen vahvistamisen tarve, erilaisiin konkreettisiin keinoihin – ei vähiten kiintiöihin – suhtaudutaan monesti varauksella.

Normatiivisella tasolla voidaan erotella ainakin neljä erilaista kiintiöihin kohdistuvaa kritiikin muotoa. Ensimmäisen, sukupuoleen keskittyvän kritiikin mukaan kiintiöiden katsotaan perustuvan essentialisoiviin ja homogenisoiviin oletuksiin naisista poliittisena kategoriana. Näin sukupuolten kiintiöinnin voi katsoa häivyttävän naisten välisiä eroja sekä muita kuin sukupuolten välisiä valtasuhteita ja pikemminkin uusintavan naisten ja miesten välisiä sosiaalisia valtasuhteita kuin murtavan niitä. Tällöin keino ei ole tavoitteen mukainen. (Dahlerup & Freidenvall 2005, 31; Squires 2004.)

Toinen normatiivisista kritiikeistä puolestaan keskittyy edustuksellisuuden kysymyksiin. Tämän kritiikin mukaan naisten deskriptiivisen edustuksen lisääminen ei välttämättä takaa naisten substantiivisen edustuksen vahvistumista – sitä, että politiikka olisi yhtään sen ”naisystävällisempää” kuin ilmankaan kiintiöitä (Mansbridge 1999; Squires 2004). Tämä kritiikki pätee kuitenkin vain naisten erityisiä kokemuksia, näkökulmia ja intressejä korostavaan kiintiöargumentaatioon, joka saattaa muutenkin johtaa ei-toivottuihin tuloksiin. Esimerkiksi Hege Skjeie (2001, 174) varoittaa naisten erilaisuutta korostavien puhetapojen vaaroista, vaikka myöntääkin niiden retorisen tehokkuuden. Kiintiöiden puolustaminen naisten erilaisuudella tuottaa ja vahvistaa sukupuolieroa ja myös edellyttää naisilta todisteita siitä, että he tuovat politiikkaan jotain uutta – että heidän mukaantulostaan on todella jotain *hyötyä*.

Kolmas normatiivisen kritiikin muoto liittyy liberaalin demokratian oletuksiin. Kiintiöt asettavat haasteita neutraalina pidetyille poliittiselle järjestelmälle, joka perustuu keskenään tasa-arvoisten kansalaisten ja ryhmittymien väliseen vapaaseen kilpailuun vallasta. Tämän kritiikin mukaan kiintiöt rajoittavat demokraattisia valintaprosesseja varaamalla etukäteen paikkoja sukupuolen mukaan. (Dahlerup & Freidenvall 2005, 30; Klausen &

Maier 2001). Kiintiöitä voi demokratiateorioiden näkökulmasta kritisoida myös siitä, että ne perustuvat varsin kapeaan politiikkakäsitykseen keskittymällä naisten edustuksen vahvistamiseen vain parlamentaarisisissa elimissä. Näin ollen ne eivät tue esimerkiksi deliberatiivisen ja radikaalin demokratiateorian pyrkimyksiä ymmärtää poliittinen osallistuminen parlamentaarista kontekstia laajempänä ilmiönä. (Squires 2004; ks. myös Lister 1997, 155–167.)

Viimeisenä kiintiöitä voi kritisoida myös siitä, että ne muiden positiivisten toimien tavoin perustuvat oikeaseuran oikeudenmukaisuuden ajatukseen. Esimerkiksi Nancy Fraserin (1997) mukaan silloin, kun tasoitetaan yhä uudelleen ja uudelleen naisten ja miesten välisestä valtasuhteesta ja rakenteellisesta eriarvoisuudesta seuraavia ilmiöitä, rakennetaan samalla naisista positiivisia toimia tarvitseva puutteellinen sukupuoli. Kun jatkuvan kompensaation lisäksi vaaditaan myös naiseuden positiivista arvostamista, ei Fraserin mukaan lisätä myönteisyyttä sen paremmin naisia kuin affirmatiivisia toimiaakaan kohtaan. Transformatiivisella politiikalla hän puolestaan tarkoittaa politiikkaa, joka pyrkii muuttamaan ja murtamaan eriarvoisuutta tuottavia sukupuolittuneita rakenteita ja prosesseja niin, että kompensaatio tulisi tarpeettomaksi. Se keskittyykin prosessien, ei lopputuloksen oikaisemiseen. Tämän kritiikin osuvuus on kuitenkin kiinni siitä, millaisena keinona kiintiöt ymmärretään – *affirmatiivisena*, edustuksen eriarvoisuutta kompensoivana mutta olemassa olevat yhteiskunnalliset rakenteet säilyttävänä, vai *transformatiivisena*, eriarvoisuutta tuottavia rakenteita radikaalisti murtavana ja muuttavana. On huomattava, että Fraser itse ei sano, kummasta kiintiöissä on hänen mielestään kyse. (Fraser 1997, 23–33.)

Kiintiöihin liittyvistä normatiivisista ongelmista huolimatta kiintiöiden kritiikki on keskittynyt usein pragmaattisiin kysymyksiin sekä kiintiöiden käyttöönoton mahdollisiin negatiivisiin seurauksiin. Yleisimpinä huolina ovat olleet esimerkiksi pätevien naisten löytämisen vaikeus, päätöksenteon laadun kärsiminen, meritokraattisen järjestelmän mureneminen sekä kiintiöiden perusteella valittujen henkilöiden arvostuksen lasku. (Phillips 1995, 60–61; 1998, 229.) Kiintiöiden normatiivisiin ongelmiin keskittyvän tutkimuksen vähyyttä selittää Squiresin (2004) mukaan myös se, että kiintiöiden soveltaminen maailmalla on lisännyt merkittävästi naisten osuutta edustuksellisissa elimissä: kiintiöt ovat toisin sanoen osoittautuneet toimiviksi. Tutkimus onkin tästä johtuen ollut kiinnostunut pääasiassa kiintiöiden käyttöönottoon liittyvistä kysymyksistä

(esim. Caul 1999, 2001; Dahlerup & Freidenvall 2005; Freidenvall 2003, 2; Krook 2005; Lovenduski 1993, 8–11; Squires 2004; Sundberg 1995, 99–100).

Kiintiöiden käyttöönottoa ja maailmanlaajuista leviämistä tutkineet Dahlerup ja Freidenvall (2005) esittävät kiintiöt tehokkaana ja nopeana tienä (*fast track*) tasa-arvoiseen edustukseen. Hitaampaa tai vaiheittaisempaa kehitystä (*incremental track*) puolestaan edustavat heidän mukaansa esimerkiksi tasa-arvon edelläkävijöinä pidetyt Pohjoismaat, joissa naisten määrän merkittävä lisääntyminen kansallisissa parlamentissa on vienyt reilusti yli puoli vuosisataa. Uusi nopean tien malli perustuukin tutkijoiden mukaan oletuksiin siitä, ettei tasa-arvokehitystä tarvitse odottaa vuosikymmeniä vaan sen voi toteuttaa puuttumalla konkreettisin keinoin naisten edustuksen rakenteellisiin esteisiin ja luomalla niille vastavoimia.

Dahlerupin ja Freidenvallin (2005) analyysi haastaa monella tapaa pohjoismaisen tasa-arvokehityksen perusteita ja oletuksia. Ensinnäkin se kyseenalaistaa näkemyksen, jonka mukaan naisedustuksen tulee olla jo valmiiksi vahva ennen kuin kiintiöiden käyttöönottoa voidaan edes harkita (monissa uusissa kiintiömaissa kiintiölait on säädetty vahvasti miesvaltaisissa parlamenteissa). Toiseksi se siirtää painopisteen mahdollisuuksien tasa-arvosta kohti tosiasiallista tasa-arvoa, mikä mahdollistaa kiintiöiden näkemisen pikeminkin naisten eksklusion ja edustuksen rakenteellisten esteiden vastavoimana kuin miehiin kohdistuvana syrjintänä. Viimeisenä ja kenties tärkeimpänä se myös kyseenalaistaa näkemykset tasa-arvon luonnollisesta kehityksestä sekä tasa-arvoasenteiden, naisten kouluttamisen, aktivoinnin ja tukemisen (esimerkiksi päivähoitopalvelujen) vaikutuksesta naisten edustuksen toteutumiseen. Johtopäätöksensä Dahlerup ja Freidenvall toteavatkin, etteivät skandinaaviset maat edusta enää parasta tai ainakaan ainoaa mallia naisten poliittisen edustuksen vahvistamisessa. (Dahlerup & Freidenvall 2005, 28–31.)

Myös Hege Skjeie (2006) on kiinnittänyt huomiota pohjoismaisen tasa-arvodiskurssin ongelmallisuuteen<sup>12</sup>. Hän kutsuu matka- tai etenemismetaforaksi (*travel metaphor*)

---

<sup>12</sup> On toki muistettava, että niin kutsutun pohjoismaisen tasa-arvodiskurssin olemassaolo yhteisistä piirteistä huolimatta voidaan myös perustellusti asettaa kyseenalaiseksi. Esimerkiksi Anne Maria Hollin (2002, 13) mukaan suomalainen ja tanskalainen *jo saavutetun tasa-arvon* puhetapa poikkeaa selvästi Norjan ja varsinkin Ruotsin keskusteluista. Myös maiden sisäiset tasa-arvopuheen vaihtelut haastavat voimakkaasti kuvaa yhdestä yhtenäisestä pohjoismaisesta tasa-arvodiskurssista.



diskurssiin sisältyvää näkemystä automaattisesta ja vähittäisestä kehityksestä, joka etenee vakaasti kohti kaikkien yhteistä tavoitetta – sukupuolten välistä tasa-arvoa. Metafora ilmenee virallisessa tasa-arvoretoriikassa esimerkiksi kertomuksina tasa-arvosta, jota ei ”vielä” ole saavutettu mutta joka on kuitenkin ”edennyt merkittävästi”. Kysymyksestä riippuen ollaan joko ”lähes perillä” tai ”jonkin matkan päässä” lopullisesta tavoitteesta, joka samalla esitetään mahdollisena saavuttaa. Etenemispuheen ongelmana on Skjeien mukaan muun muassa se, että se sisältää implisiittisen tasa-arvotoimenpiteitä vaientavan ja kärsivällisyyttä pyytävän pohjavireen.

Matkametaforaan liittyy myös tasa-arvon hyödyllisyyttä korostava argumentti: tasa-arvoinen edustus on hyödyllistä saavuttaa, koska naiset rikastuttavat poliittista päätöksentekoa. Samalla, kun näkemys naisten rikastuttavasta vaikutuksesta asettaa todistustaakan omasta hyödyllisyydestään naisten harteille ja rakentaa sukupuolieroa, se myös alistaa demokratian tuottavuusajattelulle. (Skjeie 2006, 86–88, 93–94; ks. myös Skjeie 2001, 174.) Todellinen ongelma etenemispuheessa on kuitenkin se, että se vaikeuttaa niiden eriarvoisuuden merkkien näkemistä, jotka kertovat, ettei usko luonnolliseen edistykseen välttämättä kannata. Esimerkiksi kaikissa ”lähes tasa-arvoisissa” Pohjoismaissa erilaisten instituutioiden johtopaikoilla on edelleen tavallisimmin mies. Lisäksi, siitä huolimatta, että kaikkialla vallitsee konsensus sukupuolten välisen tasa-arvon tarpeellisuudesta, muut intressit ja tavoitteet kuitenkin todellisuudessa kiilaavat usein sen ohi. Nämä ongelmat tasa-arvon etenemisessä tulevatkin Skjeien mukaan hyväksyttävämmiksi, kun uskotaan, että kehitys kuitenkin kulkee koko ajan parempaan suuntaan. (Skjeie 2006, 91–92; Skjeie & Teigen 2003.)

”Luonnollisen kehityksen” ja matkametaforan luonnehtimissa pohjoismaisissa diskursseissa sukupuolikiintiöt näyttäytyvät näkökulmasta riippuen joko *keinona nopeuttaa luonnollista tasa-arvokehitystä* tai *keinotekoisena välineenä, joka uhkaa luonnollista tai todellista tasa-arvoa*. Kärjistäen voidaankin kenties todeta, että pohjoismaisissa tasa-arvokiistoissa on kyse siitä, että toinen osapuoli (kiintiöiden puolustajat) vaatii tasa-arvokehityksen nopeuttamista ja toinen (niiden vastustajat) puolestaan kärsivällisyyttä. Olennaista pohjoismaisessa keskustelussa on se, että kiintiöt nähdään nimenomaan *keinona* tuottaa jotakin – esimerkiksi laadukkaampaa päätöksentekoa ja tehokkaampaa resurssien käyttöä. Naisten osallistumisesta tulee olla jotakin hyötyä. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että myös toisenlainen näkökulma kiintiöihin on mahdollinen. Ne voidaan



nähdä keinon sijaan myös *tavoitteena*. Tähän ajatukseen perustuu muun muassa Herne-  
sin (1987, 22; ks. myös Skjeie 2001, 174–175) luonnehtima oikeudenmukaisuusargu-  
mentti, jolla ei korosteta niinkään naisten osallistumisen vahvistamisen seurauksia kuin  
itse osallistumisen tärkeyttä. Kiintiöiden määrittelemä tasapainoinen edustus nähdään  
tällöin lopullisena tavoitteena, ei keinona saavuttaa jotain muuta.

### 3.2 KIINTIÖKESKUSTELUT OSANA SUOMALAISTA TASA-ARVODISKURSSIA

Suomalaisia sukupuolikiintiökeskusteluja on feministisen politiikan tutkimuksen piiris-  
sä analysoitu muutamaan otteeseen. Tutkimuksissa on tarkasteltu sekä tasa-arvolain  
uudistamisen yhteydessä käytyjä eduskuntakeskusteluja (Holli & Kantola 2005; Rae-  
vaara 2005, Raevaara & Saarikoski 2002; Saarikoski 2001) että kuntapoliitikkojen  
kiintiöpuhetta (Holli, Luhtakallio & Raevaara 2003a ja 2006). Puolueiden sisäisiä kes-  
kusteluja puolueen toimielinten tai ehdokasasettelun sukupuolikiintiöistä on tähän men-  
nessä tutkittu ilmeisesti vain SKDL:n osalta (Holli & Kantola 2005).

Sukupuolikiintiökeskusteluja analysoineista tutkimuksista nousee esiin useita suomalai-  
selle ja yleisemminkin pohjoismaiselle viime vuosikymmenten tasa-arvokeskustelulle  
tyypillisiä piirteitä (suomalaisesta tasa-arvopuheesta tarkemmin ks. Holli 2003). Ensini-  
näkin tasa-arvosta näyttää vallitsevan vahva yksimielisyys, kaikki tuntuvat sitä kannat-  
tavan ja sen julkisia vastustajia on vain vähän, jos ollenkaan (Raevaara 2005, 182;  
Saarikoski 2001, 89). Tämä näennäinen yksimielisyys kätkee kuitenkin alleen erot sen  
suhteen, mitä tasa-arvolla tarkoitetaan ja miten sen tarvetta perustellaan. Tasa-arvoon (ja  
sukupuoleen) liittyvä ymmärrys onkin usein riippuvainen puhujasta ja hänen muista  
poliittisista sitoumuksistaan (Holli 2001; Magnusson 2000; Saarikoski 2001). Tutki-  
muksissa havainnollistuu myös pohjoismaiselle keskustelulle tyypillinen tapa kuvata  
tasa-arvoistumista lineaarisena matka- tai edistyskertomuksena, joka on nyt lopulta  
saavuttamassa päätepisteensä: Suomi nähdään *melkein tasa-arvoisena* maana, jossa on  
enää vain vähän korjattavaa tasa-arvon suhteen (Raevaara 2005, 194–197; ks. myös  
Carbin & Holli 2002, 5–6; Skjeie 2006).

Sekä Suomessa että Ruotsissa tasa-arvon edistämistä on myös pidetty kansallisena  
projektina, joka edistää molempien sukupuolten yhteistä hyvää. Varsinkin Ruotsissa  
*todellinen tasa-arvo* on myös edellyttänyt sekä naisten että miesten näkökulman huomi-

oimista. Suomalainen tasa-arvopolitiikka on sen sijaan ollut enemmän naisasiapolitiikkaa, joka on tarjonnut sisään astumisen paikan erityisesti naisten poliittiselle toimijudelle sekä feministisille tavoitteille ja projekteille. Feminismistä puhumista tai feministiksi tunnustautumista on kuitenkin Suomessa katsottu karvaasti: sen on nähty uhkaavan sukupuolisopua ja yhteiseen hyvään pyrkivää tasa-arvotyötä. (Carbin & Holli 2002, 5–8; Holli 2002, 22; Julkunen 1997, 58–59; Raevaara 2005, 194–198; Raevaara & Saarikoski 2002, Rantalaiho 1994; Saarikoski 2001.)

Suomalaiselle tasa-arvopuheelle tyypillistä on ollut pitää sukupuolten välistä tasa-arvoa asennekysymyksenä. Esimerkiksi tasa-arvolain uudistamisen yhteydessä vuosina 1994 ja 1995 käydyissä eduskuntakeskusteluissa ihmisten asenteet nähtiin avainasemassa yhteiskunnan tasa-arvoistumisessa. Asennepuhetta käytettiin kuitenkin monin eri tavoin: toiset perustelivat sillä tasa-arvolainsäädännön tarvetta ja toiset sen tarpeettomuutta. (Raevaara ja Saarikoski 2002; Saarikoski 2001.) Myös tasa-arvo-ongelmien olemassaoloa, muun muassa syrjintää, on usein selitetty yksilöiden vanhakantaisilla asenteilla. Ongelmia on myös pyritty etäännyttämään pois omasta organisaatiosta, työpaikasta, puolueesta, kaupungista, maasta, kulttuurista, ajasta tai itsestä. (Carbin & Holli 2002, 5–6; Holli ym. 2003a, 11–12; 2006; Saarikoski 2001, 91.) Kärjistäen voidaankin sanoa, että tasa-arvo-ongelmat on nähty yksilöihin kohdistuvina, yksilöiden asenteista johtuvina yksittäistapauksina, jotka tapahtuvat joillekin toisille jossakin muualla.

Suomalaisen tasa-arvopuheen kontekstissa lailla säädettyihin sukupuolikiintiöihin kohdistuva jyrkkä vastustus ei näin ollen juurikaan yllätä. Asenne- ja edistysdiskursseissa oikeastaan vain vapaaehtoisia tasa-arvon edistämisen keinoja on pidetty hyväksyttävänä, kun taas erilaisiin pakkokeinoihin on suhtauduttu varsin skeptisesti: kiintiöitä on pidetty muun muassa liian ”ehdottomina”, ”jäykkinä” ja ”byrokraattisina” (Carbin & Holli 2002, 5–8; Raevaara 2005, 78). Kiintiöt ovat myös sukupuolineutraalista muotoilustaan huolimatta profiloituneet nimenomaan ”naiskiintiöiksi”, joiden on nähty edesauttavan naisia ja jopa syrjivän miehiä toimielinten henkilövalinnoissa. Kiintiöiden on lisäksi katsottu asettavan kyseenalaisiksi valittujen henkilöiden, eritoten naisten, asiantuntemuksen ja pätevyyden. (Raevaara 2005.)

Voimakkaasta vastarinnasta huolimatta kuntien ja valtion toimielimiä koskevat kiintiöt äänestettiin tasa-arvolakiin Suomessa vuonna 1995. Puolueittain tarkasteltuna isoimmat jakolinjat kiintiöäänestyksessä kulkivat oikeistoon ja vasemmistoon luokiteltavien

puolueiden sekä eritoten oikeistopuolueiden nais- ja miespoliitikkojen välillä. Oikeiston miespoliitikkojen kiintiökielteinen linja perustui pitkälti puolueiden yksilölähtöiseen tasa-arvoajatteluun, jonka mukaan tasa-arvon nähtiin toteutuvan pikemminkin yksilöiden ominaisuuksien, kykyjen sekä asenteiden, avulla kuin aktiivisen tasa-arvopolitiikan tai erillisen tasa-arvolainsäädännön kautta (Holli & Kantola 2005; Saarikoski 2001; ks. myös Carbin & Holli 2002; Freidenvall 2003; Siukola 2004; Westman 2000). Myös hallitusrintamassa äänestäminen edellytti kiintiöiden vastustamista, sillä kiintiöitä ei ollut kirjattu keskustajohtoisen oikeistohallituksen alkuperäiseen esitykseen (HE 90/1994). Useat Keskustan sekä Kokoomuksen naispoliitikot kuitenkin lipsivät hallitusrintamasta ja päättivät äänestää kiintiöiden puolesta, kun taas puolueiden miespoliitikot vastustivat kiintiöitä yhtä edustajaa lukuun ottamatta yhtenäisenä rintamana.

### *3.2.1 Pätevyyspuhetta ja yhteisen hyvän rakentamista*

Eeva Raevaaran väitöstutkimuksen mukaan tasa-arvolain uudistamisen yhteydessä vuosina 1994 ja 1995 käyty kiintiökeskustelu kulki pitkälti pätevyiden ja asiantuntemuksen kontekstissa: kysymykset päätöksenteon laadusta ja eritoten päätöksentekijöiden pätevydestä nousivat keskustelun yleiskehykseksi, johon kaikki puhujat joutuivat tavalla tai toisella ottamaan kantaa. Kiintiöitä pidettiin kannasta riippuen joko välineenä edesauttaa päteviä henkilöitä poliittisen päätöksenteon areenoille tai, kuten osa vastustajista katsoi, uhkana asiantuntemukseen perustuvalla valintajärjestelmälle. Vastustajat myös uskoivat pätevien ihmisten lunastavan paikkansa ilman kiintiöitäkin. Kiintiöihin liittyvä pätevyyskeskustelu keskittyi nimenomaan naisten pätevyteen tai pätemättömyyteen poliittisina päätöksentekijöinä. Keskustelussa viitattiin ”kiintiönaisiin”, joiden pelättiin asiantuntemuksensa sijaan lunastavan paikkansa vain sukupuolensa perusteella. Toisaalta suomalaisten naisten korkeasta koulutustasosta oltiin ylpeitä ja naisten osallistuminen politiikkaan nähtiin kansallisena voimavarana. Sen sijaan miesten pätevyyttä poliittisina toimijoina tai ylipäänsä pätevyyttä poliittisen toiminnan kriteerinä ei asetettu millään tavalla kyseenalaisiksi. (Raevaara 2005, 174–176, 248–253.)

Raevaaran (2005, 174–175) mukaan pätevyyspuhe toimi yhtenä ja kenties merkittävimpänä tapana rakentaa yhteisymmärrystä keskusteluun osallistuvien välille. Yhteisymmärryksen rakentaminen oli tärkeää etenkin kiintiöiden puolustajille, jotka pyrkivät osoittamaan, etteivät kiintiöt uhkaa meritokraattista järjestelmää tai asiantuntemusta

yhteisen hyvän rakentamisen perustana. Yksi yhteisymmärryksen rakentamisen tapa olikin esittää kiintiöt keinona tuottaa tasa-arvoa koko yhteiskunnan hyväksi: naisten voimavarojen käyttöönotto nähtiin hyödyllisenä koko yhteiskunnan kannalta (vrt. resurssiargumentti, Hernes 1987, 23). Kiintiöiden puolustajia ja vastustajia yhdisti myös usko tasa-arvon etenemiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Puolustajat kuitenkin katsoivat, että tämä tasa-arvoistumisprosessi tarvitsi kiintiöitä vauhdittajakseen. Lisäksi nostettiin esiin mahdollisuus luopua kiintiöistä heti, kun tasa-arvoisuuden tila oli saavutettu – kun kiintiöt olivat tehneet itsensä tarpeettomiksi. Yhteisymmärrystä rakennettiin myös pohjoismaisen viiteryhmän varaan: sekä vastustajat että puolustajat halusivat nähdä Suomen osana tasa-arvoista Pohjolaa. (Raevaara 2005, 180–182.)

Raevaaran tulkinnan mukaan suomalaisen kiintiöpuheen rakentuminen pätevyiden ja yhteisen hyvän ympärille asetti keskustelun tiettyjen yhteisesti hyväksytyjen raamien sisään. Samalla se kuitenkin vaikeutti astumista rajojen ulkopuolelle ja puhumasta kiintiöistä esimerkiksi oikeudenmukaisuuden, edustuksellisuuden tai poliittisen osallistumisen näkökulmista – ei ainakaan ilman viittauksia pätevyiden yleiskehykseen. Meritokratia (tai sen ihanne) nähtiin poliittisen järjestelmän kyseenalaistamattomana perustana.

### *3.2.2 Kiintiöpuheen murtumia ja jakolinjoja*

Eduskuntakeskustelun keskittyminen pätevyiden ympärille ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, etteikö puheessa olisi ollut erimielisyyksiä, ristiriitoja tai kilpailevia näkökulmia. Vaikka yksimielisyys rakentuikin tasa-arvon ja yhteisen hyvän edistämisen varaan, erosivat näkemykset voimakkaasti muun muassa Suomen tasa-arvotilanteesta, tasa-arvon edistämisen keinoista sekä sukupuolen merkityksestä poliittisena kategoriana. (Raevaara 2005, 182–193.)

Kiintiöitä vastustaneet kansanedustajat olettivat Suomen olevan tasa-arvoinen maa, jossa meritokratia toimi tehokkaasti ja jokainen yksilö sai ansionsa mukaan. Tätä perusolettamusta vastaan kiintiöt näyttäytyivätkin suomalaisen poliittisen järjestelmän oikeudenmukaisten ja sukupuolineutraalien pelisääntöjen kyseenalaistamisena ja jopa sukupuolikonfliktin lietsomisena. Kiintiöiden puolustajat sen sijaan asettivat kyseenalaisiksi sekä meritokratian toimivuuden että poliittisen järjestelmän sukupuolineutraalit toimitatavat. Puolustajien näkemyksen mukaan yksilöiden tasavertaisen kilpailun ihanteet

eivät vastanneet todellisuutta, jossa pätevillä naisilla ei kenties ollutkaan yhtä hyviä mahdollisuuksia tulla valituiksi kuin miehillä. Osa kansanedustajista puhuikin eksplisiit-  
tisesti naiseen kohdistuvasta syrjinnästä, mikä mursi tehokkaasti käsitystä Suomesta  
tasa-arvon mallimaana. (Mts. 186–189.)

Eduskuntakeskusteluissa Suomi-kuvan lisäksi halkesi myös kuva naisesta poliittisena  
toimijana. Osa keskustelijoista piti suomalaista naista vahvana ja pärjäävänä, kun taas  
puutteellisen tasa-arvon puhetaapa antoi mahdollisuuden puhua myös naisten syrjinnästä  
ja sen asettamista pärjäämisen rajoista. Rakenteellinen selitys syrjinnälle löytyi kollek-  
tiivisesta miestoimijasta, hyvä veli -verkostosta, joka omalla persoonattomalla tavallaan  
esti naisia etenemästä politiikassa ja jonka syrjiviin käytäntöihin myös naiset nähtiin  
osasyllisinä. Sen sijaan pärjäävän naisen puheessa naisten poliittisen toiminnan ja  
etenemisen esteet nähtiin yksilötason ongelmina – naisen oman halun, kykyjen tai itse-  
tunnon puuttumisena. (Mts. 204–211.)

Yksi eduskuntakeskustelun konfliktulottuvuuksista liittyi näkemyksiin tasa-  
arvopoliitiikan keinovalikoimasta ja erityisesti kiistaan lakivetoisen ja asennekasvatuk-  
seen perustuvan tasa-arvotyön välillä. Edustajat tuntuivat jakavan käsityksen siitä, että  
asenteet olivat merkittävässä asemassa tasa-arvon edistymisessä. Eroja oli kuitenkin sen  
suhteen millaisin keinoin asenteiden nähtiin muuttuvan: ajan ja uusien sukupolvien  
myötä, kasvatuksen vaikutuksesta vai kenties lainsäädäntöä muuttamalla. Vain harva  
keskustelijoista astui kokonaan asennepuheen ulkopuolelle ja vaati asenteiden sijaan  
puuttumista eriarvoiseen kohteluun ja syrjiviin tekoihin. (Mts. 189–194.)

Puolueyhmittäin tarkasteltuna oikeistopuolueiden edustajissa oli selvästi enemmän  
asennepuheen kannattajia. Eriarvoisuuden syy oli asenteissa, joihin voitiin vaikuttaa  
esimerkiksi kasvatuksella ja koulutuksella – ei kuitenkaan kiintiöillä. Vasemmistopuo-  
lueiden edustajat sekä valtaosa naisista puolestaan painottivat, ettei eriarvoisuus ollut  
vain yksilöiden asenteissa vaan myös yhteiskunnallisissa rakenteissa, joihin voitiin  
vaikuttaa kiintiöiden kaltaisilla vastavoimilla. Myös naisten pätevyyteen suhtauduttiin  
eri puolueissa eri tavoin. Osa oikeistopuolueiden edustajista piti naisten aliedustusta  
suoraan merkinä naisten epäpätevyydestä tai itsetunnon puutteesta. Oikeiston nuo-  
remman polven naiskansanedustajat puolestaan uskoivat naisten pätevyyteen mutta

pitivät kiintiöitä naisten kykyjä aliarvioivina<sup>13</sup>. Suurin osa naisedustajista puoluekannasta riippumatta kuitenkin piti suurimpana naisedustukseen liittyvänä ongelmana rakenteellista tai asenteellista syrjintää, joka esti pätevien naisten etenemisen politiikassa. (Holli & Kantola 2005; Raevaara 2005.)

Erityisesti Kokoomusta edustavien naispoliitikkojen puheessa näkyi mielenkiintoisella tavalla tasapainoilu kahden erilaisen Suomi-kuvan sekä pärjäävän ja syrjityn naisen positioiden välillä. Raevaaran mukaan erilaisten puhetaiposten yhdistely saattoi kertoa epäroinnista kahden eri kannan välillä. Se saattoi kuitenkin olla myös tehokas kiintiöiden legitimoinnin strategia, jolla pyrittiin puhuttelemaan mahdollisimman monenlaisia kuulijoita. Kokoomusnaisten tasapainoilu puolueyhjmän enemmistön kriittisen kiintiökannan ja kiintiöiden puolustamisen välillä olikin mahdollista tulkita eräänlaisena toimintatilan rakentamisena puoluesidonnaisuuden ja puoluerajat ylittävän naispoliitikkojen yhteistyön välimaastossa. (Raevaara 2005, 188–189; ks. myös Raevaara & Saarikoski 2002, 279–285.)

Toinen kiinnostava eduskunnan naispoliitikkojen kiintiöpuheeseen liittyvä piirre on kuvattu aiemmissa tutkimuksissa *kääntymyskertomuksena*, jolla tarkoitetaan naispoliitikkojen selontekoja oman kiintiökantansa muuttumisesta. Puheessa annetaan ymmärtää, että puhuja on lähes oman tahtonsa vastaisesti joutunut myöntämään syrjinnän olemassaolon ja päätenyt kokemuksiensa myötä lopulta kannattamaan kiintiöitä. (Raevaara 2005, 210–211; Raevaara & Saarikoski 2002, 276.) Mainituissa tutkimuksissa kääntymyksen esimerkkihenkilönä annetaan SDP:n Arja Ojala, mutta eduskuntapuheenvuorojen perusteella erityisen paljon tällaisia kääntyneitä tuntui olevan juuri oikeistopuolueiden naispoliitikkojen joukossa.

Eduskunnassa käytyjen sukupuolikiintiökeskustelujen lisäksi kiintiöpuhetta on tarkasteltu myös kunnallispolitiikan kontekstissa. Anne Maria Hollin, Eeva Luhtakallion ja Eeva Raevaaran (2003a, 2003b, 2006) tutkimus on osa eurooppalaista vertailevaa tutkimushanketta, jossa tutkittiin sukupuolen merkitystä seitsemän Euroopan unioniin kuuluvan maan paikallispolitiikassa. Suomen osuutta käsittelevä tutkimus osoittaa

---

<sup>13</sup> Erityisesti Kirsi Piha profiloitui pärjäävänä naisena, joka ei kiintiöitä tarvinnut ja jolle kiintiöt merkitsivät pikemminkin naisten taitojen ja kykyjen aliarvioimista kuin esteiden poistamista naisten valitsemisen tieltä (Raevaara 2005, 204–207; ks. myös Aslama & Jääsaari 1997).

kiintiöiden kohdanneen kuntatasolla sekä passiivista että aktiivista vastarintaa: muun muassa ”unohduksia” kiintiölain täytäntöönpanon suhteen, tasa-arvo-ongelmien kyseenalaistamista sekä vasta-argumentaatiota, jonka tavoitteena oli osoittaa kiintiöiden olevan väärä tapa edistää todellista tasa-arvoa. Paikallistasolla tasa-arvon edistäminen oli myös usein jätetty muutamien aktiivisten naisten vastuulle, mikä näkyi sekä henkilökohtaisena taakkana näiden naisten harteilla että myös esteenä tasa-arvotyön tekemiselle. (Holli ym. 2003a; vastarinnan strategioista, Pincus 1997; Pincus & van der Ros 2001.)

Tutkijoiden luokituksen mukaan haastatelluissa miehissä oli sekä selviä vastustajia että erilaisia hyväksyjä, aktiivisen myötämielisistä lain ”pakottamiin” hyväksyjiin. Vastustajien puhetta leimasi voimakas kiintiökritiikki, kun taas hyväksyjät näkivät ongelmien lisäksi myös joitakin kiintiösäädöksen positiivisia vaikutuksia. Naisvastaajat puolestaan jakautuivat feministeihin ja ei-feministeihin, joista jälkimmäiset olivat pääasiassa oikeistopuolueiden naisvaltuutettuja. Ei-feministeille tyypillistä oli puhua kiintiöistä varovasti ja omia intressejä etäännyttäen – hieman samaan tapaan kuin oikeiston naiskansanedustajat eduskuntakeskusteluissa. He esimerkiksi saattoivat painottaa voimakkaasti, etteivät tahtoneet olla mitään ”kiintiönaisia”. Leimautumisen pelko ja kiintiöiden nöyryyttävyys tuntuivat vaikuttavan merkittävästi eritoten nuorempien vastaajien puheeseen. Vanhemmilla naisilla sen sijaan oli jonkin verran positiivisempia kiintiökantaja; he muun muassa katsoivat kiintiöiden toimivan hyvin auttaessaan nuorempia naisia mukaan politiikkaan. (Holli ym. 2003a, 7–9.)

Aiempi tutkimus näin ollen antaa viitteitä kiintiöpuheen murtumien taustalla vaikuttavista erilaisista puolueiden (Kokoomuksen ja Keskustan) sisäisistä jakolinjoista ja sukupuolikonflikteista, joihin keskitytään tarkemmin tässä tutkimuksessa. Tavoitteena on lopulta ymmärtää tarkemmin sitä, mitä merkitystä puhetaiposten erolla ja sukupuolen mukaisten jakolinjojen olemassaololla on naisten poliittiselle toimijuudelle puolueissa.

## 4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan tutkimuksen teoreettis-filosofisten sitoumusten mukaisesti kvalitatiivisen tekstianalyttisen menetelmän keinoin. Kokoomuksen ja Keskustan sukupuolikiintiöitä koskevaa kielenkäyttöä sekä mahdollisia jännitteitä puolueiden nais- ja miespoliitikkojen puhetapojen välillä tarkastellaan laajan empiirisen aineiston avulla, jossa on esimerkkejä niin yksittäisten poliitikkojen kuin puolueen kollektiivisempien toimijoiden, esimerkiksi puoluehallitusten, puhetavoista. Seuraavassa esitellään tarkemmin tutkimuksen metodologista taustaa sekä diskurssianalyttistä lähestymistapaa. Myös tutkimusaineisto esitellään tarkemmin tässä luvussa.

### 4.1 DISKURSSIANALYYTTISEN TUTKIMUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkimusmenetelmänä sovellan diskurssianalyttistä tutkimusotetta, joka kvalitatiivisista tekstianalyttisistä menetelmistä kykenee parhaiten ottamaan huomioon puheen ja tekstien kulttuurisen ja historiallisen rakentumisen, kontekstin merkityksen sekä taustalla vaikuttavien merkitysjärjestelmien keskinäiset valtasuhteet. Yksinkertaisesti ilmaistuna *diskursseilla* tarkoitetaan erilaisia toiminnan ja puheen taustalla vallitsevia merkitysjärjestelmiä, jotka ovat historiallisesti ja kulttuurisesti rakentuneita ja jotka rakentuvat edelleen sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18–40). Ne voidaan myös ymmärtää erilaisina tapoina tulkita ja esittää (*represent*) maailma (Fairclough 2003, 124). *Diskurssianalyysilla* puolestaan tarkoitetaan tutkimusta, jossa analysoidaan sitä, miten diskurssit aktualisoituvat käytännön toiminnassa ja miten sosiaalista todellisuutta tai merkityksiä tuotetaan kielessä ja erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym. 1993, 9; Wetherell & Potter 1992, 90). Diskurssianalyttisen tutkimusotteen voi nähdä pikemminkin metodologisina ja epistemologisina sitoumuksina kuin yhtenäisenä ja yksiselitteisenä tutkimusmetodina. Kyse on näin ollen pikemminkin



siitä, mitä aineiston avulla on mahdollista saada selville, kuin siitä, miten aineistoa käsitellään, jotta vastaukset saadaan.<sup>14</sup>

Diskurssianalyttisen tutkimussuuntauksen piirissä on jonkin verran käyty keskustelua toimijoiden mahdollisuuksista käyttää, tuottaa ja muuntaa diskursseja. Toisin sanoen, on esitetty erilaisia tulkintoja diskurssien ja subjektin välisestä suhteesta. Jos diskurssit ymmärretään esimerkiksi foucault’laisittain historiallisena, kaikkialle ulottuvana valtana, joka tuottaa sekä todellisuutta että subjekteja, jääkö toimijalle minkäänlaista liikkumavaraa tai valinnan mahdollisuutta diskurssien puristuksessa? Tai toisaalta, onko mahdollista puhua diskurssien strategisesta käytöstä, ikään kuin toimijat voisivat hyödyntää diskursseja täysin vapaasti omien tarkoituksperiensä ajamiseksi? Kysymys kuuluu: tuotammeko me toimijoina diskursseja vai tuottavatko diskurssit pikemminkin meidät? (Fairclough 1992, 23–25; Jokinen ym. 1993, 17–36; Wetherell & Potter 1992, 89–90.)

Kysymyksenasettelu on kuitenkin ongelmallinen, sillä subjektin ja diskurssien jännitettä ei ole mahdollista purkaa kummallakaan mainituista tavoista. Oikeastaan jännitettä ei ole edes tarvetta purkaa, sillä se kertoo jotain olennaista diskurssien luonteesta merkityksiä rakentavina sekä ajassa ja paikassa (kontekstissa) muuntuvina tulkintoina todellisuudesta. Diskurssit eivät ole olemassa toimijoista riippumatta, eikä merkityksiä välittävää toimintaa voi olla olemassa diskurssien ulkopuolella. Näin ollen vain jommankumman vaihtoehdon valitseminen ei paljasta koko totuutta diskurssin ja toimijan välisestä suhteesta. Jäljelle jääkin kaksi kysymystä: 1) *missä määrin* diskurssit rajoittavat tai luovat ehtoja toimijoiden toimintamahdollisuuksille ja 2) *missä määrin* toimijoiden on mahdollista muuttaa diskursseja, esimerkiksi vaikuttaa diskurssien sisältöön tai niiden välisiin valtasuhteisiin.

Omassa tutkimuksessani molemmat näkökulmat ovat voimakkaasti läsnä. Ensinnäkin tarkastelen valtanäkökulman avulla sitä, millä tavalla esimerkiksi suomalainen tasa-

---

<sup>14</sup> Omassa tutkimuksessani olen sitoutunut jonkinasteiseen postmoderniin konstruktionismiin, joka on kiinnostunut kielestä, sosiaalisista käytännöistä sekä niiden rakentamista merkityksistä (*konstruktionismi*) mutta joka ei ota kantaa ontologisiin kysymyksiin esimerkiksi kielen perustasta tai kielen ja ”todellisuuden” suhteesta (*postmoderni näkökulma*). Tämän lähtökohdan mukaan kiinnostavaa on se, millä tavalla maailmasta tehdään ”tosi” kielellisissä käytännöissä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 162; postmodernin ymmärtämisestä, Pulkkinen 1998, 46–50.)

arvodiskurssi, kiintiöpuheen pätevyyteen ja asiantuntemukseen perustuva yleiskehys sekä erilaisissa konteksteissa vallitsevat diskursiiviset käytännöt ja puheen reunaehdot tuottavat ja rajoittavat poliitikkojen toimijuutta (Jokinen ym. 1993, 34–36). Toiseksi tarkastelen myös merkitysten tuottamisen tavoista (*miten*-kysymyksistä) kiinnostuneen diskurssianalyttisen suuntauksen avulla toimijoiden keinoja käyttää diskursiivisia aineksia haastaakseen, muovatakseen tai puolustaakseen vallitsevia diskursiivisia oletuksia (Jokinen ym. 1999, 77, 126; Potter 1996, 107). Esittelen seuraavassa näitä näkökulmia hieman tarkemmin.

#### *4.1.1 Millaista on diskurssien valta?*

Kun puhutaan diskurssien vallasta, ei tarkoiteta angloamerikkalaisen liberaalin teorian negatiivista valtakäsitystä. Diskurssien valta ei ole suhde A:n ja B:n välillä, se ei ole vapaan liikkeen (esimerkiksi B:n intressien toteutumisen) estämistä tai kenenkään omaisuutta, eikä se myöskään ole välttämätön paha, jota tulee vastustaa tai vähintäänkin rajoittaa (Pulkkinen 1998, 88–92). Diskurssien vallalla ei sen paremmin viitata yhteisöajatteluun perustuvan yhteiskuntateorian positiiviseen valtakäsitykseen, jossa valta on eräänlainen yhteisön itsehallinnan väline ja jossa se saa myös usein sisällöllisiä, moraalissävyytteisiä, jopa totalitaristisia määritelmiä (mts. 111–112). Diskurssien valta tulee ymmärretyksi pikemminkin Foucault'n genealogisen lähestymistavan avulla (ks. esim. Foucault 1972).

Tuija Pulkkisen (1998, 101) mukaan Foucault on kiinnostunut siitä, millä tavalla se, minkä tunnemme ”todellisuutena”, on vallan tuotosta. Valta ei näin ollen rajoita jotakin alkuperäistä vaan pikemminkin luo tai tuottaa käsiteltävänä olevat ilmiöt sekä sen, mitä pidämme ”normaalina” tai ”totuutena”. Valta myös jäsentää ihmisten välisiä suhteita sekä suhteiden osapuolia: valta ei siten ole vain jokin ominaisuus A:n ja B:n välisessä suhteessa, vaan se myös tuottaa A:n ja B:n. Foucault'n ajattelussa diskurssit voidaan puolestaan ymmärtää vallan kielellisinä ilmentyminä tai merkkeinä vallasta. Ne kertovat sekä konkreettisista institutionaalisista valtarakenteista sekä hienovaraisemmista yhteiskunnallisen vallankäytön muodoista (biovalta), jotka normalisoivat joitakin yhteiskunnallisia käytäntöjä ja esittävät toiset epänormaaleina. (Fairclough 1992, 49–55; Fraser 1989, 20.) Vallan ilmentymiä ovat erityisesti *hegemoniset diskurssit*, eli sellaiset diskurssit jotka ovat tietyssä historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa saavuttaneet

eräänlaisen kyseenalaistamattoman, itsestään selvän tai jopa ”totuuden” aseman<sup>15</sup>. (Jokinen ym. 1993, 76–77, 80–81; Fairclough 1992, 86–96.)

Tässä tutkimuksessa poliitikkojen tuottamat puheet ja tekstit toimivat merkkeinä erilaisissa poliittisen päätöksenteon konteksteissa vallitsevien diskurssien välisistä valtasuhteista. Mikäli hyväksytään Foucault’n genealoginen näkökulma valtaan, huomataan, että valtasuhde ei vallitse niinkään erilaisia sukupuolikiintiönäkemyksiä esittävien osapuolten, kuin niiden näkemysten taustalla vaikuttavien, toisistaan poikkeavien diskursiivisten oletusten, itsestäänselvyyksien tai jopa ”totuuksien”, välillä. Lisäksi voidaan olettaa, että tämä valta myös tuottaa toimijoita – ainakin siinä mielessä, että se pakottaa ottamaan jonkinlaisen suhteen kussakin kontekstissa vallitsevaan hegemoniseen puhetapaan. Hegemoninen puhetapa saattaa näkyä esimerkiksi kertautuvina ja kyseenalaistamattomina itsestäänselvyyksinä poliitikkojen puheessa. Se saattaa myös näkyä mielenkiintoisina häilymisen ja tasapainoilun piirteinä silloin, kun oma suhde vallitsevaan puhetapaan on jollain tavalla ongelmallinen: juuri siinä kohdassa ollaan diskurssien välisellä rajapinnalla, keskellä valtasuhteiden verkostoa. Tämä on myös se kohta, josta analyysissäni olen kiinnostunut.

#### *4.1.2 Voiko diskursseja käyttää strategisesti?*

Jos Foucault’n näkemys vallasta myös subjekteja tuottavana voimana otetaan vakavasti, ajaututaan ainakin jonkinasteisiin ongelmiin poliittisen toiminnan mahdollisuuksien suhteen. Kuten Pulkkinen (1998, 96) kysyy: ”Jos valta on genealogiassa käsitetty eräänlaiseksi yleiseksi voimaksi, jonka seurausta kaikki oliot ovat, niin onko sillä mitään merkitystä poliittiselle teorialle?” Miten valtaa voidaan vastustaa tai diskursseja muuttaa, jos kaikki toimijat ovat vallan ja sen tuottamien diskurssien kyllästämiä? Mistä syntyy muutoksen mahdollisuus?

Norman Fairclough (1992, 60–61) kehittää Foucault’n ajatusten pohjalle omaa teoriansa, jossa sosiaalinen subjekti nähdään diskursiivisten käytäntöjen muovaamana mutta silti kykeneväisenä muokkaamaan niitä edelleen. Fairclough’n (s. 90–91) mukaan

---

<sup>15</sup> Foucault’n oma mielenkiinto kohdistuikin muun muassa modernin tieteen diskursseihin, jossa vahvimmin ja legitimeimmin ollaan tekemisissä ”totuuden” kanssa (esim. Foucault 1972; ks. myös Fairclough 1992, 38).

muutoksen mahdollisuus syntyy konkreettisista sosiaalisista tilanteista, joissa ihmiset toimivat luovalla tavalla yhdistellen erilaisia elementtejä niistä diskursiivisista käytännöistä ja ideologioista, joille he ovat altistuneet<sup>16</sup>. Samantapainen luovuus on läsnä myös esimerkiksi Butlerin (1990) performatiivisen subjektin ja subversioiden ajatuksessa. Yhteenvedon voidaan kuitenkin todeta, että postmodernin genealogisen otteen myötä katoaa mahdollisuus kiinnittyä minkäänlaiseen autonomiseen tai suvereeniin, yksilölliseen tai yhteisölliseen subjektiin, joka voisi valita vapaasti tai hallita itseään (Pulkkinen 1998). Näin ollen subjekti vähintäänkin hajoaa vaan ehkei kuitenkaan katoa kokonaan (Kosonen 1996, 179–182; Squires 1999, 65–74).

Tässä tutkimuksessa en ole kiinnostunut muutoksen tai vastarinnan mahdollisuuksista filosofisina tai teoreettisina ongelmina. Tavoitteena on pikemminkin tarkastella ongelmaa empiirisen aineiston valossa: millaisia merkkejä toimijoiden strategisesta toiminnasta teksteissä ja puheessa voidaan havaita? Analyysin kannalta onkin joskus järkevää lähestyä tekstejä ja toimijoita ikään kuin niillä voisi olla strategisia päämääriä (Jokinen ym. 1993, 90; Wetherell & Potter 1996, 93). Eri keskustelun aihe on sitten se, mistä strategiset mahdollisuudet syntyvät – jos sellaisia ylipäänsä on olemassa. Kysymys toiminnan taustalla vaikuttavasta intentionaalisesta subjektista jätetään avoimeksi.

#### 4.1.3 Diskurssianalyysin käyttö tässä tutkimuksessa

Käytän konkreettisen analyysin apuna diskurssianalyttisen tutkimuksen välineitä, erityisesti sellaisia, joissa kiinnitetään huomiota merkitysten (*mitä*) ohella myös niiden tuottamisen tapoihin (*miten*) – toisin sanoen merkityksenannon retorisiin elementteihin (Jokinen ym. 1999, 77–81, 126; Potter 1996, 106–107). Jokinen (1999, 127) puhuu toisinaan jopa *retorisestä diskurssianalyysistä*, mutta on muistettava, ettei retoriikan ja diskurssianalyttisen tutkimuksen erilaisiin epistemologisiin sitoumuksiin perustuvia lähestymistapoja ole mahdollista noin vain sovittaa yhteen. Erona perinteiden välillä on muun muassa se, ettei retoriikan tutkimuksessa välttämättä aseteta kyseenalaiseksi intentionaalisen, vakuuttamiseen pyrkivän subjektin olemassaoloa, mikä puolestaan

---

<sup>16</sup> Fairclough (1992, 86–87) käyttää marxilaiseen perinteeseen kiinnittyen termiä *ideologia* kuvatessaan niitä todellisuusrakennelmia (fyysisistä maailmaa, sosiaalisia suhteita ja identiteettejä), jotka ovat rakentuneet diskursiivisiin käytäntöihin ja jotka edelleen tuottavat, uusintavat tai muovaavat yhteiskunnassa vallitsevia valtasuhteita (*relations of domination*).

diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on perustava lähtökohta (vrt. Holli 2003, 70; retoriikan tutkimuksesta ks. esim. Palonen & Summa 1996). Tutkimuksen lähtökohtaluetusten mukaisesti *retorinen* tarkoittaakin siten tässä yhteydessä vain sitä, että ollaan tietoisemmin kiinnostuttu sanotun ja puhutun tuottavien merkitysten lisäksi myös siitä, *miten* ne on tehty.

Analyysin tavoitteena on identifioida puhujan omaa asemaa tai argumenttia vahvistavia retorisia strategioita (puolustava retoriikka) sekä sellaisia, jotka kohdistuvat vastapuolen asemaan tai argumentteihin (hyökkäävä retoriikka)<sup>17</sup>. Puolustavan retoriikan strategioita ovat esimerkiksi i) omista intresseistä etäännyttäminen, ii) liittoutumisasteen säätely, iii) konsensukseen tai tosiasioihin vetoaminen, iv) kategorioiden, metaforien tai ääri-ilmausten käyttö sekä v) vasta-argumentteihin varautuminen (Jokinen 1999, 133–152). Sekä puolustavan että hyökkäävän retoriikan strategiat voivat olla samankaltaisia mutta käänteisiä. Esimerkiksi etäännyttämisen strategiassa omaa positiota puolustetaan etäännyttämällä omat intressit ja edut ajettavasta asiasta, kun taas hyökkäävässä retoriikassa pyritään herättämään epäily vastapuolen henkilökohtaisista kytköksistä ajamaansa asiaan.

Tässä tutkimuksessa en tutki sen paremmin argumenttien *formaalia* kuin *praktistakaan pätevyyttä* (vrt. Summa 1996, 64). En myöskään tarkastele kovinkaan yksityiskohtaisesti esimerkiksi yksittäisten ilmausten ja sanojen käyttöä tai variointia. Tärkeämpää tutkimuksen tavoitteiden kannalta onkin selvittää, millä tavalla puhuja asemoi itsensä ja argumenttinsa suhteessa puhetilanteeseen, vastapuolen argumentaatioon sekä (oletettuihin) yleisöihin. Asemointi tapahtuu siten suhteessa kussakin toimintatilanteessa vaikuttaviin diskursseihin – merkitysjärjestelmiin ja niiden ilmenemismuotoihin, joista eniten vaikuttavat juuri hegemonisina näyttäytyvät diskurssit. Esimerkiksi vasta-argumenttiin varautuminen saattaa juuri olla jonkinlaista tietoisuutta hegemonisen diskurssin olemassaolosta ja varautumista siitä oletettavasti nousevaan argumentaatioon (vrt. Jokinen ym. 1993, 33; 1999, 154–155).

---

<sup>17</sup> Käytän (toistensa synonyymeina) ilmauksia retoriset tai diskurssiiviset strategiat, mutta edellä esiteltyyn viitaten en siis tarkoita mitään autonomisen subjektin intentionaalisia strategioita vaan pikemminkin niitä tekstikohtia, joissa toimijan ja diskurssien välinen suhde jollain tavalla asettuu kyseenalaiseksi, joissa hegemoniat vahvistuvat tai joissa ne horjuvat.

Diskurssianalyttisen retoristen strategioiden tarkastelun rinnalla käytän aineiston analyysissä ja luokittelussa myös Ingrid Pincusin (1997; ks. myös Pincus & van der Ros 2001) tyypittelyyn tasa-arvotyöhön kohdistuvan miehisen vastarinnan muodoista. Pincus on tutkinut kolmen ruotsalaisen kunnan tasa-arvotyön käynnistymistä (tasa-arvotoimikuntia, tasa-arvosuunnitelmia, tasa-arvotyöhön perustettuja virkoja ja sekä kuntien tasa-arvoprojektien kehittämistä). Tutkimuksen mukaan suurin osa kuntien johtavista virkamiehistä (jotka olivat lähes poikkeuksetta miehiä) vaikeutti tasa-arvoaloitteiden toteuttamista. (Pincus & van der Ros 2001, 236.)

Pincusin (1997) tutkimuksessa ilmenneet tasa-arvotyöhön kohdistuvat vastarinnan muodot voidaan jakaa karkeasti passiiviseen ja aktiiviseen vastarintaan<sup>18</sup>. Passiivista vastarintaa on esimerkiksi tasa-arvokysymyksistä *vaikeneminen*. Vaikenemisen strategiaa hyödynnetään erityisesti silloin, kun tasa-arvo ei ole vielä noussut kuntien esityslistalle. Se ilmenee kuitenkin myös esimerkiksi sovittujen toimenpiteiden aktiivisena unohtamisena sekä tasa-arvotyöstä vastaavien henkilöiden vaivihkaisena siirtämisenä syrjään tärkeimmistä päätöksenteon elimistä. Toista passiivisen vastarinnan muotoa Pincus kuvaa hämäyksenä tai harhautuksena (*skenmanöver*), jolla tarkoitetaan niitä *näennäistoimenpiteitä*, joilla vältetään esimerkiksi tasa-arvotyön laiminlyönnistä seuraavilta ulkoisilta sanktioilta mutta jotka eivät konkreettisesti edesauta tasa-arvotyön etenemistä kunnissa. Tällaisia ovat esimerkiksi epämääräisiä ja ei-sitovia tasa-arvotavoitteita sisältävät tasa-arvosuunnitelmat, jotka toimivat ikään kuin alibina sille, ettei mitään tehdä. (Pincus 1997, 14–21)

Pincusin (1997, 22–27) mukaan vastarinta saa aktiivisen muodon vasta siinä vaiheessa, kun tasa-arvo on jo noussut kunnan esityslistalle tai kun tasa-arvotyö on jo käynnissä, toisin sanoen siis siinä vaiheessa, kun tasa-arvovelvoitteita ei voi enää ohittaa vaikenemalla tai harhauttamalla. Aktiivisen vastarinnan muotoja ovat vasta-argumentaatio, tasa-arvotoimenpiteiden tyhjäksi tekeminen sekä tasa-arvotoimijoiden henkilöön kohdistuva vastarinta. *Vasta-argumentaatiolla* Pincus tarkoittaa useimmiten vaikutusvaltaisen

---

<sup>18</sup> Pincus itse selittää provosoivana pidettävän sanan ”vastarinta” (*motstånd*) käyttöä esimerkiksi tasa-arvotyön ”esteiden” (*hinder*) sijaan sillä, että se paremmin korostaa niiden konkreettisten toimijoiden roolia, joiden vastuulla kuntien tasa-arvotyö lainsäädännön nojalla on. Hän toteaa myös, että passiivinen vastarinta (*passivt motstånd*), niin oudolta kuin se kenties kuulostaakin, on tässä yhteydessä perusteltu ilmaus: passiivista se on siinä mielessä, että se viittaa ei-toimintaan, ja vastarintaa puolestaan sen vuoksi, että lopputulos on sama – se hidastaa tasa-arvotyön etenemistä kunnissa. (Pincus 1997, 11–12.)

tahon kommentteja, joilla pyritään osoittamaan, ettei kyseisillä toimenpiteillä ole mahdollista vaikuttaa tasa-arvokysymyksiin (esim. tasa-arvo on kiinni asenteista ja asenteet kuuluvat yksilönvapauden piiriin), että toimenpiteet ovat ristiriidassa muiden organisaation periaatteiden (esim. tehokkuuden) kanssa tai että ne ovat muuten vain mahdottomia toteuttaa (esim. aika- tai resurssipulan vuoksi). Vasta-argumentaatio istuu hyvin myös diskurssianalyttisen retorisisista keinoista kiinnostuneen lähestymistavan skeemaan. Se muistuttaa Jokisen ym. (1999) luonnehtimista puolustavan retoriikan keinoista eritoten etäännyttämistä sekä tosiasioihin vetoamista, joissa molemmissa ikään kuin omista intresseistä riippumatta joudutaan toteamaan, ettei jotain toimenpidettä ole mahdollista tai järkevää toteuttaa, vaikka tavoitetta itsessään pidettäisiinkin hyvänä.

*Tasa-arvotoimien tyhjäksi tekemisestä* on puolestaan kyse silloin, kun pyritään eri tavoin tyhjentämään tasa-arvotoimet sellaisista vaikuttamiskeinoista (esimerkiksi toimivallasta ja resursseista), joilla todella voisi muuttaa organisaation rutiineja ja työn sisältöä. Tasa-arvotyön eteneminen on vaarassa esimerkiksi silloin, kun tasa-arvoasioiden hoitamiseen ei anneta lisäresursseja vaan se sisällytetään ”luonnollisena osana” kaikkien kunnan henkilöstöpolitiikkaan. Tämä saattaa toisinaan tarkoittaa sekä tasa-arvotyön että tasa-arvosuunnitelmien vähittäistä unohtamista. Aktiivista vastarintaa on myös *henkilöihin kohdistuva arviointi* ja kritiikki, jotka saattavat ilmetä esimerkiksi tasa-arvoasioiden asiantuntijana profiloituneen henkilön (usein naisen) hyllyttämisenä konkreettisesta päätöksenteosta ja tasa-arvotyön kehittämisestä. (Pincus 1997, 27–43; Pincus & van der Ros 2001, 240.)

Vaikka Pincusin analyysi kohdistuu 90-luvun alun ruotsalaisiin kuntiin ja kuntien virkamiesten laissa määriteltyjen tehtävien toimeenpanoon, on analyysin perusajatus tietyn varauksin sovellettavissa myös tämän tutkimuksen asetelmaan. Etenkin puolueiden sisällä asetelma on lain velvoitteita lukuun ottamatta varsin samankaltainen kuin kunnissa. Kokoomuksessa ja Keskustassa ylin johto on koko tutkimusajanjakson ollut verrattain miehinen kun taas vaatimukset tasa-arvon edistämisestä puolueen sisäisessä päätöksenteossa ja toimihenkilörakenteessa ovat tulleet pääosin naisilta. Puolueiden osalta on kuitenkin muistettava, ettei tasa-arvon edistäminen ole niiden lakisääteinen tehtävä vaan perustuu täysin niiden sisäisessä päätöksenteossa tehtyihin ratkaisuihin. Puolueen sisäisten keskustelujen ohella käytän aktiivisen ja passiivisen vastarinnan luokituksia soveltuvin osin myös eduskunta- ja kuntapoliitikkojen puheen analyysissä.



Pincusin tutkimusasetelmaan verrattuna toimijanäkökulma on siten tässä tutkimuksessa virkamiesten sijaan poliitikkojen, jotka ovat tasa-arvokysymysten politisoitumisessa ja asenneilmapiirin muodostumisessa yhtäläillä avainasemassa.<sup>19</sup>

Tasa-arvon edistämisen keinojen ja oikeutuksen osalta retoristen strategioiden tarkastelemaan soveltuu myös kaksi muutakin luokittelua. Ensinnäkin Joni Lovenduski (1993, 8–11) jaottelee kolme erilaista strategiaa, joiden avulla puolueet pyrkivät lisäämään naisten edustusta puolueen päätöksenteossa. *Retorisilla strategioilla* hän tarkoittaa puolueiden tasa-arvotoimenpiteenä sellaista strategiaa, jossa naisten vaatimukset puolueen sisäisen tasa-arvon lisäämiseksi ja naisten osuuden kasvattamiseksi tunnustetaan ohjelmapuheiden tasolla mutta jossa varsinaisia toimenpiteitä tasa-arvon edistämiseksi ei kuitenkaan tehdä. Lovenduski huomauttaa, että tämä saattaa olla tilanteesta riippuen joko retorinen keino häivyttää puoluejohdon haluttomuutta tehdä asian eteen mitään tai se voi olla myös tärkeä ensimmäinen askel, joka saattaa johtaa tasa-arvotyön käynnistymiseen puolueessa. *Positiivisilla toimilla* Lovenduski tarkoittaa naisten edustuksen vahvistumista tukevia toimia, esimerkiksi koulutuksen ja taloudellisen tuen tarjoamista sekä tavoitteiden asettamista ja seuraamista. *Positiivisella syrjinnällä* hän puolestaan tarkoittaa esimerkiksi kiintiöiden kaltaisia järjestelyitä, joilla pyritään varmistamaan naisten ja miesten tasapuolinen edustus tavoitteita ja tukitoimia velvoittavammilla toimenpiteillä. Keskityn aineiston analyysissä eritoten ensimmäiseen strategiatyyppiin, retorisiin strategioihin, jota kuitenkin tässä yhteydessä kutsun selvyuden vuoksi *myönteisyysretoriikaksi*. Käytännössä tarkoitan sillä puolueen myönteistä asennoitumista tasa-arvon edistämistä kohtaan yhdistettynä konkreettisten tasa-arvotoimenpiteiden torjumiseen tai niistä vaikenemiseen (vrt. Pincus 1997).

Toinen analyttisesti merkittävä luokitus on jo aikaisemmin (luvussa 3.1.2) mainittu Helga Maria Hernesin (1987, 22–23) kolmijako naisten poliittisen osallistumisen ja edustuksen oikeuttamiseksi käytetyistä argumenteista. Tässä yhteydessä luokitusta käytetään pitäen mielessä se mahdollisuus, että puhujat käyttävät argumentteja pikemminkin retorisinä strategioina kuin ilmauksina normatiivisista sitoumuksistaan. Hernes

---

<sup>19</sup> On huomattava, että keskityn Pincusin (1997) luonnehtimista vastarinnan muodoista ennen kaikkea retorisen tason vastarintaan, josta selkeimpinä esimerkkeinä ovat aktiivinen vasta-argumentaatio sekä passiivisempi vaihtolun strategia. Toisin sanoen tarkoitukseni ei ole analysoida tasa-arvotyön etenemistä tai etenemättömyyttä konkreettisten toimenpiteiden tai implementaationäkökulman kautta.



erottaa toisistaan (1) oikeudenmukaisuuteen, (2) resursseihin ja komplementaarisuuteen sekä (3) intressien erilaisuuteen perustuvat argumentit. Yhteistä näille argumentaatiotavoille on se, että ne näkevät sukupuolen merkittävänä kategoriana poliittisessa osallistumisessa.

*Oikeudenmukaisuusargumentin* mukaan naisilla on oikeus osallistua päätöksentekoon yhdenvertaisina miesten kanssa. Tämä näkökulma ei niinkään keskity naisten pätevyyteen, päätöksenteon laatuun tai naisten osallistumisesta seuraavaan hyötyyn vaan yksinomaan naisten ja miesten yhdenvertaisiin osallistumisoikeuksiin. Toinen argumentaatiotapa puolestaan perustuu nimenomaan naisten osallistumisesta seuraavaan hyötyyn: naisiin päätöksenteon resursseina. Tämän *resurssiargumentin* mukaan päätöksenteon laatu paranee, mikäli naiset osallistuvat siihen tasavertaisina miesten kanssa. Resurssiargumentista on Hernesin mukaan kaksi erilaista versiota, joista toinen keskittyy nimenomaan naisten erilaiseen kokemusmaailmaan ja erilaisten näkökulmien tuomaan rikkauteen päätöksenteossa (*komplementaarinen resurssiargumentti*) ja toinen puolestaan hyötyyn, joka syntyy pätevien päättäjien valintapoolin kasvamisesta naisten muukaantulon myötä (*hyötyyn perustuva resurssiargumentti*). Hernesin mukaan poliittisista puolueista kristilliset ja maaseutupuolueet ovat usein käyttäneet edellistä kun taas konservatiivipuolueet pääasiassa jälkimmäistä resurssiargumentin tyyppiä. On huomattava, että ensimmäinen näistä perustuu enemmän sukupuolieron ja jälkimmäinen samuuden ajatukselle. Kolmas, naisten ja miesten erilaisia intressejä korostava argumentti puolestaan korostaa naisten ja miesten välisiä konflikteja, valta-asetelmaa sekä naisten ulossuljettuja, tai vähintäänkin aliedustettuja intressejä. *Intressiargumentin* mukaan naisten edustuksen lisääminen päätöksenteossa lisää naisten intressien näkyvyyttä sekä valta-asemaa ja myös johtaa muutoksiin päätöksenteossa ja poliittisessa järjestelmässä. (Hernes 1987, 22–23.)

## 4.2 KOLMENLAISIA KIINTIÖKESKUSTELUJA

Tutkimuksen primääriaineisto koostuu kolmesta osasta. Ensinnäkin lähdän liikkeelle puolueiden sisäisistä sukupuolikiintiökeskusteluista tarkastelemalla Kokoomuksen ja Keskustan puoluekokouksessa esitettyjä aloitteita ja niiden vastauksia. Toiseksi analysoin kokoomus- ja keskustapoliitikkojen käymiä sukupuolikiintiökeskusteluja eduskunnassa 90-luvulta nykypäivään. Kolmantena aineisto-osana hyödynnän eurooppalais-

ta tutkimushanketta varten kerättyä valmista haastatteluaineistoa, jossa havainnollistuvat kuntapoliitikkojen käsitykset tasa-arvolaisissa määriteltyjen sukupuolikiintiöiden soveltamisesta paikallisella tasolla. Lisäksi käytän sekundääriaineistona olemassa olevia tutkimuksia kansanedustajien ja kuntapoliitikkojen kiintiöpuheesta (Holli ym. 2003a ja 2006; Raevaara 2005, Raevaara & Saarikoski 2002; Saarikoski 2001).

Aineistoa on kaiken kaikkiaan paljon ja se on varsin monimuotoista ulottuen julkisista eduskuntakeskusteluista kuntapoliitikkojen henkilökohtaisiin kiintiönäkemyksiin ja edelleen Kokoomuksen ja Keskustan sisäisiin keskusteluihin puoluekiintiöiden käyttöönotosta. Myös puheen ja tekstien tuottajat ovat monenlaisia, sekä yksittäisiä poliitikkoja, kunnanvaltuutettuja ja kansanedustajia, että kollektiivisempia toimijoita, esimerkiksi puoluekokousaloitteissa ja niiden vastauksissa puolueiden jäsenyhdistyksiä ja puoluehallituksia. Lisäksi puheen kohteena olevia kiintiötyyppejä on useampia: puolueiden sisäisissä keskusteluissa puhutaan puolueiden toimielinten kiintiöistä ja eduskunnassa sekä kuntapoliitikkojen haastatteluissa tasa-arvolain määrittelemistä, valtion ja kuntien epäsuoraan valittuja toimielimiä koskevista kiintiöistä. Tämä aineiston moninaisuus saattaa lopulta luoda ongelmia tulosten vertailtavuuteen. Analyysin kannalta merkittävää onkin kontekstoida puhe mahdollisimman tarkasti, ettei tule asettaneeksi keskusteluyhteyteen sellaisia kiintiöpuheen tuottajia tai elementtejä, joilla ei todellisuudessa ole kosketuspintaa toisiinsa. On silti huomattava, että erilaiset yksilö- ja kollektiivitoimijat erilaisissa konteksteissa tuottavat puhetta tasa-arvosta, sukupuolen merkityksestä politiikassa sekä kiintiöistä keinona naisten poliittisen toimijuuden (sekä osallistumisen että edustuksen) vahvistamiseksi. Tavoitteena onkin keskittyä juuri niihin piirteisiin, jotka erilaisille Kokoomuksen ja Keskustan toimijoiden tuottamille kiintiöpuheille on yhteistä: millaista tasa-arvoa ja naisten poliittista toimijuutta puheessa rakennetaan ja millaisia sukupuolen mukaisia jakolinjoja siinä ilmenee.

#### *4.2.1 Keskustan ja Kokoomuksen sisäisiä keskusteluja kiintiöistä*

Kokoomuksen ja Keskustan analysointi naisten poliittisen toiminnan tiloina alkaa luontevimmin puolueiden sisäisistä sukupuolikiintiökeskusteluista. Aineistona tässä käytän pääasiassa puoluekokouksille tehtyjä aloitteita sekä puoluehallituksen vastauksia, jotka havainnollistavat kiinnostavalla tavalla sukupuolikiintiöitä tai ylipäänsä puolueen sisäistä tasa-arvoa koskevan keskustelun avausyrityksiä sekä puoluejohdon reaktioita. Tausta-

aineistona toimivat myös puoluekokousten päätöspöytäkirjat, puoluekokousasiakirjat sekä myös keskustelupöytäkirjat siltä osin kun ne ovat olleet saatavilla kirjallisessa muodossa.

Ajallisesti olen rajannut aineiston vuosiin 1990–2005, pääasiassa kahdesta syystä. Ensinnäkin on oletettavaa, esimerkiksi Miki Caulin (2001) ja Lenita Freidenvallin (2003) tutkimuksiin nojaten, ettei Kokoomuksessa ja Keskustassa ole käyty merkittäviä puolueen sisäisiä kiintiöitä koskevia keskusteluja ennen kuin sellaisista on keskusteltu muissa puolueissa puoluekentän vasemmalla laidalla. Kuten aiemmin (luvun 3.1 alussa) nostettiin esiin, puolueiden toimielimiä koskevia sisäisillä säännöillä säädettyjä kiintiöitä on suomalaisissa vasemmistopuolueissa säädetty vasta 1980-luvun lopulta lähtien. Toiseksi tavoitteena on tarkastella nimenomaan nykytilannetta, ei tehdä analyysiä käsitysten muutoksista pidemmällä aikavälillä.

Sekä Keskustalla että Kokoomuksella on ollut vuosina 1990–2005 kahdeksan varsinaista puoluekokousta, joista suurimmassa osassa on käsitelty tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia teemoja, sukupuolikiintiöitä tai puolueen sisäistä tasa-arvoa. (Aineistona käytetyt puoluekokousaloitteet on esitelty tarkemmin liitteessä 1.) Puolueiden tasa-arvoasiakirjoja, esimerkiksi tasa-arvosuunnitelmia, ohjesääntöjä tai muita asiakirjoja, jotka sisältävät mainintoja kiintiöistä tai sukupuolten välisestä tasa-arvosta, on molemmilla puolueilla hyvin vähän eikä näiden painoarvo ole kiintiökeskustelujen näkökulmasta merkittävä. Asiakirjat toimivat kuitenkin analyysin tausta-aineistona ja niitä esitellään tarkemmin analyysin yhteydessä.

#### *4.2.2 Kiintiökeskusteluja eduskunnassa*

Eduskuntakeskustelujen osalta käytän samaa aikarajausta kuin puoluekokouksissa, eli käsitelen keskusteluja 90-luvun alusta nykypäivään. Tällä ajanjaksolla ensimmäinen kiintiöistä käyty keskustelu on vuosilta 1994 ja 1995 (HE 90/1994; LA 34/1994; LA 35/1994) ja sen myötä kiintiöt tuotiin suomalaiseen lainsäädäntöön<sup>20</sup>. Seuraavan kerran kiintiöistä puhuttiin vuonna 1997, kun Outi Siimeksen (kok) lakialoitteessa vaadittiin

---

<sup>20</sup> Kiintiöitä käsiteltiin eduskunnassa kuitenkin jo tasa-arvolain (609/1986) säätämisen yhteydessä vuosina 1985 ja 1986.

niiden poistamista (LA 86/1996). Aloitteen perusteluissa todettiin, että kiintiösäädöksen vuoksi on joissain tapauksessa vaikeaa löytää tehtävästä kiinnostuneita vähemmistösukupuolen edustajia. Lisäksi ongelmallisena mainittiin se, että valittavien henkilöiden oma mielenkiinto ja pätevyys jäävät valintakriteereissä toissijaisiksi. Lähes samoin perusteluin tehtiin myös vuonna 2001 aloite kiintiöiden pienentämisestä 30 prosenttiin (LA 38/2001). Aloitteen pääarkkitehtina oli jälleen kokoomuspoliitikko, tällä kertaa Kalervo Kummola. Viimeisin kiintiöihin liittyvä lainsäädäntöhanke on tuorein tasa-arvolain uudistus, jossa kiintiösäädöstä laajennettiin eksplisiittisesti koskemaan myös kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimiä (HE 195/2004). Tässä keskustelussa kiintiöt eivät kuitenkaan enää juurikaan puhuttaneet. (Aineistona käytetyt eduskuntakeskustelut on esitelty tarkemmin liitteessä 2.)

Eduskuntakeskustelut mahdollistavat yksittäisten kokoomus- ja keskustapoliitikkojen käsitysten ja puhetapojen analysoinnin. Tarkastelen primääriaineistoista tässä yhteydessä erityisesti vuosien 1994 ja 1995 kiintiökeskusteluja, sillä ne havainnollistavat kiinnostavalla tavalla erityisesti Kokoomusta ja Keskustaa edustavien naispoliitikkojen puhetapoja. Lisäksi keskityn jonkin verran muita enemmän myös Kalervo Kummolan lakialoitetta (38/2001) käsittelevään eduskuntakeskusteluun, joka puolestaan havainnollistaa hyvin oikeistopuolueiden miespoliitikkojen puhetta. Käytän kuitenkin muitakin aineiston eduskuntakeskusteluja analyysin tukena ja apuna.

#### 4.2.3 Kuntapoliitikkojen kiintiökäsityksiä

Kolmantena tutkimuksen aineisto-osana on valmis haastatteluaineisto, joka on kerätty eurooppalaista vertailevaa tutkimushanketta *Genre et gestion locale du changement dans sept pays de l'union Européenne* (2000–2003) varten<sup>21</sup>. Hankkeessa tutkittiin sukupuolen merkitystä seitsemän Euroopan unioniin kuuluvan maan paikallispolitiikassa. Jokaisesta maasta valittiin kolme sosioekonomisesti erilaista maantieteellistä aluetta, Suomesta Etelä-Suomen lääni, Oulun lääni ja Itä-Suomen lääni, joista valittiin kaupunkeja kahdesta kolmeen kappaletta kaupungin koon, sosioekonomisen profiilin, puolue-

---

<sup>21</sup> Aineiston ovat keränneet Anne Maria Holli, Eeva Luhtakallio ja Eeva Raevaara, joita kiitän kovasti sen käyttöoikeudesta. (Lisätietoa projektista sen Internet-sivuilla, osoitteessa <http://www.sh.se/genreetlocal>, sekä Suomea koskevasta osuudesta, ks. Holli ym. 2003b.)

profiilin ja naisedustuksen määrän perusteella. Sovittujen aineistokriteerien mukaisesti Suomessa haastateltiin yhteensä 70 kunnallispolitiikan toimijaa seitsemästä eri kaupungista: Helsingistä, Kotkasta, Oulusta Raahesta, Kuopiosta, Savonlinnasta ja Joensuusta. Haastatelluista puolet oli poliitikkoja: viisi suhteellisen kokenutta valtuutettua kaupunkia kohden. Tämän tutkimuksen aineistona käytän vain kokoomus- ja keskustapoliitikkojen haastatteluita, joita oli yhteensä 13.

Puolistrukturoiduissa ja luottamuksellisissa teemahaastatteluissa kysyttiin muun muassa vastaajien käsityksiä *tasa-arvosta, sukupuolen merkityksestä politiikassa, kiintiöistä* sekä *naisten asemasta kyseisessä kunnassa*. Suhteellisen vapaamuotoiseen keskusteluun perustuvista haastatteluista on nähtävissä, mitkä asiat haastateltavia puhuttivat ja kiinnostivat erityisesti. Haastatteluaineistossa näkyy myös se, keitä haastattelijat olivat – naisia ja feministejä: poliitikoista feministisesti orientoituneet löysivät haastattelijasta hengenheimolaisensa, jolle oli helppo kertoa kohdatuista ongelmista, sen sijaan vastakkaisella tavalla orientoituneet poliitikot tuntuivat verhoavan mielipiteensä jonkinlaiseen poliittiseen korrektiuteen (ks. Holli ym. 2003a, 8–9).

Haastatteluaineiston kyseessä ollessa olisi mahdollista analysoida tarkemmin poliitikkojen puheen responsiivisia elementtejä, esimerkiksi haastattelijan ja haastateltavan position, vuorovaikutuksen sekä haastattelutilanteen vaikutusta puheeseen. Rajaudun kuitenkin tarkastelemaan tässä työssä puheen retorisia elementtejä ja arvioin haastattelijan ja haastateltavan position sekä ei-julkisen puhetilanteen vaikutusta vain, jos se on tulosten luotettavuuden kannalta tarpeen. (Retorisuudesta ja responsiivisuudesta kiinnostuneiden diskurssianalyttisten lähestymistapojen eroista ks. Jokinen ym. 1999, 77–85.)

#### 4.3 MITÄ KIINTIÖKESKUSTELUT KERTOAVAT?

Kokoomuksen ja Keskustan sukupuolikiintiökeskusteluja analysoidaan tässä tutkimuksessa kahdella tavalla. Ensinnäkin tarkastellaan sitä, *mitä* keskusteluissa sanotaan ylipäänsä tarpeesta vahvistaa naisten poliittista osallistumista ja edustusta sekä erityisesti sukupuolikiintiöistä edustuksen vahvistamisen keinona. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista välttää myöskään sukupuolen ja sen merkityksen problematisoinnilta. Toiseksi tutkimuksen tavoitteena on analysoida myös sitä, *miten* asiat puheessa esitetään: millä

tavoin kiintiötä vastustetaan ja puolustetaan. Ensimmäisessä kysymyksessä on näin ollen kyse kiintiökeskustelun peilaamisesta vasten suomalaiselle tasa-arvodiskurssille tyypillisiä teemoja ja piirteitä, siitä, millä tavalla erilaisissa konteksteissa vallitsevat diskursiiviset käytännöt ja puheen reunaehdot tuottavat ja rajoittavat poliitikkojen toimijuutta. Jälkimmäinen kysymys puolestaan koskettaa lähemmin kielenkäytön ja poliittisen retoriikan analyysiä, sitä, millä tavalla toimijat käyttävät diskursiivisia aineksia haastaakseen, muovatakseen tai puolustaakseen erilaisia positioita ja argumentteja. On kuitenkin muistettava, ettei näitä näkökulmia voi lopulta täysin erottaa toisistaan.

Tutkimuksen perimmäinen ongelma liittyy naisten poliittiseen toimijuuteen Kokoomuksessa ja Keskustassa: Millaisia rajoituksia tai esteitä puolue asettaa naisten poliittiselle toiminnalle? Missä määrin naisten toimintaa tai vaikutusmahdollisuuksia pyritään aktiivisesti estämään tai heikentämään ja millaisia ”puolueen realiteetteihin” sopeutumisen merkkejä naisten omassa toiminnassa on havaittavissa? Entä mitä puolueissa tapahtuu esimerkiksi sukupuoli- ja tasa-arvokysymyksiä esiin nostaville keskustelunavauksille tai poliitikoille: millaista vastarintaa sukupuoli- ja tasa-arvokysymykset puolueissa herättivät?

Tärkeä kysymys lopulta kuuluu, millä tavalla näihin kysymyksiin on mahdollista vastata puolueiden sukupuolikiintiökeskusteluja tarkastelemalla. Ensimmäinen näkökulma ja perustelu on tietysti se, että sukupuolikiintiöt ovat itsessään naislähtöinen poliittinen vaatimus: sekä Kokoomuksessa ja Keskustassa että yleisemminkin Suomessa ja muissa maissa sukupuolikiintiötä on vaadittu ja otettu käyttöön nimenomaan naisten poliittisen toiminnan johdosta. Näin ollen sukupuolikiintiöihin kohdistuva vastustus saattaa ilmentää yleisemminkin naisten poliittisiin vaatimuksiin kohdistuvaa vastustusta. Toiseksi sukupuolikiintiöissä on myös itsessään kyse naisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä. Siten niihin kohdistuva vastustus saattaa merkitä myös laajemmin naisten osallistumisen vahvistumiseen kohdistuvaa vastustusta. Kolmanneksi sukupuolikiintiöissä ilmiönä on kyse myös edustuksellisuuden ja tietysti myös sukupuolen ymmärtämisestä, joiden analysointi saattaa paljastaa kiinnostavia piirteitä puolueissa vallitsevista naisten poliittista toimintaa rajoittavista diskursiivisista käytännöistä.

## 5 KIINTIÖPUHETTA PUOLUEKOKOUKSISSA

Sen paremmin Keskustassa kuin Kokoomuksessakaan ei ole käytössä puolueiden merkittävimpiä toimielimiä tai vaalien ehdokasasettelua koskevia sukupuolikiintiösäädöksiä<sup>22</sup>. Molempien puolueiden puoluekokouksissa on kuitenkin käyty jonkin verran keskustelua kiintiöistä, tasa-arvosta ja naisten aseman vahvistamisesta puolueessa. Välineenä keskustelun herättämiseksi ovat toimineet muun muassa puolueiden jäsenjärjestöjen tekemät aloitteet, joita vuosina 1990–2005 Kokoomuksella oli yhteensä seitsemän ja Keskustalla kaksitoista (aloitteet ja aloitteentekijät puoluekokouksittain, ks. liite 1). Puoluekokousaloitteita tarkastelemalla voidaan luoda karkea kuva puolueiden sisäistä tasa-arvoa koskevista keskusteluista 90-luvulta nykypäivään sekä puolueiden yleisestä suhtautumisesta tasa-arvon edistämisen keinoja kohtaan.

### 5.1 KOKOOMUKSEN TASA-ARVOALOITTEITA JA KIINTIÖPUHEEN VÄLTTELYÄ

Vuonna 1991 Kokoomuksen puoluekokoukselle tehtiin kaksi aloitetta, joissa vaadittiin tasa-arvoa puolueeseen. Toinen näistä oli Kokoomuksen Naisten Liiton, Kokoomuksen Nuorten Liiton ja Kokoomuksen Opiskelijaliitto Tuhatkunnan yhteinen aloite, jossa vaadittiin tasa-arvotyön aloittamista puolueessa ja tavoiteltiin muun muassa tasa-arvosuunnitelmaa, -valtuutettua sekä -työryhmää. Kokous hyväksyi aloitteen, vaikka puoluehallitus olikin omassa vastauksessaan pitänyt toimenpiteitä liian ”byrokraattisina” (Kokoomuksen puoluekokous 1991, aloite 11 ja pöytäkirja.) Toisessa vuonna 1991 tehdyssä aloitteessa vaadittiin puolestaan tasa-arvoa puoluehallituksen henkilövalintoihin. Puoluehallitus heitti hyväksytyssä vastauksessaan pallon takaisin puoluekokousväelle: puoluehallituksen valintatapa määriteltiin säännöissä ja säännöt puolestaan puoluekokouksessa. (Kokoomuksen puoluekokous 1991, aloite 19 ja pöytäkirja.) Vuonna 1993 Kokoomuksen Naisten Liitto joutui kuitenkin uudelleen vaatimaan tasa-arvotyön käynnistämistä puolueessa: ”esitettyjen toimenpiteiden toimeenpano on jäänyt kesken ja

---

<sup>22</sup> Ainoan poikkeuksen tekee Keskustan kolme neuvottelukuntaa, joissa on oltava kumpaakin sukupuolta vähintään kolmannes (Suomen Keskusta r.p. Neuvottelukuntien toimintasääntö). Keskustassa on myös ainakin kerran harkittu vakavasti puoluekiintiöiden käyttöönottoa, mikä lopulta kaatui ennen kaikkea piirien vastustukseen. (Jutila 2003, 269–270; Suomen Keskusta r.p. Puoluehallituksen pöytäkirja 6/1995).

tasa-arvotyö on puolueessa jäädytetty”. Uudessa aloitteessa vaadittiin enää tasa-arvosuunnitelman tekemistä ja se hyväksyttiin yksimielisesti.<sup>23</sup> (Kokoomuksen puoluekokous 1993, aloite 19 ja pöytäkirja.)

Sukupuolikiintiöt nousivat esiin Kokoomuksen puoluekokouksessa vuonna 1995, kun puolueelta vaadittiin toimenpiteitä niiden poistamiseksi tasa-arvolaista. Kokoomusnuorten paikallisyhdistyksen mukaan kiintiöt asettivat ihmiset sukupuolen perusteella eri asemaan ja johtivat ”pahimmillaan pätevimmän ehdokkaan tai hakijan hylkäämiseen”. Puoluehallitus otti vastauksessaan kiintiöihin varovaisen myönteisen kannan. Se totesi kiintiöiden edistäneen lain tavoitetta, vaikkakin sanoi samalla niiden olevan ”kaavamainen ja toisinaan aloitteessa mainittuihin epäkohtiin johtava tapa lähestyä todellista tasa-arvoa”. Kokous hyväksyi tämän vastauksen. (Kokoomuksen puoluekokous 1995, aloite 46 ja pöytäkirja.)

Vuonna 1997 Rovaniemellä pidetyssä kokouksessa palattiin jälleen Kokoomuksen tasa-arvosuunnitelmaan. Kahden helsinkiläisen naisjärjestön aloitteessa vaadittiin suunnitelman täsmällisempää noudattamista sekä tasa-arvolain velvoitteiden huomioonottamista puolueen sisäisessä päätöksenteossa. Puoluehallituksen vastaus oli aloitteelle myönteinen. (Kokoomuksen puoluekokous 1997, aloite 17 ja pöytäkirja.) Seuraavan kerran tasa-arvo nousi Kokoomuksen puoluekokouksen asialistalle vasta seitsemän vuoden päästä, vuonna 2004, kun kahdessa Kokoomuksen Naisten Liiton paikallisyhdistysten aloitteessa vaadittiin tasa-arvolain soveltamista puolueen toimielimiä ja johtopaikkoja täytettäessä. Toisessa näistä viitattiin myös laissa määriteltyihin sukupuolikiintiöihin. Aloitteet hyväksyttiin sellaisinaan. (Kokoomuksen puoluekokous 2004, aloitteet 8–9 ja pöytäkirja.)

### *5.1.1 Tasa-arvotyön käynnistymisvaikeuksia*

Vuosien 1991, 1993, 1997 ja 2004 tasa-arvoaloitteet ja aloitevastaukset havainnollistavat kiinnostavalla tavalla Kokoomuksen tasa-arvotyön etenemistä, tai pikemminkin sen

---

<sup>23</sup> Aloitteen seurauksena Kokoomukselle laadittiin henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma. Nykyinen noin sivun mittainen suunnitelma keskittyy Kokoomuksen rooliin työnantajana ja noudattaa pitkälti (kiintiöitä lukuun ottamatta) tasa-arvolain tavoitteita. (Kansallinen Kokoomus r.p:n henkilöstön tasa-arvosuunnitelma 2003).



polkemista paikallaan. Vuoden 1991 useita konkreettisia toimenpide-ehdotuksia sisältäneessä, laajalla rintamalla tehdyssä aloitteessa puolueen sisäisen tasa-arvotyön tarvetta perusteltiin muun muassa naisten vähäisellä osuudella puolueen johto- ja toimihenkilöistä. Aloitteessa kiinnitettiin huomiota myös tasa-arvokysymyksiä välttelevään tai vaientavaan kulttuuriin puolueen sisällä:

Puolueen toimintaa leimaa vielä hyvin patriarkaalinen henki ja ilmapiiri, jossa tasa-arvokeskustelu yltää vain naisten liiton lopettamisen ympärillä käytävään keskusteluun (Kokoomuksen puoluekokous 1991, aloite 11).

Puoluehallituksen vastauksessa myönnettiin, että puolueen hallintoelimet ja poliittinen sihteeristö olivat miesvoittoisia. Ongelma kuitenkin *etäännyttiin* omasta puolueesta koskemaan ”lähes kaikkia poliittisia organisaatioita ja järjestöjä”. Kuvaamalla tasa-arvo-ongelmat laajemmiksi kulttuurisiksi ongelmiksi pyrittiin kenties osoittamaan, ettei epäkohtia kannattanut yrittää ratkoa vain yhden organisaation sisällä vaan oli tartuttava syvempiin kulttuurisiin prosesseihin ja asenteisiin. Näin voitiin välttyä organisaation sisäisiltä muutoksilta. (Vrt. Pincus 1997, 22–23.) Hallituksen vastauksessa korostettiin eksplisiittisesti asenteita tasa-arvon saavuttamisen esteenä sekä annettiin puoluehallitukselle jossain määrin epämääräinen tehtävä ”ryhtyä toimenpiteisiin” puolueen toimintakulttuurin tasa-arvoistamiseksi:

Puoluehallitus uskoo, että tasa-arvon toteutuminen edellyttää asenteiden ja puolueen toimintakulttuurin muutosta. – – [P]uoluehallitus esittää, että puoluekokous velvoittaisi puoluehallituksen toimimaan tasa-arvon lisäämiseksi puolueyhteisössä sekä ryhtymään toimenpiteisiin, joilla puolueen toimintakulttuurista saadaan nykyistä tasa-arvoisempi. (Kokoomuksen puoluekokous 1991, aloite 11, puoluehallituksen vastaus.)

Puoluekokous ei kuitenkaan tyytynyt tähän vaan hyväksyi aloitteessa esitetyn muotoilun sellaisenaan. Kokouskeskusteluissa aloitetta puolustettiin muun muassa hyötyyn perustuvalla resurssiargumentilla (vrt. Hernes 1987, 23): ”puolueellamme ei ole enää varaa hakea johtajia vain sukupuolen perusteella”. Lisäksi nostettiin esiin tarve tukea naisten etenemistä johtopaikoille, koska ”miehinen valta on niin vahva ja kenties naisehdokkaiisiin kohdistuva halveksunta voi olla voimakasta”. Keskustelussa kysyttiin myös: ”Onko puolueen 70-vuotisen historian aikana aina ollut niin, että puoluehallitukseen sattumalta

on löytynyt yksi tai kaksi pätevää naista?” (Kokoomuksen puoluekokous 1991, keskustelupöytäkirja.)<sup>24</sup>

Kokouksessa käydyin keskustelun myönteisyys aloitteessa esitettyjä toimenpiteitä ja tasa-arvon edistämistä kohtaan pakotti myös puoluehallituksen reagoimaan ja täsmen­ tämään kantansa. Puoluehallituksen vastausesityksen väitettiin sisältävän itse asiassa laajempia toimenpiteitä tasa-arvon edistämiseksi kuin alkuperäisessä aloitteessa oli ehdotettu. Toimenpiteisiin sisältyi puoluehallituksen edustajan mukaan muun muassa se, että ”puoluehallitus yksityiskohtaisesti käy läpi myös aloitteessa esitetyt toimenpide­ ehdotukset”. Täsmennys sai kuitenkin välittömän vastineen puoluekokousväeltä:

Lähinnä mielestäni puoluehallituksen vastaus kuvastaa sitä useiden kymmenien vuosien varrella Kokoomuksen sisään tullutta toveripiirijär­ jestelmää, jossa tasa-arvo- ja naiskysymyksiin liittyvät asiat siirretään ns. laajempaan tarkasteluun hamaan tulevaisuuteen. – – Aloite ei missään nimessä pois sulje laajempaa käsittelyä. (Kokoomuksen puoluekokous 1991, keskustelupöytäkirja.)

Kokoomuksen sisäisen tasa-arvotyön etenemistä kuvaavan jatkumon toinen lenkki oli Kokoomuksen Naisten Liiton huomattavasti edellistä suppeampi tasa-arvoaloite vuonna 1993. Aloitteessa kiinnitettiin huomiota puolueen tasa-arvotyön etenemättömyyteen ja vaadittiin enää vain tasa-arvosuunnitelmaa. Puoluehallituksen vastauksessa selitettiin tasa-arvotyön käynnistymisen ongelmia muun muassa sillä, että edellisen puoluekoko­ uksen hyväksymässä aloitteessa tasa-arvotyötä oli lähestytty organisaation näkökulmas­ ta, kun taas esimerkiksi tasa-arvosuunnitelman sisällön tai tasa-arvoaltuutetun tehtävä­ kentän konkretisointi oli jäänyt vähemmälle huomiolle. Lisäksi korostettiin, että ”todellinen tasa-arvo” voisi edistyä monella muullakin tavalla:

Tasa-arvon todellinen, käytännön toteutuminen on puoluekulttuurin kehi­ tykseen liittyvä kysymys. Puolueen jäsenistön arvoista, periaatteista, ja asenteista riippuu, missä määrin tasa-arvo kehittyy. Tasa-arvon toteutu­ minen riippuu myös naisjäsenien omasta aloitteellisuudesta, osallistumi­ sesta, vaikuttamisesta ja toiminnan aktiivisuudesta. (Kokoomuksen puo­ luekokous 1993, aloite 19, puoluehallituksen vastaus.)

---

<sup>24</sup> Saatavilla olleiden keskustelupöytäkirjojen perusteella muissa puoluekokouksissa ei juurikaan käyty keskustelua tasa-arvoa koskevista aloitteista. Tästä ja myös saatavuussyistä keskustelupöytäkirjoja ei ole käyty systemaattisesti läpi tässä tutkimuksessa.

Vastauksessa väisteltiin puoluehallituksen vastuuta edellisessä kokouksessa hyväksytyjen toimenpiteiden toteuttamisen suhteen ikään kuin syy tasa-arvon etenemättömyyteen olisi ollut aloitteentekijöissä eikä toimeenpanijoissa. Toisaalta vastuun siirtäminen kertoi myös puoluehallituksen tasa-arvo-osaamisen puutteista: se kaipasi omienkin sanojensa mukaan konkretisointia siitä, ”miten tasa-arvokysymyksiä voitaisiin pohtia” (Kokoomuksen puoluekokous 1993, aloite 19, puoluehallituksen vastaus). Puoluehallituksen tietämättömyyden ei olisi kuitenkaan tarvinnut merkitä tasa-arvotyön hyllyttämistä, sillä puoluehallitus olisi halutessaan voinut aloitteen mukaisesti perustaa asian-tuntevan työryhmän juuri näitä kysymyksiä pohtimaan. Puoluehallituksen toiminta voidaankin tulkita aktiivisena vastarintana tasa-arvotyötä kohtaan: siinä yhdistyivät sekä *vasta-argumentaatio* (puoluehallituksen mukaan ehdotetut toimenpiteet eivät toteutta-neet todellista tasa-arvoa) sekä hyvinkin konkreettinen *tasa-arvotyön tyhjäksi tekeminen* (sitä ei lainkaan käynnistetty, vaikka asiasta oli jo päätetty) (vrt. Pincus 1997, 22). Kiinnostavaa vastauksessa oli myös se, että puolueen naisjäseniä kehoitettiin olemaan aktiivisia ja aloitteellisia: mistä muusta aloitteesta oli kyse, ellei juuri siitä?

Seuraava etappi puolueen 90-luvun tasa-arvotyön jatkumossa oli vuoden 1997 puoluekokousaloite, jossa kiinnitettiin huomiota puutteisiin puolueen henkilöstöpoliittisen tasa-arvosuunnitelman soveltamisessa. Esimerkiksi kaikissa puolueen henkilövalinnoissa ei aloitteen mukaan ollut käytetty tasa-arvosuunnitelman edellyttämää julkista haku-menettelyä. Puoluehallituksen vastauksessa rekrytoinnin ongelmiin ei otettu juurikaan kantaa: rekrytointeja todettiin olleen vähän ja nekin vähät pääasiassa piirihallitusten vastuulla. Puoluehallitus kuitenkin korosti Kokoomuksen pyrkivän noudattamaan tasa-arvolain ja puolueen tasa-arvosuunnitelman tavoitteita sekä vahvisti näiden velvoitteiden koskevan kaikkia puolue-elimiiä. Puolue osoitti siten myönteisyytensä tasa-arvotavoitteille mutta kieltäytyi kantamasta vastuuta tasa-arvosuunnitelman vastaisista menettelyistä.

Viimeisin lenkki Kokoomuksen tasa-arvotyön ketjussa palautti jossain mielessä tasa-arvokysymyksen takaisin lähtöruutuunsa. Vuonna 2004 puoluekokoukselle oli jätetty kaksi aloitetta, joissa kiinnitettiin jälleen huomiota puolueen miehiseen toimihenkilöra-kenteeseen, jota tasa-arvosuunnitelma ei näin ollen ollut yksinään kyennyt murtamaan (vrt. Kokoomuksen puoluekokous 1991, aloite 11). Aloitteentekijöiden mielestä ongel-

mallista oli tasa-arvon näkökulmasta se, että puolueen sisäinen päätöksenteko oli edelleen enimmäkseen miesten käsissä:

Vaikka puoluevaltuuskunnassa naisten määrä onkin lähes sama kuin miesten, kokonaistilanne on tasa-arvon näkökulmasta hyvin huolestuttava. Niin kauan kuin tärkeimmät puoluettamme koskevat päätökset tekee huomattava miesten enemmistö, tasa-arvo ei voi toteutua. (Kokoomuksen puoluekokous 2004, aloite 8.)

Toinen vuonna 2004 tehdyistä tasa-arvoaloitteista puolestaan sovelsi jostain syystä lähes sanasta sanaan samaa retoriikkaa, josta vuoden 1991 puoluekokouksessa puoluehallitusta oli syytetty:

Kymenlaakson Kokoomusnaiset esittää, että puoluekokous hyväksyy tänään tämän aloitteen velvoittaa puoluehallituksen ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin Kansallisen Kokoomuksen saattamiseksi tasa-arvoiseksi (Kokoomuksen puoluekokous 2004, aloite 8).

Aloitteessa ei vaadittu toteutettavaksi mitään konkreettisia tasa-arvotoimenpiteitä ja vaatimuksella ”tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä” annettiin puoluehallitukselle jälleen mahdollisuus, niin halutessaan, siirtää tasa-arvokysymysten käsittely ”hamaan tulevaisuuteen”.

### *5.1.2 Ei puhetta puoluekiintiöistä*

Kokoomuksen puoluekokousaloitteissa ja aloitevastauksissa sukupuolikiintiöitä käsiteltiin hyvin vähän. Oikeastaan ainoa aloite, jossa sukupuolikiintiöt olivat eksplisiittisesti esillä, koski niiden poistamista kansallisesta lainsäädännöstä (!) (Kokoomuksen puoluekokous 1995, aloite 46). Vastatessaan aloitteeseen puoluehallitus tasapainoili lain noudattamisen, tasa-arvomyönteisen puhetavan ja kiintiövastaisuuden välimaastossa. Yhtäältä lain tavoitetta, sukupuolten välisen tasa-arvon lisäämistä, pidettiin hyvänä ja kiintiöiden myös katsottiin toimineen tavoitetta edistävästi. Toisaalta kuitenkin kiintiöihin tasa-arvon edistämisen välineenä suhtauduttiin ilmeisen kielteisesti. Vastauksessa velvoitettiin eduskunta- ja ministeriryhmää ”seuraamaan tasa-arvolain vaikutuksia ja tarvittaessa ryhtymään toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi”. Näin ollen tasa-arvolaki sai vastauksessa varovaisen myönteisen arvion, mutta samalla kiintiöiden legitimitetti asetettiin kyseenalaiseksi; kiintiöt eivät puoluehallituksen mielestä olleet

paras tapa lähestyä ”todellista tasa-arvoa”. (Kokoomuksen puoluekokous 1995, aloite 46, puoluehallituksen vastaus).

Sen sijaan puolueen sisäisiin kiintiöihin ei otettu mitään kantaa sen paremmin aloitteissa kuin aloitevastauksissakaan, vaikka tasa-arvolain noudattamiseen viitattiinkin joitakin kertoja. Esimerkiksi vuonna 2004 vaadittiin lain noudattamista puolueen toimielimiä valittaessa (aloite 8) sekä kehoitettiin Kokoomusta noudattamaan ”tasa-arvolain henkeä” (aloite 9). Samassa yhteydessä muistutettiin ohimennen myös kiintiöiden olemassaolosta:

Tasa-arvolain uudistus vuodelta 1994 toi suomalaiseen yhteiskuntaan ns. sukupuolikiintiöt. Tämä uudistus ei koskenut puolueiden omia luottamuselimiä. Sinänsä mielenkiintoista sillä juuri puolueethan itse tuon lain valmistelivat ja hyväksyivät. (Kokoomuksen puoluekokous 2004, aloite 9.)

Konkreettisten kiintiövaatimusten puuttuessa puoluehallituksella oli vastauksissaan mahdollisuus olla ottamatta kantaa kiintiöihin. Vastaus vuonna 2004 tehtiin aloitteisiin olikin pitkälti puolueen henkilöstöpoliittisen tasa-arvosuunnitelman referointia. Siinä kuitenkin esitettiin aloitteita hyväksyttäväksi ja annettiin, kuten monissa muissakin aloitevastauksissa, retorisen tason tunnustus tasa-arvoasioiden tärkeydelle puolueyhteisössä. Mukaan oli iskostunut myös sana ”läpäisyperiaate”, jonka mukaisesti tasa-arvon tuli näkyä kautta linjan ”puolueen politiikan sisällössä sekä henkilövalinnoissa sekä luottamusmiesten että puolueyhteisön työntekijöiden osalta”. (Kokoomuksen puoluekokous 2004, aloitteet 8 ja 9, puoluehallituksen vastaus.) Ilmeisesti tasa-arvolain hengen noudattaminen ei kuitenkaan ulottunut kiintiöihin asti, sillä hyväksytyjen aloitteiden seurauksena kiintiöperiaatetta ei alettu noudattaa puolueen toimihenkilövalinnoissa saati kirjattu puolueen sääntöihin tai tasa-arvosuunnitelmaan. Lisäksi tasa-arvon edistäminen läpäisyperiaatteella saattoi tässä yhteydessä merkitä tilannetta, jossa tasa-arvotyön integroiminen kaikkeen puolueen sisäiseen työhön ei käytännössä tarkoittanut aktiivista toimintaa vaan puoluejohdon strategista keinoa, jolla vältyttiin lisätyöltä sekä lisäresursien ohjaamiselta tasa-arvotyön tarpeisiin (vrt. Pincus & van der Ros 2001, 240).

### *5.1.3 Kokoomuksen retorisia strategioita*

Aloitevastausten perusteella Kokoomuksen puoluehallitus asennoitui myönteisesti tasa-arvon edistämisen tavoitetta ja puolueessa esiintyviä tasa-arvovaatimuksia kohtaan.

Myönteisyys oli kuitenkin vain *retorista*: kun puheeksi tulivat konkreettiset toimenpiteet, niistä vaiettiin tai ne torjuttiin suoralta kädeltä liian ”byrokraattisina” tai ”kaava-*maisina*”. Ongelmiin ei myöskään tarjottu vaihtoehtoisia ratkaisuja ja asian käsittely pyrittiin kokonaisuudessaan siirtämään kauemmaksi tulevaisuuteen. Kokoomuksen myönteistä retoriikkaa onkin siten vaikea tulkita ainakaan harkittuna askeleena kohti konkreettista puolueen sisäistä tasa-arvotyötä (vrt. Lovenduski 1993, 8–11). Pikemminkin se on tulkittavissa passiiviseksi vastarintastrategiaksi, *näennäistoiminnaksi*, jolla pyrittiin yhtäältä vaientamaan tasa-arvovaatimuksia ja toisaalta myös peittelemään sitä, ettei tasa-arvon edistämiseksi todellisuudessa tehty yhtään mitään (Pincus 1997, 17–21).

Kokoomuksen puoluehallituksen myönteisyysretoriikassa oli myös ainakin yksi murto-*ma*. Myönteisyys tasa-arvon tavoitteita kohtaan puuttui kokonaan vuonna 1991 tehdyn puoluehallituksen henkilövalintojen tasa-arvoisuutta vaatineen aloitteen vastauksesta. Puoluehallituksen vastauksessa aihe sivuutettiin ja ongelman ratkaisu siirrettiin takaisin puoluekokousväen vastuulle:

Puoluekokouksissa käsitellään puolueen sääntöjen uudistaminen, jossa yhteydessä myös puoluehallituksen valintatapa tulee päätettäväksi. Edellä olevan perusteella puoluehallitus esittää että puoluekokous toteaisi edellä olevan riittäväksi selvitykseksi aloitteen johdosta. (Kokoomuksen puoluekokous 1991, aloite 19, puoluehallituksen vastaus.)

Vastausta voidaan lukea esimerkkinä passiivisesta vastarinnan strategiasta, *vaitiolosta*, jonka avulla pyrittiin estämään tasa-arvoasioiden nouseminen käsittelyyn (Pincus 1997, 14). Esimerkki kuvastanee myös ajallista muutosta Kokoomuksen suhtautumisessa tasa-arvokysymyksiin. Se mikä vuonna 1991 riitti vastaukseksi ei kenties riittänyt enää myöhemmin: vaatimuksiin tasa-arvosta tuli reagoida edes jollakin tavalla. Vaikenemisen strategia oli käytössä myös kiintiöistä puhuttaessa. Puoluehallituksen kiintiökannanottojen välttelyn syynä saattoi olla esimerkiksi se, että aiheen käsittely olisi voinut vaarantaa kuvan puolueen periaatteessa myönteisestä suhtautumisesta tasa-arvon edistämistä kohtaan. Kiintiöt sivuuttamalla oli kuitenkin mahdollista estää myös asian nousu puolueen poliittiselle esityslistalle ja sisäisen keskustelun kohteeksi.

Passiivisten vastarintastrategioiden ohella puoluehallituksen vastauksissa oli merkkejä aktiivisemmastakin tasa-arvovastarinnasta, pääasiassa *vasta-argumentaatiosta* ja *tasa-arvotyön tyhjäksi tekemisestä* (Pincus 1997, 22). Vasta-argumentaatiolla pyrittiin ensinnäkin osoittamaan, ettei Kokoomuksen sisäisestä tasa-arvotyöstä ollut hyötyä: tasa-

arvossa oli kyse *asenteista*, jotka vallitsivat koko ympäröivässä kulttuurissa. Toiseksi argumentaatiossa kontrastoitii keinotekoiset toimenpiteet ja ”todellinen tasa-arvo”, joka oli mahdollista saavuttaa vain syvällisemmän, yksilöiden asenteissa tapahtuvan muutoksen kautta. Molempien vasta-argumentaatiostrategioiden tavoitteena oli todistaa aktiivinen tasa-arvotyö turhaksi tai vääränlaiseksi tavaksi edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvotyön tyhjäksi tekemisestä tuntui puolestaan olevan kyse esimerkiksi silloin, kun erilaisiin syihin vedoten sovittuja tasa-arvotoimenpiteitä ei lainkaan toteutettu, ja silloin, kun puolue pyrki sisällyttämään tasa-arvotyön läpäisyperiaatteella osaksi kaikkea puolueen sisäistä työtä.

Tasa-arvoasioiden käsittelyn ongelmallisuudesta kertoivat Kokoomuksessa sekä puoluehallituksen vastausten enemmän tai vähemmän hienovaraiset vastarinnan strategiat että omalla tavallaan myös aloitteentekijöiden tasa-arvovaatimusten varovaisuus. Kiinnostavalla tavalla esimerkiksi 90-luvun alun tasa-arvoaloitteiden konkreettiset laajamittaiset vaatimukset muuttuivat vuosikymmenen kuluessa aina vain varovaisemmiksi ja epämääräisemmiksi, kunnes tasa-arvotyöryhmän ja -valtuutetun sijaan vaadittiin enää vain suunnitelmaa tai ylipäänsä vain ”tarvittavia toimenpiteitä” puolueen tasa-arvoistamiseksi. Varovaisuutta oli kenties myös julkilausuttujen kiintiövaatimusten puuttuminen puoluekokousaloitteista, vaikka vihjauksia kiintiöiden soveltamisen suuntaan esitettiin. Puolueen sisäisen tilan ongelmallisuudesta tasa-arvokysymysten käsittelyn suhteen kertoivat lisäksi muutamat etenkin 90-luvun alussa esitetyt kommentit puolueen miehisestä toimintakulttuurista, tasa-arvokysymyksiä väheksyvistä asenteista sekä naisiin kohdistuvasta halveksunnasta.

## 5.2 Keskustan kiintiövaatimuksia ja ”mahdollisimman hyvää” tasa-arvoa

Keskustan puoluekokouksissa vuosina 1990–2005 ensimmäinen puolueen sisäistä tasa-arvoa koskeva aloite tehtiin vuonna 1990. Siinä vaadittiin tasa-arvon toteuttamista puolueen korkeimmilla johtopaikoilla. Puoluehallitus piti tavoitetta periaatteessa hyvänä ja asian järjestämistä puoluekokousväen tehtävänä. Kokous hyväksyi vastauksen. (Keskustan puoluekokous 1990, aloite 15 ja pöytäkirja.) Samassa kokouksessa tehtiin lisäksi muutamia aloitteita naisjärjestön paikallisyhdistysten toiminnan sulauttamisesta osaksi puolueen paikallistoimintaa. Puoluehallituksen vastauksissa korostettiin paikallisosasto-

jen itsenäisyyttä, vaikka yhdistymistä pidettiin paikallistoiminnan vireyttämisen kannalta positiivisena. Puoluekokous hyväksyi hallituksen vastaukset. (Keskustan puoluekokous 1990, aloitteet 5, 7 ja 13 ja pöytäkirja.)

Ensimmäinen varsinainen kiintiöaloite tehtiin vuonna 1992, kun Suomen Keskustanaiset esitti 40 prosentin sukupuolikiintiön soveltamista puolueen johtopaikkojen valinnoissa. Puoluehallituksen vastauksessa naisten osuuden kasvattamista puolueen johtotehtävissä pidettiin hyvänä tavoitteena mutta kiintiöintiä liian ”jäykkänä” keinona. Kokous hyväksyi vastauksen. (Keskustan puoluekokous 1992, aloite 48 ja pöytäkirja.) Vuonna 1994 tehtiin puolestaan jälleen kaksi aloitetta naisosastojen lakkauttamiseksi, joihin puoluehallitus vastasi korostamalla piirijärjestöjen itsenäisyyttä omien ehdokasvalintojen suhteen. Puoluekokous hyväksyi vastauksen. (Keskustan puoluekokous 1994, aloitteet 65–66 ja pöytäkirja.) Vastaavanlainen aloite oli esillä myös vuoden 1996 puoluekokouksessa (Keskustan puoluekokous 1996, aloite 75 ja pöytäkirja).

Vuoden 1998 puoluekokouksessa ei tehty tasa-arvoaloitteita. Sen sijaan puolueen sääntöjen uudistamisen yhteydessä niihin kirjattiin tasa-arvoisen edustuksen tavoite. Puoluevaltuuskunnan esityksestä ”[p]uolue-elinten kokoonpanossa tavoitellaan mahdollisimman hyvää sukupuolten välistä tasa-arvoa” sana ”tavoitellaan” muuttui kokouskäsittelyssä sanaksi ”toteutetaan”. Kokouspöytäkirjan mukaan myös ilmausta ”mahdollisimman hyvää” esitettiin poistettavaksi. Tämä esitys ei kuitenkaan mennyt läpi. (Puoluevaltuuskunnan esitys Suomen Keskusta r.p:n sääntöuudistukseksi 19.4.1998; Keskustan puoluekokous 1998, pöytäkirja.)

Sukupuolikiintiöiden soveltamista puolueen sisäisissä henkilövalinnoissa esitettiin toisen kerran vuonna 2000. Keskustanaisten aloitteessa vaadittiin sekä puolue- että ehdokaskiintiöiden käyttöönottoa. Hallituksen vastausesityksessä ei otettu kantaa kiintiöihin vaan kiinnitettiin huomiota naisjärjestön ansiokkaaseen tasa-arvotyöhön sekä sääntöihin kirjattuun tasa-arvotavoitteeseen. Kokous hyväksyi vastauksen. (Keskustan puoluekokous 2000, aloite 41 ja pöytäkirja.) Vuonna 2002 yksi Keskustanaisten paikallisosastoista esitti jälleen 40 prosentin ”naiskiintiötä”, tällä kertaa vain puoluevaltuuskuntaan. Vastausesityksessä vastustettiin ”kategorista naiskiintiötä”, vaikkakin tasa-arvotavoitetta pidettiin hyvänä. Aloitevaliokunnan käsittelyssä vastauksen ilmaus ”naiskiintiö” muutettiin ”sukupuolikiintiöksi”. Vastaus hyväksyttiin. (Keskustan puoluekokous 2002, aloite 62 ja pöytäkirja.) Kiintiöt olivat esillä myös Tampereen puoluekoko-



uksessa 2004, jossa esitettiin aloite tasa-arvolain kiintiöiden poistamiseksi. Yhden keskustalaisen paikallisosaston aloitteessa esitettiin, että kunnalliset luottamustoimet tulisi jakaa miesten ja naisten välillä mieluummin ääni- tai ehdokasmäärien suhteessa kuin 40 prosentin kiintiösäädöksen perusteella. Puoluehallituksen vastauksessa otettiin varovaisen myönteinen kanta lain kiintiöihin: kiintiöt olivat edistäneet tasa-arvon toteutumista, mutta tilannetta oli silti syytä seurata. (Keskustan puoluekokous 2004, aloite 89 ja pöytäkirja.)

### *5.2.1 Kiintiöaloitteita ja -vastarintaa*

Keskustan puoluekokouksissa oli Kokoomuksesta poiketen esillä kolme eksplisiittistä puoluekiintiöaloitetta, joista ensimmäinen tehtiin jo vuonna 1992 ja kaksi muuta 2000-luvun puolella. Laajin näistä oli vuonna 2000 tehty aloite, joka ulottui puolueen toimielimiä koskevien sukupuolikiintiöiden ohella myös ehdokasasettelun kiintiöintiin. Laajimpaan kiintiöaloitteeseen Keskustan puoluehallitus antoi kuitenkin suppeimman vastauksen, jossa ei jostain syystä otettu lainkaan kantaa kiintiöihin:

Puoluehallitus pitää aloitteen tavoitetta hyvänä ja antaa tunnustuksen Suomen Keskustanaiset ry:lle sen työstä sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttamiseksi yhteiskunnassa kuten myös keskustaliikkeessä. Keskustanaisten aloitteen pohjalta puolueen sääntöihin otettiin vuonna 1998 maininta sukupuolten välisen tasa-arvon turvaamisesta eri puolue-elinten kokouksessa [ts. kokoamisessa, RS]. (Keskustan puoluekokous 2000, aloite 41, puoluehallituksen vastaus.)

Keskustanaisten ansioiden korostaminen oli keino osoittaa myönteisyyttä tasa-arvon tavoitteelle ja sekä sitä ajaville tahoille. Kokoomuksen myönteisyysretoriikan tavoin myös tämä tasa-arvomyönteisyys tuntui lähinnä pinnalta, jonka tavoitteena oli väistää aloitteen konkreettiset vaatimukset sekä siirtää huomiota pois puolueen tasa-arvotoimenpiteiden tarpeesta (vrt. Lovenduski 1993, 8–9; Pincus 1997, 17). Tähän viittasi erityisesti maininta sääntöjen tasa-arvopykälästä, jota tunnuttiin pitävän riittävässä toimenpiteenä puolueen tasa-arvoistamisessa. Naisjärjestön tasa-arvotyöstään saama tunnustus saattoi puolestaan viitata siihen, että puoluehallituksen mielestä legitiimi tasa-arvokysymysten käsittelyn paikka oli nimenomaan naisjärjestö – ei puolue. Kaiken kaikkiaan aloitteen saama vastaus oli jokseenkin vähättelevä aloitteen tekijöitä kohtaan: siinä ei vastattu esitettyihin ehdotuksiin, tarjottu minkäänlaisia vastaehdotuksia, eikä

oikeastaan myönnetty mitään ongelmaa olevankaan. Kiintiökysymys yritettiin vaieta kuoliaaksi.

Kahteen muuhun kiintiöaloitteeseen Keskustan puoluehallitus antoi sen sijaan eksplisiit-tisen kielteisen vastauksen. Keskustanaisten vuonna 1992 tekemässä kiintiöaloitteessa esitettiin 40 prosentin kiintiön soveltamista valittaessa henkilöitä erilaisiin puolueen johto- ja luottamustehtäviin. Puoluehallitus piti tavoitetta hyvänä muttei hyväksynyt kiintiötä sen saavuttamisen keinona. Kiintiöt aiheuttivat puoluehallituksen mukaan ”jäykkyyttä” valintatilanteisiin ja ohjasivat liikaa huomiota sukupuoleen muiden kriteerien jäädessä toissijaisiksi. Vastauksessa kuitenkin hahmoteltiin jonkinlaista toiminta-suunnitelmaa tasa-arvotavoitteiden saavuttamiseksi:

Puoluehallitus toimii tasa-arvoa edistäen kaikilla järjestötasoilla sekä kaikissa kuntiin ja valtioon liittyvissä henkilövalinnoissa. Tavoitteena on saavuttaa tasa-arvolain edellyttämä 40 prosentin sukupuolijakauma. Ta-voitteen saavuttamista seurataan ja asiasta annetaan selvitys puolueen päätöksentekoeilimille. (Keskustan puoluekokous 1992, aloite 48, puo-luehallituksen vastaus.)

Vuoden 2002 kiintiöaloitteessa oli puolestaan kyse puoluevaltuuskunnan ”naiskiintiöis-tä”, jotka nimestään huolimatta muotoiltiin aloitteessa sukupuolineutraalilla tavalla. Puoluehallituksen vastauksessa jälleen todettiin aloitteentekijöiden kiinnittäneen huo-miota tärkeään asiaan. Kiintiöt kuitenkin tuomittiin liian ”kategorisena” keinona tuottaa sukupuolten tasa-arvoa puolue-elimissä. Sääntöjen tasa-arvomuotoilu oli puoluehalli-tuksen mukaan edelleen riittävä. Vastauksessa kuitenkin viitattiin myös tasa-arvolakiin, jota oli mahdollista noudattaa myös puolueen sisäisissä henkilövalinnoissa:

Puoluehallitus ei kuitenkaan kannata kategorista naiskiintiötä. Puoluehal-lituksen aiempi muotoilu ”...noudattaen sukupuolten mahdollisimman hyvää tasa-arvoa...” on edelleen sopiva määrittely. – – Tasa-arvolaki ei sellaisenaan koske puolue-elimä. Silti lain henkeä valintoja tehtäessä py-ritään noudattamaan mahdollisuuksien mukaan. (Keskustan puoluekoko-us 2002, aloite 62, puoluehallituksen vastaus.)<sup>25</sup>

---

<sup>25</sup> Puoluekokouspöytäkirjan perusteella vastausesityksen ”naiskiintiö” muuttui valiokuntatyöskentelyssä ”sukupuolikiintiöksi”. Muutos on merkittävä, sillä se on merkki sekä asianmukaisen tasa-arvotermistön osaamisesta puolueessa että halusta käyttää poliittisesti korrekkeja ilmauksia. Mainittakoon, että vuoden 1996 puoluekokouksessa puhuttiin vielä ongelmattomasti naiskiintiöistä (Keskustan puoluekokous 1996, aloite 75, puoluehallituksen vastaus).

Ilmaukset ”mahdollisuuksien mukaan” ja ”mahdollisimman hyvä tasa-arvo” havainnollistivat hyvin Keskustan suhtautumista sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen puolueessa. Tavoitteena tasa-arvoa pidettiin hyvänä, mutta sitä tuli edistää vain mahdollisuuksien mukaan eli käytännössä silloin, kun se ei ollut ristiriidassa muiden, tärkeämpänä pidettyjen tavoitteiden kanssa. Puoluehallituksen *vasta-argumentaatiossa* tärkeämmiksi tavoitteiksi nousivat esimerkiksi muut valintakriteerit sekä erityisesti piirien itsenäinen harkintavalta ehdokkaita nimettäessä (vrt. Pincus 1997, 25). Keskusta olikin Kokoomusta selvästi enemmän huolissaan piirijärjestöjensä itsenäisen aseman ja päätösvallan säilymisestä.

### 5.2.2 Naisjärjestön lakkauttamispaineita ja lisää puhetta kiintiöistä

Naisosastojen lakkauttamista koskevat aloitteet muodostivat Keskustan puoluekokouksissa omaleimaisen ja hallitsevan keskustelun teeman, jota Kokoomuksen puoluekokousoaloitteissa ei samalla tavalla ilmennyt. Keskustassa tutkimusajanjaksona tehdyistä tasa-arvoa koskevista aloitteista jopa yli puolet käsitteli naisjärjestön asemaa ja tarvetta puolueorganisaatiossa.<sup>26</sup> Naisjärjestön osastojen sulauttamista esittäneissä aloitteissa vedottiin useimmiten yhtenäisen keskustaorganisaation tarpeeseen:

Puolueorganisaation päällekkäisyys on purettava. Naisten ja miesten tulee yhdistää voimavaransa, jotta pärjäisimme sekä henkisesti että taloudellisesti ja tietysti poliittisesti paremmin. (Keskustan puoluekokous 2002, aloite 5.)

Aloitteentekijät perustelivat yhdistymistä myös tasa-arvoargumentein, mikä oli yhteistä sekä ehdollista, esimerkiksi kiintiösäädöksen nojalla tapahtuvaa yhdistymistä kannattaville naisosastoille että emopuolueen osastoille, jotka olivat huolissaan puolueen paikallistason toiminnan hiipumisesta. Tasa-arvoa rakennettiin eritoten *sukupuolisovun* ja *yhteistoiminnan* varaan (vrt. esim. Rantalaiho 1994). Yhtenä argumenttina käytettiin esimerkiksi sitä, että tasa-arvo oli jo saavutettu ja aika oli ajanut erillisten naisjärjestöjen tarpeen ohi:

---

<sup>26</sup> Aineiston perusteella naisjärjestöjen lakkauttamista koskeva keskustelu ei ollut kuitenkaan täysin vierasta Kokoomuksessakaan. Esimerkiksi vuonna 1991 Kokoomuksen puoluekokouksessa tehdyn aloitteen 11 mukaan puolueen sisäinen tasa-arvokeskustelu oli 90-luvulle tultaessa käsitellyt lähes yksinomaan naisten liiton lopettamista.

Keskustan naisjärjestöillä on ollut tärkeä tehtävä kasvattaessaan maaseudun naisia ottamaan vastuuta yhteiskunnallisten asioiden hoitamisessa, aikana, jolloin elettiin miesten maailmassa. – – Aika on muuttunut. Naiset ja miehet ovat niin sanotusti tasa-arvoisia. (Keskustan puoluekokous 1990, aloite 7.)

Naisten katsottiinkin nyt olevan valmiita vastuunalaisiin tehtäviin sekä puolueessa että laajemminkin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Aloitteiden mukaan naisten oli myös mahdollista olla tasa-arvoisempia toimiessaan puolueessa yhdessä miesten kanssa, kun taas naisten ja miesten toiminnan jakautumista eri organisaatioihin pidettiin tasa-arvon kannalta huonona. Yhteistoiminnan hyötyjen korostamisessa olivat käytössä eritoten naisten osallistumisen oikeutukseen ja päätöksenteon laatuun liittyvät *resurssiargumentit* (vrt. Hernes 1987, 23):

Yhteiskunnalliset asiat ovat meidän yhteisiä asioitamme, joiden hoitamiseksi tarvitaan sekä nais- että miesnäkökulmaa: asioita on yhdessä pohdittava molemmista näkökulmista ja yhdessä tehtävä päätökset (Keskustan puoluekokous 1994, aloite 65).

Aloitteet naisjärjestön organisaation sulauttamisesta emopuolueeseen saivat puoluehallituksen tasapainoilemaan useammasta eri näkökulmasta nousevan argumentaation välillä. Yhtäältä puoluehallitus korosti Keskustanaisten paikallisosastojen itsenäistä päätösvaltaa omaa toimintaansa koskevissa kysymyksissä ja antoi tunnustusta puolueen naisjärjestön tarpeelle tasa-arvon edistämiseksi. Toisaalta kuitenkin paikallisosastojen yhdistämiseen suhtauduttiin paikallistoiminnan aktivoitumisen ja vahvistumisen vuoksi myönteisesti. Hallitus joutuikin vastauksissaan jonkin verran selittelemään sovittaakseen yhteen nämä kaksi keskenään ristiriitaista näkökulmaa. Esimerkiksi vuonna 1994 annetussa vastauksessa tasa-arvonäkökulmasta tehtyihin sulauttamisaloitteisiin (aloitteet 65 ja 66) puoluehallitus totesi aivan ensimmäiseksi yhtyvän aloitteiden tavoitteisiin, naisten edustuksen vahvistamiseen ja paikallistoiminnan vireyttämiseen. Samaan hengenvetoon se kuitenkin muistutti, että naisten tuli voida vapaasti valita järjestäytymismuotonsa puolueessa. Naisten valinnanvapautta korostettiin vielä uudemman kerran sen jälkeen, kun puoluehallitus oli esittänyt joitakin yhdistymisestä seuraavia positiivisia puolia. Aloitevastauksessa mainittiin myös, ettei sääntömääräisen toiminnan sijoittaminen yhteisiin paikallisosastoihin tehnyt tarpeettomaksi valtakunnallisen keskustalaisen naisjärjestön tarvetta: ”Sitä tarvitaan edelleenkin yhteiskunnallisen tasa-arvon puolustajana”. Lopuksi vastauksessa otettiin samanlaisella epämääräisellä tavalla kantaa myös puoluekiintiöihin, joita toisessa aloitteista oli esitetty:

[E]sitys puolueen toimielinten sukupuolikiintiöistä on vaikea toteuttaa puoluehallituksen ja puoluevaltuuskunnan osalta, koska piirijärjestöt esittävät näihin edustajansa. Tosin puoluevaltuuskunnan osalta edellytyksenä voisi olla, että piirijärjestön on esitettävä sekä miehiä että naisia. Käytännössä näin on tapahtunutkin. Puolueen neuvottelukuntien säännöissä on toteutettu kiintiöperiaate siten, että kunkin neuvottelukunnan jäsenistä tulee olla 1/3 naisia tai miehiä. Kiintiöinti on toteutettu piirien kanssa neuvotellen ja siinä ei ole ollut suurempia hankaluuksia. (Keskustan puoluekokous 1994, aloitteet 65 ja 66, puoluehallituksen vastaus.)

Vaikka puoluehallitus korostikin useaan otteeseen sitä, ettei päätösvalta yhdistymisasiassa ollut puolueella vaan naisjärjestöjen paikallisyhdistyksillä, implisiittisesti se tuntui olevan yhdistymisen puolella. Tästä kertoi muun muassa se, ettei puoluehallitus nähnyt yhdistymisessä mitään ongelmaa valtakunnallisen naisjärjestön toiminnan jatkumisen kannalta. Päinvastoin se korosti naisjärjestön tarvetta tasa-arvon puolustajana, mikä tuntui myös jälleen alleviivaavan naisjärjestön roolia tasa-arvokysymysten käsittelyn legitiiminä paikkana. Toisaalta se myös tuntui suuntaavan tasa-arvonäkökulman fokusta enemmänkin laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin kuin esimerkiksi puolueen sisäisen tasa-arvotyön suuntaan. Voidaan kuitenkin kysyä, millainen järjestö valtakunnallinen keskustalainen naisjärjestö olisi ilman sen paikallistoimintaa ja paikallistoimijoita. Olisiko paikallistoiminnan lakkauttamisessa ollut kyse juuri tasa-arvotyön tyhjäksi tekemisestä, esimerkiksi sen välttämättömien organisatoristen edellytysten poistamisesta? Käytännössä tämä olisi johtanut siihen, että tasa-arvotyö ja tasa-arvopolitiikka puolueessa olisivat kenties tyrehtyneet kokonaan.

Myös kiintiökysymyksen osalta puoluehallituksen kanta jäi tulkinnanvaraiseksi. Vaikka ensin kiintiöt tuomittiinkin vaikeina toteuttaa, esitettiin ne lopulta (ainakin valtuuskunnan osalta) jokseenkin mahdollisena vaihtoehtona ja mainittiin myös puolueessa jo käytössä olevien neuvottelukuntien kiintiösäädösten toimivan ilman sen suurempia hankaluuksia. Tasapainoilun lopputulos oli kuitenkin selvä: mitään päätösehdotuksia ei tehty, eikä kiintiöasia siten konkreettisella tasolla liikahtanut piiruukaan eteenpäin.

Keskustan puoluekokouksissa keskusteltiin kertaalleen myös tasa-arvolain kiintiöistä, kun vuoden 2004 aloitteessa vaadittiin huomion kiinnittämistä kiintiösäädöksestä seuraaviin ongelmiin (Keskustan puoluekokous 2004, aloite 89). Kokoomuksen puoluehallituksen tavoin (vrt. Kokoomuksen puoluekokous 1995, aloite 46) myös Keskusta päätyi puolustamaan tasa-arvolain kiintiöitä mutta säilytti kuitenkin edelleen varauksensa niiden suhteen:

Tasa-arvolakia ei ole kiintiöiden osalta syytä muuttaa, koska se on osoittautunut toimivaksi monissa tapauksissa. Sukupuolikiintiöt ovat edistäneet tasa-arvon toteutumista, mutta lain toteutumista on syytä seurata. (Keskustan puoluekokous 2004, aloite 89, puoluehallituksen vastaus.)

Hämmästyttävän samankaltainen Kokoomuksen puoluehallitusten vastausten kanssa oli myös Keskustan vastaus vuonna 1990 tasa-arvoa puolueen johtopaikoille vaatineeseen aloitteeseen. Kuten Kokoomus vuonna 1991, myös Keskusta omassa vastauksessaan palautti tasa-arvoasioiden edistämisen velvoitteen takaisin puoluekokousväelle. Ero oli kuitenkin siinä, että Keskustan puoluehallitus tarjosi edes *retorisen tason tunnustuksen* tasa-arvon edistämisen tavoitteelle, mitä Kokoomus ei vastauksessaan tehnyt. Keskustan puoluehallitus totesi pitävänsä ”periaatteessa” aloitteen tekijöiden tavoitetta oikeana:

Asian järjestäminen on kuitenkin ”kentän käsissä” kahden vuoden välein pidettävissä varsinaisissa puoluekokouksissa (Keskustan puoluekokous 1990, aloite 15, puoluehallituksen vastaus).

Myös syy vastausten samankaltaisuuteen saattaa olla sama: 90-luvun alussa oli kenties vielä mahdollista sivuuttaa tasa-arvokysymykset verrattain yksinkertaisella tavalla.

### 5.2.3 Keskustan retorisia strategioita

Keskustan puoluekokouksissa käsiteltyjen tasa-arvoaloitteiden teemat olivat jokseenkin erilaisia kuin Kokoomuksessa. Suunnitelmien ja työryhmien sijaan Keskustan puoluekokoukselta vaadittiin suoraan sukupuolikiintiöiden käyttöönottoa puolueen sisäisen tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvokeskustelussa sivuttiin myös naisjärjestön roolia ja tarvetta.

Eriävistä teemoista huolimatta Keskustan ja Kokoomuksen puoluehallitusten retoriset strategiat sekä lopputulos puolueiden tasa-arvotyön etenemisen kannalta olivat hyvin samankaltaisia. Kokoomuksen puoluehallituksen tavoin myös Keskustan johto pyrki vakuuttamaan tasa-arvo- ja kiintiöaloitteita tehneet jäsenjärjestönsä omasta myönteisyydestään tasa-arvon tavoitteita kohtaan (vrt. Lovenduski 1993, 8–9). Keskustan puoluehallitus pyrki myös vaientamaan tasa-arvokeskustelua suuntaamalla huomiota muualle, muun muassa Keskustanaisten tasa-arvotyöhön sekä puolueen sääntöjen tasa-arvopykälään, jonka se tuntui katsovan riittäväksi toimeksi puolueyhteisön tasa-arvon edistämiseksi (tasa-arvotyön *näennäistoimista* ks. Pincus 1997, 17). Kuten Kokoomuk-

sen puoluehallitus, myös keskustajohto jätti ainakin kerran kokonaan vastaamatta aloitteentekijöiden konkreettisiin tasa-arvovaatimuksiin (*vaitiolo*) ja käytti Kokoomuksen puoluehallituksen tavoin *vasta-argumentaatiota* konkreettisten tasa-arvoesitysten torjumiseen (ks. Pincus 1997, 14–17, 22–27). Esimerkiksi kiintiöt tuomittiin ”jäykkinä” ja ”kategorisina” ja tasa-arvon edistämistä kannatettiin vain mahdollisuuksien mukaan – silloin, kun se ei ollut ristiriidassa tärkeämpien tavoitteiden kanssa. Näin myös Keskusta käytti tehokkaasti hyväkseen passiivisen ja aktiivisen vastarinnan strategioita estääkseen naisten aseman vahvistamiseksi esitettyjen toimien toteutumisen puolueessa.

Kiinnostavaa Keskustan puoluehallituksen vastauksissa oli se, ettei tasa-arvon saavuttamisen keinoista juurikaan keskusteltu. Tasa-arvo näyttäytyikin pikemminkin *tavoitteena* kuin aktiivisia toimenpiteitä vaativana poliittisena valintana. Tavoitetta itsessään pidettiin hyvänä ja se kirjattiin myös puolueen sääntöihin mutta sen edistämiseksi ei esitetty mitään konkreettisia toimenpiteitä tavoitteen toteutumisen seurantaan (!) lukuun ottamatta. Myös kiintiöt haluttiin nähdä pikemminkin tasa-arvon tavoitteena kuin keinona. Keskustan puoluehallitus ei sen paremmin eksplisiittisesti puhunut asenteiden tai syvemmän kulttuurisen muutoksen merkityksestä tasa-arvon saavuttamisen lähteenä (kuten Kokoomus). Lopputulos oli kuitenkin sama – tasa-arvon uskottiin toteutuvan puolueessa ilman sen suurempia ponnisteluja tai konkreettisia toimenpiteitä.

Keskustan naisjärjestön tasa-arvotyön saama tunnustus puolestaan kertoi siitä, että puolue ymmärsi tasa-arvoasioiden käsittelyn kuuluvan naisjärjestölle ja kenties myös toivoi sen toiminnan suuntautuvan enemmänkin ympäröivään yhteiskuntaan kuin puolueen sisäiseen tilaan. Puolue näin ollen pyrki sanoutumaan irti sekä tasa-arvon edistämisen toimijuudesta että tällaisen toiminnan kohteena olemisesta. Tätä pyrkimystä vahvistivat edelleen puheet naisjärjestön paikallistoiminnan sulauttamisesta emopuolueeseen, mikä olisi todennäköisesti tarkoittanut myös valtakunnallisen organisaation toimintaedellytysten ja vaikutusvallan vähenemistä.

Kokoomuksen ja Keskustan puoluekokousmateriaalin analyysiin palataan tämän tutkimuksen viimeisessä luvussa (luvussa 8). Seuraavaksi siirrytään kuitenkin Kokoomusta ja Keskustaa edustavien poliitikkojen sukupuolikiintiöpuheen analyysiin, ensin eduskuntakeskusteluihin (luvussa 6) ja sen jälkeen puheeseen kunnallispoliittisessa kontekstissa (luvussa 7).

## 6 KANSANEDUSTAJIEN KIINTIÖKANTOJA

Sukupuolikiintiöitä koskevat keskustelut eduskunnassa ovat aiemman tutkimuksen perusteella kulkeneet pitkälti pätevyyden ja asiantuntemuksen kontekstissa. Suomalaisen poliittisen järjestelmän perustana tai ainakin sen ihanteena on kiintiökeskustelujen perusteella pidetty meritokraattista järjestelmää, jossa jokainen henkilövalinta tehdään pätevyyden ja ansioiden perusteella, eikä sukupuolella ole (tai saisi olla) näissä valinnoissa mitään merkitystä. Pätevyyspuheen hegemoniaa ovat kuitenkin jonkin verran murtaneet muun muassa kansanedustajien erilaiset kokemukset meritokratian toimivuudesta sekä tasa-arvon tilasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Näiden erilaisten näkemysten ja kokemusten välinen jakolinja on kulkenut pitkälti nais- ja miespoliitikkojen välillä, osin myös naispoliitikkojen välillä sekä eritoten tutkimuskohteena olevien oikeistopuolueiden sisällä. (Raevaara 2005; Raevaara & Saarikoski 2002.)

Seuraavassa tarkastellaan tarkemmin eduskunnassa 90-luvun alusta tähän päivään käytyjä kiintiökeskusteluja (ks. liite 2). Tavoitteena on analysoida Kokoomuksen ja Keskustan nais- ja miespoliitikkojen argumentaatiota kiintiöiden puolesta ja niitä vastaan. Naisten osalta esimerkikikeskusteluna käytetään vuosina 1994 ja 1995 käytyä tasa-arvolain uudistamista koskevaa käsittelyä, jossa kiintiöitä puolustavien naisten osuus puhujista oli selvästi suurin. Miesten osalta analyysin pohjana toimii puolestaan tasa-arvolain kiintiöiden pienentämistä koskevan lakialoitteen lähetekeskustelu vuodelta 2001, joka käytiin pääasiassa Kokoomusta ja Keskustaa edustavien mieskansanedustajien voimin. Valitut esimerkit havainnollistavat varsin kattavalla tavalla eduskuntakeskusteluissa esiin nousevia naisten ja miesten puhetapojen piirteitä. Näin ollen muita keskusteluja esitellään vain siltä osin, kun ne tarjoavat merkittävää vahvistusta tai uusia piirteitä esimerkikikeskusteluissa esiintyvien puhetapojen kirjoon.

Naisten ja miesten puhetyylien kontrastoiminen on jonkin verran problemaattista sen vuoksi, että naisten puheen esimerkkinä toimiva keskustelu on 90-luvun puolivälistä ja miesten puolestaan vuodelta 2001. Toisin sanoen näiden kahden keskustelun väliin mahtuvat kahdet kunnallisvaalit ja näin ollen myös kahdet kokemukset kiintiölain soveltamisesta. Kontekstoimalla puhetta ajallisesti sekä tarkastelemalla sitä esimerkkitapausten ohella myös muissa aineiston eduskuntakeskusteluissa voidaan kuitenkin vält-



tyä pahimmilta vertailtavuuden ongelmilta. Aloitan eduskuntapuheen analyysin naispoliitikkojen puheen tarkastelulla<sup>27</sup>.

## 6.1 NAISTEN KOKEMUKSIA JA TAKINKÄÄNTÖJÄ

Aiemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota Kokoomusta edustavien naiskansanedustajien kiintiöpuheen kiinnostaviin piirteisiin tasa-arvolain uudistamista koskevassa eduskuntakäsittelyssä. Esimerkkinä puheen ristiriitaisista elementeistä on muun muassa Raevaaran tutkimuksessa (2005, 188; ks. myös Raevaara & Saarikoski 2002, 279–280) annettu Kaarina Drombergin (kok) puheenvuoro, jossa tasapainoillaan naisten omaa pätevyyttä korostavan ja ympäröivän yhteiskunnan syrjiviä käytäntöjä tunnustavan puhutavan välillä:

Myös kiintiöasia on tärkeä, mutta naisten täytyy omilla ansioillaan saavuttaa ne paikat. Olen siitä samaa mieltä, mutta toisaalta tilanne on kuitenkin monissa tapauksissa ollut se, että vaikka olisi ollut päteviä naisia, sittenkään naisia ei ole otettu komiteoihin ja kyseisiin paikkoihin, mitkä tässä nyt ovat käsittelyn alaisina. Pidän tärkeänä henkilökohtaisesti sitä, että kiintiöt tulevat niin sanotusti siirtymäkauden ajaksi, kunnes kulttuuri on kasvanut siihen, että nainen muillakin perusteilla pystytään hyväksymään. Pidän ehdottoman tärkeänä, että nekin naiset, jotka kiintiön kautta tulevat, ovat myös naisia, joilla on tieto ja taito asianomaiseen tehtävään. (Kaarina Dromberg, kok, HE 90/1994, 2. käsittely.)

Tasapainoilevan kommentin on tulkittu kertovan joko puhujan epäroinnista kahden eri position, pätevyyspuheen ja syrjintäpuheen, välillä tai sitten strategisesta toiminnasta, jolla hän pyrki vakuuttamaan erilaiset kuulijat kiintiöiden legitimiudesta (esim. Raevaara 2005 188–189). Oli Drombergin puhe sitten tulkittavissa epäroinniksi tai ei, se ei kuitenkaan missään vaiheessa vienyt pohjaa puhujan kiintiömyönteisyydeltä tai kiintiösäädöksen tarpeen puolustamiselta. Aiemmassa tutkimuksessa esiin nostettua epärointiä, ristiriitaisuuksia ja tasapainoilua voidaan tietyin varauksin tulkita retorisisina strategioina, joilla rakennettiin kiintiöistä yhteensopivia muiden keskustelussa esitettyjen elementtien, kuten esimerkiksi meritokratian ihanteen, kanssa ja siten myös vahvistettiin kiintiöiden legitimitettä.

---

<sup>27</sup> Molemmassa yksittäisten poliitikkojen puhetta käsittelevissä pääluvuissa (luvut 6 ja 7) nais- ja miespoliitikkojen puhetta tarkastellaan erillään toisistaan.

Keskustelun kokonaiskulun näkökulmasta tarkasteltuna Drombergin kommentti asettuikin ymmärrettävälle paikalleen. Dromberg halusi yhtyä keskustelussa esitettyihin pätevyysvaatimuksiin mutta myös osoittaa, etteivät ihanteet aina vastanneet todellisuutta ja että pätevänkin naisen tiellä saattoi toisinaan olla esteitä. Puheenvuorolla pyrittiin myös vakuuttamaan, ettei kiintiöiden puolustajien tarkoituksena ollut romuttaa meritokratiaan perustuvaa järjestelmää (kannustamalla valitsemaan epäpäteviä naisia) vaan nimenomaan vahvistaa sitä (jotta pätevät naiset tulisivat valituiksi). Näin ollen argumentti rakennettiin toiston avulla yhteensopivaksi muissa puheenvuoroissa esitettyjen vaatimusten kanssa, mutta varioinnilla (elementtejä lisäämällä) se kuitenkin kiinnitettiin puolustamaan kiintiöitä niiden vastustamisen sijaan. Drombergin lopullinen kiintiökanta ei jäänyt epäselväksi:

Mutta periaatteessa aikaisemmin olen ollut itse sitä mieltä, että kiintiöitä ei tarvita, että kukin kykyjensä ja taitojensa mukaan tulee valituksi. Mutta kun näin ei kuitenkaan tapahdu, niin olen itse myös tullut siihen päätelmään, että kiintiöt tarvitaan.

Hyvä veli -järjestelmä toimii aika vahvasti niin valtionhallinnossa kuin kuntahallinnossa ja luottamuselimissäkin. Jotta tällaiset rakenteet saataisiin purettua ja avoimuus ja tasapuolinen oikeudenmukaisuus toimimaan, tarvitaan tämän tyyppistä lainsäädäntöä ja nimenomaan myös kiintiöitä. (Kaarina Dromberg, kok, HE 90/1994, lähete keskustelu.)

### *6.1.1 Muutuskertomuksia ja luonnollisen tien argumentteja*

Yksi merkittävimmistä elementeistä Kokoomusta ja Keskustaa edustavien naiskansanedustajien puheessa olivat ne *muutuskertomukset*, joissa kerrottiin, miten kiintiöiden vastustajasta oli kokemuksen myötä tullut niiden puolustaja (ks. Raevaara 2005, 210–211; Raevaara & Saarikoski 2002, 276). Kiintiömyönteisyyden kiinnittäminen kokemuksen kautta tulleeeseen tietoon oli kiintiöitä puolustavien naiskansanedustajien retorinen strategia, jolla pyrittiin vahvistamaan tosiasioiden merkitystä kannan määrittelyssä sekä etäännyttämään omien intressien ja esimerkiksi naisasianäkökulman vaikutusta kiintiömielipiteeseen. Kokemuspuhetta vahvistettiin edelleen kuvaamalla monien muidenkin kääntyneen kiintiöiden kannattajiksi. Esimerkiksi edustaja Varpasuo (kok) esitti oman kääntymyksensä seuraavalla tavalla:

[M]onien vuosien kokemukset ja käytännön kautta saatu tieto, miten viranomaisten tasa-arvon edistämismäärä on kaiken kaikkiaan toteutunut, on saanut monen sellaisen, joka ei aiemmin kiintiöitä ole kannattanut,

muuttamaan mielensä. Itse olen yksi heistä. (Päivi Varpasuo, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu.)

Vahva kokemuspuhe sai vastineensa nuoremman polven kiintiövastaisilta naiskansanedustajilta, jotka yrittivät kieltää kokemuspuheen legitimitetin eivätkä suostuneet pitämään omaa kiintiökantaansa pelkästään ikä- tai kokemukscopyksenä. Esimerkiksi Kirsi Piha (kok) piti kannanmuodostusta pelkästään asenteista ja mielipiteistä riippuvaisena:

Lopuksi kyllä paheksun niitä mielipiteitä, joiden mukaan kiintiöiden vastustaminen johtuisi tiedon puutteesta tai ehkä nuoresta iästä. Kyse on kuitenkin asenteista ja mielipiteistä. (Kirsi Piha, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu.)

Toisaalta kuitenkin kokemuspuheen hallitsevuus sai myös kiintiöiden vastustajat käyttämään sitä oman puheensa retorisenä elementtinä. Esimerkiksi Piha vihjasi yhdessä puheenvuorossaan siihen suuntaan, että kiintiöitä voitaisiin harkita myöhemmin uudelleen, jos tasa-arvo ei muilla keinoin toteutuisi:

Katsotaan sitten kymmenen vuoden kuluttua, onko se toteutunut, ja mietitään sitten niitä kiintiöitä uudelleen. Minä en ainakaan ole tässä vaiheessa valmis niitä hyväksymään. (Kirsi Piha, kok, HE 90/1994, 1. käsittely.)

Pihan lausunto ei selvästikään ollut ensimmäinen merkki orastavasta kääntymyksestä vaan retorinen keino, jonka avulla Piha tuli kokemus- ja muutospuhetta hyödyntäviä kiintiöiden kannattajia puolitiehen vastaan ja rakensi yhteisymmärrystä jaetulle käsitykselle kokemukseen perustuvasta tiedosta: mikäli kokemus osoitti, ettei tasa-arvo toteutunut ilman kiintiöitä, oli ne kenties kirjattava lakiin. Ero oli kuitenkin siinä, ettei kokemus (ainakaan vielä) Pihan mielestä ollut tätä osoittanut, kun taas kantaansa muuttaneet katsoivat tämän hetken jo tulleen vastaan.<sup>28</sup>

Kokemuspuhe oli kiinnostavalla tavalla läsnä myös kiintiömyönteisen Pirjo-Riitta Antvuoren (kok) puheenvuoroissa. Antvuori oli siinä mielessä kiinnostava kiintiöiden puolustaja ja myös yksi kiintiöitä esittäneen lakialoitteen (34/1994) allekirjoittaneista,

---

<sup>28</sup> Myös esimerkiksi Armas Komilla (kesk, HE 90/1994) kiintiöitä vastustaneista miespoliitikoista oli samanlaisia puhetapoja ”odottamisesta ja katsomisesta”. Hän esitti, että eduskunta olisi seurannut vielä vuoden 1996 kunnallisvaalit ja katsonut sitten uudestaan kiintiöiden tarvetta. Käytännössä tämä olisi tarkoittanut kiintiösäädöksen jäämistä pois tasa-arvolaista.

ettei hän kertaakaan ottanut eksplisiittisesti kantaa kiintiöiden puolesta<sup>29</sup>. Päinvastoin molemmissa puheenvuoroissaan hän korosti pitävänsä kiintiöitä henkilökohtaisesti loukkaavina ja haluavansa uskoa pätevän naisen pärjäävän niitä ilmankin:

Sen verran sanoisin kiintiöistä, että itsekin olen niitä aika paljon epäillyt ja joskus jopa kokenut aika loukkaavana sellaisen idean, että naista, minua, varten pitäisi olla joku kiintiö (Pirjo-Riitta Antvuori, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu).

Antvuori antoi kuitenkin kiinnostavalla tavalla oman kokemuspohjaisen näkökulmansa puhua kiintiöiden puolesta. Antvuoren näkemykset perustuivat varsin pessimistissävytteiseen analyysiin ihmisten perusluonteesta (”sen näkee joka ilta tv:ssä”), kaikkialla vaikuttavasta hyvä veli -kulttuurista (joka on niin ”vanha ja syvällä kulkeva”, ettei siinä nähdä enää edes ongelmia) sekä muun muassa eduskunnassa vallitsevista naisista väheksyvistä asenteista (naiset ”puuhastelevat” ja ”hömpöttävät verkostoissaan”; miehet ”kokoontuvat kabinetteihin tekemään strategiasuunnitelmia”). Antvuori myös eksplisiittisesti totesi, ettei uskonut lakien tuovan tasa-arvoa:

Itse en jaksakaan kauheasti uskoa lainsäädännön vaikutuksiin tasa-arvoa luovana rakenteena, koska kysymys on aina lopulta ihmisestä (Pirjo-Riitta Antvuori, kok, HE 90/1994, 2. käsittely).

Vaikka Antvuori jätti eksplisiittisesti liittoutumatta kiintiöitä puolustavien kanssa, hän selvästi edisti kiintiöitä puolustavien päämääriä antamalla oman kokemuseräisen näkökulmansa puhua puolestaan. Hänen puheenvuorossaan myös eksplisiittisesti puolustettiin tasa-arvolainsäädännön tarvetta:

[K]ysymys on selvästi sukupuoleen kohdistuvasta syrjinnästä, ja siihen on ilmeisesti pakko puuttua lainsäädännöllä, koska se on ainoa keino päästä käsiksi miesylivaltaan (Pirjo-Riitta Antvuori, kok, HE 90/1994, 2. käsittely).

Kuvaamalla tasa-arvolain (ja implisiittisesti myös kiintiöt) ikään kuin ainoana, joskaan ei täysin varmana, keinona murtaa eriarvoisuutta tuottavia käytäntöjä ja kulttuureja, Antvuori kykeni legitimoimaan kiintiöt ilman, että hänen tarvitsi suoraan niitä kannattaa. Näin hän tehokkaalla tavalla puhutteli kiintiöiden suhteen epäröiviä ja liittoutui

---

<sup>29</sup> Samantapainen kiintiökannanottoa välttelevä puhetapa oli tasa-arvolain lähetekeskustelussa myös toisella aloitteen allekirjoittaneella kokoomusnaisella, Kirsti Ala-Harjalla.

heidän kanssaan, etäännytti omat intressinsä ja tarpeensa kiintiöistä sekä vetosi yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin realiteetteihin, jotka näyttivät osoittavan kiintiöiden tarpeellisuuden.

Yksi keskeinen kiintiöiden legitimoinnin strategia oli myös eräänlainen *luonnollisen tien argumentti*, joka erilaisin variaatioin esiintyi taajaan myös kiintiötä vastustaneiden kansanedustajien puheessa (esim. kiintiöt nähtiin uhkana ”luonnolliselle” tasa-arvokehitykselle tai ”todelliselle tasa-arvolle”). Kiintiötä puolustavien puheessa luonnollisen kehityksen tie nähtiin tasa-arvoa tuovana mutta kenties liian hitaana vaihtoehtona<sup>30</sup>. Esimerkiksi Kaarina Dromberg totesi olevansa kiintiöiden kannalla, koska muutos ei luonnollisella tavalla tapahtunut niin nopeasti kuin hän olisi toivonut:

Minäkin olen sitä mieltä, että kun tämä liikehdintä ei asenteiden kautta tunnu tapahtuvan sillä vauhdilla kuin nyky-yhteiskunnassa oletettaisiin, on tärkeätä, että sitä lainsäädännöllä ohjataan. – – Siis pakko on saada toimet suoritettua lainsäädännöllä, jos eivät ne luonnollisella tavalla toteudu. (Kaarina Dromberg, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu.)

Luonnollisen tien argumentissa kiintiöt nähtiin välineenä, jonka avulla haluttiin nopeuttaa yhteiskunnallista muutosta ja tasa-arvon toteutumista (ks. myös Raevaara 2005, 178). Näiden tavoitteiden arveltiin myös olevan kaikkien hyväksymiä:

Tämä [kiintiösäädös] nopeuttaisi sitä yhteiskunnallista muutosta, jota ei varmaan kukaan täälläkään olijoista vastusta (Tuula Kuittinen, kesk, HE 90/1994, lähetekeskustelu).

Tavoitteena oli myös puhutella niitä edustajia, jotka olivat valmiita hyväksymään kiintiöt vain väliaikaisena keinona mutta joiden mielestä todellisen tasa-arvon saavuttaminen vaati muutakin kuin lainsäädännöllisiä toimia ja kiintiöintiä (vrt. Raevaara 2005, 179). Esimerkiksi Varpasuo puhui vetoavasti ”muutamasta vuodesta”, vaikkakin painotti

---

<sup>30</sup> Useat Kokoomuksen ja Keskustan naiskansanedustajat muun muassa viittasivat jo tapahtuneeseen tasa-arvoistumiseen lineaarisena edistymiskertomuksena: tasa-arvo oli naisten puheissa edennyt ”pitkin harppauksin” tai se oli Suomessa jo ”pitkällä” (vrt. Carbin & Holli 2002, 5–6; Raevaara 2005, 187; Skjeie 2006). Tasa-arvon luonnollista kehittymistä ei näin ollen asetettu kyseenalaiseksi; sitä ei esimerkiksi nähty poliittisen toiminnan tuloksena, vaan luonnollisena kehityssuuntana, jota kohti kuljettiin – tavalla tai toisella.

myös kiintiöistä luopumisen ehdon vakavuutta ja ikään kuin samalla osoitti skeptisyytensä kiintiöistä luopumista kohtaan<sup>31</sup>:

[J]a jos kiintiöitä ei enää muutaman vuoden päästä tarvita, vaan tasa-arvoinen osallistuminen yhteiskunnalliseen suunnitteluun on itsestäänselvyys, silloin niistä voidaan ilman muuta luopua. Toivottavasti silloin naisten ja miesten tasa-arvo on todella yhteiskunnassamme itsestäänselvyys. (Päivi Varpasuo, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu.)

Kiintiöiden puolustajat pyrkivätkin argumentoimaan sen puolesta, ettei kiintiösäädös ollut ristiriidassa tasa-arvon luonnollisen kehittymisen kanssa, vaan se vain nopeutti sitä. Samalla luonnollinen tasa-arvoisuus yhteiskunnallisessa päätöksenteossa maalattiin kaikkien yhteiseksi tavoitteeksi. Voidaan huomata, että luonnollisen tien argumentin resurssina toimi pohjoismaiselle tasa-arvodiskurssille tyypillinen matkametafora, joka kuitenkin otettiin kiintiöitä puolustaneiden puheessa luovaan käyttöön: luonnollisen tien argumentilla puolustettiin nimenomaan tasa-arvotoimenpiteiden tarvetta – ei niistä pidättäytymistä (vrt. Skjeie 2006; ks. myös Raevaara 2005).

### *6.1.2 Naiset päätöksenteon resursseina*

Lähes jokaisen puheenvuoroja käyttäneen (sekä kiintiöitä puolustaneen että niitä vastustaneen) keskusta- ja kokoomusnaisten puheessa esiintyi jonkinlainen *resurssiargumentti*, jossa vedottiin naisten tasaisemmasta osallistumisesta seuraavaan hyötyyn (ks. Hernes 1987, 23). Vain harva kannatti naisten ja miesten ”tasaista” osallistumista päätöksentekoon kiinnittämättä vaatimusta suoraan hyötynäkökohtiin. Tasaisuuden vaatimus tai puhe naisten ”oikeutetusta osasta” oli kuitenkin joissakin tapauksissa mahdollista tulkita Hernesin (s. 22) luonnehtimana *oikeudenmukaisuusargumenttina*. Sen sijaan näkemyksiä naisten ja miesten ristiriitaisista intresseistä ja valtasuhteista ei oikeastaan lainkaan nostettu esiin (*intressiargumentti*, mts. 22–23). Keskustelussa pyrittiinkin vakuuttamaan kaikki osapuolet siitä, ettei tarkoituksena ollut murentaa sukupuolisopua tai naisten ja miesten keskinäistä kumppanuutta (vrt. Raevaara 2005, 195):

---

<sup>31</sup> Toisessa puheenvuorossaan hän ehdottikin kiintiöiden jättämistä lakiin ikään kuin ”muistutuksena siitä, miten tämä perusoikeus, tasa-arvo, on aikoinaan saavutettu” (Päivi Varpasuo, kok, HE 90/1994, 1. käsittely).

Miesten ja naisten yhteisiä päämääriä elämänlaadun parantamiseksi on edistettävä tasa-arvoisella osallistumisella, ei vastakkainasettelulla (Anneli Taina, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu).

Resurssiargumenteista yleisimpiä olivat komplementaarisuuteen perustuvat argumentit. Naisedustajat vetosivat esimerkiksi naisten erilaisuuden, erilaisten kokemusten ja näkökulmien, tuomaan rikkauteen päätöksenteossa. Muun muassa edustaja Varpasuo (kok, HE 90/1994, 1. käsittely) puhui naisten ”käyttäjänäkökulmasta”, joka kuntien lautakunnissa olisi voinut lisätä tietoa siitä, millaisia esteitä kaupungissa on jollekin ”aivan normaalille arkipäivän askareelle”. Samanlainen puhetapa oli myös Maija Perho-Santalalla (kok), joka näki naiset päätöksenteossa arjen edustajina:

On tavattoman tärkeää se, että esimerkiksi teknisissä lautakunnissa tai lautakunnissa, joissa ollaan tekemisissä kaavoituksen ja rakentamisen kanssa, on naisia mukana, koska tarvitaan esimerkiksi yhdyskuntasuunnittelussa näkemystä siitä, miten arki sujuu (Perho-Santala, kok, HE 90/1994, 1. käsittely).

Myös edustaja Kuittinen (kesk, HE 90/1994, 1. käsittely) puhui naisten ja miesten erilaisista näkökulmista ikään kuin ne olisivat jopa kokonaan erillisiä maailmoja: ”Naisten ja miesten maailmat voivat päätöksenteossa olla luovassa vuorovaikutuksessa keskenään”. Pisimmälle komplementaarisuusajatuksen vei Keskustan kiintiöitä vastustanut Aino Suhola, joka yhtäältä rakensi naisten ja miesten maailmat hyvin erilaisiksi ja toisaalta myös yritti jossain määrin purkaa kahtiajakoa vetoamalla ihmisyyden monimuotoisuuteen. Toisinaan hän astui myös sukupuolen merkityksen kieltävän ajattelun puolelle:

Nainen voi ja hänellä on lupa tuoda tunne, ymmärrys, elämän käsittäminen tämän miehisen rationaalien visioinnin rinnalle. – – Tahtoisin, että voisimme vihdoinkin etsiä enemmän ihmisyyttä kuin rooleja, puhua sisällöistä enemmän kuin määristä. Me voisimme enemmän antaa miehille lupaa ottaa tunteita tekoihin kuin pitää seminaareja ja esitelmiä otsikolla ”Naisen tunteet voimavarana”. – – Kannatan sitä näkemystä, että rikkautta on se, että me olemme kaikessa tässä erilaisia ja annamme näkökulmamme yhteiseen käyttöön ja palvelukseen ja annamme arvon juuri sille, ihmisyydellemme, emme sukupuolelle. (Aino Suhola, kesk, HE 90/1994, 2. käsittely.)

Komplementaarisen resurssiargumentin mukaan hyöty naisten osallistumisesta tuli ennen kaikkea päätöksenteon rikastuttamisen ja näkökulmien monipuolistumisen kautta. Osa keskustelijoista viittasi kuitenkin myös perustavampiin muutoksiin päätöksenteos-

sa, päätöksentekijöissä ja laajemminkin yhteiskunnassa. Esimerkiksi Tuula Kuittinen (kesk, HE 90/1994, 1. käsittely) näki hyötyinä muun muassa ymmärryksen lisääntymisen, naisten ja miesten maailmojen sekoittumisen, asenteissa tapahtuvat muutokset sekä välillisesti myös työelämän sukupuolen mukaisen kahtiajaon poistumisen. Edustaja Perho-Santala (kok) puolestaan uskoi naisten mukaantulon ja päätöksenteon sukupuolen mukaisen segregaaation murtumisen tekevän hyvää niin naisille kuin miehillekin:

[N]aiset pääsevät perinteisessä miesten maailmassa tuomaan esille omaa osaamistaan, ja myös toisinpäin: miehet tulevat mukaan sellaiseen päätöksentekoon, joka muokkaa heidän maailmankuvaansa (Maija Perho-Santala, kok, HE 90/1994, 1. käsittely).

Keskustelussa ei esiintynyt täysin puhtaita muotoiluja hyötyyn perustuvasta resurssiargumentista. Esimerkiksi Kokoomuksen edustaja Varpasuo tuntui käyttävän hyväkseen useammanlaisia naisten osallistumisen legitimoinnin argumentteja, vaikkakin hän ainakin retorisella tasolla painotti eniten hyötyargumenttia:

Koko tasa-arvolainsäädännön yhtenä perustavoitteena on, että naisten ja miesten on tasaveroisesti voitava osallistua yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Kun naisilla ja miehillä on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua eri tehtäviin yhteiskunnassa, saadaan näin tehokkaammin käyttöön kansakunnan henkiset voimavarat ja voidaan paremmin ottaa myös huomioon eri väestöryhmien tarpeet. Tähän kansakuntamme kaikkien voimavarojen tasapuoliseen käyttöön pyritään kiintiön kirjaamisella 4 §:ään myönteisesti vaikuttamaan. (Päivi Varpasuo, kok, HE 90/1994, 1. käsittely.)

Naisten voimavarojen käytön kannattavuuteen viittasi myös Anneli Taina (kok), joka yhdisti puheeseensa myös oikeudenmukaisuutta sekä naisten erilaisuutta korostavia puhetapoja. Hän nosti esiin naisten osallistumisesta seuraavan taloudellisen hyödyn, tosin on hieman epäselvää, puhuiko hän tuossa yhteydessä työelämän vai päätöksenteon tasa-arvosta:

[E]i ole oikein että päätöksiä tekee pääasiassa toinen sukupuoli, koska päätökset koskevat kaikkia. – – Naisten voimavarat kannattaa käyttää. Esimerkiksi naisten toisenlaisella johtamiskulttuurilla voidaan työelämää kehittää sellaiseen suuntaan, että ihmiset viihtyvät työssään, pysyvät terveinä eivätkä pidä ainoana päämääränään työssä eläkkeelle pääsyä. Naisten mukanaolo päätöksenteossa on siis jopa kansantalouden kannalta järkevää. (Anneli Taina, kok, HE 90/1994, 1. käsittely.)

Hyötyyn perustuvaan resurssiargumenttiin vetosi kiintiöiden vastustajista erityisesti edustaja Piha, joka totesi naisten tasapuolisen osallistumisen olevan yhteiskunnan etu,



muttei itseisarvo, jota pitäisi säädellä prosenteilla: ”Ei kai kukaan kiistä naisten tietojen ja taitojen hyväksikäytön tarpeellisuutta”. (Kirsi Piha, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu & 1. käsittely.) On kuitenkin huomattava, että Pihan pääasiallinen puhetapa, yhteiseen ihmisyyteen vetoaminen, oikeastaan kielsi kokonaan sukupuolen merkityksen politiikassa. Siinä mielessä Hernesin (1987, 22–23) argumentaatiojaottelu ei täydellisesti soveltunut Pihan tapaukseen.

Hyötynäkökohtien korostaminen kiintiöitä puolustaneiden naiskansanedustajien puheessa kertoi vahvasta tarpeesta perustella naisten osallistumisen vahvistamista kaikkien yhteisellä edulla (vrt. Raevaara 2005, 176–177). Kiinnostavaa on, että vaikka useilla Keskustan ja Kokoomuksen naiskansanedustajilla (myös joillakin kiintiöitä vastustaneilla) oli vahvoja näkemyksiä naisia syrjivistä rakenteista ja hyvä veli -järjestelmistä, useimmat silti perustelivat kiintiöiden tarvetta yhteiskunnallisen hyödyn näkökulmasta, eivätkä esimerkiksi oikeudenmukaisena kompensationsyrjivien rakenteiden tuottamalle eriarvoisuudelle. Siirtymä rakenteellisen syrjinnän tunnistamisesta resurssiargumentteihin tapana legitimoida naisten edustuksen vahvistamista edustikin varsin merkittävää katkosta ja murtumaa kokoomus- ja keskustanaisten kiintiöpuheen sisäisessä logiikassa. Erityisesti se kertoi tarpeesta säilyttää sukupuolirauha sekä naisten ja miesten välinen kumppanuus, mistä oli merkinä myös intressiargumenttien lähes täydellinen puuttuminen naisten puheesta. Valtaa ei haluttu tehdä näkyväksi, syyllisiä ei tahdottu etsiä ja ratkaisut ongelmiin haluttiin esittää kaikkia, ei vain naisia hyödyttävinä.

### *6.1.3 Kiintiönaisen omavastuuosuus?*

Vaikkei syyllisiä naisten poliittisen osallistumisen puutteisiin haluttukaan nimetä, yksi taho sai Kokoomusta ja Keskustaa edustavilta naisilta selvästi enemmän kritiikkiä osakseen – nimittäin nainen itse. Naisen oma vastuu poliittisella uralla etenemisessä nostettiin esiin monissa, kiintiöitä puolustaneissakin puheenvuoroissa. Samoin korostettiin naisten osavastuuta hyvä veli -verkostojen ylläpitämisessä. Samaa ajattelutapaa havainnollisti myös puhe ”kiintiönaisista”: naisen ei pitänyt alistua kiintiönaisiksi, vaan siitähän huolimatta, että oli tullut valituksi kiintiön perusteella, hänen tuli osoittaa oma pätevyytensä ja ansaita paikkansa päätöksentekoeleimessä. (Ks. myös Raevaara 206–210) Ristiriitaista tässä puhettavassa oli erityisesti se, että siinä tehokkaalla tavalla tuotettiin juuri sitä, mistä muita naisia varoitettiin ja syyllistettiin: naisten oman vastuun

korostaminen pikemminkin vahvasti kuin heikensi hyvä veli -järjestelmää, hyvien velji-  
en sijaan vastuuseen joutuivatkin niitä tukevat naiset.

Naisten omaa vastuuta korostivat eritoten kiintiöitä vastustaneet naiskansanedustajat,  
kärkevimmin kenties Riitta Kauppinen (kesk/kok<sup>32</sup>). Kauppinen syytti tasa-arvo-  
ongelmista muun muassa naisten huonoa itsetuntoa ja varhaislapsuudessa muotoutunut-  
ta minäkuvaa, hyvä veli -järjestelmää tukevia tai miehille alistuvia naisia, naisten keski-  
näistä eripuraa ja kilpailua sekä sellaisia naisia, jotka etenivät ”avuillaan” eivätkä ”ky-  
vyillään”. Vastuussa olivat näin ollen naiset itse:

[N]aisten pitää itse olla tietotaidollisesti todella kyvykkäitä tekemään  
päätöksiä ja ottamaan myös vastuuta eikä väheksyä omaa osuuttaan halli-  
ta, osata ja oppia niitä tietoja ja uskaltaa ottaa vastuuta (Riitta Kauppinen,  
kesk/kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu).

Naisista teki ongelman myös kiintiöitä vastustanut Minna Karhunen (kok), joka luetteli  
useampiakin problemaattisia naisryhmiä:

Naiset, jotka eivät usko naisen kykyihin, ovat yksi ongelma. Naiset, jotka  
eivät usko, että nainen ei voi ilman kiintiöitä tulla valituksi johonkin teh-  
tävään, ovat yksi ongelma. Toinen ääriryhmä ovat nämä – toivottavasti  
en loukkaa kovinkaan pahasti ketään – joita eduskunnan miesten saunas-  
sakin kutsutaan ns. hankaliksi akoiksi. (Minna Karhunen, kok, HE  
90/1994, 2. käsittely.)

Karhunen uskoi, että naisten koulutustason kasvun myötä naiset pääsivät luonnollista  
tietä myös poliittisen päätöksenteon korkeimpiin tiloihin. Hän lisäksi korosti, ettei  
naisilla ollut välttämättä huono itsetunto, vaan heitä vaivasi kunnianhimon puute. Kirsi  
Piha (kok) puolestaan piti kiintiöiden puolustamista merkkinä heikosta itsetunnosta,  
vaikka itse lähes kuvasikin naiseuden ”vammana”:

Silloinhan [kun puolustetaan kiintiöitä] me naiset tunnustamme itse ole-  
vamme epävarmoja omasta menestymisestäämme ja osaamisestamme  
(Kirsi Piha, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu).

[S]uinkaan kaikki naiset eivät kannata naisten karsinointia eikä yksilöit-  
ten kiintiöimistä sukupuolen tai minkään muunkaan ns. vamman perus-

---

<sup>32</sup> Kauppinen oli Keskustan kansanedustaja 16.6.1994 saakka, jolloin hän siirtyi Kokoomuksen eduskun-  
taryhmän jäseneksi. Tasa-arvolain käsittelyn aikana hän näin ollen ehti edustaa molempia tutkimuskoh-  
teena olevia puolueita.

teella, kuten helposti tulee mielikuva siitä (Kirsi Piha, kok, HE 90/1994, 1. käsittely).

Naisten oman vastuun korostaminen ei kuitenkaan ollut harvinaista kiintiöitä puolustaneillakaan edustajilla. Esimerkiksi Pirjo-Riitta Antvuori (kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu) arveli kiintiöiden vaikuttavan positiivisesti naisen asemaan mutta huomautti silti, että ”tietysti meillä naisillakin on näissä asioissa paljon tekemistä”. Myös muutamat kannustukseksi tarkoitetut kommentit kertoivat naisten omista puutteista, jotka olivat esteenä naisten osallistumisen vahvistumisen tiellä. Esimerkiksi Perho-Santala (kok, HE 90/1994, 1. käsittely) toivoi, että naiset pystyisivät hieman laskemaan sitä rimaa, jonka he asettavat itselleen ja luottamaan siihen, että työ opettaa siinä tarvittavat taidot.

Naisten oma vastuu nousi keskustelussa esiin myös naisten kasvatuksellisen roolin kautta (ks. Raevaara 2005, 192). Kasvatuksen merkitystä korostivat eritoten kiintiöitä vastustaneet ja syvempää yhteiskunnallista asennemuutosta peräänkuuluttaneet edustajat, mutta samanlaisia sävyjä näkyi myös kiintiöitä puolustaneiden kokoomus- ja keskustaedustajien puheeseen. Esimerkiksi Antvuori (kok) piti kasvatusta tärkeänä lähteenä syvemmälle kulttuuriselle asennemuutokselle. Kuittinen (kesk) puolestaan puhui kiintiöiden merkittävästä roolista perinteisten roolijakojen murtajana – ei niinkään suoraan tasaamalla naisten ja miesten osuuksia lautakunnissa vaan pikemminkin välillisesti vanhempien esimerkin kautta:

Näen hyvin tärkeänä sen vaikutuksen myös koteihin, joissa nähdään, että molemmat vanhemmat voivat käydä myös perinteisesti erilaisissa luottamustehtävissä, isä mennä sosiaalilautakuntaan ja äiti tekniseen lautakuntaan (Tuula Kuittinen, kesk, HE 90/1994, 1. käsittely).

Lisäksi Kuittinen kehotti naisia itsekriittisyyteen sen suhteen, ”miten he lapsiaan kasvatavat” ja ”miten he varhaiskasvatuksessa toimivat”. Myös Ala-Harja (kok) kiinnitti kasvatustehtävän äitien ja naispuolisten ammattikasvattajien, ”yhteiskunnallisten äitien”, harteille:

Mehän olemme hyvin monet täällä äitejä ja kasvattajia. Meistähän se on kiinni, minkälaisen asenteen me kasvatamme niin tyttöihin kuin poikiin. Naiset ovat enemmistönä kouluissa, päiväkerhoissa ja päivähoitossa opettajina. Kyllä naisten oma asenne, jonka he siirtävät tulevalle polvelle, on hyvin tärkeä. (Kirsti Ala-Harja, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu.)

Puheet naisten omista velvollisuuksista (pätevyydestä, rohkeudesta ja kasvatuksellisesta tehtävästä) ja virheistä (hyvien veljien tukemisesta, keskinäisestä eripurasta, epävarmuudesta ja kunnianhimon puutteesta) kuvasivat naisen osasyllisenä tasa-arvo-ongelmien olemassaoloon ja häivyttivät välillisen ja välittömän syrjinnän vaikutusta naisten asemaan. Kiinnostava konfliktilinja kulki tässä yhteydessä kiintiöitä vastustaneiden ja niitä puolustaneiden naisten välillä – he näkivät naisen ongelmana hieman eri tavalla. Kun kiintiöitä puolustaneilla naisten vastuu ja virheet olivat osavastuun ottamista ongelmista, kiintiöiden vastustajat asettivat naisen lähes kokonaan syypääksi tilanteeseen. He saattoivat esimerkiksi esittää kiintiöiden puolustamisen ainoana olemassa olevana ongelmana: vasta naisen kuvaaminen kiintiöitä tarvitsevana erityistapauksena tuotti eriarvoisen tilanteen naisten ja miesten välille. Toinen kiintiöitä vastustaneiden naisten strategia oli toisten naisten syyllistäminen ja arvostelu, jossa hyviä veljiä suuremmaksi ongelmaksi kuvattiin verkoston kanssa veljeilevät naiset. Kiintiöitä vastustaneilla suurimmaksi ongelmaksi kuvautuivatkin (toiset) naiset itse.

#### *6.1.4 Naisedustajien puheen piirteitä ja retorisia strategioita*

Kokoomuksen ja Keskustan naiskansanedustajien puheessa oli paljon yhteneviä diskursiivis-retorisia elementtejä riippumatta puolueesta ja siitä, vastustivatko vai puolustivatko he kiintiöitä. Yhteistä oli ensinnäkin usko tasa-arvon toteutumiseen vasta asenteissa tapahtuvan syvemmän muutoksen kautta; tasa-arvolain tai kiintiöiden ei ainakaan suoraan arveltu tuottavan tasa-arvoa suomalaisen yhteiskuntaan. Toiseksi, eri osapuolet uskoivat tasa-arvon luonnolliseen etenemiseen ja näin ollen myös siihen, että tasa-arvo etenisi ilmankin kiintiöitä – tosin ehkä huomattavasti hitaammalla aikataululla. Kolmantena yhteisenä elementtinä olivat (useimmiten komplementaariset) resurssiargumentit, joita käytettiin sekä kiintiöiden puolustamisen että vastustamisen välineenä. Naiset nähtiin yleisesti yhteiskunnalle hyödyllisenä voimavarana, ja vain harva tuntui kiistävän naisten osallistumisen merkityksen, tai yleisemmin, sukupuolen merkityksen poliittisena kategoriana. Myös seurauksiin ja hyötyyn perustumattomia naisten tasaisempaa osallistumista puolustavia argumentteja esitettiin vain vähän.

Neljäntenä yhteisenä elementtinä oli selvä etäisyyden otto henkilökohtaiseen kiintiöiden tarpeeseen ja statukseen kiintiönäisenä. Esimerkiksi muutama kiintiöaloitteen allekirjoittanut edustaja ei kertaakaan keskustelun aikana ottanut eksplisiittisesti positiivista

kantaa kiintiöihin vaan puhui niistä jopa melko negatiiviseen sävyyn. Oman lukunsa muodostivat myös ne, jotka olivat ikään kuin ”olosuhteiden pakosta” myöntyneet kannattamaan kiintiöitä. Viidentenä yhteisenä tekijänä oli naisten oman vastuun ja kasvatuksellisen roolin korostaminen, mikä kuitenkin ilmeni puolustajilla ja vastustajilla hieman eri tavoin: kiintiöitä puolustaneet tuntuivat kuvailevan enemmänkin naisten osavastuuta, kun taas vastustajat (osaan naisista kohdistuvaa) kokonaisvastuuta.

Näkemykset kokemuksen tuomasta tiedosta olivat selvin kohta, jossa kiintiöitä vastustavien ja kiintiöitä puolustaneiden naisten näkemykset erosivat toisistaan: kokemusten avulla kiintiöitä puolustaneet ottivat etäisyyttä keskustelussa vallitseviin muuten melko yhteneviin diskursiivisiin elementteihin (mm. asennepuheeseen) ja perustelivat näin tukensa kiintiöiden tarpeelle.

### *Naisiasiaposition etäännyttäminen ja neutraali tosiasiapuhe*

Keskustan ja Kokoomuksen kiintiöitä puolustaneiden kansanedustajien retoriset strategiat keskittyivät pääasiassa oman position ja argumentin vahvistamiseen hyökkäävän ja vastapuolta heikentävän retoriikan sijaan<sup>33</sup>. Argumentaatio oli kaikilta osin sopuisaa ja konsensushakuista. Yleisin retorinen keino oman puhujan position vahvistamiseksi oli henkilökohtaisten intressien etäännyttäminen kiintiöistä (ks. Jokinen 1999, 133). Tavoitteena oli osoittaa, etteivät kiintiöt palvelleet vain puhujan tai naisten intressejä, vaan niistä oli laajempaakin hyötyä yhteiskunnan kannalta. Vakuuttavuutta lisättiin myös kääntymyksen kuvauksilla, joilla haluttiin kertoa puhujan olleen aiemmin kiintiöitä vastaan mutta nyt – asioiden valjettua – kääntyneen niiden kannattajaksi. Entisen vastustajan suusta kiintiöiden puolustaminen kuulostikin kenties vakuuttavammalta kuin sellaisen, joka oli kannattanut niitä jo pidempään. Etäännyttämisen strategiana käytettiin myös kiintiöihin kohdistuvaa epäröintiä ja epäilyä, joka ilmeni muun muassa ehdollisina ilmauksina ja eksplisiittisen kiintiöpositiivisuuden välttelyä. Tämä epäily yhdistettynä

---

<sup>33</sup> Kokoomusta ja Keskustaa edustavien naispoliitikkojen puheessa vastapuoleksi rakennettiin muun muassa feministit, kiintiöitä tarvitsevat naiset sekä persoonattomat hyvä veli -verkostot. Yhtäältä tätä vastapuolen kategorisointia voitiin pitää eräänlaisena hyökkäävänä retoriikkana. Toisaalta se ei kuitenkaan kohdistunut suoraan keskustelun osapuoliin: esimerkiksi kiintiönäisyydestä ja feminismistä irtisanoutuminen oli enemmänkin oman position määrittelyä ja rajaamista, kuin vastapuolen aseman horjuttamista. Hyvä veli -verkostoihin kohdistuva kritiikki ei sekään kohdistunut suoraan keskusteluun osallistuneisiin, kiintiöitä vastustaneisiin miehiin vaan pikemminkin persoonattomiin rakenteisiin. Siinäkin ei siten ollut kyse vastapuolen aseman tai argumentin romuttamisesta.

kokemusperäisiin narratiiveihin ja kiintiöiden tarpeen osoittaviin tosiasioihin oli lopulta varsin vetoava retorinen strategia (mts. 145). Kaiken kaikkiaan oman position vakuuttavuutta lisättiin erityisesti omakohtaisilla eriarvoisuuden kokemuksilla, joita oli hankala ulkopuolisen kritisoida tai kumota.

Erilaisia konsensukseen ja asiantuntemukseen vetoamisen keinoja käytettiin jonkin verran (Jokinen 1999, 138). Kuulijat pyrittiin vakuuttamaan yhteisestä tavoitteesta, tasa-arvoisesta yhteiskunnasta, jossa miehet ja naiset voisivat toimia rinta rinnan yhteisen hyvän ajamiseksi. Kiintiöt kuvattiin yhteensopiviksi myös meritokraattisten ihanteiden kanssa; pätevyyttä poliittisen osallistumisen perustana ei asetettu missään vaiheessa kyseenalaiseksi. Konsensukseen vetoamista oli kenties myös se, että muutama otteeseen muistutettiin kansalaisten valitsevan naisia eduskuntaan ja kunnanvaltuustoihin (ainakin lähes) kiintiöprosentin verran. Tällä pyrittiin todistamaan, ettei välillisesti valittuihin elimiin sovellettava kiintiöprosentti ollut ristiriidassa kansalaisten äänestyskäyttäytymisen kanssa.

Asiantuntemusta puolestaan käytettiin hyväksi muun muassa silloin, kun puheenvuorossa viitattiin esimerkiksi tasa-arvovaltuutetun lausuntoihin, tasa-arvolain uudistamistomikunnan kiintiömyönteiseen mietintöön tai hyvä veli -järjestelmää arvostelleeseen apulaisprofessoriin. Lisäksi pariin otteeseen nostettiin esiin maakuntien naisten kiintiömyönteisiä kommentteja, jotka edustivat eräänlaista kentän tietämystä naisten mahdollisuuksista osallistua esimerkiksi pienten maaseutukuntien lautakuntatyöskentelyyn. Omaa asiantuntemustaan tai asemaansa tasa-arvotyössä korosti kuitenkin vain harva edustaja, vaikka puhujien joukossa olikin muun muassa tasa-arvoasiain neuvottelukunnan puheenjohtaja, eduskunnan naisverkoston puheenjohtaja sekä lukuisia muita poliittisissa naisjärjestöissä aktiivisesti toimivia henkilöitä. Tämä oli todennäköisesti keino hämärtää edelleen naisten intressien ja kiintiöiden välistä kytköstä ja tietysti myös omia kytköksiä feminismiin, joka keskustelun kuluessa oli jo moneen kertaan ehditty tuomita, Raevaaran (2005) sanoin, suomalaisen tasa-arvomallin antiteesinä.

Oman puhujanposition vahvistamisen lisäksi vahvistettiin myös itse asiaa, tasa-arvolakiin eksplisiittisesti kirjatun kiintiösäädöksen tarvetta. Yleisin argumentin vahvistamisen keino kiintiöitä puolustaneilla kokoomus- ja keskustaedustajilla oli tosiasioihin vetoaminen, jolla pyrittiin osoittamaan tukea kiintiöiden tarpeelle ja myös varoittamaan vaihtoehdoisen valinnan vaaroista (vrt. Jokinen 1999, 140). Yksi tosiasioista, joihin

vedottiin, oli korkeimman hallinto-oikeuden tasa-arvolain tulkinta, jonka mukaan yhden naisen tai yhden miehen edustus toimielimissä vastasi lain tavoitteita. Kiintiöiden puolustajien mukaan lainlaatijan tavoite (joka oli kirjattu jo vuonna 1986 kiintiösuositukseen eduskunnan työvaliokunnan mietintöön) ei välittynyt, ellei sitä kirjattu itse lakitekstiin. Faktoina esitettiin myös lukuja ja tilastoja, joista näkyi, miten vähän naisia oli välillisesti valituissa kunnan ja valtion toimielimissä. Lisäksi vedottiin toimiviin kiintiöesimerkkeihin muissa maissa, erityisesti Norjassa, jossa vastaavanlainen säädös oli lisännyt selvästi naisten osuutta poliittisen päätöksenteon tiloissa.<sup>34</sup> Tosiasioiden avulla pyrittiin kuvaamaan kiintiösäädös ikään kuin välttämättömänä ja tehokkaana toimenpiteenä, jota ainakin toistaiseksi tarvittiin poliittisen päätöksenteon tasa-arvoistajana.

Myös kiintiöiden väliaikaisuuteen vetoaminen oli yksi yleisimmistä retorisisista strategioista, joita osa käytti oman kiintiömyönteisyytensä ehtona ja osa puolestaan enemmänkin kiintiöiden hyväksyttävyyden lisäämisen välineenä asettaen kiintiöistä luopumiselle niin tiukat kriteerit, ettei niistä luopuminen näyttänyt lähitulevaisuudessa todennäköiseltä. Silti näissäkin tapauksissa käytettiin ilmaisia ”voidaan pikaisesti luopua” ja ”muutamana vuoden päästä” ikään kuin tavoitteet silloin jo olisi saavutettu. Osoittamalla väliaikaisuuden mahdollisuus pyrittiin vaikuttamaan kiintiöihin epäroivasti suhtautuviin edustajiin ja kenties myös tarjoamaan jonkinlaista hyväksyttävää kompromissia kiintiöitä vastustaville tahoille.

Kiintiöitä puolustaneet Kokoomusta ja Keskustaa edustaneet naispoliitikot ottivat puheessaan etäisyyttä naisasiaan ja feminismiin ja argumentoivat kiintiöiden puolesta hyvinkin sukupuolineutraalilla tavalla. Muutama edustaja muun muassa nosti esiin useita miehiin ja miesten asemaan liittyviä tasa-arvo-ongelmia kiinnittyen enemmänkin yleiseen tasa-arvolain tarpeen perusteluihin kuin kiintiöihin. Eksplisiittisesti kiintiöihin liittyvää miesnäkökulman tai sukupuolineutraaliuden korostamista oli esimerkiksi muistuttaminen kiintiöiden tarpeellisuudesta myös naisvaltaisten lautakuntien paikkojen jaossa: miehiä tarvittiin sosiaalilautakuntiin yhtäläillä kuin naisia tarvittiin teknisiin ja kaavoituspuolen lautakuntiin. Feminismi- ja naisasiakytkösten välttelyn lisäksi jotkut

---

<sup>34</sup> Eräänlaista tosiasioihin vetoamista oli myös resurssiargumentaatio, jolla pyrittiin vakuuttamaan kuulijat naisten osallistumisen tarpeellisuudesta päätöksenteon rikastuttajina ja yksipuolistumisen torjujina. Tämä argumentti perustui oletuksiin naisten ja miesten erilaisuudesta, mitä ei kuitenkaan eksplisiittisesti nostettu esiin kuin muutamassa harvassa puheenvuorossa.

myös suoraan kielsivät asian liittyvän millään tavalla feminismiin tai omaan naisasiaindenteettiin: he kertoivat, ettei asiassa ollut kyse mistään ”yltiöfeministisestä naisen korostamisesta miehen yli” vaan mahdollisuuksien tasa-arvosta ja yhteiskunnan hyvästä (Anneli Taina, kok, HE 90/1994, lähetekeskustelu). Naisasiainposition vältteleminen olikin tehokas vasta-argumentaatioon ja epäsuotuisaan kategorisointiin varautumisen strategia tilanteessa, jossa oli vaara leimautua esimerkiksi ”feministiksi”, ”amatsoniksi”, ”kivenhakkaajatyypiksi” tai ”hankalaksi akaksi”<sup>35</sup>. Kieltämällä feministisen position kiintiöiden puolustajat vesittivät vastustajien ilmeisimmän argumentin ja samalla saivat myös enemmän kuulijoita omalle asialleen: kenenkään ei tarvinnut olla feministi kannattaakseen kiintiöitä (ks. Jokinen 1999, 154–155).

### *Kymmenen vuotta resurssiargumentteja ja naisten omaa vastuuta*

Kun verrataan vuosien 1994 ja 1995 keskustelua sen jälkeen käytyihin kiintiökeskusteluihin eduskunnassa, voidaan havaita samojen elementtien pitkälti toistuvan vuosi toisensa jälkeen. Vuonna 1997 Outi Siimeksen (kok) kiintiöiden poistamiseksi tehdyn lakialoitteen (86/1996) lähetekeskustelussa Keskustan ja Kokoomuksen naiskansanedustajista puheenvuoroja käytti yhteensä viisi edustajaa. Näistä vain Siimes oli selvästi kiintiöitä vastaan, kun taas muut enemmän tai vähemmän varovaisesti niiden puolella. Esimerkiksi Kokoomuksen Riitta Korhola esitti keskustelussa tyypillisen kääntymyksen kuvauksen: hän myönsi kiintiösäädöksen muotoilun aikaan ”hihitelleensä” kiintiöitä mutta sanoi havainneensa kokemuksen myötä, että etenkin politiikassa kiintiöitä edelleen tarvittiin. Korhola myös painotti asenteiden, kasvatuksen, naisten omien valintojen ja kunnianhimon merkitystä sekä otti etäisyyttä ”kostopolitiikkaan” tukemalla sukupuolisopuista tasa-arvokäsitystä. Näin ollen hän käytti kolmessa lyhyessä puheenvuorossaan lähes kaikkia retorisia keinoja, jotka olivat olleet käytössä jo edellisissä keskusteluissa.

Eräänlainen muutoskertomus oli myös edellisellä kerralla kiintiöitä voimakkaasti vastustaneen Aino Suholan (kesk) puheessa. Hän ei enää kannattanut kiintiösäädöksen poistamista vaan piti kiintiöitä hyvänä tapana purkaa vakiintuneita rooleja ja käyttäytymismalleja. Kuitenkin hän esitti myös kritiikkiä ja epäilyksiä kiintiöitä kohtaan sekä

---

<sup>35</sup> Nämä olivat kaikki kyseisen eduskuntakeskustelun aikana naiseen kiinnitettyjä negatiivisia määreitä.



syytti niitä naisia, jotka olivat menneet mukaan yrityksiin kiertää kiintiösäädöstä esimerkiksi varajäsenjärjestelmän avulla. Keskustan Maria Kaisa Aula puolestaan piti lakiesitystä ennenaikaisena ja totesi asenteiden muuttuvan hitaasti. Hän, kuten myös Anu Vehviläinen (kesk), painotti kiintiöiden olevan siirtymävaiheen ratkaisu, jota ei (kenties tai toivottavasti) ikuisesti tarvittu. Vehviläisen puheenvuorossa olivat läsnä myös samat kiintiöiden ja meritokratian yhteensopivuuden osoittamiseen tähtäävät argumentit, joita esitettiin taajaan edellisissäkin keskusteluissa. Vehviläinen myös viittasi kiintiöitä puolustaessaan negatiiviseen ainokaisuuteen lautakunnissa; silloin, kun lautakunnissa oli vain yksi pakollinen nainen tai mies, oli tämän asema jopa tukalampi kuin niiden, jotka olivat tulleet valituiksi kiintiöiden perusteella (so. ”kiintiönaisten” ja ”-miesten”)<sup>36</sup>. Mitään merkittäviä uusia elementtejä kiintiöitä puolustaneet, nyt olemassa olevan lainsäädännön puolella olleet edustajat eivät keskusteluun tuoneet.

Vuonna 2001 tehtyyn kiintiöiden pienentämistä koskevaan aloitteeseen (LA 38/2001) Kokoomusta ja Keskustaa edustavista naisista reagoi vain Liisa Hyssälä, jonka puheenvuoro perustui lyhyeen esitykseen tasa-arvon kehittymisestä sekä tutkimukseen suomalaisten tasa-arvoasenteista. Hyssälä esitti kaksi pääargumenttia kiintiöiden puolesta. Ensimmäisenä hän tahtoi kiistää sukupuolieron poliittisten tehtävien hoidossa ainakin siinä mielessä, että miehet ja naiset olisivat sopivia hoitamaan vain yhdenlaisia tehtäviä: esimerkiksi miehet ulko- ja talouspolitiikkaa ja naiset kulttuuri- ja sosiaalipolitiikkaa. Toiseksi hän käytti resurssiargumenttia naisten osallistumisen perusteluna. Hän ei kuitenkaan kiinnittänyt yhteiskunnan saamaa hyötyä sen paremmin pätevyyspoolin kasvamiseen kuin komplementaariseen sukupuoliajatteluunkaan. Hyssälän mukaan tasa-arvoinen edustus ja osallistuminen vain yksinkertaisesti tuottivat parempaa hyvinvointia kaikille. Yhden edustajan puheenvuoron perusteella on kuitenkin mahdotonta tehdä päätelmiä siitä, oliko keskusta- ja kokoomusedustajien kiintiöargumentaatio muuttunut jollain tavalla edellisvuosiin verrattuna.

Sen sijaan, kun vuosina 2004 ja 2005 taas uudistettiin tasa-arvolakia ja laajennettiin kiintiösäädös koskemaan myös kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimiä, ei argumentaatioissa näyttänyt tapahtuneen juuri mitään muutoksia kymmenen vuoden aikana.

---

<sup>36</sup> Edustajan sukupuolineutraalista ilmauksesta huolimatta ainokaisuusilmiöön liittyy usein sukupuolen mukainen määrittäminen, mikä ilmenee naisilla kielteisenä ja miehillä myönteisenä erityiskohteluna (Kantola 2005, 29–30; ks. myös Kauppinen-Toropainen 1987).

Keskustelusta yleisesti on huomattava se, etteivät kiintiöt lukuun ottamatta muutamia voimakkaan kiintiövastaisia miespoliitikkoja puhuttaneet enää juuri ketään. Keskustelun painopistealueena olivat kiintiöiden sijaan työelämän tasa-arvokysymykset: muun muassa samapalkkaisuus, palkkatietojen saatavuus, tasa-arvosuunnittelu, syrjintä työelämässä, pätkätyöt sekä vanhempainvapaiden kustannukset. Nämä teemat olivat yleisiä myös Keskustan ja Kokoomuksen naispoliitikkojen puheenvuoroissa, joista vain yhdessä kommentoitiin kiintiöitä; Kokoomuksen Paula Risikko totesi niitä ”valitettavasti” vielä tarvittavan.

Yleisemmin tarkasteltuna kokoomus- ja keskustanaisten tasa-arvopuheessa oli kuitenkin paljon tuttuja elementtejä vuosien 1994 ja 1995 keskusteluista. Esimerkiksi resurssiargumentti oli tällä kertaa valjastettu työelämän tasa-arvon käyttöön: naisten osallistuminen liiketoimintaan nähtiin kansallisena voimavarana. Myös tasa-arvon etenemistä ja Suomen edelläkävijän roolia kiiteltiin useaan otteeseen ja, samoin kuin kymmenen vuotta aiemmin, tasa-arvon todettiin olevan jo ”melko hyvällä mallilla”. Asennepuhe puolestaan tuki sitä näkemystä, ettei tasa-arvolaki edelleenkään voinut automaattisesti taata tasa-arvoista yhteiskuntaa: tasa-arvoa ei saavutettu laein vaan (mm. kodeista lähtöisin olevalla) asennemuutoksella. Lisäksi yhdessä puheenvuorossa kommentoitiin myös naisten huonoa itsetuntoa osasyynä tasa-arvo-ongelmiin. Uutena elementtinä keskustelussa oli kuitenkin laajempaa (mm. maahanmuuttajien, vammaisten, miesten ja vanhempien ikäpolvien) tasa-arvonäkökulmaa korostavat puheenvuorot, joissa käytännössä jätettiin kokonaan mainitsematta naisten asemaan liittyvät tasa-arvo-ongelmat. Toisin sanoen annettiin ymmärtää, että todelliset ongelmat olivat tänä päivänä muualla kuin naisten asemassa. Tästä huolimatta kaikki naispuoliset kokoomus- ja keskustaedustajat tuntuivat suhtautuvan hyvin myönteisesti tasa-arvolakiin yhtenä tekijänä tasa-arvon edistämässä.

## 6.2 MIESTEN PRAGMATISMIA JA ASENNEKYPSYYTTÄ

Mieskansanedustajien osalta analyysin pohjana toimii tasa-arvolain uudistamista koskevan käsittelyn sijaan vuonna 2001 käyty kiintiöiden pienentämistä koskeva keskustelu, joka käytiin lähes kokonaan Kokoomusta ja Keskustaa edustavien mieskansanedustajien voimin. Kalervo Kummolan (kok) lakialoitteessa (38/2001) esitettiin tasa-arvolain määrittelemien sukupuolikiintiöiden pienentämistä 30 prosenttiin. Perusteluina esitettiin

muun muassa lain tavoitteiden toteutumattomuus, toimielinten tehokkuuden ja tietämyksen heikentyminen sekä lainvastainen tai lakia kiertävä päätöksenteko. Lisäksi varsinkin pienissä kaupungeissa oli Kummolan mukaan vaikea löytää erilaisiin toimielimiin sukupuoleltaan, poliittiselta taustaltaan ja asiantuntemukseltaan sopivia henkilöitä. Hän totesikin, ettei tasa-arvon ajaminen kiintiöillä voinut olla tärkeämpää kuin yhteisten asioiden asiantunteva ja tehokas hoitaminen:

On järkevämpää pienentää kiintiötä 30 prosenttiin kuin antaa tehottoman ja lainvastaisen päätöksenteon jatkua (Kalervo Kummola, kok, LA 38/2001).

On huomattava, että vaikka keskustelussa oli kyse aloitteesta, joka ei pyrkinyt kiintiöiden poistamiseen, olivat useimmat miesten esittämistä kommentteista eksplisiittisen kiintiövastaisia. Näin ollen myös aloitteen muotoilu vaikutti lähinnä kompromissilta kuin todelliselta ideaalitalanteelta, jota aloitteentekijät tavoittelivat.

Ed. Kummolan tekemä esitys kiintiön pienentämiseksi 40 prosentista 30 prosenttiin on sinänsä varsin konservatiivinen. Mahdollistahan olisi poistaa koko kiintiöjärjestelmä, mutta siihen varmaankaan kertarysäyksellä ei ole mahdollista päästä. (Pertti Mäki-Hakola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

### *6.2.1 Ei ole kyse tasa-arvosta*

Keskustelun yksi kiinnostavimmista piirteistä tämän tutkimuksen näkökulmasta oli kiintiökysymyksen määrittelyyn ja rajaamiseen liittyvä keskustelu, jollaista ei ilmennyt aineiston muissa osissa. Keskustelun kiintiökysymyksen määrittelystä ja kategorisoinnista aloitti aloitteen pääarkkitehti Kummola (kok) painottamalla jo ensimmäisessä puheenvuorossaan sitä, ettei aloitetta pitänyt käsitellä sukupuoli- vaan joustavuus- tai tehokkuuskysymyksenä. Aloitteen tavoite oli pragmaattinen ja sillä pyrittiin vain kunnallispoliittisten lautakuntien valintamenettelyn helpottamiseen:

Toivon todella, että tätä esitystä ei käsitellä nais–mies-näkökannalta, koska sitä en missään nimessä aja, vaan joustavampaa menettelyä valintoihin (Kalervo Kummola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu).

Vaikka Kummola yrittikin varautua vasta-argumentteihin rajaamalla keskustelun joustavuuskysymyksiin, eivät kaikki, varsinkaan kiintiöitä puolustaneet puhujat pysyneet toivotuissa raameissa. Aloitteen puolustajat joutuivatkin useampaan kertaan muistutta-

maan kysymyksen rajauksesta ja painottamaan, ettei tavoitteena ollut kumota tasa-arvolakia tai luoda sukupuolten välistä vastakkainasettelua:

[S]anon vielä kerran, että tässä ei todellakaan ole kyse tasa-arvosta. Me emme ole kumoamassa tasa-arvolakia, vaan olemme hakemassa jonkinlaista joustavuutta ja pelisääntöjä, että päästäisiin asiassa eteenpäin.

[K]orostan että todellakaan en halua missään nimessä asettaa naisia ja miehiä vastakkain ja tasa-arvokysymyksiä nostaa esiin. (Pertti Mäki-Hakola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

Yhdenlaisen kysymyksen kategorisoinnin esitti myös Kokoomuksen Pekka Ravi, joka kenties tarkoitti tasa-arvolla tässä yhteydessä hieman eri asiaa kuin edelliset puhujat:

Minulla ei ole mitään sitä vastaan, jos asiaa tarkastellaan tasa-arvokysymyksenä. Mutta sitä vastaan minulla on kyllä jotakin, jos tätä ruvetaan tarkastelemaan mies-naiskysymyksenä. (Pekka Ravi, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

Ravi liitti tasa-arvokysymyksen erityisesti sellaisten toimielinten muodostamiseen, joihin valittiin edustajia kunnista, valtionhallinnosta, elinkeinoelämästä ja työmarkkinajärjestöistä. Hänen mukaansa tasa-arvo ei toteutunut, jos kunnista voitiin muiden osapuolten vahvan miesedustuksen vuoksi lähettää vain naisia.

Pyrkimykset määritellä kiintiöiden pienentämistä koskeva aloite vain pragmaattiseksi joustavuuskysymykseksi, jolla ei ollut mitään tekemistä sukupuolten välisen tasa-arvon kanssa, oli selvä retorinen strategia, jolla pyrittiin vaientamaan tai ainakin vesittämään kaikki tasa-arvonäkökulmasta esitetyt vasta-argumentit. Kääntämällä kysymys puhtaan pragmaattiseksi ongelmaksi yritettiin myös välttyä leimautumasta tasa-arvon vastustajaksi tai, kuten Mäki-Hakolan kommentista voidaan lukea, lietsomasta sukupuolten välistä vastakkainasettelua. Aloitteentekijöiden intressien yhteyttä tasa-arvoasenoitumiseen ei ainakaan haluttu millään tavalla alleviivata.

### *6.2.2 Käytännön hankaluudet kiintiöiden soveltamisessa*

Kiintiöprosentin pienentämisen yleisimpänä perusteluna käytettiin käytännön kokemusten tuomaa tietoa kiintiöiden soveltamiseen liittyvistä hankaluuksista. Käytännön näkökulmaa ja oman puhujanposition oikeutusta vahvistettiin erityisesti oman kunnallispoliittisen taustan avulla. Esimerkiksi Kummola sanoi tuntevansa kunnallispoliittisen

”palapelin” teon hyvin tarkkaan, sillä hän oli ollut useaan otteeseen sitä itsekin tekemässä. Jotkut kuitenkin uskoivat ongelmien olemassaoloon myös lähestulkoon omien kokemustensa vastaisesti:

Omasta puolestani sanon, että edustan yhtä pienimmistä kunnista Suomessa. Meidän kotikunnassamme tämä asia ei ole tuottanut ongelmia. Mutta kun näin sanon, en tee suinkaan, ed. Kummola, aloitetta tyhjäksi. Kyllähän näitä ongelmia, joita edellisissä puheenvuoroissa on käsitelty, on nähtävissä. (Kyösti Karjula, kesk, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

Ilmeisin ongelma kiintiövastaisten edustajien mielestä oli toimielinpaikkojen täyttämisen kiinnostuneilla ja asiantuntevilla naisilla ja miehillä kiintiöprosentin osoittamassa suhteessa. Jonkin verran puhuttiin myös suoraan pätevien naisten löytämisen vaikeudesta ja ”naiskiintiöstä”:

[S]e naiskiintiö, 40 prosenttia, joka käytännössä on ollut viime vuosina, on nyt hyvin vaikea täyttää, koska monta kertaa pienellä paikkakunnalla ei löydy sellaisia naishenkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita esimerkiksi kunnallispolitiikasta (Pekka Kuosmanen, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu).

Selvästi yleisempää oli kuitenkin kuvata ongelmat sukupuolineutraalilla tavalla, minkä ajateltiin kenties edelleen häivyttävän yhteyttä tasa-arvokysymysten ja aloitteen tavoitteiden välillä. Joissakin puheenvuoroissa esimerkit valittiin jopa niin, että ongelma näytti olevan nimenomaan miesten kiintiön täyttämisessä:

Nimenomaan totesin, että naisia kyllä löytyy. Esimerkiksi Tampereella päteviä naisia löytyisi huomattavasti enemmän sosiaali- ja terveyslautakuntaan kuin siellä on paikkoja. Sen sijaan miehiä sinne saa hakea kissojen ja koirien kanssa, sellaisia miehiä, joilla on kiinnostusta ja jonkinlaisia pätevyyttä niihin tehtäviin. (Kalervo Kummola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

Yhtenä merkittävimmistä käytännön ongelmista nähtiin kiintiöiden joustamattomuus, joka oli useissa kunnissa johtanut lain kiertämiseen. Erilaisina keinoina venyttää lakia mainittiin ensinnäkin varajäsenjärjestelmä, jonka avulla voitiin valita varsinaiset jäsenet kiintiöiden vaatimalla tavalla mutta käytännössä antaa varajäseniksi nimettyjen, ”sopivampien” henkilöiden hoitaa varsinainen lautakuntatyö. Toinen keino oli puolestaan toimielinten koon keinotekoinen kasvattaminen esimerkiksi hakemalla ”partiolaisista lähtien järjestöjä mukaan ja kasvattamaan työryhmän kokoonpanoa” (Pertti Mäki-Hakola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu). Kolmantena keinona kiintiösäädöksen

kiertämiseksi oli Kummolan mukaan kunnissa käytetty myös epävirallisia elimiä, esimerkiksi valtuuston ja hallituksen puheenjohtajistoa, jotka valmistelivat etukäteen päätettävät asiat. Kuten Kummola itsekin totesi, naisten osuus puheenjohtajistosta ei ollut lisääntynyt merkittävästi, joten nämä epäviralliset elimet toimivat pitkälti miesten keskinäisen sopimisen tiloina.

Useimmiten erilaisista lakia kiertävistä tai venyttävistä käytännöistä syytettiin juuri lain ehdottomuutta, eikä esimerkiksi tällaisia ratkaisuja tehneitä kuntapoliitikkoja:

Ei kuitenkaan voi olla oikein, että asiat hoidetaan tiukan lainsäädännön perusteella ja pakotetaan päättäjät hakemaan porsaanreikiä, miten kiertää lakia (Pertti Mäki-Hakola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu).

Minusta on hankala asia jos lakia selkeästi on tarkoituskin kiertää (Lauri Oinonen, kesk, LA 38/2001, lähetekeskustelu).

Kiintiöiden pienentämiseen tähtäävän aloitteen yhtenä tavoitteena kuvattiinkin rehellisten ja laillisten käytäntöjen tukeminen toimielinten valintakäytännöissä. Näin joustoja vaadittiin nimenomaan kiintiöperiaatteen kannattajilta, kun taas lakia kiertäville kuntapoliitikoille ei vaatimuksia esitetty. Lakialoitetta puolustavien poliitikkojen päätelmä oli, ettei kiintiösäädös ollut hyvä, jos se pakotti kuntapoliitikot lain kiertämiseen. Se teki Mäki-Hakolan (kok) sanoin laista ”hieman naurettavan”.

Kiintiöiden täyttämisen ja lainkierron ohella kolmas kiintiöiden soveltamiseen liittyvä käytännön huoli koski kiintiöiden käyttämistä poliittisena aseena. Puhujat eivät tarkoittaneet tällä tasa-arvopoliittista pelaamista – esimerkiksi kiintiösäädöksen tuomalla edulla politikoivia naisia. Pikemminkin kyse oli enemmistöryhmien valtopoliitikasta: mies- ja naispaikkojen määräämisestä tai jopa ei-toivotun henkilön syrjäyttämisestä lautakunnista. Taajaan viljeltyjä metaforia olivatkin puheet poliittisesta pelaamisesta, strategisista aseista ja jopa poliittisesta syrjinnästä:

Tasa-arvolakia on joissain tapauksissa käytetty häikäilemättömällä tavalla aseena, jolla ei-toivottu henkilö on voitu syrjäyttää toimielimestä. Enemmistöryhmittymä vain kylmästi ilmoittaa, että teillä on sitten esimerkiksi kaksi naispaikkaa käytettävissänne. Olen itse päässyt kokemaan ja maistamaan samaa keittoa. Enemmistödiktatuurin pelatessa tasa-arvolaki on erinomaisen käyttökelpoinen keino poliittisen syrjinnän harjoittamiselle. (Pertti Mäki-Hakola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

Vaikka aloitetta puolustaneet miehet olivatkin määritelleet kiintiösäädökseen liittyvät ongelmat pragmaattisiksi eivätkä niinkään tasa-arvokysymyksiksi, omia argumentteja silti jostain syystä pohjustettiin ja pehmennettiin tasa-arvomyönteisyyteen vetoamalla. Kiintiösäädöksen ”kieroutuneet piirteet” nostettiin esiin vasta sen jälkeen, kun oli esitetty joko syrjinnän vastainen kannanotto, selvitys kiintiöiden positiivisista ja miesvaltaisen päätöksenteon negatiivisista puolista tai annettu tunnustus lain tavoitteille ja kiintiöiden tarpeelle (ainakin niiden säätämishetkellä). Retorisesti vetoavaa oli kuitenkin osoittaa käytännön näkökulman avulla lain heikkoudet:

Sukupuolikiintiöt valtion ja kuntien toimielimissä ovat varmasti omalta osaltaan lisänneet sukupuolten välistä tasa-arvoa, mutta minäkin lukeudun niihin, jotka lähestyvät tätä asiaa enemmän käytännönläheisesti. (Esko Kurvinen, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu).

### *6.2.3 Muuttuneet asenteet ja sukupuolen merkitys*

Lakialoitetta tukeneet Kokoomuksen ja Keskustan mieskansanedustajat eivät olleet täysin johdonmukaisia aloitteen käsittelyn rajaamisessa pelkkiin käytännön kysymyksiin. Edellä esitellyn retorisen tasa-arvomyönteisyyden lisäksi he tekivät asiasta tasa-arvokysymyksen myös sisällöllisesti pyrkimällä osoittamaan kiintiöiden tarpeen väistyneen muuttuneiden tasa-arvoasenteiden myötä. Keskustelussa pyrittiin jonkin verran argumentoimaan myös sen puolesta, ettei sukupuolella ollut merkitystä poliittisissa valinnoissa: pätevien yksilöiden uskottiin kyllä tulevan muutenkin valituiksi. Kiintiökysymyksestä tehtiin eräänlainen asenteiden kypsyystesti. Jos asenteet olivat kypsyneet, voitiin kiintiöitä pienentää tai luopua niistä kokonaan, kun taas kiintiöiden säilyttäminen nähtiin merkinä kypsymättömistä asenteista:

Toivon, että tämä keskustelu synnyttää jatkopohdiskelua, olemmeko kypsiä siihen, että tulisimme toimeen ilman lakia. Jos emme sitä ilman ole kypsiä, silloin lakia tarvitaan. (Lauri Oinonen, kesk, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

Asenteiden muuttumista vahvistettiin edelleen kokemusperäisillä näkemyksillä sukupuolen merkityksettömyydestä toimielinpaikkoja jaettaessa:

Olen täysin vakuuttunut siitä jo omankin kunnallispoliittisen kokemukseni perusteella, että asiansa osaavalla, asioiden hoidosta kiinnostuneella henkilöllä on tasapuolinen mahdollisuus päästä sellaiselle paikalle kuin haluaa, sukupuolesta riippumatta. (Pertti Mäki-Hakola, kok, LA 38/2001, lähetekeskustelu).

Sukupuolella oli kuitenkin merkitystä lautakuntapaikkojen horisontaalisessa segregaatiossa, sillä naisten ja miesten asiantuntemuksen ja kiinnostuksen katsottiin edelleen suuntautuvan eri alueille (naisten panosta kiiteltiin esimerkiksi kirjasto- ja raittiusasioiden ”upeasta” hoidosta). Sukupuolen mukaista jakoa ei silti kertaakaan keskustelun kuluessa esitetty ”luonnollisena” tai essentialistisesta sukupuolierosta (ks. Rojola 1996, 175) kumpuavana, vaan asia esitettiin eräänlaisena empiirisenä havaintona. Lisäksi muistettiin myös huomauttaa, ettei välttämättä ollut hyvä, jos lautakunnissa oli vain jompaakumpaa sukupuolta. Naisten puuttumista kunnallispolitiikasta ja poliittisista johtotehtävistä puolestaan selitettiin muun muassa naisten omilla ura- ja koulutusvalinnoilla tai kiinnostuksen kohteilla. Esimerkiksi Kummola (kok) totesi naisten ja miesten lähtökohtien olevan samat, mutta naisten omien valintojen seurauksena johtopaikat jäivät usein heidän ulottumattomiin.

Yhtenä keinona tasa-arvon edistämiseksi (jota asenneilmapiirin muutoksista huolimatta edustajien mukaan ilmeisesti vielä tarvittiin) esitettiin tasa-arvosuunnittelua kunnissa. Mäki-Hakolan (kok) mukaan tasa-arvolain tavoitteet olivat sinällään hyvin kannatettavia ja niitä tuli tukea muun muassa luottamushenkilöhallintoa ja kuntien henkilöstöä koskevien tasa-arvon edistämisen periaateohjelmien avulla. Kiintiöjärjestelmä ei kuitenkaan lain tavoitteita toteuttanut tai sillä ainakin oli niin paljon negatiivisia seurauksia, ettei sitä pelkkien hyvien tavoitteiden vuoksi voitu hyväksyä. Edustaja Oinosen (kesk) puheenvuorossa korostettiin myös mielenkiintoisella tavalla johtavissa asemissa olevien miesten toiminnan merkitystä ja mahdollisuuksia edistää naisten urakehitystä. Hän totesi omalla toiminnallaan edesauttaneensa naisten etenemistä kunnallispolitiikassa, vaikka samalla tulikin paljastaneeksi kielteisiä piirteitä kotikunnassaan vallitsevista tasa-arvoasenteista:

Itse olen kotikunnassani eri tehtäviin – sen vähän, mitä olen ehdottanut – yleensä ehdottanut naishenkilöitä. Olen kyllä miehiltä saanut haukkumisia; tai ainakin negatiivista palautetta, jos ei nyt haukkumista, palaute on ollut negatiivinen. (Lauri Oinonen, kesk, LA 38/2001, lähetekeskustelu.)

Johdonmukaisuus miespoliitikkojen argumentaatiossa tuntui horjuvan jonkin verran erityisesti sen suhteen, miten alun perin muuksi kuin tasa-arvokysymykseksi luokiteltu aloite vaati kuitenkin lopulta monenlaisia tasa-arvoargumentteja taustalleen. Puhujat vetosivat useaan otteeseen muun muassa omaan tasa-arvomyönteisyyteensä, kiintiöiden tarpeettomuuteen tasa-arvoasenteiden kypsymisen myötä sekä kiintiöiden sijaan muihin



mahdollisiin keinoihin lisätä kunnallisen päätöksenteon tasa-arvoisuutta. Oliko tasa-arvossa ongelmia vai ei? Entä olivatko kiintiöt keskustelijoiden mielestä lainkaan tasa-arvokysymys? Nämä kysymykset jäivät lopulta vastaamatta.

#### *6.2.4 Miesedustajien puheen piirteitä ja retorisia strategioita*

Kokoomuksen ja Keskustan mieskansanedustajien puheen keskeisimpinä elementteinä ja rakennusaineina vuoden 2001 eduskuntakeskustelussa toimivat käytännön kokemukseen perustuvat kuvaukset kiintiöiden soveltamiseen liittyvistä hankaluuksista. Johtopäätös oli se, ettei vika ollut niinkään soveltamisessa tai soveltajissa vaan kiintiöiden joustamattomuudessa: laki oli huono ja sitä piti muuttaa.

Ongelma pyrittiin kokonaisuudessaan rajaamaan kunnallispolitiikan tehokkuuskysymykseksi, jossa toimielinten kokoamisen joustavuus ja asiantuntevien luottamushenkilöiden saatavuus olivat tärkeimpiä tekijöitä. Kiintiösäädöksen luonteen ja muutamien kiintiöitä puolustavien naiskansanedustajien puheenvuorojen vuoksi kysymyksen rajaaminen ei kuitenkaan täysin onnistunut, vaan puheessa jouduttiin ottamaan kantaa myös tasa-arvoasioihin. Tasa-arvokannanotot puolestaan pyrittiin pitämään sopuisina ja varovaisina, jotta puhujien leimaaminen tasa-arvon vastustajiksi ei olisi tullut mahdolliseksi. Puhujat muun muassa ehdottivat, ettei kiintiölakia kenties enää tarvittu, koska asenteet olivat jo muuttuneet kypsemmiksi. Tasa-arvopuhe perustuikin pitkälti asennepuheeseen, myönteisyysretoriikkaan sekä tasa-arvon tasaista etenemistä kuvaavaan matkametaforaan (Lovenduski 1993, 8; Raevaara & Saarikoski 2002; Saarikoski 2001; Skjeie 2006).

Mieskansanedustajien sukupuolikäsitys puolestaan perustui jokseenkin ristiriitaisiin näkemyksiin naisten ja miesten erilaisista kiinnostuksen kohteista yhdistettynä ajatukseen sukupuolen merkityksettömyydestä politiikassa. Kiinnostavaa olikin se, millä tavalla lautakuntapaikkojen sukupuolen mukaista segregaatiota pidettiin jollain tavalla normaalina, mitä kuitenkin samaan aikaan kieltäydyttiin näkemästä merkinä sukupuolen merkityksestä kunnallispoliittisessa toiminnassa. Voidaankin sanoa, että sukupuoli kiinnittyi mieskansanedustajien puheessa nimenomaan naisiin: naiset olivat erilaisia ja heiltä vaadittiin erityisiä osoituksia pätevydestä tämän eron kuromiseksi umpeen.

### *Vasta-argumentteja ja niihin varautumista*

Kokoomusta ja Keskustaa edustavat mieskansanedustajat käyttivät vuoden 2001 keskustelussa yksinomaan puolustavaa retoriikkaa, eivätkä pyrkineet heikentämään vastapuolen, kiintiömyönteisten naisten, positiota tai argumentteja. Kenties merkittävin retorinen strategia vuoden 2001 keskustelussa oli kategorisointi, jonka avulla edustajat kykenivät kieltämään omien tasa-arvointressiensä merkityksen aloitteen puolustamisen taustalla (etäännyttäminen) sekä rajaamaan aiheen käsittelyä sellaisella tavalla, että se tukahduttaisi kaikki ilmeisimmät tasa-arvopositiosta käsin nousevat vasta-argumentit (vasta-argumenttiin varautuminen) (Jokinen 1999). Aiheen määrittelemistä tehokkuus- ja joustavuuskysymykseksi voi puolestaan pitää aktiivisena tasa-arvovastarinnan strategiana, vasta-argumentaationa, jonka avulla pyrittiin osoittamaan kiintiöiden olevan ristiriidassa muiden järjestelmässä vallitsevien tavoitteiden tai periaatteiden (tehokkuuden ja joustavuuden) kanssa (vrt. Pincus 1997, 25). Tällöin ikään kuin neutraalista positiosta käsin jouduttiin toteamaan, ettei tasa-arvotoimenpiteitä – kiintiöitä – ollut mahdollista tai järkevää toteuttaa, vaikka tasa-arvoa itsessään oltaisiinkin pidetty hyvänä.

Retorisina strategioina käytettiin runsaasti myös omaan kokemukseen ja kuntapoliittiseen todellisuuteen vetoamista (Jokinen 1999, 135, 140). Edustajat korostivatkin useaan otteeseen omaa kunnallispoliittista asemaansa ja sen mukanaan tuomaa ensikäden tietoa. Argumenttia vahvistettiin puolestaan esittelemällä käytännön ongelmia kiintiöiden soveltamisessa. Käytännön esimerkkien lisäksi välineenä käytettiin myös peli- ja asemetaforia, joiden avulla entisestään vahvistettiin kuvaa kiintiöiden luomasta hankalasta valtapelistä ja sekasorrosta kunnissa (mts. 148). Toisinaan hankaluuskertomusten myös annettiin puhua puolestaan ilman eksplisiittistä kiintiökannan ilmaisua.

Puhujien retoriset strategiat olivat voimakkaassa liikkeessä ja erilaisia puheen resursseja sovellettiin ja yhdisteltiin sujuvasti tarpeen mukaan oman position ja argumentin vahvistamiseksi. Argumentaation punaisena lankana tuntui olevan pragmaattisen näkökulman korostaminen sekä tarve välttää tai hillitä sukupuolikonfliktia. Ongelmana aloitteen tekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna oli kuitenkin se, ettei aiheen rajaaminen täysin onnistunut sen paremmin vastapuolen kuin omien kommentteissa. Tasa-arvosta tuli puheenaihe, mikä myös jonkin verran vaaransi sukupuolisopuisaa ilmapiiriä. Yksi miesedustajista jopa kommentoi puheenvuorossaan tunnelman kiristymistä ikään

kuin yrittäen itse palata takaisin ”objektiivisempaan” ja pragmaattisempaan käsittelytapaan. Sukupuolikonfliktin lietsomisesta yritettiin syyttää eritoten tasa-arvoargumentein kiintiöitä puolustavia naisedustajia, joille aloitteen kannattajat uudestaan ja uudestaan toistivat näiden turhaan nostavan tasa-arvoasioita esiin: kyse kun ei todellakaan ollut tasa-arvosta.

### *Todellinen tasa-arvo muissa eduskuntakeskusteluissa*

Ennen Kummolan lakialoitteen (38/2001) käsittelyä kiintiöitä koskevat eduskuntakeskustelut olivat käsitelleet eksplisiittisemmin tasa-arvokysymyksiä. Esimerkiksi kaikissa 90-luvulla käydyissä keskusteluissa Kokoomusta ja Keskustaa edustavat miehet olivat selvemmin nostaneet esiin omia näkemyksiään tasa-arvosta ja sukupuolen merkityksestä politiikassa. Erityisen yleistä oli kontrastoida keskenään kiintiöperiaate ja todellinen tai luonnollinen tasa-arvo, jota ei voitu saavuttaa keinotekoisilla lainsäädännöllisillä konsteilla vaan syvempien, kulttuurissa ja asenteissa tapahtuvien muutosten kautta. Kokoomusta ja Keskustaa edustavat miespoliitikot puhuivat 90-luvun keskusteluissa myös selvästi enemmän kiintiöiden ja meritokraattisen järjestelmän välisestä ristiriidasta. (Vrt. Raevaara 2005, 190–192; Saarikoski 2001.) Kiintiöt nähtiin nimenomaan pätevien naisten ja pätevien miesten aliarvioimisena, kun taas vuonna 2001 kyse ei niinkään ollut kiintiöiden epäoikeudenmukaisuudesta kuin niiden jäykkyydestä asiantuntemuksen ohjaamisen suhteen. Aiemmissa keskusteluissa myös tulkittiin kiintiövaatimukset merkinä naisten huonosta itsetunnosta, kiiteltiin kiintiöitä vastustaneiden naisten tervettä itsetuntoa sekä nähtiin naisten keskinäiset eripurat uralla etenemisen esteinä. Sen sijaan vuoden 2001 keskustelusta puhe naisten itsetunnon merkityksestä poliittisella uralla etenemisessä puuttui kokonaan.

Outi Siimeksen (kok) lakialoitteen (86/1996) lähetekeskustelussa oli tasa-arvolain uudistamista koskevia keskusteluja jonkin verran enemmän kyse käytännön ongelmista kiintiösäädöksen soveltamisessa. (Tämä oli kenties ilmeistä – eihän soveltamisesta voinut olla kokemuksia ennen lain voimaantuloa.) Jo tällöin pyrittiin osoittamaan, että kiintiöiden poistamisella ei ollut tarkoitus syrjiä naisia, vaan kiintiökysymys koski tasapuolisesti molempia sukupuolia. Lisäksi valiteltiin sitä, ettei kiintiöjärjestelmän puutteiden vuoksi saatu oikeita henkilöitä – miehiä tai yhtäläisiä naisia – oikeille paikoille kuntien lautakunnissa. Vuonna 1997 rinnalla kulkivat kuitenkin koko ajan myös

todellisen tasa-arvon sekä naisten oman pätevyyden ja itsetunnon teemat, jotka vuoden 2001 keskustelusta puuttuivat.

Vuosina 2004 ja 2005 käyty tasa-arvolain uudistamista koskeva keskustelu oli siinä mielessä erilainen muihin tässä analysoituihin eduskuntakeskusteluihin nähden, ettei siinä juurikaan käsitelty kiintiöitä – siitäkään huolimatta, että käsiteltävät muutokset koskivat myös lain kiintiöpykälää<sup>37</sup>. Keskustelussa puhuttivat pääasiassa työelämän tasa-arvoasiat. Kokoomuksen ja Keskustan naisedustajista kiintiöitä kommentoi tuolloin vain yksi kahdeksasta puheenvuoroja käyttäneestä, kun taas kokoomus- ja keskustamiehistä kaksi viidestä. Keskustan Seppo Lahtelan mukaan kiintiöjärjestelmä oli epäonnistunut ja sillä oli viety tasa-arvoa pikemminkin taaksepäin kuin eteenpäin. Kokoomuksen Arto Satonen puolestaan piti kiintiöitä epädemokraattisina silloin, kun valtuutettujen sukupuolijakauma ei vastannut kiintiön määrittelemiä osuuksia ja lautakuntapaikkoja jouduttiin jakamaan muulla perusteilla kuin vaalien äänimäärän suhteen.

Muuten vuosien 2004 ja 2005 tasa-arvopuheessa oli paljon yhteneviä elementtejä muiden keskustelujen kanssa. Ensinnäkin kaikissa keskusteluissa Kokoomusta ja Keskustaa edustavat miespoliitikot viittasivat enemmän tai vähemmän suoraan sukupuolten erilaisuuteen. Erilaisuutta koskevat kannanotot vaihtelivat varsin suorasanaisesta rooli- ja komplementaarisuusajattelusta empiirisiin tosiasiaväitteinä esitettyihin kommentteihin muun muassa naisten ja miesten erilaisista uravalinnoista, kiinnostuksen kohteista ja biologisista tehtävistä. ”Sen pienen eron” pysyvyyttä ja toivottavuutta myös korostettiin muutamaa otteeseen. Yhteistä kaikille keskusteluille olivat myös kommentit, joissa uskottiin vahvasti pätevien naisten olemassaoloon sekä pärjäämiseen kiintiöitä ilmankin – niin politiikassa kuin työelämässäkin. Lisäksi kaikissa keskusteluissa viitattiin myös käytännön hankaluuksiin kiintiöiden soveltamisessa kunnissa, joka siis vuonna 2001 oli myös keskustelun pääteema.

Kaikissa keskusteluissa yksi yleisimmistä retorisisista strategioista oli vastaargumentteihin varautuminen, joka ilmeni muun muassa laajoina selvityksinä puhujan tasa-arvomyönteisyydestä. Tähän strategiaan liittyi usein myös omien intressien etäännyttämistä, objektiivista tosiasiapuhetta sekä suojautumista epäsuotuisia identiteettejä

---

<sup>37</sup> Vuonna 2005 kiintiöt laajennettiin koskemaan kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimiä.

vastaan. (Ks. Jokinen 1999). Epäsuotuisiin kategorisointeihin varautumisesta kertoi muun muassa seuraavat keskustelujen kuluessa kuullut lausahdukset, joita seurasi varsin kovaa kritiikkiä kiintiöitä, tasa-arvoa tai naisia kohtaan: ”En halua tulla leimatuksi tasa-arvon vastustajaksi...”, ”en halua heittäytyä sovinistiksi, mutta...” sekä ”[e]n väheksy asiaa enkä esitystä, pidän hyvänä, mutta...”<sup>38</sup>. Muissa kuin vuoden 2001 keskustelussa tapahtui myös muutamia selkeitä ylilyönnejä, esimerkiksi tasa-arvokysymysten vähätteleminen, asialle naureskelua sekä aiheen pitämistä ”järjettömänä”, ”naurettavana” tai ”turhana”. Ylilyönneiksi ne tuomittiin esimerkiksi muiden miespoliitikkojen tai puhujan itsensä toimesta. Esimerkiksi Sulo Aittoniemi koki tarpeelliseksi vetää takaisin puheitaan:

Ei tämä puheenvuoro ollut tarkoitettu ihan sellaiseksi, missä sävyssä sen sanoin – täytyy hieman vetää takaisin, niin kuin entinen mies noitumistaan (Sulo Aittoniemi, kesk, LA 38/1996, lähetekeskustelu).

Tarkimmin asiallisella linjalla pysyttiin Kummolan lakialoitteen käsittelyssä (vuonna 2001), jossa kiintiökysymyksen tiukkaa rajaamista lukuun ottamatta Keskustaan ja Kokoomusta edustavat miespoliitikot olivat tasa-arvolausumissaan hyvin varovaisia ja sovittelevia.

---

<sup>38</sup> Lausahdusten esittäjät olivat kaikki keskustalaisia (tässä järjestyksessä): Armas Komi (kesk, HE 90/1994, 1. käsittely), Sulo Aittoniemi (kesk, LA 38/1996, lähetekeskustelu) ja Seppo Lahtela (kesk, HE 195/2004, lähetekeskustelu).

## 7 KUNTAPOLIITIKKOJEN KOKEMUKSIA KIINTIÖISTÄ

Kokoomusta ja Keskustaa edustavien kuntapoliitikkojen luottamuksellisissa haastattelussa oli kyse jokseenkin erilaisesta puhetilanteesta kuin julkisissa puoluekokous- ja eduskuntakeskusteluissa. Retoristen strategioiden näkökulmasta tarkasteltuna se käytännössä merkitsi sitä, ettei puhujilla kenties ollut niin suurta tarvetta vakuuttaa kuulijansa kuin muiden aineisto-osien puheessa. Retorisia keinoja käytettiin kuitenkin muun muassa pehmentämään negatiivista kiintiösuhtautumista sekä torjumaan epäilyksiä haastateltavan mahdollisesta tasa-arvovastaisuudesta. Haastattelujen subjektiivisen luonteen vuoksi kiinnitän huomiota jonkin verran enemmän kuntapoliitikkojen selonte-koihin henkilökohtaisista kiintiöreaktioista tai -kokemuksista, jotka joillain haastatelta-vista miehistä ilmenivät eräänlaisena kiintiöahdistuksena, kun taas joillakin naisilla ne näyttäytyivät jonkinasteisena helpotuksena ja parannuksena naiskuntapoliitikon ase-maan.

### 7.1 KIINTIÖVASTAISIA JA LAKIA KUNNIOITTAVIA MIEHIÄ

Aiemmassa kuntapoliitikkojen haastatteluaineistoa koskevassa tutkimuksessa eritoten miespuolisten haastateltujen on katsottu jakautuneen sekä selkeisiin kiintiöiden *vastus-tajiin* että eriasteisiin *hyväksyjiin* – aktiivisen myötämielisistä lain ”pakottamiin” hyväk-syjiin. Anne Maria Hollin, Eeva Luhtakallion ja Eeva Raevaaran tutkimuksen (2003a, 7–9) mukaan vastustajien puhetta leimasi voimakas kiintiökritiikki, kun taas hyväksyjät näkivät ongelmien lisäksi myös joitakin kiintiösäädöksen positiivisia vaikutuksia. Tä-män tutkimuksen perusteella näistä kategorioista oikeastaan vain kiintiöiden vastustajia ja niiden sietäjiä (lain pakottamia hyväksyjä) esiintyi Kokoomusta ja Keskustaa edus-tavien miesten joukossa, kun taas aktiivisen myötämieliset loistivat poissaolollaan<sup>39</sup>. Kiintiömyönteisyyden puuttumisesta kertoi muun muassa se, ettei yksikään haastatel-

---

<sup>39</sup> Vastustajissa ja sietäjissä oli molemmissa sekä kokoomuslaisia että keskustalaisia. Haastateltujen pienen määrän (yhteensä 13, joista miehiä 6) vuoksi päätelmiä puoluekannan vaikutuksesta tai haastatel-tujen kiintiösuhtautumisen yleisyydestä puolueissa on kuitenkin mahdotonta tehdä. Tässä tutkimuksessa esiteltujen haastateltujen jaottelu Hollin ym. (2003a, 2006) luokituksen mukaisesti vastustajiin ja sietäjiin on kirjoittajan ja perustuu primääriaineiston analyysiin.

luista esittänyt varauksettoman myönteisiä kiintiökommentteja, vaan järjestään jokainen löysi kiintiöistä aihetta kritiikille ja epäilyksille.

### *7.1.1 Vastarintaa*

Haastatelluista Kokoomusta ja Keskustaa edustavista miehistä puolet voitiin luokitella puhtaiksi kiintiöiden vastustajiksi, jotka eivät esittäneet kiintiöistä lainkaan positiivisia tai hyväksymisestä kertovia arvioita. Suora kiintiövastaisuus ilmeni eritoten kiintiöihin liittyvien käytännön ongelmien esittelynä. Kiintiöt nähtiin yleisesti hankalina, jopa älyttöminä, ja niiden nähtiin aiheuttavan epäselvyyksiä, sotkuja ja riitoja luottamushenkilövalintoihin. Niiden katsottiin myös uhkaavan demokraattista valintaprosessia sekä päätöksenteon laatua pakottamalla valitsemaan vähemmän päteviä henkilöitä kuin mitä kenties olisi ollut tarjolla. Vastustajien mukaan, jos äänestäjät halusivat esimerkiksi 30 prosenttia naisia valtuustoon, ei lautakuntiin olisi pitänyt valita yhtään sen enempää. Ongelmana nähtiin myös se, että vaaleissa valituksi tullut mies saattoi jäädä ilman paikkaa sen takia, että paikka jouduttiin kiintiösäädöksen vuoksi täyttämään mahdollisesti jopa ehdokasasettelun ulkopuolelta tulevalle naiselle. Päätöksenteon laadun kannalta kiintiöt nähtiinkin huolestuttavina: niiden vuoksi parhaita, kokeneimpia tai kiinnostuneimpia henkilöitä ei välttämättä saatu luottamushenkilötehtäviin.

Muutamit vastustajista olivat myös huolissaan naisten luottamustoimitaakan lisääntymisestä kiintiöiden myötä. Lisäksi kiintiöiden katsottiin toimivan suoraan naisia vastaan: ne takasivat sen, että naisia valittiin vähintään 40 prosenttia, mutta myös sen, että heitä valittiin vain 40 prosenttia – ei yhtään enempää. Yksi haastatelluista näki käytännön ongelmana puolestaan sen, että kiintiöinti koski ”byrokraattisesti” kaikkia lautakuntia kymmenistä vaalilautakunnista lähtien. Hänen mukaansa olisi ollut helpompaa katsoa vain sitä, että lautakuntien kokonaismäärissä naisten ja miesten osuudet noudattivat kiintiöperiaatetta. Yksi haastatelluista totesi suoraan olevansa kiintiöiden vuoksi jonkin verran myös koko tasa-arvolain vastustaja, sillä se oli hänen näkemyksensä mukaan alkanut syrjiä miehiä.

Vastustajia yhdisti se, että he kaikki innostuivat kritisoimaan kiintiöitä jo ennen kuin niistä oli varsinaisesti kysytty (esimerkiksi yleisten tasa-arvoa tai naisten asemaa koskevien kysymysten yhteydessä), mikä saattoi kertoa siitä, kuinka pinnalla kiintiöihin kohdistuva vastustus lopulta oli. Kiintiöt myös puhuttivat vastustajia niitä varsinaisesti

koskevien kysymysten päätyttyä. Ehkä jonkinlainen kiintiövastaisuuden kulminoituma haastatteluaineistossa oli se, kun yksi vastustajista ymmärsi koko sukupuolten välisen tasa-arvon nimenomaan kiintiöiden negaationa:

No ehkä se kaikkein eniten on sitä, että tuota minusta, ettei valita sukupuolen mukaan ketään mihinkään, vaan pitää sitten löytyä joitain muita perusteita (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 2, kok).<sup>40</sup>

Tasa-arvo nähtiin vastustajien puheessa yleisesti jo saavutettuna tilana. Esimerkiksi yhden miesvaltuutetun mukaan naisilla ei ollut enää mitään hätää eikä siten naisasialiikkeelläkään mitään kovinkaan vaativaa tehtävää. Suurimmat epäoikeudenmukaisuudet olivat jo poistuneet ja suomalainen yhteiskunta muovautunut ”äärimmäisen tasa-arvoiseksi”. Lautakuntatyössä tasa-arvo nähtiinkin kaikkienensa epäkiinnostavana aiheena:

Minä tiedän aika vähän poliitikkoja, jotka ihan oikeasti ovat tästä [tasa-arvosta] innostuneita. Koska se ei ole ongelma. Meitähän kiinnostavat sellaiset asiat, jotka kiinnostavat kansalaisia. Ja tämä ei todellakaan kiinnosta kansalaisia. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 3, kok.)

Kaikki kiintiöiden vastustajat myönsivät jonkinlaisen näkemys- tai painotuseron naisten ja miesten kunnallispoliittisessa lautakuntatyössä. Naiset katsoivat asioita eri ”kantilta” tai heillä oli ”ystävällisempi ajatuksenjuoksu”. Naisten erilainen näkökulma kuitenkin selitettiin ainakin yhden miesvaltuutetun kommentoissa naisten ja miesten elämäntilanteiden erilaisuudella, ei niinkään sukupuolikysymyksenä. Yksi haastateltava puolestaan myönsi, että naiset kyseenalaistivat asioita ja vaativat perusteluja eri tavalla kuin miehet. Hän kuitenkin samalla myös kielsi, ettei vuosikymmenten kuluessa tapahtuneessa politiikan avoimuuden lisääntymisessä ollut kyse naisten määrän lisääntymisestä: ajat yksinkertaisesti olivat muuttuneet. Kaiken kaikkiaan naisten ja miesten väliset erot pyrittiin ohittamaan nopeasti, eikä niistä tehty mitään johtopäätöksiä:

Kai siinä nyt aina naisilla on joku, johonkin asiaan joitakin erilaisia näkökulmia, mutta ei se mitenkään minusta tule esille – – . En minä tiedä, ei tämä ole sukupuolikysymys. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 2, kok.)

---

<sup>40</sup> Kaikki tekstissä esiintyvät haastateltujen suorat sitaattit on muutettu yleiskielisiksi.



### 7.1.2 Sietämistä

Lain pakottama kiintiöiden sietäminen ilmeni puolestaan hyvin konkreettisina viittauksina lainlaatijan tahdon noudattamiseen:

[Kiintiöt] on realiteetti ja minä olen ajatellut, että kun kerran näin on päätetty, niin niitä noudatetaan (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 6, kesk).

Sietäminen tässä tapauksessa tarkoitti sitä, että kiintiöt jollain tasolla hyväksyttiin, mutta pitkälti vain siksi, koska laki niin määräsi (ks. myös Holli ym. 2006). Kiintiöiden vastustajien tavoin myös lakia kunnioittavat sietäjät esittivät kritiikkiä kiintiöitä kohtaan ja vain harva mainitsi mitään kiintiöiden positiivisia puolia. Konkreettisina kiintiöihin liittyvinä ongelmina mainittiin naisten löytämisen hankaluuksien lisäksi muun muassa se, ettei tieto lautakunnista enää kulkenut kunnallisjärjestöön niin hyvin kuin ennen, jolloin kaikki luottamushenkilöt olivat myös valtuutettuja ja enemmän sitoutuneita puolueen kunnallistoimintaan. Muuten kiintiöistä seuranneiden ongelmien olemassaoloon lähinnä viitattiin; niitä ei lähdetty sen paremmin ruotimaan auki. Jonkin verran kiintiökritiikkiä myös etäännytettiin itsestä esittelemällä sitä, miten muut olivat monella tavalla ihmetelleet ja arvostelleet kiintiöitä, mutta haastateltava itse oli pysynyt tuon joukon ulkopuolella.

Skeptisyys kiintiöitä kohtaan ilmeni henkilökohtaisina kuvauksina eräänlaisesta kiintiöahdistuksesta, joka tuntui seuraavan lakia kunnioittavan legalistisen asennoitumisen ja kiintiökriittisen asennoitumisen ristipaineesta (vastarinnan psykologisoiduista muodoista ks. myös Holli ym. 2003a). Kiintiöistä ei pidetty mutta lainlaatijan tahdon mukaan täytyi menetellä. Haastatteluissa esitettiin muun muassa varovainen toive niiden pienentämisestä: vastaajan mukaan ”ohjausnuoran löystyttäminen” oli jossain vaiheessa viisasta. Yhdessä haastatteluista todettiin myös, että kiintiöt hyväksyttiin (tai niitä siedettiin) vain niin kauan kuin vaaditut ”kiintiönaiset” löytyivät:

Kyllä se minulle käy, käy näinkin tietenkin – – silloin, jos rupeaa olemaan vaikea saada naisia näihin tehtäviin, niin minusta se laki olisi syytä silloin muuttaa. Niin kauan kun se toimii, että meiltä löytyy, löytyy nämä, nämä niin sanotut kiintiönaiset, ei, ei tarvitse sitä nimitystä käyttää, niin se on ihan ok. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 1, kesk.)

Lisäksi yksi miesvaltuutetuista esitti kiintiöt ”harmillisina”, ikään kuin olisi surullisena joutunut myöntämään, etteivät ihmiset ilmeisesti osanneet pitää tasa-arvosta huolta ilman kiintiöitä:

Se vaan minua harmittaa siinä koko asiassa, että, että me ihmiset näköjään ei pystytä muuten noita asioita hoitamaan, mutta, mutta luotan kyllä, että lainlaatiija on selvittänyt sen niin syvällisesti, että me ei todellakaan pystytä (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 5, kok).

Kiintiöiden positiivisina puolina puolestaan mainittiin muun muassa se, että ne olivat uudistaneet kunnallispoliittista järjestelmää nopeammin kuin se olisi muuten tapahtunut. Uudistumisella ei kuitenkaan tarkoitettu niinkään tasa-arvon edistymistä tai naisten poliittisen osallistumisen ja edustuksen vahvistumista vaan yleisemmin uusien ihmisten myötä päätöksentekoon tulleita uusia tuulia. Naisten ja miesten erilaisuutta käsitteli avoimesti oikeastaan vain yksi kiintiöt hyväksyneistä miehistä, joka oli myös retorisella tasolla kaikkein myönteisin tasa-arvon tavoitteita kohtaan. Hänen mukaansa oli valtava rikkaus, että naisilla ja miehillä oli erilaiset näkökulmat asioihin. Hän puhui ”luontaisesti työnjaosta” ja vertasi poliittisen toiminnan erilaisia näkökulmia isän ja äidin rooleihin perheessä:

Niin siinä on, siinä on jotain samaa. Kummankin päämääränä ja tavoitteena on se lapsen hyvä ja rakastaminen ja niin edelleen, mutta ne toimittavat ovat kuitenkin erilaiset.

Miehet korostavat erilaisia asioita kuin naiset. Jos naiset korostavat esimerkiksi lapsen päivähoidon merkitystä niin minusta se tulee juuri siitä isä-äiti-asetelmasta, äidin roolista. Silti se ei ole asia, joka ei olisi miehille tärkeä. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 5, kok.)

Kiintiöiden vastustajista poiketen sietäjillä oli jonkin verran naisten ja miesten erilaisuudesta kumpuavaa hyötyargumentaatiota (vrt. Hernes 1987, 23). Naiset tai ”pätöksenteon uudet ihmiset” nähtiin politiikkaa rikastuttavina ja naisten näkökulmaerolle annettiin arvo. Kuitenkin useimmiten erilaisuuteen ja näkökulmien rikkauteen perustuvat arviot silti pehmenettiin mainitsemalla, ettei naisten ja miesten eroja voitu yleistää tai ettei sukupuoli ollut tärkein ero politiikassa.

### 7.1.3 Sukupuolirooleja ja mahdollisuuksien tasa-arvoa

Lähes kaikkien Kokoomusta ja Keskustaa edustavien miespoliitikkojen haastatteluissa sekoittuivat kiinnostavalla tavalla keskenään yhtäältä voimakas sukupuoliroolipuhe sekä toisaalta tasa-arvon ymmärtäminen mahdollisuuksien tasa-arvona. Sukupuoliroolipuhe ilmeni muun muassa naisten perhevelvollisuuksien korostamisena sekä näkemyksinä naisten ja miesten eriävistä kiinnostuksenkohteista ja näkökulmista. Roolipuheeseen liittyvä velvollisuusajattelu havainnollistui konkreettisimmillaan yhden keskustalaisen haastateltavan hyvin voimakkaissa näkemyksissä yksilöajattelun ja tasa-arvon puolustamisen menemisestä liian pitkälle (jopa niin pitkälle, että haastateltavan mukaan perheet olivat alkaneet kärsiä):

[Y]hteiskunnassa, oltiin me sitten miehiä vai naisia, niin meillä on erilaisia tehtäviä perheessä myöskin. Ei me voida elää, sanon nyt näin, että niin itsekkäästi, että me ajattelemme vaan niin kuin oikeuksiamme. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 6, kesk.)

Perhevelvollisuudet nähtiin myös muutamissa kommenteissa selityksenä etenkin nuorten naisten vähäiselle määrälle politiikassa sekä legitiiminä syynä olla osallistumatta kunnallisten asioiden hoitoon:

[N]aisilla totta kai vaikuttaa sitten se, että, että perhe-elämän tilanteet ja lapset ja niin edelleen, jossa tämä isän, äidin roolien erilaisuus korostuu ja, ja ne on asioita, joita minä sitten kyllä suuresti kunnioitan. Jos, jos nuori nainen sanoo, että hän ei näistä syistä voi lähteä, niin, niin en, en jatka kyllä keskustelua. Minusta se on yksi hienoimpia asioita, jolla voi näistä yhteiskunnallisista velvoitteista, velvoitteista niin kieltäytyä. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 5, kok.)

Kunnallispolitiikassa sukupuoliroolit tuntuivat haastateltavien mukaan vaikuttavan eritoten siinä, että naisten kiinnostus ja asiantuntemus suuntautuivat enemmän kunnallispolitiikan ”pehmeille” alueille (haastateltavien mukaan esimerkiksi kulttuuri- ja sosiaalipuolen kysymyksiin) ja miesten puolestaan ”koville” alueille (muun muassa talouden ja tekniikan aloille). Tätä horisontaalista segregatiota ei nähty millään tavoin ongelmallisena vaan pikemminkin hyväksyttävänä ja jossain määrin myös luonnollisena. Samalla kuitenkin usein muistutettiin, ettei erilaisuutta voitu yleistää yksilöiden keskinäisten erojen vuoksi.

Näkemyksillä mahdollisuuksien tasa-arvosta puolestaan tarkoitettiin tilannetta, jossa ketään ei aktiivisesti syrjitty tai suosittu. Tasa-arvo-ongelmia ei näin ollen nähty olevan silloin, kun kukaan ei tieten tahtoen halunnut asettaa ketään eri asemaan toisten kanssa. Kenties tästä syystä myös mahdolliset puutteet ja ongelmat kiintiöiden soveltamisessa kuvattiin unohduksina ja inhimillisinä erehdyksinä; kun kukaan ei aktiivisesti yrittänyt kiertää kiintiöpykälää, ei ongelmaa voitu pitää tasa-arvokysymyksenä (”muistinmenetyksistä” kiintiöiden soveltamisessa, ks. Holli ym. 2003a, 11). Haastateltavien oli myös vaikea nimetä mitään sellaisia naisten ja miesten tarpeita kuntalaisina, jotka vaativat erityiskohtelua ja jotka eivät jo toteutuisi olemassa olevan palvelujärjestelmän puitteissa<sup>41</sup>. Poliittisella päätöksenteolla ei sen paremmin katsottu olevan merkitystä naisten ja miesten asemalle niin kauan, kun kukaan ei aktiivisesti syrjinyt ketään:

[E]n minä nyt tiedä oikein mitä sellaisia päätöksiä kaupunki tekeekään, jossa voi olla erilaista, että jotakin, että siellä voidaan suosia miehiä taikka naisia – en oikein yhtäkkiä hoksaa mitään sellaista asiaa, mikä voisi olla, minkä päätöksentekijä voisi sortaa toista sukupuolta (Kuntapoliitikojen haastattelut, mies 4, kesk).

Sukupuolirooli puheen sekä syrjinnän ja suosinnan poissaoloon perustuvan tasa-arvokäsityksen yhdistäminen keskenään aiheutti kiinnostavia piirteitä haastateltujen puheeseen. Kun selitys naisten poissaololle ja aliedustukselle poliittisessä päätöksenteossa tai sen eri osa-alueilla löytyi olosuhteista (esimerkiksi erilaisista elämäntilanteista tai kiinnostuksen kohteista) eikä aktiivisesta toiminnasta, ei mitään ongelmia ollut. Ei ollut järjestelmän vika, jos naiset perheenperustamis- ja lastenhoitovelvollisuuksiensa itse valitsivat olla siihen osallistumatta. Tähän kun vielä lisättiin ne näkemykset, joiden mukaan päätöksenteolla ei ollut vaikutusta naisten asemaan tai ettei kuntalaisilla ollut erityistarpeita naisina ja miehinä (mitä ei olemassa oleva järjestelmä jo huomionnut) voitiin turvallisesti mielin uskoa tasa-arvon toteutumiseen.

Sekä mahdollisuuksien tasa-arvon että sukupuolirooliajattelun näkökulmasta tarkasteltuna aktiivinen tasa-arvopolitiikka ja kiintiöt vaikuttivatkin pikemminkin tasa-arvo-*ongelmilta* kuin niiden ratkaisuilta. Ensinnäkin, jos kerran tasa-arvo oli syrjimättömyyt-

---

<sup>41</sup> Haastattelijoiden kysymykset jonkin verran johdattelivat kuntapoliitikkoja ajattelemaan aihetta tarkemmin – muutamien haastateltavien kohdalla tapahtuikin eräänlainen oppimisprosessi, jossa he oppivat tunnistamaan joitakin naisten ja miesten erityistarpeita, vaikka ensin he olivatkin joko kokonaan kieltäneet sellaisten olemassaolon tai eivät olleet ylipäänsä ymmärtäneet kysymystä.

tä ja suosimattomuutta, miten ihmeessä voitiin hyväksyä sellaisia välineitä, jotka suoraanaisesti perustuivat siihen, että ihmisiä asetettiin eri lähtöviivoille. Tästä näkemyksestä nousi myös tasa-arvon eksplisiittinen määrittely kiintiöiden *antiteesinä*. Sukupuolirooliajattelun näkökulmasta kiintiöiden ongelmallisuus oli puolestaan siinä, ettei keinotekoisesti ollut hyvä muuttaa kuitenkin jossain määrin luonnollisena pidettyä segregaatiota naisten ja miesten asioiden välillä. Jos kerran naisten ja miesten kiinnostus jakautui eri tavoin, olisi se pitänyt kaikkien hyväksyä.

#### *7.1.4 Poliittista korrektiutta*

Miespuolisten kuntapoliitikkojen haastatteluissa ilmeni joitakin retorisia keinoja, joilla puhujat pyrkivät pehmentämään kiintiökielteisyyttään ja torjumaan epäilyjä tasa-arvovastaisuudestaan. Haastateltavat tahtoivat antaa naispuolisille haastatteliijoille ja tutkijoille sosiaalisesti suotavia vastauksia, joita eivät tässä tapauksessa olisi olleet esimerkiksi sukupuolten välistä tasa-arvoa voimakkaasti vastustavat kommentit (ks. esim. Hirsjärvi & Hurme 2000, 35, ks. myös Holli ym. 2003a). Kuitenkin esimerkiksi puhujan tasa-arvomyönteisyyttä eksplisiittisesti vahvistavia lausuntoja oli selvästi harvemmassa kuin muissa aineisto-osissa. Viestin pehmentämisen keinoja olivat muun muassa sellaisten rinnasteisten esimerkkien käyttö, joissa kiintiöiden ongelmallisuus kiinnittyi tasapuolisesti naisiin ja miehiin. Vaikka monet puhuivatkin suoraan naiskiintiöistä tai kiintiönaisista, varoivat muutamat vastaajat nimeämistä naisia suoraan ongelmaksi:

Se [tasa-arvolaki] on johtanut tällaiseen älyttömään, että joudutaan ottamaan joku vähemmän taitava mies tai vähemmän taitava nainen juuri tämän vuoksi että se kiintiö pakottaa (Kuntapoliitikkojen haastattelut, mies 3, kok).

Kuitenkin myös molemmat sukupuolet mainitsevassa puheessa pätevyysvaatimukset ja -epäilykset kohdistuivat vain naiseen, mikä havainnollistui esimerkiksi ylpeytenä oman kunnan pätevistä naisista tai ylipäänsä kommentteina fiksujen naisten olemassaolosta.

Kuntapoliitikot käyttivät kiintiöitä vastustaneiden kansanedustajien tapaan hyvää tasa-arvotilannetta perusteluna sille, miksi tasa-arvopoliittiset kysymykset tai kiintiöiden tarve eivät enää olleet niin polttavia asioita (vrt. myös Raevaara 2005, 183). Sukupuolten välisen tasa-arvon koettiin olevan pitkästä historiasta johtuen Suomessa keskimää-

räistä parempi, mistä pääteltiin, ettei se voinut olla enää yhteiskunnan tärkeimpiä kysymyksiä. Näiden matkametaforaan (vrt. Skjeie 2006) perustuvien kommenttien lisäksi vedottiin myös omakohtaisiin kokemuksiin ”lähipiirin naisista”, joilla ei tuntunut olevan mitään hätää. Kiintiövastaisuutta pehmentäviä retorisia keinoja olivat myös kiintiöiden hyväksyttävyyden kiinnittäminen naisten määrään politiikassa sekä kiintiökritiikin esittäminen muiden suulla. Ensimmäisen tavoitteena oli legitimoida kiintiöistä luopuminen tosiasioihin vetoamalla: kiintiösäädöstä ei voitu täyttää, ellei naisia yksinkertaisesti ollut riittävästi saatavilla. Jälkimmäisellä puolestaan etäännytettiin kiintiökriittiset mielipiteet ja intressit pois itsestä mutta yhtä kaikki tuotiin esiin kiintiöiden ongelmallisuus. Kiintiökriittisyyttä pehmennettiin myös toteamalla (sen paremmin perustelematta) kiintiöiden olevan niihin liittyvistä ongelmista ja huonoista seurauksista huolimatta ”positiivinen juttu”, mitä seurasi varovainen ehdotus kiintiöiden pienentämisestä.

Poliittisesta korrektiudesta ja kiintiövastaisuuden pehmentämisestä huolimatta kiintiöskeptisyys paistoi läpi Kokoomusta ja Keskustaa edustavien miespuolisten kuntapoliitikojen haastatteluissa; vain vastustuksen aste ja avoimuus vaihtelivat. Kiintiöitä pidettiin muun muassa älyttöminä, epädemokraattisina ja tasa-arvon vastaisina (vastustajat) sekä hankalina, ongelmia aiheuttavina ja harmillisina (sietäjät). Vastustuksen avoimuuskenties kertoi haastatellun henkilön näkemyksistä kiintiöiden ja tasa-arvon suhteesta. Tasa-arvovastaisuus ei ollut haastatteluissa suotavaa, kuitenkin kiintiöiden avoin vastustaminen oli mahdollista, jos haastateltava onnistui osoittamaan, ettei kiintiöiden ja sukupuolten välisen tasa-arvon välillä ollut yhteyttä. Vastustajien haastatteluissa esitettiin kiintiöiden olevan tarpeettomia tasa-arvoisessa Suomessa tai kyseenalainen tapa edistää tasa-arvoa. Sietäjien piilotetumpi kritiikki puolestaan kertoi kenties siitä, että he katsoivat kiintiöiden liittyvän kiinteämmin tasa-arvoon, jolloin kiintiöiden avoin vastustus olisi voinut olla merkki myös puhujan tasa-arvovastaisuudesta (ja legalismin näkökulmasta tarkasteltuna myös lainvastaisuudesta). Kiintiöiden sietäjien kiintiövastaisuus kuitenkin ilmeni selvästi niissä puhetavoissa, joilla he asettivat vastuun kiintiösäädöksestä lainlaatijan kannettavaksi, sitoutuivat vain lain noudattamiseen sekä ottivat muuten etäisyyttä kiintiöperiaatteeseen. (Ks. myös Holli ym. 2003a, 2006).

## 7.2 KIINTIÖMYÖNTEISIÄ JA VARAUTUNEITA NAISIA

Kuntapoliitikkojen haastatteluaineistoa koskevassa aiemmassa tutkimuksessa naispuoliset kuntapoliitikot on jaettu kiintiösuhtautumisensa perusteella karkeasti feministeihin ja ei-feministeihin, joista jälkimmäisten on sanottu löytyvän eritoten oikeistopuolueiden naisten joukosta. Aiemman tutkimuksen mukaan feministit kannattivat varauksetta kiintiöitä, kun taas ei-feministit asettivat kiintiöiden legitimiuden kyseenalaiseksi ja pyrkivät sanoutumaan irti kiintiönaisen leimasta. (Holli ym. 2003a, 7–9.) Primääriaineiston analyysin perusteella Kokoomusta ja Keskustaa edustavien naisten kiintiösuhtautuminen jakautui kiinnostavalla tavalla puolueyhmiin mukaan: Keskustaa edustavat naisvaltuutetut tuntuivat pitävän kiintiöitä pääosin myönteisenä ilmiönä, kun taas kaikki Kokoomusta edustavat naiset esittivät enemmän tai vähemmän varauksia ja kritiikkiä kiintiöitä kohtaan<sup>42</sup>. Kiintiöitä ei kuitenkaan tuomittu suoralta kädeltä yhdessäkään aineiston haastattelussa.

### 7.2.1 Hyväksymisiä ja varauksia

Kokoomusta edustavat kiintiöihin varautuneesti suhtautuneet naisvaltuutetut esittivät kiintiöiden suhteen ongelmallisina eritoten kiintiönaisen statuksen, josta henkilökohtaisesti ja hyvin eksplisiittisesti haluttiin sanoutua irti. Lisäksi painotettiin ylipäänsä naisten pätevyyttä ja omaa vastuuta poliittisella uralla etenemisessä. (Ks. myös Holli ym. 2003a, 8.) Kiintiöt hyväksyttiin joissakin kommentteissa vain siinä tapauksessa, että naiset omalla toiminnallaan ja pätevyydellään osoittivat ansaitsevansa paikkansa päätöksentekoyhteisössä:

Sehän on hänen [naisen] omakin asiansa. Suostuuko olemaan vaan niin kuin se niin sanottu kiintiönainen vai ottaako sen paikkansa (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 7, kok).

Naisten oman vastuun korostaminen ilmeni aineistossa myös samantapaisena syyllistämisenä kuin kansanedustajien kiintiöpuheessa. Kiintiöihin varautuneesti suhtautuvat muun muassa syyttivät (toisia) naisia luottamuspuolasta oman sukupuolensa edustajia

---

<sup>42</sup> Haastateltujen pienen määrän (yhteensä 13, joista naisia 7) vuoksi yleisiä päätelmiä puoluekannan vaikutuksesta naisvaltuutettujen kiintiösuhtautumiseen ei kuitenkaan voi tehdä.

kohtaan sekä kyseenalaistamattomasta uskosta miesten kyvykkyyttä kohtaan. Osa haastatelluista tuntui syyttävän enemmän ympäröivän kulttuurin ja historian ”hiljaista tietoa”, joka oli opettanut naisille miesten olevan on kyvykkäämpiä toimimaan poliittisesti. Toiset sen sijaan vyöryttivät vastuuta enemmän naisten itsensä kontolle. Yksikin haastatelluista syyllisti naisia esimerkiksi äänestyskäyttäytymisestä, miesten verkostojen tukemisesta, naisten keskinäisestä eripurasta, kateudesta ja yhteistyön ongelmista sekä passiivisuudesta ja varovaisuudesta kunnallispolitiikan lautakuntatyössä. Haastateltavan mukaan naiset näkivät toisensa uhkana ja olivat myös sitä monella tapaa:

[E]ttä tiettyyn rajaan asti naista voidaan tukea, mutta sitten kun – onko tämä nyt se niin sanottu lasikattoilmiö? Kun puhutaan joskus, että sitten kun se alkaa olla niin kuin omalle itselleen uhka, että toinen alkaa olla liian niin kuin pääsemässä sellaisiin asemiin, jota, jota ei oikein soisi toiselle, kun ei niihin itse, itse voi päästä, niin, niin sitten siinä tulee se raja vastaan, jolloin voidaankin ruveta toimimaan, vaikka minkä sorttisesti. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 7, kok.)

Yhdessä kommentissa otettiin puolestaan suoraan kantaa kiintiöiden legitimitettiin ja pidettiin oletusarvona kiintiöiden ongelmallisuutta:

Että kyllä minun mielestä pitää sillä toiminnalla ja kiinnostuksen ja tällaisen kautta tulla eikä niin kuin keinotekosin järjestelyin (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 2, kok).

Haastateltava kuitenkin totesi, ettei ongelma ollut niin suuri omassa kunnassa, jossa naisista oli paljon tarjontaa. Hän asetti myös tasa-arvo-ongelmien olemassaolon kokonaisuudessaan kyseenalaiseksi (ainakin omassa kunnassa) ja totesi pätevien naisten omalla hyvällä työllään vahvistaneen itse asemiaan ja pääsevän nykyään sukupuolestaan huolimatta haluamilleen paikoille.

Kiintiöihin varautuneesti suhtautuvat naispoliitikot esittivät myös joitakin positiivisia kiintiölausumia, esimerkiksi kiintiöiden roolista sukupuolittuneen lautakuntajaon murtajana tai naisten ja miesten erilaisten näkökulmien kanavoijina eri alojen päätöksentekoon (*komplementaarinen resurssiargumentti*, Hernes 1987, 23). Kuitenkin he myös monesti vesittivät tai vetivät takaisin positiivisia lausuntojaan muun muassa puheella siitä, että muutos olisi tapahtunut muutenkin luonnollista tietä tai että kiintiöt takasivat vain naisten määrällisen edustuksen eivätkä sitä, että kakki valitut naiset todella voisivat olla vaikutusvaltaisia tehtävissään. Yksi haastatelluista epäilikin, että kiintiöiden ai-



kaansaaman ”mielettömän palapelin” vuoksi kaikkia pätevimpiä henkilöitä ei välttämättä saatu valituiksi kuntien lautakuntatyöhön (ks. myös Holli ym. 2003a, 10).

Jonkinasteinen varautuneisuus kiintiöitä kohtaan ilmeni myös kiintiöihin hyväksyvästi suhtautuvien Keskustaa edustavien naisvaltuutettujen kommentteissa. Kiintiömyönteisyys saatettiin esimerkiksi ilmaista kautta rantain tai sitä tunnettiin tarvetta selittää esimerkiksi kokemuksiin perustuvilla muutuskertomuksilla tai erilaisilla hyöty- ja resurssiargumenteilla (Hernes 1987). Kiintiöiden hyväksyminen saattoikin kiinnittyä esimerkiksi päätöksentekijöiden määrän ja valinnanvaran lisääntymiseen:

Kyllähän se [kiintiösäädös] siinä mielessä on ihan hyvää on tehnyt – – kun nyt sitten tosiaan nämä kiintiöt tuli, niin, niin tuota, ja oli pakko löytää niitä naisia, lisää naisia näihin luottamustehtäväpaikoille, niin sehän laajensi tätä päättäjien, vaikuttajien kenttää. Ja minusta se on jo, yksistään sellainen arvo oli, että, että se on niin kuin puolustanut paikkaansa. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 1, kesk.)

Kiintiöiden hyväksyjät kuitenkin erosivat varauksia esittäneistä siinä, että he totesivat kiintiöiden tuoneen helpotusta tai parannusta kunnallispoliittiseen tilanteeseen. He muun muassa kertoivat avoimesti omista syrjäntäkokemuksistaan tai pahoittelivat sitä, että naisten tuli tehdä paljon enemmän työtä kunnallispolitiikassa. Yksi naisvaltuutetusta totesi myös meritokraattisten pätevyysvaatimusten kohdistuvan selvästi enemmän naisiin kuin miehiin:

[E]nnen tasa-arvolakia, niin, niin ukko kun ukko istutettiin paikalle. Ei kyllä kysely, että ymmärtääkö, tai tajuaako, että kunhan vaan kaverille paikka saatiin (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 1, kesk).

Varovaisuus kaikkien haastateltujen naisten kiintiömyönteisyydessä ilmeni kuitenkin siinä, että lopulta oikeastaan vain yksi nainen totesi suoraan ja selittelemättä kiintiöiden olleen toimivat ja hyvät.

### *7.2.2 Kiintiöiden myönteisiä seurauksia*

Varauksista huolimatta kiintiöiden positiivisia puolia nostettiin esiin useita. Kenties merkittävin näistä oli se, että kiintiöiden nähtiin romuttavan perinteisiä käsityksiä naisten ja miesten aloista ja pakottavan löytämään naisia myös niille politiikka-alueille, jotka perinteisesti oli mielletty miehisen osaamisen alueiksi. Lautakuntatyön sukupuolen mukaisia jakolinjoja ei näin ollen nähty luonnollisina tai toivottavina vaan niiden

murtumista kiintiöiden seurauksena pidettiin sekä varauksettomasti että varauksellisesti kiintiöt hyväksyneiden naisten kommentteissa positiivisena ilmiönä:

Ja minä olen sen nähnyt kuitenkin sellaisena mahdollisuutena, että naisia [on] teknisen sektorin päätöksenteossa tai miehiä päättämässä sosiaali- ja terveydenhuoltopuolen asioista, koulupuolen asioista, jotka aina ovat olleet naisasioiksi miellettyjä (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 6, kok).<sup>43</sup>

Kiitteleviin näkemyksiin naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta liittyi usein resurssiargumentteja ja huomioita siitä, miten lautakuntatyö oli muuttunut positiivisesti kiintiösäädöksen käyttöönoton jälkeen. Päätöksentekokulttuurin sanottiin muuttuneen keskustelelevammaksi, sovittelevammaksi ja avoimemmaksi. Lisäksi hyvänä pidettiin sitä, että naiset olivat tuoneet esimerkiksi kaupunkisuunnitteluun enemmän lapsiperheen ja arjen näkökulmaa sekä vahvistaneet kulttuurin asemaa suhteessa urheiluun. Vastaa- vasti miesten osallistuminen sosiaali- ja terveystieteiden lautakuntiin nähtiin hyvänä muun muassa siitä syystä, että sielläkin tarvittiin ”kovia päätöksiä”. Monet kuitenkin muistivat mainita myös sen, ettei naisten ja miesten erilaisia piirteitä voitu yleistää vaan että ne olivat pääasiassa henkilökysymyksiä. Segregaation murtuminen nähtiin positiivisena myös nais- ja miesvaltuutettujen ymmärryksen ja asiantuntemuksen lisääntymisen näkökulmasta:

No se näkyy valtuustossa sillä tavalla, että on enemmän naisia jotka sitten tavallaan tietää niistä kaupunkisuunnittelu- ja tällaisista asioista ja sitten miehiä enemmän, jotka tunteekin yhtäkkiä aika hyvin vanhustenhuollon kysymyksiä, että kyllähän se näkyy sitten sellaisessa ihan niin kuin päätöksentekotilanteessa niin kuin lisääntyneenä asiantuntemuksena (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 3, kesk).

Lain ansioina nähtiin myös muutokset kunnallispoliittisten toimijoiden asenteissa. Haastatteluajankohtana lakia oli juuri ehditty soveltaa toisen kerran ja varsinkin kiintiöihin hyväksyvästi suhtautuvat kiittelivät sitä, että asiat olivat sujuneet nyt selvästi paremmin – joillakin ensimmäisen sovelluskerran järkytys oli vaihtunut positiiviseksi yllätykseksi. Yksi haastatelluista totesikin lain tehneen työnsä hyvin ja muuttaneen

---

<sup>43</sup> Yhden vastaajan kommentissa kritisoitiin myös hänen mukaansa yleistä näkemystä, että tasa-arvo merkitsisi nimenomaan naisten ja miesten kiinnostuksen jakautumista eri aloille.

asennoitumista siihen suuntaan, että kiintiöt saattaisivat joskus tulla tarpeettomiksi; että tasa-arvo otettaisiin ”luontevasti” kaikessa huomioon niitä ilman.

### *7.2.3 Loukkauksia ja huumoria*

Naispuolisten kunnanvaltuutettujen haastatteluissa nousi esiin hyvin paljon subjektiivisia kokemuksia erilaisista kiistoista tai kolhuista, joita useimmat haastateltavista olivat kokeneet joko tasa-arvoasioiden ajamisen tai pelkästään oman naiseutensa vuoksi (ks. myös Holli ym. 2003a). Osa näistä liittyi suoraan kiintiöihin ja etenkin ensimmäiseen kiintiöiden sovelluskertaan. Haastatellut kertoivat esimerkiksi epäasiallisesta naureskelusta sekä ”valtavista orientoitumisongelmista” naisten lautakuntapaikkoja kohtaan. Haastateltavien mukaan kiintiökritiikkiä oli ilmennyt sekä epävirallisissa keskusteluissa että puolueiden päättävissä elimissä – joskus aggressiivisemmin, joskus piilotetummin. Osa naisista tuntui myös suhtautuvan kiintiökiistoihin hyvin henkilökohtaisesti:

[M]inä kyllä muistan että minä olin aivan raivona – – että miten tavallaan niin kuin niin alentavasti voitiin tavallaan puhua siitä että, että nyt kun pitää sitten joku nainen laittaa sinne, että se oli minusta, minua niin kuin loukkasi kyllä naissukupuolen puolesta se että miten niin kuin tavallaan ilkeää ihmiset, aikuiset ihmiset puhua (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 3, kesk).

Haastatteluissa viitattiin useasti myös yleisemmällä tasolla ongelmiin naisten poliittisessa uskottavuudessa:

Niin kyllä minä sanon, että on meillä sellaisia miehiä, jotka katsovat, että, tai siis ei, eivät arvosta sitä naisen mielipidettä. Että kun saman asian sanoo mies jollakin toisella kertaa, niin se asia menee läpi. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 5, kok.)

Naisten mielipiteitä ei noteerattu tai niitä vähäteltiin. Yksi haastatelluista puolestaan totesi järkyttyneenä huomanneensa, miten vähättelevä ja miehinen hänen edustamansa kunnan kokonaiskulttuuri oli ollut ja oli osin edelleenkin: kunnassa oli esimerkiksi jonkin kerran ihmetelty naisten valtuustoedustuksen tarpeellisuutta sekä naisen asettumista ehdolle kunnanhallituksen puheenjohtajaksi. Haastateltavat myös totesivat naisten joutuvan tekemään kunnallispolitiikassa miehiin verrattuna paljon enemmän työtä juuri pätevyytensä ja uskottavuutensa varmistamiseksi. Siitä huolimatta miehet joskus ”unohitivat”, että naisiakin tuli olla mukana päätöksenteossa.

Tasa-arvoasioita esillä pitävien naisten asema tuntui olevan uskottavuuden kannalta kaikkein heikoin. Monissa haastatteluissa mainittiinkin tasa-arvoasioiden ajamisen ”leimaavan” ja jopa mitätöivän naisia ja sitä myös tunnuttiin aktiivisesti välttelevän joko varomalla koko aihetta tai ainakin sen vääränlaista käsittelytapaa (vrt. Holli ym. 2003a, 8):

Ja omalta osaltani olen niin kuin tällaisia epäkohtia olen pyrkinyt vaikuttamaan. Ja se on sitten tietysti osaltaan leimannut minua vähän. – – En tiedä onko se väärä linja, mutta ja viekö se sitten pohjaa, jos se on joskus tällaista hauskaakin, mutta minusta se ei ainakaan tiukkapipoista saa olla. Niin että ehkä joskus naureskellenkin voisi näitä asioita esille ja vähän huumorilla. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 4, kesk.)

Muutamit haastatelluista nostivat esiin erityisesti nuorten naisten poliittiseen osallistumiseen ja nosteseen liittyneitä ongelmia, joita he olivat myös omakohtaisesti kokeneet. Yksikin haastatelluista kuvasi ilmiötä nuorten naisten buumina:

[T]untui että joka kuntaan piti saada niin kuin sellainen nuori nainen jollekin näkyvälle paikalle, mitä oli kiva käydä esittelemässä tuolla (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 1, kesk.)

Nuorten naisten nosteseen liittyi kuitenkin se, että naiset edustivat nimenomaan ulospäin (ja äänestäjille) näyteltävää julkisivua, eikä heidän oletettukaan käyttävän asemansa mukaista valtaa kunnallispoliittisessa päätöksenteossa.<sup>44</sup> Naisnosteen omakohtaisesti kokeneet naiset kuvasivatkin omaa asemaansa tukalana, kiusallisena tai jopa hyväksikäytettynä.

[P]ikkuhiljaa kun tuota, tuota alkoi niin kuin pitää kiinni niistä omista mielipiteistään ja, ja sinnikkäästi olla jotakin mieltä ja, ja ihan alkoi niitä vallassa olevia miehiä, ei nyt vastustaa, mutta niin kuin kriittisesti arvioida, heidän mielipiteiltään kysymään perusteluja ja, ja niin edelleen, niin, niin sitten alkoi niin kuin sellainen, että, että et sinä niin kuin sitä varten täällä ole. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 1, kesk.)

Haastateltavien kommentteissa omaan sukupuoleen ja naisena esitettyihin mielipiteisiin kohdistuva väheksyntä tuntuivat vaikuttaneen sekä tasa-arvoasioiden merkitykseen että

---

<sup>44</sup> Naisbuumia tai ”fasadi-ilmiötä” kommentoitiin myös joissakin mieskuntapoliitikkojen haastatteluissa. Yksi miesvaltuutetuista oli muun muassa sitä mieltä, ettei tasa-arvo-ongelmia ollut – olihan naisia näkyvillä paikoilla. Toinen puolestaan epäili suoraan kunnan naispuheenjohtajiin viitaten, ettei kaikkea ”protokollaporukkaa” ollut valittu pätevyysperustein.

niiden määritelmiin. Tasa-arvon sanottiin tulleen entistä tärkeämmäksi iän ja kokemuksen myötä, kun oli ”nähty niin uskomattomia tilanteita”. Sukupuolten välinen tasa-arvo myös määriteltiin hyvin eriarvoisuuden kuvauksiin yhteensopivalla tavalla: tasavertaisena ihmisten kunnioituksena sekä mielipiteiden arvostamisena sukupuolesta riippumatta. Eriarvoisuuden kokemukset nähtiin yhdessä kommentissa myös syynä naisten keskinäiselle verkostoitumiselle:

Mutta että, että kyllä se niin kuin jossakin kytee se halu löytää niin kuin sellaista yhteistä naisvoimaa asioihin, koska, ja musta se tavallaan ehkä kertoo sieltä taustalta sen, että, että on ollut sellaisia turhautumia omissa ryhmissä, että, että on joutunut alistumaan johonkin sellaiseen miehiseen päätöksentekoon tai, tai miesten mielipiteen edessä. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 1, kesk.)

Kaikki syrjintää ja vähättelyä kokeneet naisvaltuutetut eivät kuitenkaan johdonmukaisesti nähneet yhteyttä sukupuolensa ja negatiivisten kokemustensa välillä. Yksi haastatelluista esimerkiksi sanoi yhtäältä, ettei ollut koskaan kokenut naiseuttaan ongelmana tai olleensa muiden kanssa eriarvoinen. Toisaalta hän kuitenkin kuvaili hyvinkin voimakkaita syrjintäkokemuksia omalla kunnallispoliittisella urallaan. Vaikuttikin siltä, etteivät kaikki haastatelluista tahtoneet kuvata itseään syrjittyinä naisina vaan pikemminkin naisina, jotka olivat eräällä tavalla ylittäneet sukupuolensa rajat ja rajoitukset:

Että minä olen niin kuin sen paikkani ottanut ja lunastanut siinä suhteessa, että varmaan, että, että minä olen nainen, mutta minua ei niin kuin varmasti, ensisijaisesti kun katsotaan, niin ei ole ensimmäisenä, että nainen. Vaan niin kuin että se, se kuuluu minuun, että minä olen nainen. (Kuntapoliitikkojen haastattelut, nainen 7, kok.)

#### *7.2.4 Pärjäävien ja syrjittyjen naisten puhetta*

Aiemmin analysoituihin eduskuntakeskusteluihin verrattuna naisvaltuutettujen puheesta puuttuivat kiintiöiden legitimointiin tähtäävät puolustavan retoriikan keinot lähes kokonaan. Henkilökohtaisissa haastatteluissa naisten ei tarvinnut kääntää ketään kiintiöiden puolelle tai niitä vastaan, vaan he saivat vapaammin kertoa omia kokemuksiaan kiintiöistä ja niiden soveltamisesta kunnissa. Tasa-arvoa ja kiintiöitä koskevissa kysymyksissä merkittävään rooliin nousivatkin nimenomaan naisten kokemukset eriarvoisuudesta ja syrjinnästä, jotka olivat johtaneet joko tasa-arvoasioiden henkilökohtaisen merkityksen vahvistumiseen tai osalla eksplisiittisempään irtautumiseen erilliskohtelua vaativan kiintiönäisen statuksesta. Ristiriitaista olikin juuri se, millä tavalla osa naisista esitteli

sukupuoleen liittyviä syrjäntäkokemuksiaan mutta yhtä aikaa myös kielsi täysin sukupuolen merkityksen kunnallispoliittisessa toiminnassa. Tärkeintä monelle tuntui olevan se, että pystyi *sukupuolestaan huolimatta* toimimaan kunnallispolitiikassa uskottavana ja päteväenä poliitikkona.

Kuten miesvaltuutetuilla myös osalla naisista pätevyysvaatimukset olivat selvästi sukupuolittuneita ja ne kohdistuivat ennen kaikkea naisiin. Naisilla tuli kommenttien mukaan olla vahva osaamispääoma sekä rohkeutta, jotta he pystyisivät käyttämään asemiansa mukaista valtaa ja vaikuttamaan kunnissa tehtäviin päätöksiin. Vain harvassa haastattelussa nostettiin esiin pätevyysperusteiden sukupuolittuneisuus. (Vrt. Holli ym. 2006.) Huomionarvoista on se, että kun haastateltavilta kysyttiin hyvän valtuutetun tai luottamushenkilön ominaisuuksia, vain harva mies tai nainen vaati eksplisiittisesti ”osaamista”, eikä yksikään ”pätevyyttä”. Pikemminkin painotettiin sitä, ettei tehtävistä selvitäkseen vaadittu spesifiä ammattiosaamista, vaan kokonaisuusien hahmotuskykyä, laajempaa perspektiiviä tai puhtaasti ”kuoripottujärkeä”. Meritokratian ihanteilla ja luottamushenkilöiden pätevyyskriteereillä näin ollen nousivat tärkeiksi vain silloin, kun käsiteltiin kiintiöitä tai naisten kunnallispoliittista toimijuutta.

Kiintiöiden myönteiset puolet kiinnittyivät useimmilla naisvaltuutetuilla nimenomaan lautakuntatyön sukupuolen mukaisen segregaaation murtumiseen ja naisten rikastuttavaan vaikutukseen. Naisten nähtiin tuovan perinteisiin miehisiin lautakuntiin ja kunnanhallitukseen erilaisia näkökulmia ja osaamista, jotka resurssiargumenttien mukaisesti johtivat laajempaan asiantuntemukseen ja parempiin päätöksiin. Kiinnostavaa onkin se, millä tavalla pärjäävän naisen position ohella myös syrjäntyn naisen positiosta tapahtunut argumentointi vaati resurssiargumentteja myönteisen kiintiösuhtautumisen perusteluiksi. Näin (sekä omavastuupuheella että resurssiargumenteilla) vahvistettiin sitä ajatusta, että naisten tuli todella tarjota jotakin erilaista ja erinomaista saadakseen oikeuden osallistua kunnallispoliittiseen päätöksentekoon. Lisäksi se kertoi siitä, etteivät kiintiöt tuntuneet olevan helppo pala hyväksyä yhdellekään Kokoomusta tai Keskustaa edustaneelle naiselle.

## 8 KOKOOMUS JA KESKUSTA NAISTEN POLIITTISEN TOIMINNAN TILOINA

Tässä tutkimuksessa olen keskittynyt kahden suomalaisen puolueen, Kokoomuksen ja Keskustan, sukupuolikiintiöpuheen piirteisiin. Tavoitteenani on ollut diskurssianalyttisen lähestymistavan avulla analysoida puolueessa tuotetun puheen (puoluekokousmateriaalin, eduskuntakeskustelujen sekä kuntapoliitikkojen haastattelujen) rakentumista sekä puhujien ymmärrystä tasa-arvosta, sukupuolesta ja naisten edustuksen vahvistamisesta. Tavoitteenani on ollut keskittyä myös siihen, millaisia retorisia strategioita ja vakuuttamisen keinoja puheessa aineiston perusteella tuntuisi esiintyvän. Tässä luvussa pyrin kokoamaan analyysin päälinjoja ja tuloksia sekä vastaamaan lopulta kysymyksiin tutkimuksen kohteena olevista puolueista naisten poliittisen toiminnan tiloina.

### 8.1 KIINTIÖT, TASA-ARVO JA TASA-ARVON POLIITTISUUS?

Kokoomuksen ja Keskustan sukupuolikiintiökeskustelun yksi merkittävimmistä piirteistä oli se, ettei kiintiöissä kaikkien keskusteluun osallistuneiden osapuolten mielestä ollut lainkaan kyse sukupuolten välisestä tasa-arvosta tai sen edistämisestä. Osaltaan tämä kertoi sukupuolikiintiöihin kohdistuvasta yleisestä skeptisyydestä mutta tätäkin enemmän keskusteluun osallistuneiden tasa-arvoon (ja sukupuoleen) liittyvästä ymmärryksestä. Tasa-arvon ja kiintiöiden erottaminen toisistaan ilmeni kärjistetyimmillään mieskuntapoliitikkojen haastatteluissa, joissa tasa-arvo määriteltiin eksplisiittisesti kiintiöiden antiteesinä – syrjimättömyytenä ja suosimattomuutena. Se ilmeni myös näkemyksissä, joiden mukaan vain luonnollista tietä, yksilöiden valinnanvapauden ja asennekypsyyden myötä, saavutettua tasa-arvoa voitiin pitää arvokkaana. Sukupuolikiintiökeskusteluissa olikin pitkälti kyse juuri tasa-arvon määrittelystä – ei niinkään esimerkiksi sukupuolen problematisoimisesta tai kiintiöiden ja edustuksellisen demokratian suhteesta.

### 8.1.1 Millainen tasa-arvo, sellaiset kiintiöt

Yleisellä tasolla tarkasteltuna Kokoomuksen ja Keskustan tasa-arvopuhetta määrittivät kaksi pääulottuvuutta, *liberalistinen yksilöajattelu* sekä *hegeliläis-snellmanilainen yhteiskunnallista vastuuta korostava yhteisöpuhe* (ks. tarkemmin Anttonen 1998; Pulkkinen 1998). Liberalistinen yksilöajattelu näkyi puolueiden tasa-arvopuheessa eritoten yksilöiden asenteiden ja politiikassa toimivien henkilöiden pätevyyden korostamisena sekä ajatuksena tasa-arvosta syrjimättömyytenä ja suosimattomuutena. Yhteisöajattelu puolestaan ilmeni muun muassa tasa-arvon ymmärtämisenä kaikkien yhteisenä tavoitteena sekä tasa-arvosta seuraavien yhteiskunnallisen hyötyjen ja naisten ja miesten velvollisuuksien ja roolien korostamisena. Usein nämä puhetaivat myös kietoutuivat toisiinsa niin, ettei puhtaita, sen paremmin liberalistiseen kuin yhteisölliseenkin ajattelun kiinnittyneitä muotoiluja juuri ilmennyt.

Yksilöajattelun selvimpänä esimerkkinä puolueiden kiintiöpuheessa oli tasa-arvoasenteita korostava puhetapa, jonka mukaan todellinen tasa-arvo voitiin saavuttaa vain asennemuutoksen kautta. *Asennepuheessa* implisiittisesti myös annettiin ymmärtää, ettei yksilöiden asenteita tai mielipiteitä (yksilönvapautta) sopinut ohjata tai rajoittaa keinotekoisin keinoin. Yhteisöajattelu puolestaan havainnollistui selvimmin Hege Skjeien (2006) luonnehtiman matkametaforan kaltaisena puhetapana, jossa luonnollisen kehityksen uskottiin etenevän automaattisesti kohti kaikkien yhteistä tavoitetta: sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tähän *tavoitepuheeseen* liittyi usein tasa-arvon yhteiskunnallista hyödyllisyyttä ja toisinaan myös ”matkustajien” kärsivällisyyttä korostavia näkemyksiä. Nämä yksilö- ja yhteisöpuheen piirteet kietoutuivat toisiinsa muun muassa siten, että asennemuutokseen oli toisinaan mahdollista vaikuttaa kiintiöitä pehmeämpien yhteisöllisten keinojen avulla, esimerkiksi kasvatuksella ja valistuksella, kun taas tasa-arvotavoitteet puolestaan nähtiin usein nimenomaan muuttuneina tasa-arvoasenteina.

Vuosien 1990–2005 puoluekokousmateriaalin tarkastelun perusteella Kokoomuksen puoluehallitus tuntui painottavan enemmän yksilöiden tasa-arvoasenteiden merkitystä korostavaa *asennepuhetta*, kun taas Keskusta matkametaforaan perustuvaa *tavoitepuhetta*. Kokoomuksen puoluekokouksissa asennepuheen vahvuudesta kertoivat eritoten puoluehallituksen vastaukset ehdotettuihin tasa-arvotoimenpiteisiin: sen mielestä keinotekoiset toimet eivät olleet oikea tapa lähestyä ”todellista tasa-arvoa”, jonka uskottiin olevan kiinni sekä puolueen toimijoiden että ulkopuolisen yhteiskunnan asenteista.



Myös eksplisiittisten kiintiöaloitteiden puuttuminen saattoi kertoa voimakkaan asennepuheen vaikutuksesta: kiintiöiden puolesta argumentoimista pidettiin kenties ylivoimaisena tehtävänä. Kokoomuksen asennepuheen vaikutuksesta tasa-arvosta muodostui lopulta yksilöiden asennekysymys – ei niinkään poliittisia toimenpiteitä vaativa ongelma (ks. myös Freidenvall 2003; Holli & Kantola 2005; Saarikoski 2001; Siukola 2004).

Keskustan puoluehallituksen vastauksissa tasa-arvo näyttäytyi puolestaan Skjeien (2006) matkametaforaan perustuvana ”luonnollisena” kehityssuuntana, jossa (Kokoomuksen asennepuheen tavoin) aktiivinen poliittinen toiminta näyttäytyi ongelmallisena. Ero oli kuitenkin siinä, että kun Kokoomus kielsi suoraan (lähes) kaikkien tasa-arvotoimenpiteiden legitimitetin asenteista riippuvaisen ”todellisen tasa-arvon” saavuttamisen välineinä, Keskusta pikemminkin vähätteli niiden merkitystä. Ymmärrys tasa-arvosta tavoitteena väritti myös Keskustan kiintiöpuhetta: kiintiöiden katsottiin olevan kyseenalainen, organisaation tärkeämpien tavoitteiden vastainen keino tasa-arvon saavuttamiseksi, mutta tavoitteena kiintiöiden määrittelemiä osuuksia puolueen toimielimien kokoonpanoissa pidettiin kuitenkin hyvänä. Jäykkänä pidettyjen kiintiöiden sijaan Keskustan puoluehallitus ehdottikin tasa-arvolain noudattamista ”mahdollisuuksien mukaan” sekä tavoitteen saavuttamisen seuranta. Tasa-arvoasenteista tai ”todellisesta tasa-arvosta” ei sen sijaan puhuttu Keskustan puoluekokousmateriaalissa kertaakaan.

Erilaisista painotuksista huolimatta molempien puolueiden puhetaivoissa oli Ingrid Pincusin (1997) luokittelun mukaan kyse *vasta-argumentaatiosta*, tasa-arvotoimenpiteisiin ja -toimijoihin kohdistuvasta aktiivisesta vastarinnasta, jolla pyrittiin osoittamaan toimien tarpeettomuus ja ongelmallisuus. Molemmissa puolueissa käytettiin tasa-arvoaloitteiden tukahduttamiseen myös passiivisen vastarinnan strategioita, eritoten *vaikenemista*, joka ilmeni muun muassa esitettyjen toimenpiteiden sivuuttamisena ja vähättelynä. Näihin vastarinnan strategioihin liittyi lähes poikkeuksetta *myönteisyysretoriikkaa*, jolla pyrittiin suuntaamaan huomiota muualle, vahvistamaan (vastarinnan vaarantamaa) sukupuolisopua sekä kenties myös vetoamaan matkametaforan tavoin tasa-arvoa odottavien kärsivällisyyteen. (Lovenduski 1993; Pincus 1997; Skjeie 2006.) Näin ollen, vaikka Kokoomuksen ja Keskustan tasa-arvoaloitteiden teemat ja tasa-arvon määrittelyn tavat olivat jokseenkin erilaisia, tuntui molempien puolueiden tavoitteena olevan estää tasa-arvon nousu poliittisen keskustelun ja toimenpiteiden kohteeksi: tasa-arvoa tuli näissä puolueissa edistää kenties vain ohjelmapuheissa.

Tasa-arvokeskustelujen tehokkaasta tukahduttamisesta kertoi Kokoomuksen ja Keskustan puoluekokouksissa käytössä olleiden vastarinnan strategioiden lisäksi myös tasa-arvokeskustelujen *yksiulotteisuus*. Ensinnäkin puoluehallitusten vastaukset perustuivat lähes yksinomaan (Kokoomuksessa) asenne- ja (Keskustassa) tavoitepuheeseen; kun taas esimerkiksi pätevyydestä, meritokratiasta tai yhteiskunnallisista hyödyistä ja sukupuolirooleista ei muiden aineisto-osien keskusteluista poiketen puhuttu mitään. Toisaalta on huomattava, että myös nämä teemat edustivat varsin rajattua joukkoa erilaisista suomalaisen tasa-arvopuheen variaatioista: esimerkiksi rakenteelliseen eriarvoisuuteen ja ihmisoikeuksiin liittyvät tasa-arvokysymykset tuntuvat puuttuvan näistä puolueista lähes kokonaan (vrt. esim. Carbin & Holli 2002; Holli 2003; Raevaara 2005; Saarikoski 2001). Toiseksi myös tasa-arvoa vaatineissa aloitteissa esitetty tasa-arvoargumentaatio oli verrattain yksinkertaista perustuen lähinnä deskriptiivisiin argumentteihin tasa-arvoongelmien olemassaolosta. Sen sijaan normatiivisia perusteluja, esimerkiksi resurssi- tai oikeudenmukaisuusargumentteja, esitettiin vain vähän (ks. Hernes 1987). Yksi mahdollinen selitys puoluekokouskeskustelujen yksiulotteisuudelle perustuu aloitteista ja aloitteistauksista koostuvaan aineistoon, jossa ei päästy tarkastelemaan varsinaisissa kokoukseskusteluissa esitettyjä argumentteja. Kuitenkin jo pelkästään tasa-arvotemojen toistuminen samanlaisina vuodesta toiseen kertoi siitä, etteivät keskustelut sen paremmin varioineet kuin edenneetkään merkittävästi. Näin ollen voidaan perustellusti todeta, että tasa-arvokeskustelujen tukahduttaminen oli puolueiden johdolta varsin toimiva strategia, jonka avulla kyettiin estämään niin suuri osa esitetyistä tasa-arvotoimenpiteistä kuin myös asian politisoituminen ja sukupuolikonfliktien kärjistyminen.

Puolueiden tasa-arvopuheen peruselementit matkametaforineen ja todellisen tasa-arvon vaatimuksineen näkyivät monella tapaa myös yksittäisten kokoomus- ja keskustapolitiikkojen kiintiöpuheessa. Etenkin miespuolisten kansanedustajien ja kuntapoliitikkojen puheessa kontrastoitiin keskenään kiintiöperiaate ja ”todellinen” tai ”luonnollinen” tasa-arvo, joka voitiin saavuttaa vain yksilöiden asenteiden kypsymisen myötä (ks. myös Freidenvall 2003; Raevaara & Saarikoski 2002; Saarikoski 2001). Miesten puheessa kiintiökysymyksestä muodostuikin eräänlainen asenteiden kypsyystesti eli testi siitä, oliko tasa-arvoisten asenteiden tavoite jo saavutettu vai oliko siihen (Skjeien, 2006, luonnehtiman matkametaforan mukaisesti) vielä matkaa. Myös naispolitiikkojen tasa-arvopuheen ja kiintiömyönteisyyden perustelut nojasivat pitkälti asenne- ja tavoitepu-

heeseen, joita he kuitenkin osin venyttivät ja muovasivat omiin tarkoituksiinsa sopiviksi. Naiset esimerkiksi olivat sitä mieltä, että asennekehitystä voitiin nopeuttaa kasvatuksen ja koulutuksen lisäksi myös lainsäädännön avulla. Naisten oman kasvatuksellisen vastuun korostaminen sekä vaatimukset naisten omista kyvyistä ja pätevyydestä kuitenkin kertoivat yhteisö- ja yksilöpuheen hallitsevammista piirteistä. (Ks. myös Raevaara 2005).

Tasa-arvopuhetta venyttävien elementtien lisäksi naisten ja miesten puhetavat erosivat toisistaan myös *sukupuoleen* liittyvien käsitysten suhteen. Naisten puheessa kiistettiin näkemykset hyväksyttävänä, normaalina tai jopa luonnollisena pidetystä politiikan jakautumisesta naisten ja miesten asioihin. Poliitiikan sukupuolen mukaisen segregaatian murtaminen olikin yksi keskeisimmistä kiintiöitä puolustaneiden naispoliitikkojen tavoitteista. Lisäksi naiset kiistivät omiin kokemuksiinsa vedoten sukupuolen merkityksettömyyden ja meritokratian toimivuuden julkisessa tilassa (vrt. Raevaara 2005). He eivät kuitenkaan toisaalta pyrkineet murtamaan käsityksiä naisten ja miesten näkökulmien eroista vaan pikemminkin vahvistivat niitä puolustaessaan kiintiöiden käyttöönottoa komplementaarisin resurssiargumentein (ks. Hernes 1987). Näin ollen sukupuolten välinen erilaisuus sai naisten puheessa jonkin verran vahvistusta. Samalla vahvistui myös ajatus siitä, että naisten mukaantulosta oli oltava jotakin hyötyä – muillekin kuin positiivisista toimista hyötyville naisille itselleen.

Miespoliitikkojen sukupuoleen liittyvä puhe puolestaan perustui yhtäältä yksilöpuheeseen, jossa kiellettiin sukupuolen merkitys ja painotettiin yksilöiden välisiä eroja ja tasapuolisia mahdollisuuksia, ja toisaalta yhteisöpuheeseen, jossa nostettiin esiin naisten ja miesten erilaisia yhteiskunnallisia rooleja sekä näkökulmaeroja poliittisessa osallistumisessa (vrt. Raevaara 2005). Näiden keskenään jokseenkin ristiriitaisten puhetapojen joustavalla yhdistelmällä voitiin varsinkin haastatteluaineistossa selittää sekä tasa-arvotoimenpiteiden tarpeettomuus (julkisessa tilassa vallitsi mahdollisuuksien tasa-arvo) että mahdolliset tasa-arvo-ongelmilta näyttävät seikat (esimerkiksi naisten poliittinen aliedustus selittyi naisten perhevelvollisuuksista johtuvalla aikapulalla ja lautakuntatyön sukupuolen mukainen segregatio puolestaan yksityisillä uravalinnoilla ja kiinnostuksen kohteilla). Sukupuolen merkitystä poliittisessa toiminnassa horjutettiin myös pätevyyttä ja meritokraattisen järjestelmän ihannetta korostavalla puheella, jonka mukaan pätevät yksilöt (naiset) kyllä pärjäsivät, oli tasa-arvossa sitten esteitä tai ei (ks.

myös Raevaara 2005). Sen paremmin julkisen tilan tasa-arvoisuutta, meritokratian toimivuutta kuin yksityisten ja julkisten sukupuoliroolien toivottavuuttakaan ei miesten puheessa asetettu kyseenalaiseksi.

Tätä taustaa vasten kiintiöt näyttäytyivätkin miesten puheessa hyvin epämieluisana poliittisena vaihtoehtona. Ensinnäkään läheskään kaikki eivät uskoneet tasa-arvossa olevan enää mitään edistettävää. Toiseksi oikeaa tasa-arvoa ei nähty saavutettavan kiintiön kaltaisilla lainsäädännöllisillä pakkokeinoin (vrt. Carbin & Holli 2001; Raevaara 2005). Kolmanneksi kiintiöt olivat periaatteellisessa ristiriidassa miesten puheessa rakentuneen tasa-arvon määritelmän (syrjimättömyyden ja suosimattomuuden) kanssa. Lisäksi ne miesten näkemyksen mukaan myös heikensivät poliittisen järjestelmän ihanetta meritokratiasta, hankaloittivat käytännön valintatilanteita, johtivat lain kiertämiseen, vähensivät kiintiöiden perusteella valittujen henkilöiden (naisten) arvostusta päätöksentekokelemissä sekä romuttivat naisten omien valintojen roolia poliittisen osallistumisen muotojen suhteen.

Kiintiöiden sopimattomuus Kokoomuksen ja Keskustan käytössä oleviin diskursiivisiin elementteihin paljastui miesten ja joidenkin naisten ilmeisen kiintiövastaisuuden lisäksi myös kiintiöitä puolustaneiden naisten ristiriitaisia elementtejä sisältäneessä puheessa (ks. myös Holli ym. 2003a; Raevaara 2005; Raevaara & Saarikoski 2002). Eritoten haastattelujen perusteella voidaan todeta, ettei naisten kiintiömyönteisyys missään tapauksessa ollut täysin varauksetonta tai ongelmatonta vaan vaati monenlaisia selityksiä ja perusteluja taustalleen. Kiintiöiden ongelmallisuus tuntui kiinnittyvän nimenomaan vallitsevaan puhetapaan, joka määritteli kiintiöt joko naisten vaatimana epäreiluna käänteisenä syrjintänä tai kompensationsa rakenteellisen eriarvoisuuden ja naisten omien ominaisuuksien luomista esteistä. Tämä johtui siitä, että molemmat määritelmät kiinnittivät ongelman naiseen: joko naisen poliittisiin vaatimuksiin (ongelmana ”feministit”) tai syystä tai toisesta johtuvaan kompensations tarpeeseen (ongelmana ”kiintiönaiset”). Joidenkin kiintiöitä puolustaneiden naisten puheessa oli kuitenkin myös voimakkaita kiintiöiden muutospotentiaaliin viittaavia elementtejä. Kiintiöt saatettiin nähdä esimerkiksi politiikan sukupuolen mukaisen työnjaon murtaajina, asennemuutoksen välineinä, naisten ja miesten maailmojen sekoittajina tai jopa työelämän sukupuolen mukaisen kahtiajaon poistajina. Kiintiöissä oli siten toisinaan kyse välineestä, jolla oli

mahdollista murtaa eriarvoisuutta tuottavia rakenteita ja prosesseja – ei vain välineestä niiden lopputulosten tasaamiseksi. (Vrt. Fraser 1997.)

### 8.1.2 *Kiintiöretoriikkaa jakolinjojen eri puolilta*

Naisten kiintiöpuhetta ja sen kiinnostavia retorisia piirteitä (esimerkiksi tasapainoilua ja ristiriitaisia elementtejä) selitti sekä kiintiöiden että naisten omien kokemusten yhteen-sopimattomuus Kokoomuksessa ja Keskustassa vallitsevien diskursiivisten oletusten kanssa. Jos kiintiöiden sovittaminen puolueissa vallitsevaan tasa-arvopuheeseen vaati jossain määrin tasa-arvopuheen venyttämistä, tuntui kokemukseen perustuva naistoimi-joiden sisäinen ristiriita lähes kokonaan mahdottomalta sovittaa puolueiden puheen raameihin. Miten esimerkiksi henkilökohtaisia syrjäytäkokenuksia voitiin selittää asen-nekypsyyden kielellä tai miten turhautumisesta ja kärsimättömyydestä voitiin puhua, kun samaan aikaan olisi pitänyt iloita siitä, kuinka pitkällä tasa-arvo jo oli? Oliko heillä juuri muuta mahdollisuutta kuin toivoa, että heidän kokemuksensa otetaan todesta?

Naiset itse ratkaisivat omien kokemustensa ja puolueiden vallitsevan tasa-arvopuheen välisen (sovittamattoman?) ristiriidan pääasiassa kahdella tavalla. Yksi tapa oli olla kokonaan käsittelemättä omien syrjäytäkokenusten, rakenteellisen eriarvoisuuden ja sukupuolen merkityksen välisiä yhteyksiä. Tästä seurasi katkoksia naisten puheen sisäi-seen logiikkaan – muun muassa silloin, kun hyvä veli -järjestelmien tunnistamisesta siirryttiin kuitenkin hyötyargumentaatioon naisten osallistumisen ja kiintiöiden legiti-moinnin keinona. Toisaalta siitä seurasi myös henkilökohtaisia ristiriitoja oman *syrjityn* ja *pärjäävän naisen* identiteettien välille (vrt. Raevaara 2005). Syrjäytäkokenuksille ei välttämättä annettu mitään merkitystä vaan ne pyrittiin ylittämään oman henkilökohtai-sen pätevyyden ja kykyjen avulla. Nämä ylitykset kuitenkin tuntuivat vaativan samalla myös naiseuden rajojen ylittämistä: pärjääminen saavutettiin kenties vain sulkemalla naiseus poliittisen toiminnan ulkopuolelle (ks. myös Kuusipalo 1990).

Toisena tapana sovittaa kokemusten ja tasa-arvopuheen väliset ristiriidat oli asettaa omien kokemusten nojalla kyseenalaiseksi ainakin osa vallitsevan tasa-arvopuheen perustavista oletuksista. Kokoomusta ja Keskustaa edustavien naisten puheessa tällainen kyseenalaistettu oletus oli muun muassa luonnollisen tasa-arvokehityksen ihanne. Nais-ten kokemukset eriarvoisuudesta osoittivat, ettei luonnollinen kehitys ollut tuottanut tulosta, ja he myös pelkäsivät, ettei se välttämättä palkinnut odottajaansa vielä pitkään

aikaan. Toisaalta naisilta puuttui myös miesten kunnioittava suhtautuminen täysin luonnollisesti ja pakottamatta tapahtuvaa tasa-arvoistumista kohtaan; muutos nähtiin yhtä arvokkaana riippumatta siitä, mikä sen sai aikaan. Nämä naiset antoivatkin omille kokemuksilleen arvon ja perustelivat niillä kiintiöiden käyttöönottoa. Kuitenkin he myös samaan aikaan käyttivät muitakin puheen elementtejä resurssipuheesta ja kiintiöiden väliaikaisuuden korostamisesta aina naisten omaa vastuuta painottavaan puheeseen asti. Voidaankin kysyä, oliko tässä tilanteessa kyse nimenomaan naispoliitikkojen retorisisista strategioista, joiden avulla kiintiöistä tehtiin houkuttelevampia vaihtoehtoja myös niille, jotka eivät uskoneet naisten subjektiivisiin kokemuksiin tai ylipäänsä sukupuolen merkitykseen politiikassa.

Naispoliitikkojen eduskuntapuheen ja haastattelujen välinen vertailu osoittaa sen, että esimerkiksi resurssiargumentit, naisten oman vastuun korostaminen sekä väliaikaisuusargumentit olivat mukana naisten tasa-arvo- ja kiintiöpuheessa myös silloin, kun keskustelussa ei tarvinnut kääntää ketään puolelleen (so. haastatteluissa). Siinä mielessä niissä ei ollut ainakaan pelkästään kyse retorisisista strategioista. Eduskuntapuheen analyysi kuitenkin osoitti, että naiset tuntuivat käyttävän argumentteja myös retoristen välineiden tavoin. Esimerkiksi juuri kiintiöiden väliaikaisuuteen nojattiin toisinaan siten, ettei puhuja selvästikään itse uskonut kiintiöissä olevan kyse vain muutaman vuoden käytössä olevasta välineestä. Toisaalta myös ristiriitaa ja epäröintiä tunnuttiin käyttävän retorisesti niin, että niiden (ja kiintiöiden välttämättömyyden suuntaan vihjaavien kokemusperäisten narratiivien) avulla kiintiöt legitimoitiin tehokkaasti ilman, että puhujien tarvitsi kertaakaan suoraan ilmoittaa kannattavansa kiintiöitä (päinvastoin, he saattoivat vapaasti pitää niitä jopa ”loukkaavina”).

Naisten erilaisten positoiden ja retoristen keinojen välisiä jännitteitä voidaan kenties ymmärtää paremmin aiemmin (luvussa 3.1.2) esitellyn Fraserin (1997) *affirmatiivisen* ja *transformatiivisen* politiikan jaottelun avulla. Ensinnäkin ongelmat ja ristiriidat naisten positioissa ja puheessa tuntuivat seuraavan nimenomaan affirmatiivisesta kiintiöasenoitumisesta, eli toisin sanoen kiintiöiden ymmärtämisestä nimenomaan eriarvoisuutta tuottavien rakenteiden kompensaaation – ei niinkään niiden murtamisen keinona. Affirmatiivisen kiintiöymmärryksen hallitsevuudesta kertoikin se, että selvästi yleisin kiintiöiden legitimoinnin keino sekä eduskuntapuheessa että naisten henkilökohtaisissa haastatteluissa oli henkilökohtaisten intressien *etäännyttäminen* kiintiöistä. Tämä ilmeni

muun muassa oman tasa-arvoasiantuntemuksen häivyttämisenä ja kiintiönaisuuteen liittyvänä paheksuntana (ks. myös Holli ym. 2006; Raevaara 2005). Monesti koettiin myös tarpeellisena osoittaa, etteivät kiintiöt palvelleet vain puhujan tai naisten intressejä vaan niistä oli laajempaakin hyötyä yhteiskunnan kannalta. Osa myös suoraan kielsi kiintiöiden liittyvän millään tavalla feminismiin tai naisasiaan, mikä voitiin tulkita etäännyttämisen lisäksi myös tehokkaana vasta-argumentaatioon ja epäsuotuisaan kategorisointiin varautumisena (ks. Jokinen 1999; Raevaara 2005).

Sen sijaan naiset, jotka tuntuivat perustelevan kiintiöiden tarvetta ainakin jonkin verran enemmän rakenteelliseen eriarvoisuuteen ja omiin kokemuksiinsa pohjautuen viittasivat myös enemmän kiintiöistä seuraaviin pysyviin muutoksiin tasa-arvotilanteessa. Kiintiöiden ymmärtäminen *transformatiivisena*, eriarvoisuutta tuottavia rakenteita murtavana, välineenä helpotti myös selvästi oman sukupuoleen liittyvien rajoitteiden käsittelyä verrattuna niihin, jotka perustivat kiintiökäsityksensä pelkästään ajatukseen naiseutensa nojalla saadusta kompensatiosta (vrt. Fraser 1997). He kykenivät kiinnittämään ongelman muualle(kin) kuin omaan naiseuteensa.

Jos naisten yleisin kiintiöpuheen retorinen piirre oli kiintiöiden etäännyttäminen omista intresseistä, oli miehillä kautta aineiston eniten tasa-arvoon liittyvää *myönteisyysretoriikkaa* (jopa silloin, kun kiintiökeskustelu määriteltiin eksplisiittisesti tasa-arvokysymyksistä erilliseksi asiaksi) (ks. Lovenduski 1993). Myönteisyysretoriikan tarkoituksena oli kenties vahvistaa kiintiökonfliktien vaarantamaa sukupuolisopua sekä naisten ja miesten välistä kumppanuutta. Myönteisyysretoriikan voitiin myös katsoa kertovan ainakin jonkinasteisesta suomalaisen tasa-arvodiskurssin asettamasta paineesta olla myötämielinen tasa-arvon tavoitteita kohtaan (vrt. Holli 2003; Holli ym. 2003a). Miesten tasa-arvomyönteisyyttä (sen paremmin kuin naistenkaan retorisia strategioita) ei kuitenkaan ollut mahdollista pitää ”pelkkänä retoriikkana”, sillä se pohjasi vahvasti suomalaisen tasa-arvokonsensuksen lisäksi myös miesten puheessa rakentuneeseen tasa-arvomääritelmään. Mikäli tasa-arvo määriteltiin nimenomaan ihmisten asennekypsyydestä riippuvana syrjimättömyyden ja suosimattomuuden tavoitteena, jota kohti kehitys vakaasti kulki, oli myönteisyys varmasti juuri niin ”todellista”, kuin sen on ylipäänsä mahdollista olla. Kuitenkin miesten puheeseen liittyi myös piirteitä, jotka kertoivat tasa-arvomyönteisyyden retorisesta käytöstä, esimerkiksi tilanteissa, joissa tasa-arvomyönteisyyden korostamista käytettiin siirtymänä ja oikeutuksena kiintiöihin, tasa-



arvoon ja naisiin kohdistuvalle kritiikille. Pincusin (1997) termein myönteisyysretoriikassa saattoikin olla kyse myös vaikenemisesta tai näennäistoiminnasta – tehokkaista retorisisista strategioista, joiden avulla oli mahdollista (esimerkiksi matkametaforaan vedoten) pelata aikaa ja vastustaa tasa-arvotoimia sukupuolisovun vaarantumatta.

Oliko miesten kiintiövastaisuudessa näin ollen kyse tasa-arvovastarinnasta? Ingrid Pincusin (1997) tyyppittelyn näkökulmasta voidaan vastata kyllä ja ei. Samaan tapaan kuin Pincusin analyysissä myös tämän tutkimuksen aineistossa Kokoomusta ja Keskustaa edustaneet miespoliitikot käyttivät eritoten aktiivisesta vastarinnasta kertovia retoriisia keinoja. Aktiivista vastarintaa oli muun muassa kiintiökysymyksen määrittely tehokkuus- ja joustavuuskysymykseksi sekä hyvän tasa-arvotilanteen (tai matkametaforan) käyttö perusteluna sille, miksi tasa-arvopoliittiset kysymykset ja kiintiöiden tarve eivät enää olleet niin polttavia asioita. On kuitenkin huomattava, että miesten kiintiövastaisuuden tulkitseminen tasa-arvovastarinnaksi Pincusin esittämän tyyppittelyn mielessä ei suoraan onnistu, sillä kyseessä ei ollut tilanne, jossa eduskunta- ja haastatteluaineiston miespoliitikot olisivat olleet lain nojalla vastuussa (lain määrittelemän) tasa-arvon edistämisestä (lain määrittelemällä tavalla). Tässä suhteessa vastarinta oli enemmänkin poliittista kuin vaikkapa ”niskurointia” tehtyjä päätöksiä vastaan<sup>45</sup>. Toisaalta miesten kiintiövastaisuudessa ei ollut kyse tasa-arvovastarinnasta myöskään siinä mielessä, että heidän tasa-arvomääritelmänsä eksplisiittisesti sulki kiintiöt sen ulkopuolelle (vrt. Holli ym. 2006). Kun kiintiöissä ei ollut kyse (oikeanlaisesta) tasa-arvosta, saattoi niitä vastustaa ilman, että oma tasa-arvomyönteisyys olisi asettunut kyseenalaiseksi.

Vaikkei miespoliitikkojen kiintiövastaisuutta voitukaan suoraan tulkita tasa-arvovastarinnaksi, tilanne oli yhtäläillä ongelmallinen. Miesten vankka konsensus tasa-arvosta syrjimättömyytenä ja suosimattomuutena yhdistettynä toisinaan matkametaforaan ja toisinaan jopa täydelliseen tasa-arvo-ongelmien olemassaolon kieltämiseen toimi tehokkaalla tavalla eriarvoisuuden merkkien näkemisen sekä kokemusten vaientamisen välineenä. Käytännössä miehet siten vähättelivät naisten sosiaalisia kokemuksia ja (rajaamalla aiheen käsittelytapaa) pyrkivät myös *epäpolitisomaan* koko tasa-

---

<sup>45</sup> Kuitenkin aineistosta löytyy esimerkkejä myös jo tehtyjen päätösten aktiivisesta unohtamisesta (ks. Kokoomuksen puoluekokous 1993, aloite 19, puoluehallituksen vastaus; esitelty tarkemmin luvussa 5.1.1).



arvoaiheen. Tasa-arvo ei siten miesten mielestä voinut olla poliittinen projekti vaan saavutettu tila tai muutoksen virta, jossa toimijat lipuivat passiivisesti mukana. Tasa-arvokysymysten epäpolitisointia voidaankin pitää varsin merkittävänä tasa-arvovastarinnan strategiana, joka tehokkaalla tavalla vaiensi ja rajasi tasa-arvoepäkohtien käsittelyä poliittisen päätöksenteon tiloissa. Epäpolitisoinnin taustalta on kuitenkin huomattava se, että samaan aikaan miespoliitikot itse kuitenkin vahvasti operoivat (ja politikoivat!) tasa-arvon määritelmillä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Kokoomusta ja Keskustaa edustaneet miespoliitikot ottivat osaa tasa-arvodiskursseihin nimenomaan epäpolitisoidakseen tasa-arvokysymyksiä. Puolueiden kiintiöitä puolustaneet naiset puolestaan käyttivät diskursseja legitimoidakseen kiintiöt joko eriarvoisuudesta seuraavan kompensaation tai eriarvoisuutta tuottavien rakenteiden murtamisen välineenä. Yhtä kaikki, naisten puheessa kiintiöt olivat tasa-arvokysymys – ja tasa-arvo poliittinen kysymys. Tässä suhteessa konfliktin jakolinja kulki täsmälleen naisten ja miesten välistä: niin kiintiöitä vastustaneet kuin niitä puolustaneet naiset pitivät tasa-arvokysymysten poliittisuutta itsestään selvänä. Kaikkien osapuolten puheen yhteisenä piirteenä voitiin kuitenkin pitää tasa-arvo- ja kiintiökysymysten (ja yleisemminkin naisten edustuksen vahvistamisen) kiinnittämistä enemmänkin yhteiskunnalliseen hyötyyn kuin naisten oikeuksiin, oikeudenmukaisuuteen tai edustamisen kysymyksiin (ks. myös Skjeie 2001, 2006; Skjeie & Teigen 2003).

## 8.2 KOKOOMUS, KESKUSTA JA NAISTEN POLIITTINEN TOIMIJUUS?

Aineiston perusteella Kokoomuksen ja Keskustan naispoliitikot toimivat monin tavoin tasa-arvon edistämiseksi. Eritoten puoluekokousaineistosta nousi esiin useita puolueiden naisjärjestöjen tai niiden paikallisosastojen tekemiä aloitteita, joissa naiset esittivät muun muassa puolueiden sisäisten tasa-arvo-organien perustamista tai kiintiöjärjestelyjä. Näiden aloitteiden perustelut sekä jo pelkästään niiden esittäminen osoittivat, ettei naisten mielestä tasa-arvo toteutunut puolueissa riittävällä tavalla sen paremmin 90-luvun kuin 2000-luvunkaan alussa. Erilaisia naisten toimintatapoja tasa-arvoon liittyen nousi esiin myös kuntapoliitikkojen haastatteluissa, joissa viitattiin joko omaan tai

muiden naisten toimintaan tasa-arvoasioiden esillä pitämisessä ja esimerkiksi kiintiöiden täytäntöönpanon alullepanemisessa ja seuraamisessa.<sup>46</sup>

Monet kokoomus- ja keskustanaiset siis toimivat aktiivisesti edistääkseen sekä oman puolueensa sisäistä tasa-arvoa että laajemminkin tasa-arvoa suomalaisessa yhteiskunnassa. Puolueiden vastauksissa ja miespoliitikkojen reaktioissa tälle toiminnalle ei kuitenkaan jostain syystä juuri annettu arvoa (muutoin kuin retorisella tasolla). Pikemminkin naisten esittämiä tasa-arvon edistämisen keinoja pidettiin vääränlaisina, heidän poliittisena pitämänsä aihetta epäpoliittisena ja kaiken kukkuraksi aloitteellisuudesta huolimatta naisia kehoitettiin aktiivisuuteen! Julkilausutun vastustuksen lisäksi naisten tasa-arvotoimintaan liittyi myös piiloisempia ongelmia, joista kenties merkittävin oli tasa-arvoasioita esillä pitävien naisten profiloituminen eräänlaisiksi *yhden asian naisiksi*. Näiden yhden asian naisten nähtiin ajavan vain nais- tai tasa-arvoasiaa, minkä puolestaan katsottiin heikentävän heidän uskottavuuttaan pätevinä poliitikkoina. Se oli siten myös varsin epämieluisa identiteetti monen aineistossa esiintyneen naisen mielestä.

Yhden asian naiseksi leimautuminen kertoi lopulta siitä, ettei naisten tasa-arvotoimijuutta erilaisissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä tulkittu niinkään sukupuolinäkökulman soveltamisena ja *sisällyttämisenä* erilaisten poliittisten kysymysten tarkasteluun vaan pikemminkin puheena kokonaan erillisestä politiikka-alueesta. Tästä kertoivat muun muassa haastatteluissa esitetyt miesten kommentit ”tasa-arvointoilijoista”, jotka tuhlasivat yhteistä aikaa puhumalla tasa-arvosta kokonaan ohi käsiteltävän aiheen. Tasa-arvoa pidettiin siten vain ”yhtenä asiana”, omana erillisenä saarekkeenaan, josta sopi puhua vain tarkkaan rajattujen (esimerkiksi perhe- ja lastenhoitopolitiikan ja työelämän) kysymysten yhteydessä (vrt. Siukola 2004).<sup>47</sup>

Merkittävinä ongelmina Kokoomusta ja Keskustaa edustavien naisten puoluetöimijyyden kannalta voitiin pitää tasa-arvotoimijoille rakentuneiden epäsuotuisten identiteettien

---

<sup>46</sup> Toki on muistettava, ettei Kokoomuksen ja Keskustan naispoliitikkojen toiminta rajoitu vain tasa-arvopolitiikkaan, vaan myös (tai jopa yksinomaan) muihin teemoihin. Olen kuitenkin tutkimusasetelman nojalla käsitellyt tässä yhteydessä vain tasa-arvokysymyksiin liittyvää naisten toimijuutta, sillä juuri se tuntuisi tämän tutkimuksen valossa asettuvan puolueiden tiloissa monella tapaa ongelmalliseksi.

<sup>47</sup> Sama ilmiö saattaa olla tuttu myös valtionhallinnossa, jossa hallitusohjelmaan kirjattu sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen saatetaan edelleen toisinaan ymmärtää muusta toiminnasta erillisenä osaluueena. Toimeenpanoon ulottuessaan tällainen ajattelu on kuitenkin jo tehtyjen poliittisten valintojen vastaista.

lisäksi myös tasa-arvokysymyksiin liittyvien keskustelunavausten vaihtamista. Eritoten puoluekokouskeskusteluissa nousi esiin useita esimerkkejä niistä moninaisista tavoista, joilla puolueet pyrkivät välttelemään sekä tasa-arvokeskusteluja että varsinkin organisaation sisäisiä muutoksia. Tämän tutkimuksen perusteella ei voi kuitenkaan arvioida sitä, kohdistuiko vastustus vain naisten tasa-arvoaloitteisiin vai poliittiseen aloitteellisuuteen laajemminkin. Kuten naisten haastatteluissa nousi esiin, saattoi olla, että heidän poliittinen uskottavuutensa ei välttämättä ollut muissakaan kysymyksissä yhtä korkealla tasolla kuin miesten – toisinaan samankin asian läpimenomahdollisuudet riippuivat sen esittäjän sukupuolesta.

Analyysin perusteella Kokoomuksen ja Keskustan naispoliitikkojen puolue toiminnalla tuntui olevan kaksi keskenään erilaista mutta sukupuolinäkökulmasta tarkasteltuna jokseenkin ongelmallista vaihtoehtoa. Ensinnäkin nainen saattoi lunastaa puolueissa paikkansa sukupuolineutraalina toimijana, joka kykeni ylittämään oman sukupuolensa rajoitteet ja oli ikään kuin *nainen vain sattumalta*. Haastatteluaineiston perusteella tällaisesta toimijuudesta oli merkkejä eritoten Kokoomusta edustavien naispoliitikkojen puheissa. Toisena vaihtoehtona puolestaan oli toimiminen nimenomaan *naisia edustavana naisena* sellaisissa puolueen tehtävissä, joissa naisnäkökulmaa odotettiin tai se oli ainakin jokseenkin oikeutettu – esimerkiksi niin sanotuilla politiikan pehmeillä alueilla. Tällainen komplementaarisuus- ja kumppanuusajattelu oli puolestaan jonkin verran yleisempää Keskustassa (ks. myös Raevaara 2005, 196). Molempiin positioihin tuntui siten liittyvän rajoitteita, ensimmäisessä suhteessa asioiden käsittelytapaan ja jälkimmäisessä puolestaan tehtäväkenttään. Pohdittavaksi jää, nähtiinkö nainen molemmissa positioissa silti edelleen ensisijaisesti oman sukupuolensa edustajana (vrt. Kuusipalo 1990). Tällaisiin positioihin sopimattomat tapaukset voitiin puolestaan luokitella juuri ei-toivotuiksi *yhden asian naisiksi*, jotka sovelsivat naisnäkökulmaa muissakin kuin ennalta rajatuissa kysymyksissä, tai sitten *miehiksi* (!), joiden poliittisen toiminnan merkitystä eivät tuntuneet romuttavan sen paremmin rajattu toiminta-alue kuin rajatut käsittelytavatkaan.

Tämän tutkimuksen perusteella Kokoomuksen ja Keskustan kiintiöpuhetta hallitsi varsin voimakas *syrijimättömyyteen ja suosimattomuuteen perustuvan mahdollisuuksien tasa-arvon, sukupuolirooliajattelun ja matkametaforan* yhdistävä puhetapa, joka tehokkaalla tavalla epäpolitisoi ja rajasi tasa-arvokysymyksiä, selitti tasa-arvo-ongelmilta

näyttäviä asioita sekä puolusti ja perusteli tasa-arvotoimenpiteistä pidättäytymistä. Olemassa olevan tutkimuksen perusteella merkkejä samanlaisista tehokkaista epäpoliittisointistrategioista voidaan kuitenkin löytää laajemminkin yhteiskunnallisen puheen kontekstista: esimerkiksi matkametaforan käyttö tuntuisi kaikessa virallisessa tasa-arvopuheessa olevan enemmänkin sääntö kuin poikkeus (ks. esim. Skjeie 2006). Kuitenkin tämän tutkimuksen perusteella näiden puhetapojen ehdottomuus yhdistettynä eritoten Kokoomuksessa vallinneeseen voimakkaaseen asennepuheeseen tuntuisivat muodostavan lähes mahdottoman yhtälön monien tasa-arvokysymysten käsittelyn kannalta.

Mikäli tällainen puhetapa todella hallitsee tarkasteltujen oikeistopuolueiden tasa-arvopuhetta (saati laajemmin yhteiskunnallista tasa-arvokeskustelua) on pohja tasa-arvopoliittiselle toiminnalle ja toimijoille erittäin ongelmallinen. Ensinnäkin tasa-arvo-ongelmien tai eriarvoisuuden kokemusten representointi poliittiseen päätöksentekoon on äärimmäisen vaikeaa silloin, kun ei ole kyse suorasta syrjinnästä – toisin sanoen silloin, kun syrjinnän syyt ovat välillisiä, esimerkiksi taloudellisesta tai sosiaalisesta eriarvoisuudesta seuraavia. Toiseksi kaikkiin tasa-arvotoimenpiteisiin voidaan suhtautua yhtä kielteisesti kuin kiintiöihin: epäoikeutettuna yksilönvapauteen ja luonnolliseen tasa-arvoprosessiin puuttumisena. Kolmanneksi tämän puhetavan avulla on mahdollista myös selittää pois kaikki tasa-arvo-ongelmilta näyttävät seikat vedoten esimerkiksi naisten ja miesten erilaisiin rooleihin ja valintoihin tai ”vielä hieman keskeneräiseen” tasa-arvoistumisprosessiin. Viimeisenä sen avulla voidaan asettaa kyseenalaiseksi myös koko naisten poliittisen toiminnan merkitys tasa-arvon edistysaskelten suhteen, ikään kuin nykyinen tasa-arvotilanne olisi pelkän ”luonnollinen kehityksen” tulosta. On huomattava, että tällainen ajattelu olisi tuhoisaa myös nykyhetken ja tulevaisuuden tasa-arvoponnistuksia ajatellen.

Kokoomuksessa ja Keskustassa toimivien naisten mahdollisuudet edistää tasa-arvoasioita tuntuisivatkin lopulta riippuvan kyvystä politisoida ja uudelleen määritellä tasa-arvo siten, että sen käsittely poliittisena, taloudellisena ja sosiaalisena ongelmana tulisi ylipäänsä mahdolliseksi. Vähintäänkin tulisi asettaa kyseenalaiseksi se, missä määrin nykyisen kaltainen sosiaalinen todellisuus kykenee tuottamaan puolueiden mies-toimijoiden määrittelemää syrjimättömyyteen ja suosimattomuuteen perustuvaa tasa-arvoa. Mikäli se ei siihen pysty, on tämä ongelma legitiimisti (vaikkakaan ei ehkä hel-

posti) representoitavissa (puolueiden) poliittiseen päätöksentekoon. Ilmiselvästi kaikkia paineita ei kuitenkaan voi ladata naisten toiminnan harteille, vaan myös puolueiden miestoimijat voisivat vakavasti pohtia, millaista positiivista merkitystä sukupuolella voisi olla politiikassa ja millä tavoin moni poliittinen kysymys on lopulta edelleen määritelty pelkkien miehisten sosiaalisten perspektiivien perusteella (vrt. Phillips 1995, 1996; Young 2000). Tässä suhteessa naisten sosiaalinen kokemus ja tieto voitaisiin nähdä arvokkaana ja legitiiminä perustana tasa-arvopoliittiselle toimijuudelle sekä tasa-arvon ymmärtämiselle myös puolueiden hegemonisissa julkisuuksissa – ei vain naisten erillisjärjestöissä.

## 9 LOPUKSI

Suomessa puoluekiintiöt eivät ole levinneet (vielä?) oikeistopuolueisiin saakka (ks. Caul 1999, 2001; Freidenvall 2003; Norris 1993, 1997). Eteneminen on toistaiseksi pysähtynyt nimenomaan oikeistopuolueiden, Kokoomuksen ja Keskustan, miespolitiikkoihin, jotka aktiivisella toiminnallaan ovat edelleen kyenneet estämään ainakin puolueen sisäisiä kiintiöitä koskevan kysymyksen politisoitumisen. Kiintiökysymyksen konfliktilinja tuntuisi siten tällä hetkellä kulkevan jyrkkänä juuri näiden puolueiden naisten ja miesten välillä mutta myös niiden naispoliitikkojen keskuudessa. Tämän tutkimuksen perusteella myös kiintiöihin hyväksyvästi suhtautuneilla naispoliitikoilla tuntuisi olevan ainakin jonkinasteisista *sisäisiä* konflikteja oman sukupuoli-identiteetin ja puolueuskollisuuden välillä (ks. myös Raevaara 2005; Saarikoski 2001; Siukola 2004).

Konflikteista huolimatta sekä Kokoomuksessa että Keskustassa tuntuisi vallitsevan vankka sitoutuminen sukupuolisovun ajatukseen (ks. Julkunen 1997; Rantalaiho 1994). Molemmissa puolueissa naiset ja miehet nähtiin toistensa *kumppaneina*, joiden yhteistoimintaa pidettiin tärkeänä yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Puolueet kuitenkin erosivat jonkin verran toisistaan kumppanuuden määrittelyn suhteen. Kun Kokoomuksessa kumppanuus tuntui perustuvan ainakin julkisen alueella yksilöiden samuuden ajatukseen, ulottuivat Keskustassa sukupuolittuneen kansalaisuuden malli ja erilaiset sukupuoliroolit myös poliittisen alueelle (vrt. Anttonen 1998). Yhtä kaikki näennäisen sukupuolisovun alle kätkeytyneet piilevät sukupuolikonfliktit muodostivat molemmissa puolueissa jännitteen, jonka hillitsemiseksi puolueiden sisällä tunnuttiin tekevän varsin paljon työtä. Se myös merkittävästi määritteli naisten toiminnan mahdollisuuksia näissä puolueissa.

Kiinnostavaa olisi selvittää, missä määrin Kokoomuksen ja Keskustan tasa-arvopuheen piirteitä esiintyy laajemminkin suomalaisessa tasa-arvokeskustelussa ja miten ne samalla tavalla määrittävät ja rajoittavat naisten toimijuutta erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa, esimerkiksi talous- ja työelämässä. Vallitseeko Suomessa pysyvä usko esimerkiksi tasa-arvon vakaaseen etenemiseen, edelläkävijän rooliin ja lähes valmiiseen tasa-arvoon (ks. myös Dahlerup & Freidenvall 2005; Skjeie 2006)? Entä annetaanko marginalisoitujen ryhmien eriarvoisuuden kokemuksille tai erilaisille tasa-arvon ym-

märtämisen tavoille ylipäänsä lainkaan arvoa? Voidaan lopulta sanoa, että mikäli Kokoomuksen ja Keskustan tasa-arvopuhe määrittäisi kaikkea yhteiskunnallista tasa-arvokeskustelua, olisimme tekemisissä varsin hienovaraisen ja tehokkaan hallinnan välineen kanssa (vrt. Foucault 1972). Yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta olisi kenties tuolloin enää vaikea päästä eroon.

## LÄHTEET

- Anttonen, Anneli 1997. *Feminismi ja sosiaalipolitiikka. Miten sukupuolesta tehtiin yhteiskuntateoreettinen ja sosiaalipoliittinen avainkäsite*. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. Tampere University Press, Tampere.
- Anttonen, Anneli 1998. Vocabularies of citizenship and gender. *Critical Social Policy* 18:3, 355–373.
- Arendt, Hannah 2002 (alk. 1958). *Vita Activa. Ihmisenä olemisen ehdot*. Vastapaino, Tampere.
- Aslama, Minna – Jääsaari, Johanna 1997. Avoimien vai suljettujen silmien politiikkaa? Kirsi, kiintiöt ja populaari julkisuus. *Politiikka* 39:3, 278–287.
- Bacchi, Carol Lee 1999. *Women, Policy and Politics. The Construction of Policy Problems*. Sage Publications, London.
- Bergqvist, Christina 2001. ”Lastenhoidon ja vanhempainloman malleja”. Teoksessa Christina Bergqvist ym. (toim.), *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa*. Edita, Helsinki, 135–150.
- Bergqvist, Christina ym. (toim.) 2001 (alk. 1999). *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa*. Edita, Helsinki.
- Bjarland, Anna 1998. *Kvinnointressen på partiernas interna dagordning En jämförande studie mellan centern och SDP under perioden 1986-1996*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos.
- Butler, Judith 1990. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York.
- Carbin, Maria – Holli, Anne Maria 2002. The Meanings of Gender Equality. A Discursive Analysis of the Socialist Parties in Sweden and Finland. Paper presented at the Annual Meeting of the Nordic Political Science Association, Institute of Economics, Politics and Administration, Aalborg University, Aalborg, Denmark 15.–17.8.2002.
- Caul, Miki 1999. Women’s Representation in Parliament. The Role of Political Parties. *Party Politics* 5:1, 79–98.
- Caul, Miki 2001. Political Parties and the Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-National Analysis. *The Journal of Politics* 63:4, 1214–1229.
- Childs, Sarah 2001. Hitting the Target: Are Labour Women MPs ‘Acting For Women?’ Paper for the 51<sup>st</sup> Political Studies Association Conference, 10–12 April 2001, Manchester, United Kingdom.



- Christensen, Ann-Dorte 2001. ”Naiset poliittisissa puolueissa”. Teoksessa Christina Bergqvist ym. (toim.), *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa*. Edita, Helsinki, 80–102.
- Dahlerup, Drude 1998. ”Using Quotas to Increase Women’s Political Representation”. Teoksessa Azza Karam (ed.), *Women in Parliament: Beyond Numbers*. The International IDEA Handbook series 2, International institute for Democracy and Electoral Assistance, Stockholm, 91–106.
- Dahlerup, Drude 2006. ”About Quotas”. Global Database of Quotas for Women. A joint project of International IDEA and Stockholm University, [<http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm>] haettu 7.3.2006.
- Dahlerup, Drude – Freidenvall, Lenita 2005. Quotas as a ‘Fast Track’ to Equal Representation for Women. Why Scandinavia is No Longer the Model. *International Feminist Journal of Politics* 7:1, 26–48.
- Dahlerup, Drude – Gulli, Brita 1983. ”Pohjolan naisjärjestöt – voimattomia vai vasta-voimia?” Teoksessa Elina Haavio-Mannila ym. (toim.), *Keskeneräinen kansanvalta. Naiset Pohjoismaiden politiikassa*. Pohjoismaiden ministerineuvosto, Oslo, 9–64.
- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and Social Change*. Polity press, Cambridge.
- Fairclough, Norman 2003. *Analyzing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. Routledge, London and New York.
- Foucault, Michel 1972. *The Archaeology of Knowledge*. Tavistock Publications, London.
- Fraser, Nancy 1989. *Unruly Practices. Power, Discourse and Gender in Contemporary Social Theory*. Polity Press, Cambridge.
- Fraser, Nancy 1997. *Justice Interruptus. Critical Reflections on the “Postsocialist” Condition*. Routledge, New York.
- Freidenvall, Lenita 2003. Women’s Political Representation and Gender Quotas – the Swedish Case. Paper presented at the European Consortium for Political Research, 18–21 September 2003, Marburg, Germany.
- Global Database of Quotas for Women, A joint project of International IDEA and Stockholm University, [<http://www.quotaproject.org>] haettu 7.3.2006
- Haavio-Mannila, Elina ym. (toim.) 1983: *Keskeneräinen kansanvalta. Naiset Pohjoismaiden politiikassa*. Pohjoismaiden ministerineuvosto, Oslo.
- Habermas, Jürgen 2004 (alk. 1962). *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Vastapaino, Tampere.
- Hellsten, Villiina 2001. Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiomahdollisuudet Suomessa. *Politiikka* 43:1, 37–48.

- Hernes, Helga Maria 1987. *Welfare State and Women Power. Essays in State Feminism*. Norwegian University Press, Oslo.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Holli, Anne Maria 1999. Poliitiikan tutkimus ja naisen paikka? Katsaus naisia ja poliitiikkaa koskevan tutkimuksen tilaan Suomessa. *Politiikka* 42:2. 125–135.
- Holli, Anne Maria 2002. ”Suomalaisen tasa-arvopoliitiikan haasteet”. Teoksessa Anne Maria Holli ym. (toim.), *Tasa-arvopoliitiikan haasteet*. WSOY ja Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Helsinki, 12–30.
- Holli, Anne Maria 2003. *Discourse and Politics for Gender Equality in Late Twentieth Century Finland*. Acta Politica 23, Department of Political Science, University of Helsinki, Helsinki.
- Holli, Anne Maria 2004. Quotas for Indirectly Elected Bodies: A Tailor-Made Solution for Finland. European Consortium for Political Research. Symposium: Gender Quotas. Online Issues 3.3, [<http://www.essex.ac.uk/ecpr/publications/eps/onlineissues/summer2004/research/holli.htm>] haettu 20.3.2005.
- Holli, Anne Maria – Kantola, Johanna 2005. “A politics for presence. State feminism, women’s movements and political representation in Finland”. Teoksessa Joni Lovenduski (ed.), *State Feminism and Political Representation*. Cambridge University Press, Cambridge, 62–84.
- Holli, Anne Maria – Luhtakallio, Eeva – Raevaara, Eeva 2003a. ”Maailman huonoin laki”? Kunnallispolitiikka, kiintiöt ja vastarinta. *Naistutkimus* 16:4, 4–19.
- Holli, Anne Maria – Luhtakallio, Eeva – Raevaara, Eeva 2003b. Gender and Local Management of Change. National Report of Finland, [[http://webappo.web.sh.se/C1256DA9002F395F/0/C4A304639821BFACC1256DE5004C1698/\\$file/report%20finland.PDF](http://webappo.web.sh.se/C1256DA9002F395F/0/C4A304639821BFACC1256DE5004C1698/$file/report%20finland.PDF)] haettu 23.9.2005.
- Holli, Anne Maria – Luhtakallio, Eeva – Raevaara, Eeva 2006. Quota Trouble: Talking about Gender Quotas in Finnish Local Politics. *International Feminist Journal of Politics* 2 (forthcoming).
- Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero 1993. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja 1999. ”Vakuuttavan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen”. Teoksessa Arja Jokinen – Kirsi Juhila – Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 126–159.
- Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere.

- Julkunen, Raija 1997. ”Naisruumiin oikeudet”. Teoksessa Eeva Jokinen (toim.), *Ruumiin siteet. Kirjoituksia eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Vastapaino, Tampere, 43–63.
- Jutila, Karina 2003. *Yksillä säännöillä, kaksilla korteilla? Empiirinen tutkimus Suomen Keskustan sisäisestä päätöksenteosta*. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.
- Kansallinen Kokoomus r.p:n henkilöstön tasa-arvosuunnitelma 2003. Vastaanotettu sähköpostitse järjestöpäällikkö Mikko Kortelaiselta 12.9.2005.
- Kansallinen Kokoomus r.p. Periaateohjelma. Hyväksytty puoluekokouksessa 11.-13.6.1993, [<http://kokoomus.fi/tavoitteet/paohj.php>] haettu 15.4.2005.
- Kansallisen Kokoomuksen Internet-sivut, [<http://www.kokoomus.fi/>] haettu 6.3.2006.
- Kantola, Johanna 2005. *Mykät, kuurot ja kadotetut. Sukupuolten välinen tasa-arvo Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella*. Acta Politica 29, Helsingin yliopisto, yleisen valtio-opin laitos, Helsinki.
- Kauppinen-Toropainen, Kaisa 1987. *Ainokaiset työyhteisössä. Haastattelututkimus työn sukupuolenmukaisen eriytymisen vaikutuksista työtyytyväisyyteen, psyykkiseen uupumukseen ja stressiin*. Työympäristötutkimuksen aikakauskirja, lisännumero 1/87. Työterveyslaitos, Helsinki.
- Keränen, Marja 1990. ”Introductory notes”. Teoksessa Marja Keränen (toim.), *Finnish ‘Undemocracy’. Essays on Gender and Politics*. Finnish political science association, Helsinki, 7–12.
- Keränen, Marja 1993. *Modern Political Science and Gender. A Debate Between the Deaf and the Mute*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 103, University of Jyväskylä.
- Klausen, Jytte – Maier, Charles S. 2001. “Introduction: New Perspectives on the Use of Parity Mandates and Quotas to Guarantee Equality between Men and Women”. Teoksessa Jytte Klausen – Charles S. Maier (eds.), *Has Liberalism Failed Women? Assuring Equal Representation in Europe and the United States*. Palgrave, New York, 3–17.
- Klausen, Jytte – Maier, Charles S. (eds.) 2001. *Has Liberalism Failed Women? Assuring Equal Representation in Europe and the United States*. Palgrave, New York.
- Kokoomuksen Naisten Liiton Internet-sivut, [<http://www.kokoomusnaiset.fi/>] haettu 6.3.2006.
- Kokoomuksen Naisten Liitto ry:n säännöt, hyväksytty 28.9.2002, [[http://www.kokoomus.fi/mp/db/file\\_library/x/IMG/16448/file/knalsaannot.rtf](http://www.kokoomus.fi/mp/db/file_library/x/IMG/16448/file/knalsaannot.rtf)] haettu 6.3.2006.
- Kosonen, Päivi 1996: ”Subjekti”. Teoksessa Anu Koivunen – Marianne Liljeström (toim.), *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere, 179–205.

- Krook, Mona Lena 2005. *Politicizing Representation: Campaigns for Candidate Gender Quotas Worldwide*. Ph.D. Dissertation, Department of Political Science, Columbia University, New York.
- Kuusipalo, Jaana 1990. "Finnish Women in Top-Level Politics". Teoksessa Marja Keränen (toim.), *Finnish 'Undemocracy'. Essays on Gender and Politics*. Finnish political science association, Helsinki, 13–36.
- Kuusipalo, Jaana 1999. "Suomalaiset naiset politiikassa". Teoksessa Satu Apo – Anu Pylkkänen – Maria Lähteenmäki – Jaana Kuusipalo – Raija Julkunen – Anna-Maija Lehto – Paavo Nikula – Katarina Eskola – Aili Nenola, *Suomalainen nainen*. Otava, Helsinki, 55–78.
- Lejonqvist-Jurvanen, Nina 2004. *Betydelsen av det kvinnliga intresset i Finlands riksdag – En studie av riksdagens kvinnliga nätverket åren 1991–1999*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos.
- Lister, Ruth 1997. *Citizenship: Feminist Perspectives*. Palgrave, Houndmills.
- Lovenduski, Joni 1993. "Introduction: the Dynamics of Gender and Party". Teoksessa Joni Lovenduski – Pippa Norris (eds.), *Gender and Party Politics*. Sage Publications, London, 1–15.
- Lovenduski, Joni – Norris, Pippa (eds.) 1993. *Gender and Party Politics*. Sage Publications, London.
- Magnusson, Eva 2000. Party-political rhetoric on gender equality in Sweden: The uses of uniformity and heterogeneity. *NORA* 8:2, 78-92.
- Mansbridge, Jane 1999. Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent "Yes", *Journal of Politics* 61, 628-657.
- Mickelsson, Rauli 2004. Vihreä liitto Suomen puoluekarttapallolla periaateohjelmien näkökulmasta tarkasteltuna. *Politiikka* 46:2, 65–79.
- Norris, Pippa 1993. "Conclusions: Comparing Legislative Recruitment". Teoksessa Joni Lovenduski – Pippa Norris (eds.), *Gender and Party Politics*. Sage Publications, London, 309–330.
- Norris, Pippa 1997. "Equality strategies and political representation". Teoksessa Frances Gardiner (ed.), *Sex Equality Policy in Western Europe*. Routledge, London, 46–59.
- Norris, Pippa 2001. "Breaking the Barriers: Positive Discrimination Policies for Women". Teoksessa Jytte Klausen – Charles S. Maier (eds.), *Has Liberalism Failed Women? Assuring Equal Representation in Europe and the United States*. Palgrave, New York, 89–110.
- Nousiainen, Jaakko 1998. *Suomen poliittinen järjestelmä*. WSOY, Juva.
- Palmunen, Ritva 1992. *Aitan polulta yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi. Keskustalaisen naisliikkeen toimintaa 1096–1985*. Suomen Keskustanaiset ry, Iisalmi.

- Palonen, Kari – Summa, Hilikka 1996. ”Johdanto: Retorinen käänne?” Teoksessa Kari Palonen – Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino, Tampere, 7–19.
- Panebianco, Angelo 1988. *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pekonen, Kyösti 1997. Puoluevastainen mieliala Suomessa. *Politiikka* 39:1, 14–29.
- Perrigo, Sarah 1995. Gender Struggles in the British Labour party from 1979 to 1995. *Party Politics* 1:3, 407–417.
- Phillips, Anne 1995. *The Politics of Presence. The Political Representation of Gender Ethnicity, and Race*. Clarendon Press, Oxford.
- Phillips, Anne 1996. “Dealing with Difference: A Politics of Ideas, or a Politics of Presence?” Teoksessa Seyla Benhabib (ed.), *Democracy and Difference. Contesting the Boundaries of the Political*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 139–152.
- Phillips, Anne 1998. “Democracy and Representation: Or, Why Should it Matter Who our Representatives Are?” Teoksessa Anne Phillips (ed.), *Feminism and Politics*. Oxford University Press, Oxford, 224–240.
- Pincus, Ingrid 1997. *Manligt motstånd och ambivalens till jämställdhetsreformer*. Kvinnovetenskapligt forums skriftserie nr. 5, Örebro universitet, Örebro.
- Pincus, Ingrid – van der Ros, Janneke 2001. ”Valtio, kunnat, tasa-arvo ja poliittinen tahto”. Teoksessa Christina Bergqvist ym. (toim.), *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa*. Edita, Helsinki, 221–244.
- Pitkin, Hanna Fenichel 1972 (alk. 1967). *The Concept of Representation*. University of California Press, London.
- Potter, Jonathan 1996. *Representing reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. Sage Publications, London.
- Pulkkinen, Tuija 1998. *Postmoderni politiikan filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Pulkkinen, Tuija 2001. Tieteen ja totuuden politiikka – feministinen teoria toimii. *Nais-tutkimus* 7:3, 48-50.
- Raevaara, Eeva 2005. *Tasa-arvo ja muutoksen rajat. Sukupuolten tasa-arvo poliittisena ongelmana Ranskan parité- ja Suomen kiintiökeskusteluissa*. TANE-julkaisuja 2005:7, Tasa-arvoasian neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsinki.
- Raevaara, Eeva – Saarikoski, Terhi 2002. ”Mikä nainen, mikä mies? Tasa-arvo ja toimijat eduskunnan kiintiökeskustelussa”. Teoksessa Anne Maria Holli ym. (toim.), *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. WSOY ja Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Helsinki, 265–286.

- Ramstedt-Silén, Viveca 1998. *Kön och Partipolitik (under förändrade konjunkturer: En studie av kvinnors intresse och inflytande på centerns och socialdemokraternas partidagar i Finland åren 1986–1996)*. Julkaisematon. Viitattu ja referoitu teoksissa Anna Bjarland 1998 sekä Bergqvist ym. (toim.) 2001.
- Rantalaiho, Liisa 1994. ”Sukupuolisopimus ja Suomen malli”. Teoksessa Anneli Anttonen ym. (toim.), *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere, 9–30.
- Rojola, Lea 1996. ”Ero”. Teoksessa Anu Koivunen – Marianne Liljeström (toim.), *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere, 159–178.
- Saarikoski, Terhi 2001. *Naiset tasa-arvon ongelmana ja asiantuntijoina. Puolueiden tasa-arvodiskurssit vuosien 1986 ja 1995 tasa-arvolakeja koskeneissa eduskuntakeskusteluissa*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos.
- Siukola, Reetta 2004. Poliittinen puolue ja naisen paikka? Naispolitiikan toiminnan mahdollisuudet ja rajat Kansallisessa Kokouksessa. *Naistutkimus* 17:4, 22–34.
- Skjeie, Hege 2001. “Quotas, Parity and the Discursive Dangers of Difference”. Teoksessa Jytte Klausen – Charles S. Maier (eds.), *Has Liberalism Failed Women? Assuring Equal Representation in Europe and the United States*. Palgrave, New York, 165–176.
- Skjeie, Hege 2006. “‘Gender Equality’: On travel Metaphors and Duties to Yield”. Teoksessa Sirkku K. Hellsten – Anne Maria Holli – Krassimira Daskalova (eds.), *Women’s citizenship and political rights*. Palgrave, Basingstoke, 86–104.
- Skjeie, Hege – Teigen, Mari 2003. *Menn imellom. Mannsdominans og likestillingspolitikk*. Gyldendal Akademisk, Oslo.
- Squires, Judith 1999. *Gender in Political Theory*. Polity Press, Cambridge.
- Squires, Judith 2004. Gender Quotas: Comparative and Contextual Analyses. European Consortium for Political Research. Symposium: Gender Quotas. Online Issues 3.3, [<http://www.essex.ac.uk/ecpr/publications/eps/onlineissues/summer2004/research/squires.htm>] haettu 20.3.2005.
- Sulkunen, Irma 1987. ”Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus”. Teoksessa Risto Alapuro ym. (toim.), *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Helsinki, 157–174.
- Summa, Hilikka 1996. ”Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus”. Teoksessa Kari Palonen – Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino, Tampere, 51–83.
- Sundberg, Jan 1995. “Women in Scandinavian party organizations”. Teoksessa Lauri Karvonen ym. (toim.), *Women in Nordic Politics. Closing the Gap*. Dartmouth, Aldershot, 83–111.



- Sundberg, Jan 1996. *Partier och partisystem i Finland*. Schildts, Esbo.
- Sundberg, Jan 1997. Compulsory Party Democracy. Finland as a Deviant Case in Scandinavia. *Party Politics* 3:1, 97–117.
- Suomen Keskustan Internet-sivut, [<http://www.keskusta.fi/>] haettu 6.3.2006.
- Suomen Keskustanaisten Internet-sivut, [<http://www.keskustanaiset.fi/>] haettu 6.3.2006.
- Suomen Keskustanaiset ry:n säännöt, hyväksytty 6.6.2003, [<http://www.keskustanaiset.fi/tiedostot/tiedosto13.doc>] haettu 6.3.2006.
- Suomen Keskusta r.p. Neuvottelukuntien toimintasääntö. Puoluevaltuuskunnan päätös 25.11.1990.
- Suomen Keskusta r.p. Periaateohjelma. Hyväksytty puoluekokouksessa 1996, [[http://www.keskusta.fi/keskusta/aate/?article\\_id=87](http://www.keskusta.fi/keskusta/aate/?article_id=87)] haettu 15.4.2005.
- Suomen Keskusta r.p. Puoluehallituksen pöytäkirja 6/1995, 31.8.1995. Keskustan ja maaseudun arkisto. Luettu puoluesihteerin Ero Lankian erityisluvalla syyskuussa 2005.
- Teigen, Mari 2003. *Kvotering og kontrovers. Om likestilling som politikk*. Thesis-serien, ISF og Unipax, Oslo.
- Tilastokeskus, vaalitulokset 2003. Ehdokkaiden lukumäärä sukupuolen mukaan puolueittain ja vaalipiireittäin eduskuntavaaleissa 2003 [[http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003\\_vaalitulokset\\_eahdokkaidenlukum.htm](http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit2003/vaalit2003_vaalitulokset_eahdokkaidenlukum.htm)] haettu 23.3.2005.
- Westman, Anna Liisa 2000. *Under the Northern Lights. The Reflection of Gender in the Career of Women Managers in Finnish Municipalities*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, Nro 43, Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Wetherell, Margaret – Potter, Jonathan 1992. *Mapping the Language of Racism. Discourse and the Legitimation of Exploitation*. Columbia University Press, New York.
- Young, Iris Marion (2000). *Inclusion and Democracy*. Oxford University Press, Oxford.

## LIITTEET

### LIITE 1. KIINTIÖITÄ JA TASA-ARVOA KOSKEVAT ALOITTEET KOKOOMUKSEN JA KESKUSTAN PUOLUEKOKOUKSISSA 1990–2005

#### Kansallinen Kokoomus r.p.

Kokoomuksen puoluekokous 7.–9.6.1991 Tampere

- 11. Kokoomuksen Naisten Liitto ry, Kokoomuksen Nuorten Liitto ry ja Tuhatkunta ry: Tasa-arvo kokoomukseen, syrjintä pois puolueesta
- 19. Kokoomuksen Naisten Helsingin piiri ry: Tasa-arvon toteuduttava myös puolue-elimissä.

Kokoomuksen puoluekokous 11.–13.6.1993 Kuopio

- 19. Kokoomuksen Naisten Liitto ry: Tasa-arvotyö puolueessa käynnistettävä uudelleen.

Kokoomuksen puoluekokous 9.–11.6.1995 Vaasa

- 46. Vaasan läänin Kokoomusnuoret ry: Tasa-arvokiintiöiden poistaminen.

Kokoomuksen puoluekokous 6.–8.6.1997 Rovaniemi

- 17. Kallion kokoomuksen Naiset ry, Pohjois-Helsingin Kokoomusnaiset ry: Tasa-arvon järjestelmällinen edistäminen puolueyhteisössä.

Kokoomuksen puoluekokous 21.–23.5.1999 Jyväskylä

(ei aloitteita)

Kokoomuksen puoluekokous 8.–10.6.2001 Lahti

(ei aloitteita)

Kokoomuksen puoluekokous 7.–9.6.2002 Turku

(ei aloitteita)

Kokoomuksen puoluekokous 4.–6.6.2004 Seinäjoki

- 8. Satakunnan Kokoomusnaiset ry: Tasa-arvoa puolueen henkilövalintoihin
- 9. Kymenlaakson Kokoomusnaiset ry: Kokoomus tasa-arvon edelläkävijäksi.

(jatkuu)



(Liite 1, jatkuu edelliseltä sivulta)

Suomen Keskusta r.p.

Keskustan puoluekokous 15.–17.6.1990 Pori

- 5. Pattijoen Pattasten paikallisosasto, Pattijoen kunnallisjärjestö: Järjestökoneisto remontoitiin
- 7. KN:n Padingin osasto: Naisosastot lakkautettava
- 13. Miehikkälän kunnallisjärjestö: Naisosastot lakkautettava
- 15. Tuusniemen Hiidenlahden paikallisosasto ja naisosasto: Valtaa naisille.

Keskustan puoluekokous 5.–7.6.1992 Kokkola

- 48. Suomen Keskustanaiset ry: Sukupuoliintiöt puolueelle.

Keskustan puoluekokous 17.–19.6.1994 Jyväskylä

- 65. Ristikankaan paikallisosasto: Tasa-arvoa järjestöorganisaatioon ja toimintaan
- 66. Mikkelin kaupungin paikallisosasto: Naisten ja miesten tasa-arvo Keskustassa.

Keskustan puoluekokous 14.–16.6.1996 Kouvola

- 72. Keskustanaisten Ylä-Savon piiri ry: Keskustan säännöt
- 75. Pattijoen Pattasten paikallisosasto: Keskustanaisten toiminnan sulauttaminen Keskustan toimintaan.

Keskustan puoluekokous 5.–7.6.1998 Vaasa – Mustasaari

(ei aloitteita)

Keskustan puoluekokous 16.–18.2000 Kuopio

- 41. Suomen Keskustanaiset ry: Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen keskustaliikkeessä.

Keskustan puoluekokous 14.–16.6.2002 Hämeenlinna

- 62. Keskustanaisten Oulun osasto: Naiskiintiö puoluevaltuuskuntaan.

Keskustan puoluekokous 18.–20.6.2004 Tampere

- 89. Keskustan Putaan py: Luottamushenkilöpaikkojen pisteytyksen päivittäminen.

## LIITE 2. KIINTIÖKÄSITTELYJÄ EDUSKUNNASSA 1990–2005

HE 90/1994

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Annettu eduskunnalle 27.5.1994  
Lähetekeskustelu PTK 48/1994; PTK 49/1994  
Ensimmäinen käsittely PTK 177/1994  
Toinen käsittely PTK 178/1994; PTK 179/1994

LA 34/1994

Lakialoite: Ehdotus laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (Päivi Varpasuo, kok, muita allekirjoittajia 45)

Aloite jätetty 24.5.1994  
Käsitelty yhdessä HE 90/1994 kanssa

LA 35/1994

Lakialoite: Ehdotus laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (Arja Ojala, sd, muita allekirjoittajia 41)

Aloite jätetty 24.5.1994  
Käsitelty yhdessä HE 90/1994 kanssa

LA 86/1996

Lakialoite: Laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (Outi Siimes, kok, muita allekirjoittajia 63)

Aloite jätetty 20.12.1996  
Lähetekeskustelu PTK 10/1997  
(Rauennut)

LA 38/2001

Lakialoite: Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (Kalervo Kummola, kok, muita allekirjoittajia 20)

Aloite jätetty 4.4.2001  
Lähetekeskustelu PTK 62/2001  
(Rauennut)

HE 195/2004

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Annettu eduskunnalle 8.10.2004  
Lähetekeskustelu PTK 106/2004  
Ensimmäinen käsittely PTK 29/2005; PTK 30/2005  
Toinen käsittely PTK 33/2005